

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ
ÇEVRE

Kübra KİLCİ KAYA
2502190004

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İbrahim ŞABAN

İSTANBUL – 2024

ÖZ

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ ÇEVRE

KÜBRA KİLCİ KAYA

Bu çalışmayla 2 Aralık 1971'de bağımsızlığına kavuşmuş yedi emirlikten müteşekkil Birleşik Arap Emirlikleri'nin edebî ve kültürel çevresinin ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda BAE'de şiir ile nesir türlerinin ne zaman ve nasıl ortaya çıkıp gelişim gösterdiği, bu edebî türlerin belli başlı temsilcilerinin kimler olduğu ve bu temsilcilerin kaleme aldıkları eserlerde ne tür temalara yer verdikleri gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız, ülkemizde BAE'nin edebî ve kültürel çevresini kapsamlı bir şekilde ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmaması dolayısıyla BAE edebiyatı hakkında bilgi sahibi olunması, alandaki boşluğu doldurması ve yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacak olması açısından önem arz etmektedir. Nitel araştırma metotları ve tümevarım yönetimiyle hazırlanan bu tezdeki veriler belgesel tarama yöntemiyle elde edilip analiz edilmiştir.

Bu analiz neticesinde BAE'de şiirin 1920'li yıllarda; nesrin ise 1970 yılında Şeyha Mubârek en-Nâhî'nin “er-Raḥîl” adlı hikâyesi ve 1971 yılında Râşid ‘Abdullâh’ın “Şâhinde” adlı romanıyla başladığı tespit edilmiştir. Şiirin önemli temsilcileri arasında Mubârek el-‘Aḳîlî, Sâlim el-‘Uveys, Aḥmed el-Menâ‘î, Mubârek en-Nâhî, Muḥammed Nûr Seyf, Aḥmed b. Selîm ve Ḥalfân b. Muşbih gibi birçok şair, nesrin önemli temsilcileri arasında ise ‘Abdullâh Şaḳr ve Meryem Cum‘a Ferec gibi birçok yazarın olduğu görülmüştür.

Elde edilen verilerden geç bir tarihte bağımsızlığına kavuşmasına ve nüfusunun çoğunluğunu yabancı vatandaşların oluşturmalarına rağmen BAE'nin gerek kültürel gerekse edebî anlamda kısa sürede kayda değer bir ilerleme gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Arap Emirlikleri, BAE, Edebiyat, Şiir, Hikâye, Roman, Tiyatro.

ABSTRACT

LITERARY ENVIRONMENT IN THE UNITED ARAB EMIRATES

KÜBRA KİLCİ KAYA

This study aims to examine the literary and cultural environment of the United Arab Emirates (UAE), which consists of seven emirates and gained independence on December 2, 1971. Within this scope, the research seeks to answer questions regarding when and how the genres of poetry and prose emerged and developed in the UAE, who the prominent representatives of these literary genres are, and what themes are addressed in the works of these representatives.

The study holds significance due to the lack of comprehensive research in our country on the literary and cultural environment of the UAE. It aims to fill this gap, contribute to academic studies in the field, and enhance knowledge about UAE literature. The data for this thesis, prepared using qualitative research methods and the inductive approach, were obtained and analysed through documentary scanning techniques.

As a result of this analysis, it has been determined that poetry in the UAE emerged in the 1920s, while prose began with Shaykha Mubarak al-Nakhi's story "al-Rahil" in 1970 and Rashid Abdullah's novel "Shahinda" in 1971. Among the notable figures of poetry are several poets, including Mubarak al-Aqili, Salem al-Owais, Ahmad al-Mannei, Mubarak al-Nakhi, Muhammad Nour Saif, Ahmad b. Sulayem and Khalfan b. Musabah. Similarly, significant representatives of prose include Abdullah Saqr and Maryam Juma Faraj, among other authors.

The findings indicate that, despite gaining independence at a relatively late date and having a population predominantly composed of foreign nationals, the UAE has

achieved remarkable progress in both cultural and literary domains within a short period.

Key Words: United Arab Emirates, UAE, Literature, Poetry, Story, Novel, Theater.

ÖNSÖZ

BAE, bir süre Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında kalmış, XVI. ve XVII. yüzyılda Portekiz'in sonrasında İngilizlerin sömürgesi olmuştur. İngilizlerin Basra Körfezi'nden çekilmeleriyle 2 Aralık 1971'de Birleşik Arap Emirlikleri'nin kuruluşu ilan edilmiştir. Ülkenin petrol üretimi ve ihracatı sayesinde yüksek refah düzeyine ulaşması, birçok edebî ve kültürel faaliyetin ortaya çıkmasında yardımcı olmuştur. Bu tezde de “Birleşik Arap Emirlikleri'nde Edebî Çevre” başlığı altında BAE'nin bağımsızlık sonrası edebî ve kültürel faaliyetlerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede tez üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde “Birleşik Arap Emirlikleri'nin Tarihçesi ve Coğrafyası” başlığı altında; ülkenin ve emirliklerinin her birinin etimolojisi, coğrafi yapısı, nüfusu, etnik ve dinî yapısı, tarihi, dış politikası ve ticari faaliyetleri genel olarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde “Birleşik Arap Emirlikleri'nde Edebî Çevreyi Etkileyen Faktörler” başlığı altında; buradaki eğitim, çeviri, matbaa, basın, dergiler, kütüphaneler ile ilmî, edebî ve kültürel cemiyetler hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Tezin asıl ve son bölümü olan üçüncü bölümde ise “Birleşik Arap Emirlikleri'nde Edebî Çevre” başlığı altında şiir ve nesir türleri, akabinde bu türlerin belli başlı temsilcileri ve bu temsilcilerin üslupları ile eserlerinde ele aldıkları temalar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ancak kaynakların çok olmamasından dolayı bazı yazar ile şairlerin sadece hayatları ve eserleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

BAE'deki edebî çevrenin ele alınmasının amaçlandığı bu çalışmanın her aşamasında bilgi ve birikimiyle beni yönlendiren; ilgi, alaka ve desteğiyle sürekli teşvik eden çok değerli danışman hocam Prof. Dr. İbrahim Şaban'a, görüş ve önerileriyle beni yönlendiren tez izleme komitesindeki değerli hocalarım Prof. Dr. Ömer İshakoğlu, Doç. Dr. Cahid Şenel ve Dr. Abdulsattar Elhajhamed'e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca kaynak temininde bana yardımcı olan BAE'li yazar Muhammed Hasen el-Harbî ve Heysem Yahyâ el-Havâce ile şair Bilâl el-Budûr'a ve

tezin son okunmasında desteklerini esirgemeyen Öğr. Gör. Fatma Batkitar, Arş. Gör. Rukiye Aydemir, Dilek Sucu ve Zeynep Kılci'ye, bazı Arapça metinlerin anlamlandırılmasında yardımcı olan M. Sami el-Bayati'ye, bu günlere gelmeme katkı sağlayan değerli anneme ve babama, bu zorlu süreçteki anlayışı, fedakârlığı ve desteğinden dolayı da sevgili eşime çok teşekkür ederim.

KÜBRA KİLCİ KAYA
İSTANBUL, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	ix
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN TARİHÇESİ VE COĞRAFYASI

1.1.Etimoloji.....	3
1.2.BAE'nin Coğrafi Yapısı.....	6
1.2.1.Konumu ve Yeryüzü Şekilleri	6
1.2.2.İklimi ve Stratejik Önemi	9
1.3.Nüfus	11
1.4.Etnik Yapı	13
1.5.Dinî Yapı.....	14
1.6.BAE Tarihi	15
1.6.1.Abu Dabi	20
1.6.2.Acmân	22
1.6.3.Dubai	23
1.6.4.Füceyre	24
1.6.5.Re'sü'l-Hayme	26
1.6.6.Şârîka.....	28
1.6.7.Ümmü'l-Kayveyn.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ ÇEVREYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1.Eğitim.....	31
2.1.1.Medreseler	36
2.1.1.1.el-Medresetu't-Teymiyyetu'l-Maḥmūdiyye	36
2.1.1.2.Medresetu'l-Felāḥ	37
2.1.1.3.el-Medresetu'l-Aḥmediyye	37
2.1.1.4.el-Medresetu'l-Ḳāsimiyye	38
2.1.1.5.el-Medresetu'r-Rāşidiyye	38
2.1.2.Okul Öncesi	39
2.1.3.İlköğretim	39
2.1.4.Lise	39
2.1.5.Yükseköğretim	40
2.1.5.1.Abu Dabi'deki Üniversiteler.....	41
2.1.5.2.Dubai'deki Üniversiteler.....	44
2.1.5.3.Şârika'daki Üniversiteler	46
2.1.5.4.Acmân'daki Üniversiteler	47
2.1.5.5.Füceyre'deki Üniversiteler	48
2.1.5.6.Re'sü'l-Hayme'deki Üniversiteler.....	48
2.1.5.7.Ümmü'l-Kayveyn'deki Üniversiteler	49
2.2.Çeviri.....	49
2.2.1.Kelime Projesi	52
2.3.Matbaa.....	53
2.4.Basın.....	56
2.4.1.Gazeteler.....	57

2.4.1.1.Cerīdetu'l-ittihād.....	59
2.4.1.2.Cerīdetu'l-Ḥalīc	60
2.4.1.3.Şaḥīfetu'l-vaḥde.....	60
2.4.1.4.Şaḥīfetu'l-fecr	60
2.4.1.5.Şaḥīfetu'l-beyān.....	61
2.4.1.6.Aḥbāru'l- 'Arab	61
2.4.2.Dergiler.....	62
2.4.2.1.Mecelletu's-şurūk	62
2.4.2.2.Zehrātu'l-Ḥalīc.....	63
2.4.2.3.Mecellet kulli'l-usra.....	63
2.5.Kütüphaneler	69
2.5.1.Mektebetu's-Şāriḳa	71
2.5.2.Mektebet ittiḥādi'l-İmārāt	72
2.5.3.Mektebet Zāyid.....	73
2.5.4.Dāru'l-kutubi'l-vaṭaniyye li-Devleti'l-İmārāt	73
2.6.İlmî, Edebî ve Kültürel Cemiyetler	74
2.6.1.İttiḥād kuttāb ve udebā' i'l-İmārāt.....	74
2.6.2.Mu'essesetu'l-İmārāt li'l-edeb	75
2.6.3.Nedvetu's-şekāfe ve'l- 'ulūm.....	75
2.6.4.ed-Dā'iretu's-şekāfiyye (Dā'iretu's-şekāfe ve'l- i 'lām).....	76
2.6.5.el-Mucemma 'u's-şekāfī.....	77
2.6.6.Merkezu'l-İmārāt li'd-dirāsāt ve'l-buḥūsi'l-istirāṭiciyye	77
2.6.7.Cem' iyyetu'l-İmārāt li't-tenmiyeti'l-ictimā' iyye.....	78
2.6.8.Cem' iyyetu'l-Fuceyreti'l-ictimā' iyyeti's-şekāfiyye	78
2.6.9.Mu'esseset baḥri's-şekāfe	79
2.6.10.Merkez cem' iyyeti'l-Mācid li's- şekāfe ve't-turās.....	79

2.6.11.Mu'esseset Sultān b. 'Alī el-'Uveys.....	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ ÇEVRE

3.1.Şiir ve Belli Başlı Temsilcileri	81
3.1.1.İbrāhīm 'Alī en-Nu'aymī (1959-)	94
3.1.2.İbrāhīm Muḥammed İbrāhīm (1961-)	94
3.1.3.İbrāhīm Būmelḥa (1951-)	96
3.1.4.İbrāhīm el-Midfa' (1909-1983)	97
3.1.5.'Abdurrahmān el-'Abādī (1956-)	98
3.1.6.Aḥmed Emīn el-Medenī (1931-1995)	99
3.1.7.Aḥmed b. Suleym (ö.1976)	105
3.1.8.Aḥmed Muḥammed 'Ubeyd (1967-)	106
3.1.9.'Ārif el-Ḥace (1959-)	107
3.1.10.'Ārif eṣ-Şeyḥ (1952-)	108
3.1.11.Ḥabīb eṣ-Şāyig (1955-2019)	110
3.1.12.Ḥamed b. Ḥalīfe Būṣihāb (1936-2002)	113
3.1.13.Ḥasen 'Alī Şemsuddīn (1961-)	114
3.1.14.Ḥalfān b. Muṣbiḥ (1923-1946)	117
3.1.15.Sālim b. 'Alī el-'Uveys (1887-1959)	118
3.1.16.Sultān b. Ḥalīfe el-Ḥabtūr (1942-)	120
3.1.17.Sultān b. Şakr el-Kāsimī (1906-1951)	121
3.1.18.Sultān b. 'Alī el-'Uveys (1925-2000)	122
3.1.19.Seyf Muḥammed el-Merri (1962-)	124
3.1.20.Şihāb Ġānim (1940-)	130
3.1.21.Şakr b. Sultān el-Kāsimī (1924-1993)	135
3.1.22.Kerīm Ma'tūk (1963-)	138

3.1.23. Mānī ‘ Sa‘īd el-‘Uteybe (1946-)	139
3.1.24. Mubārek b. Hamed el-‘Aḳīlī (1875-1954)	146
3.1.25. Mubārek en-Nāḥī (1900-1982)	147
3.1.26. Muḥammed Ḥalīfe b. Ḥādir (1948-2011)	147
3.1.27. Muḥammed Şerīf eş-Şeybānī (1930-1998)	149
3.2. Nesir ve Belli Başı Temsilcileri	151
3.2.1. Hikāye	151
3.2.1.1. ‘Abdullāh Şaḳr ‘Aḥmed el-Merri (1952-)	166
3.2.1.2. ‘Abdulḥamīd Aḥmed (1957-)	167
3.2.1.3. Muḥammed el-Murr (1955-)	171
3.2.1.4. Meryem Cum‘a Ferec (1956-)	178
3.2.1.5. Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī (1957-)	181
3.2.1.6. Selmā Maṭar Seyf (1962-)	183
3.2.1.7. Nāşır Sultān Cubrān (1953-2017)	185
3.2.1.8. Nāşır ‘Alī ez-Zāhiri (1959-)	188
3.2.1.9. İbrāhīm Mubārek (1952-)	189
3.2.1.10. Su‘ād Zāyid el-‘Uraymī (1956-)	192
3.2.1.11. ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān (1950-)	195
3.2.1.12. ‘Abdurriḳā es-Secvānī (1959-)	197
3.2.1.13. ‘Alī Ebu‘r-Riş (d.1956)	200
3.2.1.14. Zābye Ḥamīs (1958-)	201
3.2.1.15. Şeyḫa Mubārek en-Nāḥī (1952-)	202
3.2.1.16. Esmā‘ ez-Zer‘ūnī (1961-)	205
3.2.1.17. Leylā Aḥmed (1960-)	207
3.2.1.18. Ḥarīb Ḥamīs ez-Zāhiri (1965-)	208
3.2.1.19. Bāsime Muḥammed Yūnus (1964-)	211

3.2.1.20.Fāṭima Muḥammed el-Ka‘bī.....	214
3.2.2.Roman	216
3.2.2.1.Rāşid ‘Abdullāh en-Nu‘aymī (1937-).....	221
3.2.2.2.‘Abdullāh Muḥammed ‘İsā en-Nāvurī (1959-2021).....	226
3.2.2.3.‘Alī Muḥammed Rāşid ‘Abdullāh (1954-)	227
3.2.2.4.‘Alī ‘Abdullāh Ebu’r-Rīş (1958-)	229
3.2.2.5.Esmā’ ez-Zer‘ūnī (1961-)	233
3.2.2.6.Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī (1957-).....	237
3.2.2.7.Sāre el-Cervān el-Ka‘bī (1969-)	238
3.2.2.8.Şānī ‘Abdullāh Şānī es-Suveydī (1966-2020)	239
3.2.2.9.Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī (1939-)	240
3.2.2.10.Kerīm Mā’tūk (1963-)	242
3.2.2.11.Meryem el-Ġaflī (1970-)	243
3.2.2.12.Şāliḥa ‘Ubeyd Ġābiş (1960-)	249
3.2.2.13.Bāsime Yūnus (1964-)	252
3.2.2.14.Muḥammed ‘Ubeyd Ġubāş (1952-).....	254
3.2.3.Tiyatro	257
3.2.3.1.Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī (1939-)	268
3.2.3.2.Aḥmed Rāşid Şānī (1962-2012)	271
3.2.3.3.İsmā‘īl ‘Abdullāh (1963-).....	274
3.2.3.4.Bāsime Yūnus (1964-)	277
3.2.3.5.Dr. Ḥabīb Ġulūm (1963-)	279
3.2.3.6.Sālim el-Ḥattāwī (1961-2012)	280
3.2.3.7.Mer‘ī el-Ḥalyān (1961-).....	283
3.2.3.8.Nācī el-Ḥāy (1963-)	284
3.3.Diğer Türler.....	286

3.3.1.Çocuk Edebiyatı	286
SONUÇ.....	296
KAYNAKÇA	299
ÖZ GEÇMİŞ.....	339

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon sistemine uyulmuştur:

Sesliler:

آ, ا, إ : ā

ا : a, e

ي : ī

ي : i, ī

و : ū

و : u

Sessizler:

ء : ʾ

ز : z

ق : k

ب : b

س : s

ك : k

ت : t

ش : š

ل : l

ث : ṭ

ص : ṣ

م : m

ج : c

ض : ḍ

ن : n

ح : ḥ

ط : ṭ

و : v

خ : ḫ

ظ : ḏ

ه : h

د : d

ع : ʿ

ی : y

ذ : ḏ

غ : ġ

ر : r

ف : f

Transkripsiyon açısından şu hususlar gözetilmiştir:

Harf-i tarifile gelen kelimelerin başındaki şemsî ve kamerî harflerin okunuşu belirtilmiş ve harf-i tarifler, cümle başında da olsa küçük harfle yazılmıştır. el-Medresetu'l-Ḳāsimiyye vb.

Terkip halindeki şahıs isimleri ve lakaplar birleşik yazılmıştır. ʿAbdullāh gibi.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yıllara Göre BAE Nüfusu.....	12

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
A.y.	: Aynı yer
b.	: Bin, İbn
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Dr.	: Doktor
H.z.	: Hazreti
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
t.y.	: Tarihi yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
Vol.	: Cilt
y.y.	: Yayın yeri yok

GİRİŞ

Cahiliye döneminden günümüze gelinceye kadar birçok önemli aşamadan geçen Arap edebiyatı, Napolyon'un 1798 yılında Mısır'ı işgalinin akabinde Mehmet Ali Paşa'nın 1805 yılında Mısır'a vali olarak atanmasıyla modern edebiyat sürecine girmiştir. Böylece modern Arap edebiyatına adım atan ilk Arap ülkesi Mısır olmuştur. Sonrasında başta Suriye, Lübnan ve Irak olmak üzere tüm Ortadoğu'da modern Arap edebiyatının temelleri atılmıştır.

1970 yılına kadar İngiltere egemenliği altında kalan Körfez Arap ülkelerinde modern Arap Edebiyatı; Mısır, Suriye, Irak, Lübnan ve Filistin gibi diğer Arap ülkelerine nazaran geç bir dönem kabul edilen XX. yüzyılda başlamıştır.

Ortadoğu ve Körfez Arap ülkelerinin birçoğunun edebî çevresiyle ilgili ülkemizde birçok tez¹, makale ve kitap çalışması yapılmış ancak BAE edebî çevresine dair hikâye ile ilgili bir tez² ve makale³, roman ile ilgili bir kitap⁴ ve şiire⁵ dair bir makale çalışması dışında kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum da tez konumuzun tespitinde etkili olmuştur.

Bu doğrultuda 2 Aralık 1971'de bağımsızlığına kavuşan Birleşik Arap Emirlikleri'nde nazım ve nesir türlerinin doğuşu, gelişimi ve bu türlerde eser veren önde gelen isimlerin hayatları, edebî kişilikleri ve eserleri ile bu eserlerinde ele aldıkları temalar hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

¹ Ömer İshakoğlu, "Osmanlı Dönemi Suriye'sinde Edebi ve Kültürel Faaliyetler (1800-1918)", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2010; İbrahim Şaban, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Irak'ında Edebi ve Kültürel Çevre" **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2011; Leyla Yakupoğlu Boran, "XX. Asırda Kuveyt'te Edebî ve Kültürel Faaliyetler", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018; Turgay Gökgöz, "Bağımsızlık Sonrası Cezayir'de Edebi ve Kültürel Çevre (1962-2016)", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018.

² Hümeysra Alibaş, "Birleşik Arap Emirlikleri'nde Modern Kısa Öykünün Doğuşu ve Gelişimi", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2022.

³ Rumeysa Bakır Dayı, "Birleşik Arap Emirliği Hikâyeciliğinde Kadın Yazarlar", **Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)**, C.6, S.2, 2023, s.311-330.

⁴ Ahmet Hamdi Can, **Birleşik Arap Emirlikleri'nde Roman ez-Zıllu'l-Ebyad Örneği (Tam Metin Çevirisi)**, Ankara, Fenomen Yayıncılık, 2022.

⁵ Zainab Alyasi, "et-Teyyārātu'ş-ş'i'riyyetu'l-İmārātiyye", **Şarkiyat Mecmuası-Journal of Oriental Studies**, 37, (2020).

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır:

-BAE’de şiir ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir? Hangi türlerde şiirler yazılmış ve hangi akımlar hâkim olmuştur? Bu alanda eser veren şairler kimlerdir ve şiirlerinde hangi konuları ele almışlardır?

-Hikâye ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir? Bu türdeki akımlar nelerdir? Genel olarak hikâyelerde ele alınan temalar nelerdir? Bu alanda eser veren yazarlar kimlerdir ve hikâyelerinde hangi temaları ele almışlardır?

-Roman ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir? Genel olarak romanlarda ele alınan konular nelerdir? Bu alanda eser veren yazarlar kimlerdir ve romanlarında hangi konuları ele almışlardır?

-Tiyatro ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir? Genel olarak tiyatro eserlerinde ele alınan konular nelerdir? Bu alanda eser veren yazarlar kimlerdir ve tiyatro eserlerinde hangi konuları ele almışlardır?

-Çocuk edebiyatı ne zaman ortaya çıkmış ve nasıl gelişmiştir? Bu alanda eser veren yazarlar kimlerdir?

Belirtilen sorulara verilecek olan cevaplar daha önce böyle kapsamlı bir çalışma olmamasından ve alanda ilk olup akademik boşluğu dolduracak olmasından dolayı önem arz etmektedir.

Bu tezde, nitel araştırma metotları ve tümevarım yönetimi kullanılarak elde edilen veriler, belgesel tarama yöntemiyle toplanıp analiz edilmiştir. Yapılan literatür taraması akabinde başta Arapça olmak üzere Türkçe ve İngilizce kaynaklardan yararlanılmıştır. Elektronik kaynaklardan da yararlandığımız tezimizde “Mevsū‘at şu‘arā’i’l-İmārāt”, “Şu‘arā’ Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyye dirāse ve bibliyūcrāfyā” ve “el-Kışşa ve’r-rivāye ve edebu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehıde medḥal tevşīkī” adlı kaynakların tezimize önemli katkısı olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN TARİHÇESİ VE COĞRAFYASI

1.1.Etimoloji

Sıfat tamlaması şeklinde kullanılan Birleşik Arap Emirlikleri (el-İmārātu’l-‘Arabiyyetu’l-Muttehide) isminde “el-İmārāt” kelimesi “أمر” kökünden türemiş olup⁶ “إمارة” kelimesinin cemi müennes sâlimi olarak kullanılmıştır. “إمارة” kelimesi “emirlik” anlamına gelip “imāra” kelimesinin cemi müennes sâlimi olduğunu ifade ettiğimiz “el-İmārāt” kelimesi de “emirlikler” anlamına gelmektedir. Tamlamanın ikinci kısmı olan “el-‘Arabiyye” ise müennes bir sıfat olarak gelmiş olup “عرب” kelimesinden türemiştir.⁷ Tamlamanın üçüncü kısmı olan “el-Muttehide” kelimesinin kökü “وحد” olup iftiâl babından olan “birleşmek” anlamındaki “اتحد” fiilinin⁸ ismi fâili siygasında gelmiştir.

Ülke adının etimolojisine değindikten sonra Dubai, Abu Dabi, Şârîka, Fuceyre, Acman, Re’sü’l-Hayme ve Ümmü’l-Kayveyn olmak üzere yedi emirlikten müteşekkil BAE’nin her bir emirliğinin etimolojisini alfabetik olarak ele aldığımızda:

Abu Dabi Emirliği, adını kayıp bir kabileyi bir adanın tatlı sularına götüren küçük bir ceylandan almıştır.⁹ Başka bir görüş de ceylanların yeri olmasından dolayı bu ismi aldığı yönündedir. Ayrıca bir avcının bu adada çok uğraştıktan sonra bir ceylan avlayıp onu yakaladığında susuzluktan bitap düşüp bir kuyu aramaya gittiği, kuyuyu

⁶ İbrâhîm Enîs vd., **el-Mu‘cemu’l-vasîf**, Mektebetu’ş-şurûk, 4.Baskı, C.I, 2004, s.26.

⁷ A.e., s.591.

⁸ A.e., s.1016.

⁹ (Çevrimiçi) <https://visitabudhabi.ae/ar/where-to-go/about-abu-dhabi/uae-capital-and-surrounds#:~:text=D8B3D985D98AD8AA20D8B9D8A7D8B5D985D8A920D8AFD988D984D8A920D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA20D8A3D8A8D988D8B8D8A8D98A,D8A8D8B6D8B9D8A920D8A3D8A8D986D98AD8A920D985D8B1D8ACD8A7D986D98AD8A920D988D8ADD8B5D98620D8A7D984D8ADD8A7D983D985.,23.06.2022.>

bulduğunda kuyunun kuruduğu, ardından da avcı ile ceylanın öldüğü ve cesetlerinin daha sonra kuyunun yakınında bulunduğu ve eski adı “Ummu’n-nār” olan bu kuyuya da Abu Dabi adı verildiği de rivayet edilmiştir.¹⁰ “Abu Dabi” kelimesinin anlamına bakıldığında “Abu” “أبو” baba, “Dabi” ise “ظبي” ceylan anlamına gelmektedir.¹¹

Acmân Emirliği’nin bu ismi alma nedeni Acmân kabilesine dayanmasından dolayıdır.¹² Kelimedeki “elif” ve “nûn” harfi zâid olup kökü “kapalılık, dilinde tutukluk olan kişi” anlamına gelen “عجمة” kelimesinden gelmektedir. Müennesi “عجاء” çoğulu ise “عجم” dir. “Acmân” kelimesi ise çok deneyimli ve dilsiz anlamına gelmektedir.¹³

Bir görüş, Dubai Emirliği’nin gerçek isminin “الضب” kelimesinin ismi tasgiri olduğu veya oranın çöllerinde yaygın olan sis taşından geldiği ihtimali üzerine durmuştur.¹⁴ Diğer bir görüş ise “henüz kanatları çıkmamış çekirge” anlamına gelen “دبا” kelimesinin ismi tasgiri olduğu yönündedir. Bu ismi alma sebebi o zamanlar yerleşim olmadan önce orada çekirgelerin bulunmasından dolayıdır.¹⁵

Füceyre Emirliği’nin bu ismi alması konusunda farklı rivayetler bulunmaktadır. Emirliğin adını, yüksek dağlarından birinin eteğinde bulunup bu adı taşıyan dereden aldığına inanılmaktadır. Başka bir rivayet ise o dönemde yönetici ailenin yönetimden azledildiği vakit olan “fetr” vaktinden dolayı bu ismi almış olduğu yönündedir.¹⁶ Bazı görüşler bölgedeki kaynakların patlamasından, bazı görüşler de emirliğin çektiği fakirliğin şiddetinden dolayı bu adı aldığına işaret etmekle birlikte tarihçilerin çoğunun hemfikir olduğu görüş¹⁷ bölgede bulunan dağlardaki su

¹⁰ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

¹¹ Enīs vd., **a.g.e.**, s.575.

¹² ‘Abdurrahmān Aḥmed es-Seyf, **Taṭavvur Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide**, Ürdün, Dāru’l-Mu‘tez, 2015, s.29.

¹³ Enīs vd., **a.g.e.**, s.586; (Çevrimiçi)

<https://www.almaany.com/ar/name/D8B9D8ACD985D8A7D986/>, 23.06.2022.

¹⁴ Ḥālīd bin Muḥammed Mubārek el-Kāsimī, **et-Taṭavvuru’t-tārīḫī li-ḳayāmi Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide**, Beyrut, ed-Dāru’l-‘Arabiyye li’l-mevsū‘āt, 2009, s.316.

¹⁵ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

¹⁶ (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20201222184350/https://www.albayan.ae/five-senses/east-and-west/2017-01-30-1.2842209>, 23.06.2022.

¹⁷ (Çevrimiçi)

https://web.archive.org/web/20080704003653/http://www.fujairahmunc.gov.ae:80/about_Fujairah_fuj.htm, 23.06.2022;

kaynaklarının patlamasından dolayı bu adı aldığı yönündedir.¹⁸ Zira patlama ve yerden pınarın fışkırması gibi anlamlara gelen kelimenin kökü “فجر” dir.¹⁹

Re’sü’l-Hayme Emirliği eskiden “Culfār” adıyla bilinmekteydi.²⁰ “Culfār” ismini alma sebebinin, eski hükümdarlardan birinin, gemilerin görülmesi ve balıkçı teknelerinin yolunu bulması için büyük bir çadır kurmasından dolayı olduğu yönündedir.²¹ Başka bir görüş de kraliçe ez-Zebā’nın bir dağın zirvesine kurduğu çadırdan dolayı bu adı aldığı yönündedir.²²

Zamanla “Culfār”ı unutturan “Re’su’l-Hayme” adı aslında eskiden beri halk arasında, denizden bakıldığında bedevi çadırlarına benzetilen küçük tepelerden dolayı bütün sahil kesimi için kullanılmaktaydı. XVIII. yüzyılda Culfār’a küçük bir şehir niteliğinde yeni bir bölge eklenince şehirle birlikte merkezi olduğu yeni kurulan devlet de bu isimle anılmaya başlanmıştır.²³

Şârika Emirliği’nin bu isimle adlandırılmasının sebebi Birleşik Arap Emirliği’nin en doğusunda bulunmasından dolayıdır.²⁴ “شَرْقَة” kelimesinin kökü “شَرْق” dan gelmekte olup²⁵ Emirlik, ismi fâil ve müennes olarak adını almıştır.

Ümmü’l-Kayveyn Emirliği’nin adının aslının “أُمُّ الْفَوَّيْنِ” olduğu bilinmektedir. Bu şekilde adlandırılmasının sebebi ise inci avlama sanatındaki hünerleri ve kara

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8A5D985D8A7D8B1D8A9_D8A7D984D981D8ACD98AD8B1D8A9, 23.06.2022.

¹⁸ es-Seyf, **a.g.e.**, s.28.

¹⁹ Enīs vd., **a.g.e.**, s.674.

²⁰ (Çevrimiçi) <https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1>, 25.06.2022.

²¹ el-Kāsimī, **a.g.e.**, s.323.

²² (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

²³ Mustafa L. Bilge, “Re’sülhayme”, **DİA**, C.XXXV, İstanbul, 2008, s.6.

²⁴ es-Seyf, **a.g.e.**, s.27.

²⁵ Enīs vd., **a.g.e.**, s.480.

kuvvetlerinin yanı sıra deniz kuvvetleriyle de tanınan sakinlerine atıfta bulunan “Ummu’l-Kuvveteyn” kelimesinden dolayıdır.²⁶

1.2.BAE’nin Coğrafi Yapısı

1.2.1.Konumu ve Yeryüzü Şekilleri

1880’li yıllarda bedevi Arapların şeyhlikler halinde varlığını sürdürüp kıyı kesiminde küçük kümeler halinde yerleşim yerlerini kurduğu BAE’nin günümüzdeki konumu²⁷ Arap Körfezi’nin güneydoğu kıyısında bulunmaktadır.²⁸ Bir Ortadoğu ülkesi konumunda olan BAE’nin doğusunda Umân ve Umân Körfezi, güneydoğusunda Umân, kuzeyinde Basra Körfezi, kuzeybatısında Katar ve güneyinde ve güneybatısında da Suudi Arabistan yer almaktadır.²⁹ BAE, Suudi Arabistan’ın Basra Körfezi’ne uzanan sınır komşusudur.³⁰ Komşuları Umân ile 609 km ve Suudi Arabistan ile 457 km kara sınırına sahiptir.³¹ Yani tam olarak Ortadoğu’da Umân Körfezi ve Basra Körfezi kıyısında Umân ile Suudi Arabistan arasında yer almaktadır.³²

²⁶ (Çevrimiçi) <https://www.saaih.com/D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA/D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986/D8B3D8A8D8A8-D8AAD8B3D985D98AD8A9-D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986>, 24.06.2022.

²⁷ Serkan Özkan, “Birleşik Arap Emirlikleri’nin Nüfus Yapısı”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Coğrafyası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2010, s.9.

²⁸ R.F. Kulikovski; F.E. Lutskevich, Çev. Hassân İshak, **el-Mu‘aḍḍalātu’l-ictimā‘iyyeti’l-iḳtişādiyye li’l-buldāni’n-nāmiye: el-İmārātu’l-‘Arabiyyetu’l-Muttehide**, Dār Meysel, 1985, s.7.

²⁹ Mustafa L. Bilge, “Birleşik Arap Emirlikleri”, **DİA**, C.VI, İstanbul, 1992, s.200; Nilhay Usta Pamuk, “Birleşik Arap Emirlikleri’nde Petrol Gelirlerinin Yerleşmeye Etkisi”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul, 2020, s.59; Kulikovski; Lutskevich a.g.e., s.7.

³⁰ Dilek Keleş, “Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin Enerji Kaynaklarının Bu Ülkelerin Ekonomilerindeki Yeri”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008, s.68.

³¹ Mubarak Slayem Darboush Slayem Alameri, “Bir Güvenlik Sorunu Bağlamında Polis Yolsuzlukları ve Yolsuzlukların Önlenmesi: Birleşik Arap Emirlikleri Örneği”, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2018, s.45.

³² Keleş, a.g.e., s.68.

BAE'nin toprakları Katar Yarımadası'ndan Musendem Yarımadası'na kadar uzanmakta olup denizden yüksekliği 150 metre civarında olan çöl düzlüklerinden oluşmaktadır.³³

Coğrafi koordinatlar olarak 22-26 kuzey paralelleri ile 51-57 doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Ana karanın yüz ölçümü 77.700 km² olup bu alan adalarla birlikte 83.600 km² ye ulaşmaktadır.³⁴ Bu alanın yalnızca %0,77'si ekilebilir alan, %2,27'si ise meradır. BAE topraklarının %96,96'sı çöldür ve toplam kıyı uzunluğu 1.318 km'dir.³⁵

Yedi emirlikten müteşekkil ülkenin en büyük emirliği³⁶ %85,8 yüz ölçümü ile karadan "Makta" adlı dar bir boğazla ayrılan üçgen şeklindeki bir adadan oluşan³⁷ başkent Abu Dabi'dir.³⁸ Ülkenin siyasi, endüstriyel ve kültürel merkezi konumunda olan emirlik,³⁹ 67.340 km²'lik bir alan kaplamaktadır. En küçük emirlik ise 259 km²'lik alana sahip Acman Emirliği'dir.⁴⁰ Toprak bakımından emirliklerin en küçüğü sayılan⁴¹ Acman'ın yüz ölçümü 260 km² olup⁴² ülke nüfusunun toplam yüz ölçümünün %0,3'üne tekabül etmektedir.⁴³

Dubai Emirliği'nin yüz ölçümü 3900 km² olup⁴⁴ ülkenin toplam yüz ölçümünün %5'ine tekabül etmektedir.⁴⁵

³³ Bilge, **Birleşik Arap Emirlikleri**, s.200.

³⁴ Pamuk, **a.g.e.**, s.59.

³⁵ Ömer Faruk Kulalı, "2000 Yılından Sonra Türkiye'nin Dış Ticaretinde Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Suudi Arabistan'ın Yeri ve Geleceği", **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2010, s.6.

³⁶ Hey'etu't-tahrir, "Devletu'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehıde", **Cāmi'at Nāyifi'l-'Arabiyye li'l-'ulūmi'l-emniyye**, C.17, S.186, 1998, s.22.

³⁷ Özkan, **a.g.e.**, s.4.

³⁸ Kulikovski; Lutskevich, **a.g.e.**, s.7-8.

³⁹ Ahmet Kâzım Ürün, **Arap Ülkeleri Sosyo-Kültürel Yapısı**, 2. Baskı, Konya, Çizgi Kitabevi, 2018, s.105.

⁴⁰ Özkan, **a.g.e.**, s.3.

⁴¹ Maḥmūd Tefḥik Maḥmūd, "Devletu'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehıde", **el-Mevsū'atu'l-cūğrafiyye li'l-'ālemi'l-İslāmi: iklīm Şibhi'l-Cezireti'l-'Arabiyye**, C.II, Riyād, Cāmi'atu'l-İmām Muḥammed b. Su'ūd el-İslāmiyye, C.II 1419/1998, s.76.

⁴² es-Seyf, **a.g.e.**, s.29.

⁴³ Maḥmūd, **Devletu'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehıde**, s.76.

⁴⁴ A.y.; el-Ḳāsimī, **a.g.e.**, s.316.

⁴⁵ Maḥmūd, **Devletu'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehıde**, s.77.

Füceyre Emirliği, federasyonun Umân Körfezi'ne kıyısı olan tek emirliğidir. Güney sahili boyunca uzanan emirliğin⁴⁶ yüz ölçümü 1165 km² olup⁴⁷ ülkenin toplam yüz ölçümünün %1,4'üne tekabül etmektedir. Acmân ve Ümmü'l-Kayveyn'den sonra ülkedeki en küçük üçüncü emirliktir.⁴⁸ Füceyre'de dağların kıyıya ulaşmadığı kesimde kum plajları meşhurdur.⁴⁹

Adı eski "Culfâr" şehrinin yerinde bulunan yönetim merkezi Re'sü'l-Hayme'den gelen Re'sü'l-Hayme Emirliği, Arabistan Yarımadası'nın güneydoğu köşesinde, Umân Körfezi'yle Basra Körfezi'ni birleştiren Hürmüz Boğazı'na hâkim stratejik bir noktada yer almaktadır.⁵⁰ Ülke topraklarının ise en kuzeydoğusundadır. Yüz ölçümü yaklaşık 1700 km² olup ülkenin toplam yüz ölçümünün yaklaşık %2'sine tekabül etmektedir.⁵¹

Şârîka Emirliği'nin yüz ölçümü yaklaşık 2590 km² olup ülkenin toplam yüz ölçümünün %3,33'üne tekabül etmektedir.⁵²

Arap Körfez sahilinde yer alan Ümmü'l-Kayveyn Emirliği, Re'sü'l-Hayme Emirliği'nin güneybatısında yer almaktadır. Yüz ölçümü yaklaşık 750 km² olup⁵³ ülke nüfusunun %0,9'una tekabül etmektedir.⁵⁴

Çöllerle kaplı olan ülkenin kuzey kısmı dağlık, doğu kısmı ise tepeliktir. Doğu kısmındaki tepelikler Musendem Yarımadası'ndaki Hacer Dağları'nın bir uzantısıdır. Ülkenin kıyı kesiminde mercan setleri görülmektedir. Ülkedeki çöller güneyde Umân'dan başlamakta ve Tuvayk silsilesine kadar uzanmaktadır. Kuzeyde ise Basra Körfezi'nden başlayıp Hadramut Platosu'na kadar uzanmaktadır.⁵⁵

⁴⁶ A.e., s.79.

⁴⁷ es-Seyf, a.g.e., s.28.

⁴⁸ Maḥmūd, *Devletü'l-İmārāti'l-'Arabîyyeti'l-Mutteḥide*, s.79.

⁴⁹ Pamuk, a.g.e., s.63.

⁵⁰ Bilge, *Re'sülhayme*, s.6.

⁵¹ Maḥmūd, *Devletü'l-İmārāti'l-'Arabîyyeti'l-Mutteḥide*, s.74.

⁵² A.y.

⁵³ Ḥālîd bin Muḥammed Mubārek el-Kāsimî, *et-Taṭavvuru't-tārîḫî li-kıyāmi Devleti'l-İmārāti'l-'Arabîyyeti'l-Mutteḥide*, Beyrut, ed-Dāru'l-'Arabîyye li'l-mevsü'ât, 2009, s.371 adlı kaynakta 770 km² olduğu ifade edilmektedir.

⁵⁴ Maḥmūd, *Devletü'l-İmārāti'l-'Arabîyyeti'l-Mutteḥide*, s.75.

⁵⁵ Pamuk, a.g.e., s.63.

Katar, Suudi Arabistan ve Umân Sultanlığı ile sınırlarını paylaşan BAE'nin Umân Körfezi boyunca 100 km ve Basra Körfezi boyunca da 600 km olmak üzere yaklaşık 700 km sahil şeridi bulunmaktadır.⁵⁶

Ülke kıyı, dağlık ve çöl alanları olmak üzere üç ana ekolojik alana ayrılabilir. Ülke topraklarının 4/5'i, özellikle batı bölgeleri, çöl olarak sınıflandırılmaktadır. BAE'nin iç bölgeleri, dağınık vahalar, çakıl ovaları ve 1.500 metrenin üzerinde bir rakıma ulaşan ve ülkenin kuzeydoğu bölgesinden Umân'a kadar uzanmakta olan el-Hacer Dağları aralığı ile kesilen geniş çöller ile karakterize edilmektedir.⁵⁷

1.2.2.İklimi ve Stratejik Önemi

Çöl ikliminin hâkim olduğu BAE'de sık sık çöl fırtınaları görülmektedir. En yüksek noktası olan Yibir Dağı kısmen serin olan doğu bölgesinde yer almaktadır. En önemli doğal kaynakları petrol ve doğalgazdır. Ülkede hurma, sebze, karpuz, kümes hayvanı, mandıra ve balık üretimi yapılmaktadır. Endüstriyel olarak ise petrol ile petro-kimya ürünleri, alüminyum, çimento, gübre, ticari gemi tamir ile bakımı, yapım materyalleri ve tekstil ve el işçiliği üretimleri ile tesislerine sahiptir.⁵⁸

Hava sıcaklığı yazları 46⁰C⁵⁹ hatta 50⁰C ve üzerine kadar çıkabilmekte⁶⁰ ve nem %100 hissedilebilmektedir. Kışları ise ülke geneline ılıman iklim hâkim olup sıcaklık 14-23⁰C arasında değişiklik göstermektedir.⁶¹ Başkent Abu Dabi'de yıllık sıcaklık ortalaması 24.1⁰C yıllık yağış ortalaması ise 47 mm'dir.⁶²

Ülkede sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz ve ağustostur. Yükseklik nedeniyle el-Hacer ve el-Garbi Dağları'nda sıcaklık biraz daha düşük seyretmektedir. En düşük sıcaklıklar ocak ve şubat aylarında 10⁰C ve 14⁰C'dir. Ortalama yıllık yağış

⁵⁶ A.e., s.68.

⁵⁷ A.y.

⁵⁸ Alameri, a.g.e., s.45.

⁵⁹ Kulalı, a.g.e., s.6.

⁶⁰ Keleş, a.g.e., s.68.

⁶¹ Kulalı, a.g.e., s.6.

⁶² Keleş, a.g.e., s.68.

miktarı kıyılarda 120 mm'yi bulmamaktadır. Ancak nadir de olsa dağlık bölgelerde 350 mm'yi aşabilmektedir. Bunun yanı sıra, nüfusun yoğun olduğu kıyı bölgelerinde bilhassa mayıs-ekim ayları arasında aşırı sıcaklık ve nem görülmektedir. Aralık-mart ayları arasında ise sıcaklıkların 14-23⁰C arasında değiştiği ılıman kış iklimi kendini göstermektedir.⁶³

Ülke kıyıları boyunca uzanan Akdar Sıradağları'nın arka kısımları çöllerle ve kumlu alanlarla kaplıdır. Sulak ve yeşil alanları oldukça azdır. Ancak Bureymī ve el-Jiva çöllerinde kısmen de olsa yeşillik alanlara rastlanmaktadır.⁶⁴

Diğer bölge ülkelerinin iklimi ile benzerlik gösteren BAE'nin doğu kesiminde düz ve alçak kıyılar uzanmaktadır. Bu kıyılar Hint Okyanusu'ndan gelen nemli rüzgârları engelleyemez ve denizden esen nemli rüzgârlar havanın nem oranını arttırarak batıda yer alan er-Rub' u'l-Hālī çölünün kuru havasıyla karşılaşır ve bu da yağış oluşmasına engel olur. Kısacası iklim sıcak, nemli ve yağışsızdır. Re'sü'l-Hayme Emirliği'nin ise diğer emirliklere oranla daha ılıman bir iklimi vardır.⁶⁵

Zaman zaman ülkede kum fırtınaları yaşanmakla birlikte sel, kasırga ve deprem gibi doğal afetler meydana gelmemektedir. Su kıtlığı ise son yıllarda ülke için önemli bir sorun haline gelmiştir.⁶⁶ Bölgede derin kuyular açılarak su ihtiyacı karşılanmaktadır. Deniz suyunun arıtılması suretiyle de içme suyu elde edilmektedir.⁶⁷

Bitki örtüsüne bakılacak olursa ülke bu açıdan fakir bir ülkedir. Çöllerden oluşan ülkede kurakçıl çalılardan oluşan bitki formasyonu görülmektedir. Kıyı kesimlerindeki bazı yerlerde nadir olmakla birlikte Mangrov Ormanları'na rastlanmaktadır.⁶⁸

Tarih boyunca bir ticaret ve gemi inşaatı merkezi olan BAE'deki ticari hareketlilik bölgede yaşam süren halkın maddi açıdan devamlı refah içerisinde

⁶³ Pamuk, **a.g.e.**, s.70.

⁶⁴ Keleş, **a.g.e.**, s.68.

⁶⁵ Pamuk, **a.g.e.**, s.70.

⁶⁶ Kulalı, **a.g.e.**, s.6-7.

⁶⁷ Keleş, **a.g.e.**, s.68.

⁶⁸ Pamuk, **a.g.e.**, s.70.

olmasını sağlamıştır. Petrol rezervlerinin bulunmasıyla zamanla bölgede yabancı iş gücüne gereksinim duyulmuştur. Günümüzde toplam nüfusunun büyük bir çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu BAE’de kişi başına düşen gayrisafi millî hasıla büyük Avrupa ülkelerine yaklaşmaktadır. Bu refah başta fazla petrol gelirleri ve dış politikadaki ılımlı duruştan kaynaklanmakta olup ülke, Ortadoğu bölgesinde refah düzeyi açısından çok önemli bir rol oynamaktadır.⁶⁹

Stratejik ve küresel ekonomi açısından uluslararası öneme sahip olan Hürmüz Boğazı, BAE’nin kuzeydoğu tarafında yer almaktadır. Bu boğaz, BAE’nin diğer petrol ihraç eden Körfez ülkelerinin ve İran’ın okyanuslara açıldığı tek çıkış noktası olması açısından önem arz etmektedir. Nitekim, BAE’den ve bölgedeki diğer ülkelerden çıkarılan petrolün %90’ı bu boğazdan geçiş sağlayarak dünya piyasalarına ulaşmaktadır.⁷⁰

1.3.Nüfus

Nüfusunda devamlı bir artış söz konusu olan BAE’de 1980 yılında 1 milyon olan nüfus 2006 yılında 5.3 milyon ve 2013 yılında 9.346 milyona ulaşmıştır.⁷¹ Son ulaşabildiğimiz kaynaklar neticesinde ise 2019 yılında ülkenin nüfusu %69’u erkek olmak üzere 9.770.529’a ulaştığı bilinmektedir.⁷² Emirlikler içerisinde hem en zengin hem de en büyük nüfusa sahip olan Abu Dabi’nin⁷³ nüfusu ise 2.8 milyon olup nüfusun %84’ünün 15-64 yaş grubu teşkil etmektedir.⁷⁴ BAE’nin 2021 yılındaki nüfusu ise

⁶⁹ Keleş, a.g.e., s.68.

⁷⁰ Özkan, a.g.e., s.4-5.

⁷¹ Pamuk, a.g.e., s.90.

⁷² **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili**, T.C. Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü, 2021, s.4.

⁷³ Cemile Dağoğlu, “Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin Türk Turizmindeki Yeri”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ülkeleri Araştırma Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2005, s.103.

⁷⁴ Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili, a.g.m., s.4.

yaklaşık 9.890.402'ye ulaşmıştır.⁷⁵ BM'nin tahminlerine göre ise nüfus 2029 yılında ikiye katlanacaktır.⁷⁶

Tablo 1. Yıllara Göre BAE Nüfusu⁷⁷

YIL	NÜFUS
1960	92.418
1970	234.514
1980	1.019.509
1990	1.828.432
2000	3.134.062
2010	8.549.988
2018	9.630.959

Tabloda da görüldüğü üzere yaklaşık 60 yıllık bir süreçte ülke nüfusunda önemli bir artış yaşanmıştır. Ancak bu artışın sebebi doğurganlık değil ülkenin dışarıdan aldığı göçler olmuştur. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren ülkede peş peşe keşfedilen petrol rezervleri ile ülke ekonomisinin gelişmeye başlamasıyla mevcut iş gücü yetersiz kalmış ve daha fazla iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Akabinde yerel iş gücü dış ülkelere temin edilen iş gücü ile desteklenmiştir. Bugün de nüfusun bu özelliği süregelmektedir.⁷⁸

2018 yılı verileri üzerinden ülkenin nüfus özellikleri incelendiğinde ülkede şehirleşme oranının yüksek olduğu, kadınların yaşam sürelerinin erkeklere nazaran daha fazla olduğu ve 25-54 yaş grubu kişilerin nüfusta daha fazla yer tuttuğu ifade edilmiştir.⁷⁹

⁷⁵ (Çevrimiçi) <https://www.softarabia.com/uae-population/> 20.06.2021.

⁷⁶ Dağoğlu, a.g.e., s.104.

⁷⁷ Pamuk, a.g.e., s.90.

⁷⁸ A.y.

⁷⁹ A.e., s.96.

Nüfusun eğitim durumu incelendiğinde okuryazar olmayanların oranı 1975'te %43,67 iken bu oran 1980 yılında %31'e düşmüştür. 1985 yılında %26'ya kadar gerileyen bu oran, 1995 yılında %19,83 ve 2005 yılında ise %9'a düşerek en düşük seviyeye ulaşmış,⁸⁰ böylece ülke genelinde okuryazarlık oranı %91'i bulmuştur.⁸¹

1.4.Etnik Yapı

Ortadoğu, nüfus yapısı yönünden son derece karmaşık ve çeşitliliğe sahip bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çeşitlilik hem etnik hem de kültürel ve dinî bakımdandır.⁸² Bir Ortadoğu ülkesi olan BAE'nin başkenti olan Abu Dabi'nin nüfusunun %81'inin yabancı, %19'unun ise BAE vatandaşı olduğu tahmin edilmektedir. Ülkenin 2015 verilerine göre toplam nüfusuna bakıldığında çoğunluğunu (%80'ini) ülkede ikamet izniyle çalışan yabancıların oluşturduğu görülmektedir. Yabancıların %60'mı Uzak Asya (Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Filipinler) kökenli, %18'ini İran ve Ortadoğu ülkeleri (Lübnan, Suriye, Mısır), %5'ini de bazı batı ülkelerinden (Britanya, Almanya, Bulgaristan) çalışmaya gelenler oluşturmaktadır.⁸³ Ülkenin etnik durumu incelendiğinde toplam nüfus içerisinde en fazla sayıya sahip etnik grubu Hintliler oluşturmaktadır. 1975 yılında 170.000 olan Hintli göçmen nüfusu 1999 yılında 750.000 kişiye yükselmiştir. Bu rakam 2008 yılında ise 1 milyonu aşmıştır.⁸⁴ Küçük coğrafyası ve az sayıdaki yerli nüfusu ile BAE, şehir devleti ve göçmen ülkesi görünümünde karşımıza çıkmaktadır.⁸⁵ BAE'de, sosyal

⁸⁰ Özkan, a.g.e., s.75.

⁸¹ Pamuk, a.g.e., s.95.

⁸² Özkan, a.g.e., s.67.

⁸³ İlknur İnal, **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Raporu**, Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası, 2018, s.5; Deniz Yılmaz, **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Raporu**, KFA Fuarcılık, Şubat 2019, s.8; Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili, a.g.m., 2021, s.4; (Çevrimiçi) **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Notu**, <https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf>, 29.09.2024.

⁸⁴ Özkan, a.g.e., s.68.

⁸⁵ İnal, a.g.m., s.5; Yılmaz, a.g.m., s.8; Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili, a.g.m., s.4; (Çevrimiçi) **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Notu**, <https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf>, 29.09.2024.

ve ekonomik şartların hızla gelişmesiyle ülkeye her yıl binlerce kişi göç etmekte bu durum da ülkede farklı etnik yapıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.⁸⁶

BAE'nin resmî dili diğer Afrika-Arap ülkelerindeki gibi Arapçadır. Ülkede eğitim dili olan Arapça hâkim dil özelliğine sahiptir. Ayrıca bir dönem İngiliz hâkimiyeti altında kalması hasebiyle ülkede İngilizce de konuşulmaktadır.⁸⁷ Bunların yanı sıra Hinduca ve Urduca da konuşulmaktadır.⁸⁸ İş ve ticaret hayatında yaygın olarak İngilizce konuşulmakta ve yazışmalar da yine İngilizce olarak yapılmaktadır.⁸⁹

1.5.Dinî Yapı

BAE'nin resmî dini İslam'dır.⁹⁰ Yerel nüfusun yaklaşık %100'ü İslam dinine mensuptur. Bunların takriben %85'i Sünni geri kalanı ise Şii'dir. BAE vatandaşlarının çoğu, resmî olarak izin verilen Maliki mezhebine sadık kalan Müslümanlardır. Vahabi olarak bilinen diğer bir mezhebin Sünnileri ise ülkede Umân sınırına yakın olan el-Buraymî kesiminde ikamet ederken Şafii mezhebine mensup olanlar ise yine Umân sahil sınırındaki el-Bâṭine kıyısında ikamet etmektedir. Yerel halk dışındakiler ise yoğun olarak Şii ve Sünni Müslümanlar ile Hristiyanlar ve Hindulardan oluşmaktadır. Ülkede, kendi seçmiş oldukları dini uygulama özgürlüğüne sahip her dine mensup insan bulunmaktadır ve hükümetin bu konuda herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir.⁹¹ BAE'de nüfusun %85'i Müslüman, %9'u Hristiyan'dır. Hristiyanlar kendi içlerinde Katolik, Protestan ve Ortodoks olarak üçe ayrılmaktadır. Hristiyan kesimi daha çok ABD ve Avrupa ülkelerinden gelen vatandaşlar oluşturmaktadır.⁹² Nüfusun

⁸⁶ Özkan, **a.g.e.**, s.68.

⁸⁷ **A.e.**, s.69.

⁸⁸ Alameri, **a.g.e.**, s.46.

⁸⁹ İnal, **a.g.m.**, s.5; Yılmaz, **a.g.m.**, s.8; Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili, **a.g.m.**, s.4; (Çevrimiçi) **Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Notu**,

<https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf> , 29.09.2024.

⁹⁰ (Çevrimiçi) <https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/fact-sheet>, 03.07.2021.

⁹¹ (Çevrimiçi) <http://emiratesvoyage.com/uae-guide/uae-religion/>,03.07.2021; Pamuk, **a.g.e.**, s.80.

⁹² Özkan, **a.g.e.**, s.70.

%5'i ise Hinduizm'e mensup insanlardır.⁹³ Bu dinin mensuplarını ise çoğunlukla Hindistan ve Nepal gibi ülkelerden gelen vatandaşlar oluşturmaktadır.⁹⁴ Diğer dinlere mensup insanlar azınlıkta olup bu dinler Sihizm, Budizm ve Bahaizm'dir.⁹⁵ Budizm'e inananların çoğunluğunu da Hint ve Japon uyruklu vatandaşlar teşkil etmektedir.⁹⁶

1.6.BAE Tarihi

Bir devleti siyasi, toplumsal ve ekonomik açıdan tanıyabilmek için o devletin tarihine ışık tutmak gerektiği aşîkardır.⁹⁷ Bu minvalde BAE tarihini altı döneme ayırmak mümkündür. Bu dönemler; İslamiyet'in yayılması, Portekiz hâkimiyeti, İngiliz hâkimiyeti, inci arama, petrolün keşfi ve son olarak bağımsızlık dönemidir.⁹⁸ Her ne kadar ülkenin resmî tarihi, söz konusu dönemler başlığında ele alınsa da daha eski tarihlere gidildiğinde milattan önceki yıllarda Mısırlılarla Mezopotamyalıların bu bölgelerde ortak medeniyetler inşa ettiğı görölmektedir.⁹⁹

M.Ö. 6000-5000'de Paleolitik Çağ'da bölgedeki topluluklar hayatlarını balıkçılık ve bitki toplama üzerine kurmuşlardır. Bu döneme dair kalıntılar Şârika, Ümmü'l-Kayveyn, Re'sü'l-Hayme ve Abu Dabi'de bulunan seramiklerin ortaya

⁹³ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8A7D984D8AFD98AD8A7D986D8A7D8AA_D981D98A_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA#:~:text=D988D986D8B3D8A8D8A920D8A7D984D8A5D8B3D984D8A7D98520D981D98A20D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA2085,D8A7D984D983D8A7D8ABD988D984D98AD983D98AD8A920D98820D8A7D984D8A8D8B1D988D8AAD8B3D8AAD8A7D986D8AAD98AD8A920D98820D8A7D984D8A3D8B1D8ABD988D8B0D983D8B3D98AD8A9.03.07.2021.

⁹⁴ Özkan, **a.g.e.**, s.70.

⁹⁵ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8A7D984D8AFD98AD8A7D986D8A7D8AA_D981D98A_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA#:~:text=D988D986D8B3D8A8D8A920D8A7D984D8A5D8B3D984D8A7D98520D981D98A20D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA2085,D8A7D984D983D8A7D8ABD988D984D98AD983D98AD8A920D98820D8A7D984D8A8D8B1D988D8AAD8B3D8AAD8A7D986D8AAD98AD8A920D98820D8A7D984D8A3D8B1D8ABD988D8B0D983D8B3D98AD8A9.03.07.2021.

⁹⁶ Özkan, **a.g.e.**, s.71.

⁹⁷ Alameri, **a.g.e.**, s.42.

⁹⁸ es-Seyf, **a.g.e.**, s.21.

⁹⁹ Keleş, **a.g.e.**, s.69.

çıkması ile karakterize edilmiş ve döneme dair bölgede bulunan çanak çömlek kalıntıları Mezopotamya’da bulunanlara benzetilmiştir.¹⁰⁰

BAE bölgesi için bir önemli dönem Demir Çağı’na tekabül etmektedir. Zira M.Ö. 300 yılına ait çiviler, uzun kılıçlar ve ok başlarına bu dönemde rastlanmıştır.¹⁰¹ Arkeolojik bulgular bölgede M.Ö. 1300’lerde kuru iklimde sürekli ekim için yer altı suyunun çıkarılmasını sağlayan falaj sulama sistemlerinin ilk kullanımının ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca yine aynı dönemde, insanlar seramik, bronz, altın ve demir esseler yapıp mücevher takı, altın, taş, dekoratif taşlar, hançer, ok uçları, kılıç, balta taşı, balık kancası, bıçak ve çanak çömlek parçaları kullanmışlardır.¹⁰²

Bölgede M.S. VII. Yüzyılda İslami fetihlerle özellikle de Mekke’nin fethiyle (630) yeni bir dönem başlamıştır.¹⁰³ BAE’nin yer aldığı topraklar Hz. Ömer döneminde İslam topraklarına dahil olmuştur.¹⁰⁴ 661-1258 yılları arasında Emevî ve Abbasî halifeliği dönemlerinde İslam uygarlığı gelişme göstermiştir. Daha sonra ise coğrafi keşiflerle Avrupalılar bölgeye hâkim olmuşlardır. Arap Yarımadası’na gelen ilk Avrupalılar arasında Portekizliler vardır. Vasco de Gama’nın Ümit Burnu’nu keşfetmesinin ardından Portekizliler 1498’de Basra Körfezi’ne gelmişlerdir. 1560 yılına gelindiğinde Portekizliler küçümsenemeyecek bir deniz gücüne ulaşmışlardır. Biber ve baharat ticaretinin yarı tekeline hâkim olmuşlar ve Hint Okyanusu limanları arasındaki ticarete aracılık rolünü üstlenmişlerdir. Fakat 1622 yılında Portekizlilerin Hürmüz’ü kaybetmesi, Hollandalıların ve İngilizlerin Ortadoğu pazarlarına girişinde belirleyici rol üstlenmiştir.¹⁰⁵

XVI. yüzyılın başlarından beri baş gösteren Portekiz tehlikesi karşısında Osmanlı Devleti bölge ile ilgilenmeye başlamış ve Basra ile Lahsâ’yı topraklarına

¹⁰⁰ Pamuk, **a.g.e.**, s.75.

¹⁰¹ Şalāh Muḥammed ‘Abdulḥamīd, **el-İmārāt beyne’t-tārīḥ ve’l-cuğrāfyā**, el-Cīze, Atlas li’n-neşr ve’l-intāci’l-i’lāmī, 2014, s.8.

¹⁰² Pamuk, **a.g.e.**, s.75.

¹⁰³ ‘Abdulḥamīd, **a.g.e.**, s.9.

¹⁰⁴ Züleyha Toykar, “Körfez Ekonomik İşbirliği Konseyi Üye Ülkeleri ve Üye Ülkelerin Türkiye ile Olan Karşılıklı Ekonomik İlişkileri”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008, s.45; Kulalı, **a.g.e.**, s.5; Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

¹⁰⁵ **A.e.**, s.75.

dahil ederek Körfez'in güney kıyılarını da hâkimiyeti altına almıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin bölgeye ilgisinin azalmasını fırsat bilen başta İngilizler olmak üzere diğer Avrupa devletleri, Arap kabileleriyle temas kurarak bazı ticaret ve saldırmazlık antlaşmaları imzalamışlardır.¹⁰⁶

1623 yılı itibarıyla Hollandalılar, bölgede ticari açıdan mükemmel bir kâr sağladıkları antlaşmalar imzalamışlardır. Hint Okyanusu ve Basra Körfezi'nde hâkim deniz gücü haline gelmişlerdir. Ancak 1700'lerin ortalarına doğru Hollandalıların bölgedeki gücü azalmış ve yerini İngilizler almıştır. İngilizler öncelikle Hindistan'la olan ticari bağlantılarını korumak ve Avrupalı rakipleri dışarıda tutmak için deniz güçlerini kullanmakla ilgilenmişlerdir.¹⁰⁷

Bölge, coğrafi konumundan ötürü XVII. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla dek korsanların meskeni haline gelmiş ve bu süre zarfında da Arap ve diğer Avrupalı unsurların donanmaları tarafından sık sık rahatsız edilmiştir.¹⁰⁸ İngilizlerin bölgeye gelişi, XIX. Yüzyılın başlarında Doğu Hindistan Şirketi'nin Basra Körfezi'nde faaliyete geçmesiyle başlamıştır. Sahil kesiminden kendi gemilerine karşı düzenlenen saldırıların akabinde 1819 yılında İngilizler, Hint ticaret güzergahını koruma maksadıyla Re'sü'l-Hayme ve bazı diğer limanlarda sürekli karargahlar kurmuşlardır.¹⁰⁹

1820 yılında İngilizler doğu sahilini işgal ettikten sonra kabile şeyhlerini antlaşma imzalamak zorunda bırakmışlardır. Bu anlaşma gereğince de Arap Körfezi'nde kabotaj özgürlüğü ilan edilmiş¹¹⁰ ve İngiltere, şeyhlerin gemilerine karşı saldırıyı durdurmalarını şart koşturmuştur.¹¹¹ Antlaşmaya rağmen 1835 yılına kadar şeyhlikler kendi denizlerinde düşman görmek istememeleri sebebiyle baskınlarına devam etmiştir. Saldırıların sonucunda herhangi bir başarı sağlanamamasından dolayı

¹⁰⁶ Bilge, **Birleşik Arap Emirlikleri**, s.200.

¹⁰⁷ Pamuk, **a.g.e.**, s.76.

¹⁰⁸ Alameri, **a.g.e.**, s.42.

¹⁰⁹ Bilge, **Birleşik Arap Emirlikleri**, s.200; Alameri, **a.g.e.**, s.42.

¹¹⁰ Kulikovski; Lutskevich, **a.g.e.**, s.18.

¹¹¹ A.y.; İsmâ'il Ahmed Yâğî, **Tārīhu'l- 'âlemi'l- 'Arabiyyi'l-mu 'âşır**, Riyâd, Mektebetu'l- 'Ubeykân, 1.Baskı, 2000, s.74.

1853 yılında Birleşik Krallık ve Körfez'deki şeyhlikler arasında kalıcı ateşkes sağlamak amacıyla Körfez Denizi Barış Antlaşması imzalanmıştır.¹¹²

1892 yılında İngilizler, sahil şeyhleriyle yaptıkları Özel Ayrıcalık Antlaşması olarak da bilinen bir paktla emirliklerin iç işlerinde bağımsız, dış işleri ile savunmada ise İngilizlere bağlı olmasını sağlamışlardır.¹¹³ Bu antlaşmaya göre Ateşkes Devletleri, Birleşik Krallık'ın onayı olmadan herhangi bir yabancı devletle ilişki kuramayacak ancak buna karşılık İngilizler, emirlikleri dış saldırılardan koruyacaklardır.¹¹⁴ Bu antlaşmayla emirliklerin yönetimi 1947 yılına kadar İngiliz Doğu Hindistan şirketine geçmiş ve bu tarihten sonra ise emirlikler İngiltere Dışişleri Bakanlığına bağlanmıştır. 1952 yılında İngiltere kendine bağlı olan Anlaşmalı Emirlikler Konseyini kurmuştur.¹¹⁵

6 Ağustos 1966'da iktidara gelişinin üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra Abu Dabi'nin hâkimi olarak Şeyh Zâhid b. Sultân Âl Nehyân, birleşmiş bir ülkenin önemine dikkat çekmiş ve şöyle bir açıklama yapmıştır: “*Uyum içinde, bir tür federasyonda, diğer gelişmekte olan ülkelerin örneğini takip edebiliriz.*” Bu fikir BAE'nin kuruluşu için bir kıvılcım olmuştur. Daha sonra 1968 yılında anılan federasyonu kurmaya yönelik ilk antlaşmalar imzalanmıştır.¹¹⁶

1968 yılında İngiltere'nin bölgeden çekileceğini açıklamasıyla Abu Dabi ve Dubai Emirlikleri, emirlikler arasındaki birleşmeyi sağlamak amacıyla Basra Körfezi'ndeki tüm ülkelere çağrıda bulunmuştur.¹¹⁷ 1968 yılında olumsuz ekonomik koşulların etkisiyle İngilizler, Arap Körfezi'nden çekileceğini duyurmuşlardır.¹¹⁸ İngilizlerin Basra Körfezi'nden çekilmeleriyle¹¹⁹ 2 Aralık 1971'de Birleşik Arap Emirliği'nin kuruluşu ilan edilmiştir.¹²⁰ Ancak BAE'nin oluşturulma aşamasına

¹¹² Bilge, **Birleşik Arap Emirlikleri**, s.201; Alamerı, **a.g.e.**, s.42-43.

¹¹³ Bilge, **Birleşik Arap Emirlikleri**, s.201; Toykar, **a.g.e.**, s.45-46; Kulalı, **a.g.e.**, s.5; Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁴ Pamuk, **a.g.e.**, s.76.

¹¹⁵ Toykar, **a.g.e.**, s.45-46; Kulalı, **a.g.e.**, s.5; Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁶ **A.e.**, s.76.

¹¹⁷ Toykar, **a.g.e.**, s.45-46; Kulalı, **a.g.e.**, s.5; Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

¹¹⁸ **A.e.**, s.77.

¹¹⁹ Ürün, **a.g.e.**, s.105.

¹²⁰ Toykar, **a.g.e.**, s.45-46; Kulalı, **a.g.e.**, s.5; Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

Re'sü'l-Hayme dışında altı emirlik katılmıştır. Re'sü'l-Hayme Emirliği ise 10 Şubat 1972 yılında federasyona katılmıştır.¹²¹

2 Aralık 1971'de İngiltere'den bağımsızlığını elde etmeden önce aşiretler devleti olarak bilinen BAE daha önce de bahsettiğimiz üzere günümüzde yedi emirlikten müteşekkil bir federasyondur.¹²² Federasyonun temel idari yapısında ilk devlet başkanı olarak Kasım 2004'e kadar Abu Dabi Emiri Zāyid b. Sultān Āl Nehyān bulunmuştur. Başbakan olarak ise Ocak 2006'dan günümüze dek Dubai Emiri Muḥammed b. Rāşid Āl-Mektūm bulunmaktadır. Temel idari kurumları ise Devlet Başkanlığı ve Federal Yüksek Konsey şeklindedir.

Konuya genel olarak bakıldığında BAE'nin zengin tarihi, aslında ticarete dayalıdır. Emirliklerin Avrupa ile Uzak Doğu arasındaki konumu Hindistan ve Çin'den gelen tüccarların ilgisini çekmiş ve Avrupalılar özellikle Portekizler, Hollandalılar ve İngilizler tarafından dikkat çeken bir bölge olmuştur.¹²³ XVI. Ve XVII. Yüzyılda Portekiz'in sömürgesi olan BAE'de¹²⁴ inci endüstrisi XIX. Ve XX. Yüzyılın başlarında gelişme kaydederek Körfez halkına gelmiş ve istihdam imkânı sağlamıştır. Ancak 1920'lerin sonları ve 1930'ların başlarında dünya genelindeki ekonomik çöküş, Japon icadı olan kültür incisiyle birleşince inci endüstrisinde onarılamaz bir şekilde zarara sebep olmuştur. Ancak 1930'ların başında ilk petrol şirketi ekipleri BAE'de jeolojik araştırmalar yapmaya başlamıştır. Yaklaşık 30 yıl sonra 1962'de ilk ham petrol kargosu Abu Dabi'den ihraç edilmiştir.¹²⁵

¹²¹ Alamerı, **a.g.e.**, s.43; Ayten Mehmed, "Türkiye-Birleşik Arap Emirlikleri İlişkileri", **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi**, C. 3, S.1, Mart 2020, s.79.

¹²² Pamuk, **a.g.e.**, s.74.

¹²³ **A.e.**, s.76-77

¹²⁴ Ürün, **a.g.e.**, s.105.

¹²⁵ Pamuk, **a.g.e.**, s.77.

1.6.1.Abu Dabi

Ceylanların çokluğuyla meşhur olan devletin başkenti olan Abu Dabi topraklarında insanlık tarihi taş devrine kadar dayanmaktadır. Fenikelilerin göç etmesiyle ticaretin geliştiği bölgede 1958 yılında petrol keşfedilmiştir.¹²⁶

BAE’de bilinen önemli iki aşiret Kāsimīler ve Benī Yās aşiretleridir. Kāsimīler deniz ticareti ve balıkçılıkla ilgilenirken diğer kabile ise tarımsal faaliyet ve karasal ticaretle meşguldür. Ayrıca bu iki aşiret yönetime de hâkim durumdadır.¹²⁷ Toprak bakımından yedi emirlik içerisinde en büyük alana sahip emirlikte halkın çoğunu etkin iki kabileden biri olan Benī Yās kabilesi oluşturmaktadır. Kabilenin yönetim kadrosunun Āl-i Bū Felāh ailesinden geldiği bilinmektedir. O dönemdeki şartlara göre karadan gelebilecek saldırılara karşı son derece güvenilir bir liman olması Benī Yās kabilesini Abu Dabi adasına yerleşmeye sevk etmiştir. (1761) Benī Yās kabilesi, Necid taraflarından gelerek bölgeyi idare altına alan Suudilerin XIX. Yüzyılın başında yaptıkları saldırılara karşı kendisini korumuştur. 1816 yılında Şahbūt b. Ziyāb, büyük oğlu Muhammed b. Şahbūt tarafından şeyhlik makamından uzaklaştırılmıştır. Muhammed’den sonra başa kardeşi Tahnūn b. Şahbūt geçmiştir. Tahnūn, İngilizlerin Re’sū’l-Hayme’ye karşı yaptıkları bir saldırı sonrası bölgedeki şeyhlerle İngilizler arasında genel bir barış antlaşmasının imzalanmasına vesile olmuştur. 1833’te Tahnūn, kardeşleri Sultān ve Halīfe tarafından öldürülmüş yerine Halīfe b. Şahbūt (1833-1845) geçmiştir. Halīfe, 1835’te şeyhlikler arasında yapılan ilk deniz antlaşmasına katılmıştır.¹²⁸

Halīfe öldürülünce (1845) Sa’īd b. Tahnūn şeyhlik makamına geçmiştir. 1853’te Abu Dabi Şeyhliği ile emirlikler arasında İngiliz hükümetinin denetim ve gözetimi altında yapılan barış antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmalar ve kabile düşmanlıklarından ötürü bölgede bulunan Katar ve Udeyd şeyhlikleri Osmanlı Devleti’ne bağlı kalmış ancak Abu Dabi bu idarenin dışına çıkmıştır. 1855’te Sa’īd b.

¹²⁶ es-Seyf, a.g.e., s.26.

¹²⁷ Pamuk, a.g.e., s.74.

¹²⁸ Mustafa L. Bilge, “Ebûzabî”, *DİA*, C.X, İstanbul, 1994, s.281-282.

Ṭaḥnūn, yerini amcasının oğlu Şeyḥ Zāyid b. Ḥalīfe'ye (1855-1909) bırakıp ülkeden ayrılmıştır.¹²⁹

Abu Dabi Şeyhliği Şeyḥ Zāyid döneminde gerçek manada bir gelişmeye sahne olmuş ve batıdan Udeyd'e, güneydoğudan da Nizve (Umân'a bağlı) şehrine kadar olan bir bölgede nüfuzunu yaymıştır. Bu arada İngiliz hükümeti Abu Dabi ile ilişkilerini güçlendirmiş ve Udeyd'den uzak durması konusunda şeyhi uyarmıştır. (1874) Udeyd ile Abu Dabi arasındaki düşmanlık, İngilizlerin bölgede hâkim güç olan Osmanlı Devleti'nin karşısına çıkmasına sebep olmuştur. Bu iki ayrı hâkimiyet bölgesinden dolayı Abu Dabi'de suç işleyip kaçan kişiler Udeyd'e veya Katar'a, oralarda suç işleyenler ise Abu Dabi'ye sığınmışlardır. Şeyḥ Zāyid b. Ḥalīfe, 1869 Haziran'ında ilişkilerini geliştirdiği Umân imamı 'Azzān b. Kays ile iş birliği yaparak üzerinde büyük mücadele verilen Bureymî bölgesinden Suudileri uzaklaştırmıştır. 1874'te Maskat'ı ziyaret eden Şeyḥ Zāyid 1888'de hacca giderek Mekke şerifleriyle güzel münasebetler kurmuştur.¹³⁰

Şeyḥ Zāyid, Katar ve Bahreyn şeyhleriyle dostluğunu pekiştirmiş ancak bölgede bu kadar geniş nüfuza sahip bir birliğin oluşmasını istemeyen İngiltere, Abu Dabi'yi ve diğer bölge şeyhliklerini ayrı ayrı müstakil olarak kabul ettiğini ve hepsinin kendi himayesi altında olduğunu açıklamıştır. (1892) Zāyid b. Ḥalīfe'den sonra şeyhliğe sırasıyla Ṭaḥnūn b. Zāyid (1909-1912), Ḥamdān b. Zāyid (1912-1922) ve Bureymî bölgesinde Suudilerin zekât toplamalarını engellemesiyle öne çıkan Sultān b. Zāyid (1922-1927) geçmiştir. Sultān b. Zāyid'den sonra ise Şaqr b. Zāyid (1927-1928) ve Şaḥbūt b. Sultān (1928-1966) şeyhlik makamına geçmişlerdir. 1930-1935 yılları, Abu Dabi ile Suudi Arabistan arasındaki sınırların tespiti meselesiyle geçmiştir. Çünkü Osmanlıların bölgeden çekilmesiyle büyük bir boşluk ortaya çıkmış ve Mayıs 1914'te İbn Su'ūd kendisinin bir Osmanlı tebaası ve valisi olduğunu ifade ederek bölge üzerinde hak iddia etmiştir. Önce Suudi Arabistan ve Umân'la kara sınırlarını belirleyen Abu Dabi, ardından Katar ile aralarındaki deniz sınırı konusundaki anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmuştur. Ancak iki taraf balıkçıların ve inci

¹²⁹ A.e., s.282.

¹³⁰ A.y.

avcılarının eskiden beri ortak olarak kullandıkları Delmâ, Sîr Benî Yâs, Yâsat, Dâs ve Deyyine gibi adalar üzerindeki mülkiyet iddiaları iki ülke arasında sınır ihtilâfına sebep olmuştur. 1961 ve 1969 yıllarında bu adalarla ilgili antlaşmalar sonuçlandırılmış ve Deyyine Adası Abu Dabi'ye bırakılmıştır. Ancak diğerleri Katar sınırları içinde kalmıştır. 2 Aralık 1971'de Birleşik Arap Emirlikleri federasyonu kurulduğunda 1966 yılında Abu Dabi şeyhi olan Zâйд b. Sultân Âl Nehyân ilk devlet başkanlığına getirilmiştir. Şeyh Zâйд 1975'te Suudi Arabistan Kralı Faysal b. 'Abdulazîz ile imzaladığı antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin yıkılışından beri devam eden sınır anlaşmazlıklarını ortadan kaldırmıştır. Kasım 1976'da geçici anayasa kabul edilmiş ve bu tarihten sonra her beş yılda bir süresi uzatılarak devlet başkanlığına Şeyh Zâйд tekrar seçilmiştir.¹³¹

1.6.2.Acmân

Şârîka ve Ümmü'l-Kayveyn arasında yer alan Acmân XIX. Yüzyıl boyunca Şârîka'daki Kâsimî Emirliği'ne bağlı kalmıştır. Bölgedeki mukim halk, Nâ'im kabilesinin Âli Bûhureybân koluna bağlı olan Karâtise, Hamîre ve Âli Bûzeneyn boyundandır.¹³²

Acmân, diğer sahil emirleriyle İngiltere arasında imzalanan 1820 ve 1892 yılındaki antlaşmalara dahil olmuştur. 1952'de Sahil Devletleri Konseyine katılım sağlamıştır. 2 Aralık 1971'de de BAE'nin federe üyesi olmuştur. 1981 yılından beri emirliğin başında bulunan Şeyh Humeyd b. Râşid en-Na'îmî, BAE'nin yüksek konsey üyesidir.¹³³

¹³¹ A.y.

¹³² Mustafa L. Bilge, "Acmân", *DİA*, C.I, İstanbul, 1988, s.328.

¹³³ A.y.

Tarihte daima Nâ'im kabilesinin yerleşim bölgesi olarak kalmış olan Ac mân'ın iç kısımlarında bulunan Mesfût bölgesinde 1968 yılında yapılan arama çalışmalarında kaliteli mermer rezervleri bulunmuştur.¹³⁴

Hurma, tütün ve buğday tarımı yapılan bölgede ekonomi yakın zamana kadar balıkçılık ve tarıma dayanmıştır. Ancak son zamanlarda BAE'nin zengin üyelerinden, bilhassa Abu Dabi'den yardım almaktadır.¹³⁵

1.6.3.Dubai

XIX. yüzyıl öncesine ait bölge tarihi ile ilgili bilgiler sınırlı olup mevcut emirliklerin, aralarında kabile bağları sebebiyle yakınlık bulunmasına rağmen birbirleriyle sürekli ihtilaflı oldukları bilinmektedir.¹³⁶

Körfez'in Venedik'i, Körfez'in Hong Kong'u, Arap Körfezi'nin gelini ve Körfez'in incisi olarak da isimlendirilen¹³⁷ Dubai'nin tebaası, Arap halkının yanı sıra göç yoluyla vatandaşlık alan İran, Hindistan ve Belûcistan kökenli vatandaşlardan oluşmaktadır. Arap halk günümüzde birer aile olarak niteleyebileceğimiz birçok kabileye mensuptur. Hâkim aile Ruveyşid kabilesinin Āl-i Bū Felāse koluna bağlı olup Sünni'dir. 1912 yılından 1958 yılına kadar emir olan Şeyh Sa'îd b. Mektûm'un vefatından sonra yerine Şeyh Râşid b. Sa'îd geçmiştir.¹³⁸

Dubai valisinin kız kardeşiyle evlenen Kavâsim kabilesinden Şârîka Emiri Şeyh Sultân b. Şakr, 1825'ten sonra bölgede nüfuzunu arttırmıştır. Dubai, 1833'te Āl-i Bū Felāse kabilesinden 800 kişinin Mektûm b. Baṭî b. Suheyl başkanlığında Abu Dabi'yi terk ederek Dubai'ye geçmeleri ve kontrolü ele geçirmeleri üzerine müstakil bir emirlik olmuştur. Āl-i Bū Felāse'nin bağlı olduğu Benî Yâs kabilesi ile Kavâsim kabilesi arasında bu tarihlerde başlayan rekabet XX. Yüzyılın başlarına kadar

¹³⁴ A.y.

¹³⁵ A.y.

¹³⁶ Mustafa L. Bilge, "Dübey", *DİA*, C.X, İstanbul, 1994, s.12.

¹³⁷ el-Kâsimî, *a.g.e.*, s.316.

¹³⁸ Bilge, *Dübey*, s.12.

sürmüştür. Bu süre zarfında bazen Şârîka bazen de Abu Dabi (Benî Yās) tarafının desteğini alarak sürekli güçlü kalan Dubai, küçük bölge emirlikleri olan Acmân ve Ümmü'l-Kayveyn ile de zaman zaman iş birliği yapmıştır.¹³⁹

İktisadi hayatın gelişmesine bağlı olarak nüfusu artan Dubai bölgede güçlü bir emirlik haline gelmiş ve körfez boyundaki diğer emirlikler gibi o da İngiltere ile bazı ticari antlaşmalara imza atmıştır. 1892 yılında ise İngiltere'nin onayı olmadan başka bir ülke ile herhangi bir siyasi ilişkiye girmeyeceğini taahhüt etmiştir. İngiltere bu tür antlaşmalarla bölgeye nüfuz etmek ve idari konularda hâlâ hissedilen Osmanlı varlığına son vermek istemiştir. Fakat Osmanlı Devleti bölge ile temasını son dönemlere dek sürdürmüştür.¹⁴⁰

Dubai, 2 Aralık 1971'de eski antlaşmalı emirliklerden altısının burada bir araya gelerek BAE devletini kurmalarından sonra daha hızlı gelişmiştir.¹⁴¹

1.6.4.Füceyre

Binlerce yıl önce insanların yaşadığını ve tarihinin taş devrine kadar uzandığı bu bölgede¹⁴² çoğunluğu Şarkıyyûn kabilesinden olan halkın büyük kısmı, Ham vadisinin ağzında bulunan ve aynı zamanda emirliğin merkezi konumunda olan Füceyre şehrinde ve körfez boyunca kuzeye doğru yayılan Sekemkem, Kureyre, Mürbih, Dadne ve Debâ gibi merkezlerde yaşar.¹⁴³

Benî Yās ve Şarkıyyûn kabileleri, Re'sü'l-Hayme ve Şârîka topraklarında yaşayan Kavāsım kabilesiyle sürekli mücadele içinde olmuştur ve Füceyre bölgesi de uzun süre bu kabilenin siyasi anlamda nüfuzu altında kalmıştır. Ancak 1809-1810 yılları arasında Necid tarafından gelen Vehhâbiler'in idaresine giren Füceyre halkı zekatlarını onlara ödeyerek daha sonra bu idareden kurtulmuştur. 1800 yılından beri

¹³⁹ A.y.

¹⁴⁰ Bilge, *Dübey*, s.12-13.

¹⁴¹ A.e., s.13.

¹⁴² es-Seyf, *a.g.e.*, s.28.

¹⁴³ Mustafa L. Bilge, "Füceyre", *DİA*, C.XIII, İstanbul, 1996, s.246.

onlara tabi olan Füceyre halkı vergi vermekten vazgeçmiştir. Ancak yeni lider Şeyh Hâlid'in, kardeşi Sâlim'i iyi niyet elçisi olarak yollamasının ardından tekrar vergi vermeyi kabul etmişlerdir. Daha sonra Şârîka şeyhi olan Şeyh Sâlim döneminde Füceyre halkı kendilerine gönderilen valiye karşı isyan başlatmıştır. (1879) Şeyh Sâlim kuvvetlerinin Füceyre Kalesini ele geçirmesinin ardından Şeyh Hamed b. 'Abdillâh, Umân'a doğru kaçarak Maskat'ta kendileri gibi Şafî Hinâvîler'den olan Bû Sa'îdî hanedanına sığınmıştır. Fakat Umân Sultanı Seyyid Turkî b. Sa'îd'in Füceyre'nin o tarihten sonra kendilerine bağlı olduğunu açıklaması durumu değiştirmemiştir. Füceyre tekrardan Selefi fikirleri benimsemiş olan Kavâsim kabilesine vergi ödemeye devam etmek durumunda kalmıştır. Bölge kabileleri arasında XVIII. Yüzyıldan beri var olan bu siyasi görüş ayrılıkları günümüze kadar devam etmiştir.¹⁴⁴

XIX. yüzyılın başlarından itibaren bölgede ağırlığını hissettiren ve 1853'te sahil emirlikleriyle bir himaye antlaşması imzalayan İngiltere 1892'de yeni bir antlaşma ile gücünü daha da pekiştirmiştir. Böylece emirlikler iç işlerinde serbest, dış işlerinde İngiliz hükûmetine bağlı bir hale gelmiştir. Şârîka bu antlaşmada Füceyre'yi kendi bölgesi içerisinde göstererek Umân'ın müdahalesini önlemeyi başarmıştır. Fakat Füceyre şeyhi Hamed b. 'Abdillâh, Şârîka'dan ayrılıp bağımsızlığını elde etmek için uygun bir fırsat kollamaya devam etmiştir. Bu süre zarfında da zaman zaman Re'sü'l-Hayme Şeyhliğine yaklaşmayı denemiştir. 1902'de Şârîka şeyhi Füceyre'ye karşı kuvvete başvurmuştur. Ancak Acman ve Dubai gibi komşu emirlikler Füceyre'nin tarafında olmuştur. İngilizler bu ihtilaflarda açık bir tavır koymayıp 1903'de Lord Curzon'un bölgeye yaptığı bir ziyaretin ardından İngiltere adına hareket eden Hindistan'daki sömürge hükûmeti bu bölgelerle ilgili siyasi görüşünü belirtirken Füceyre'yi Şârîka'ya bağlı bir şeyhlik olarak tanıdığını açıklamıştır.¹⁴⁵ Bunun üzerine Şeyh Hamed, Şârîka karşısında kuvvetli görünebilmek adına civar şeyhliklerle ilişkilerini kuvvetlendirmeye başlamıştır. 1914'te Ümmü'l-Kayveyn Şeyhliğiyle bir dostluk antlaşması yapıp kendisine bağlı olan Menâme yerleşim merkezini Acman Şeyhliğine vermiştir. Kelbâ ve Re'sü'l-Hayme şeyhlikleriyle de evlilik vasıtasıyla

¹⁴⁴ A.e., s.246-247.

¹⁴⁵ A.e., s.247.

akrabalık kurmuştur. Uzun süre Şârika ile arasında bir problem çıkmamış ancak 1925 yılı başlarında meydana gelen küçük bir hadise siyasi krize sebep olmuştur. Bu anlaşmazlık İngiltere'nin Fuceyre'ye müdahalesiyle yatıştırılmıştır. Ancak Fuceyre, Şârika'dan ayrılma talebinden vazgeçmemiş ve bunun için uğraşlar vererek Re'sü'l-Hayme ve Şârika'ya çeşitli saldırılar düzenlemiştir.¹⁴⁶

1936 yılında İngilizler Kelbâ'nın bağımsızlığını desteklemiş ve karşılıklı antlaşmalar yapılmıştır. Fuceyre de aynı yolu takip istemek istemiş ancak başarılı olamamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere, Körfez ülkelerine karşı siyasetini değiştirmiştir. Kelbâ ve Şarkiyyûn meselesi 1952'de tekrar ele alınmış ve nihayet Fuceyre bağımsız bir şeyhlik olarak tanınmıştır. Aynı yıl İngiltere ile yapılan antlaşmayla, körfezde bulunan diğer kıyı emirlikleriyle birlikte oluşturulan Antlaşmalı Emirlikler Konseyine (Meclisu'l-İmārāti'l-muteşâliha) katılmıştır. 2 Aralık 1971'de İngiltere bu birlikle yapmış olduğu antlaşmaları feshederek Birleşik Arap Emirlikleri adı altında yeni kurulan ve Fuceyre'nin de içinde olduğu federasyonu tanımıştır. Federasyon beş yıllık geçici bir anayasa kabul etmiş ve daha sonra süresini uzatma yoluna gitmiştir. Anayasaya göre ülkeyi yönetmek üzere “el-Meclisu'l-vaṭaniyyetu'l-ittihādī” adıyla bir dayanışma meclisi kurulmuş ve meclisi oluşturan 34 üyelikten dördü Fuceyre temsilcilerine ayrılmıştır. Ülkenin en üst yönetim organı olan “el-Meclisu'l-a'lâ li'l-ittihād”ın yedi üyesi arasında Fuceyre emiri de yer almaktadır ve Abu Dabi ile Dubai emirleri dışında veto hakkı bulunmayan üyelerdendir.¹⁴⁷

1.6.5.Re'sü'l-Hayme

7000 yıllık medeniyet ve mirasa dayanan zengin tarihi ile ünlü Re'sü'l-Hayme Emirliği'nin¹⁴⁸ sahil kısmında yapılan arkeolojik araştırmalar ilk iskân izlerinin M.Ö.

¹⁴⁶ A.y.

¹⁴⁷ A.y.

¹⁴⁸ (Çevrimiçi) <https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1.,24.06.2022.>

VII. Bin yıla kadar dayandığını göstermiştir. Me'rib Seddi'nin yıkılmasının ardından yaşanan göçler sırasında Kahtâniler'e bağlı Ezd kabilesinin bazı kolları bu bölgeye gelmiştir. İslami dönemde ise Kavâsim ve Yâs gibi Adnânî kabileler orta ve kuzey Arabistan ile Irak'tan gelerek sahile yerleşmişlerdir.¹⁴⁹

Hız. Ömer zamanında Osman b. Ebu'l-Âs, Basra Körfezi üzerinden İran'a düzenlemiş olduğu sefere körfezin en eski limanlarından olan Culfâr'dan çıkmıştır. Culfâr, Basra Körfezi-Hindistan ticaret yolu üzerinde bulunması hasebiyle tarihinin her döneminde ticari bir önem taşımıştır. Nitekim Emevî ve Abbasî dönemlerinde Umân İbâzileri'ne karşı düzenlenen seferler için de askerî üs olarak kullanılmıştır. XV. Yüzyılda inci ticareti ve gemi yapımıyla meşhur olan Culfâr ve Hürmüz Boğazı'na adını veren stratejik Hürmüz Adası sömürgecilerin dikkatini çekmiştir. Afrika kıyılarını dolaşıp Hindistan yolunu açan Portekizliler XVI. Yüzyılın başlarında körfeze yönelerek buraları ele geçirmişlerdir. Böylece Portekizliler, Basra Körfezi'nin girişini kontrol altına alarak ticaret gemilerinden ve deniz yoluyla giden hac kabilelerinden haraç alıp yolculara eziyet etmeye başlamışlardır. İran Şahı I. Abbas'ın 1031'de Hürmüz Adası'nı ve Umân Ya'rubî Sultanı Nâşır b. Murşid'in 1633'te Culfâr'ı ele geçirmesiyle bölge işgalden kurtarılmıştır. Culfâr sahiline, bölgenin kurtarılmasında büyük etkisi olan Kavâsim kabilesi yerleşmiştir. Bir asır sonra Ya'rubîler'in çöküş dönemine girmesiyle kabilenin şeyhi bağımsız hareket etmeye başlamış ve yüzyılın ortalarına doğru eski Culfâr'ın yanına kurduğu Re'sü'l-Hayme'de bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁵⁰

Doğu Hindistan Şirketi aracılığıyla Basra Körfezi'ne yönelik ticari ve siyasi faaliyetlerini artıran İngiltere, XIX. Yüzyılın ilk yıllarından beri güç kullanarak razı ettiği bölgedeki bazı Arap emirlikleri ve kabileleriyle saldırmazlık antlaşmaları imzalamıştır. Ardından 1819'da saldırı sonucu ele geçirip kısa bir süre işgal altında tuttuğu Re'sü'l-Hayme'yi ve limandaki gemileri tahrip etmiştir. Bunun akabinde Şârika'ya çekilen emir Sultân b. Şaqr da bir saldırmazlık antlaşması imzalamak zorunda kalmıştır. 1869'da Kavâsim toprakları ikiye bölünmüş ve Re'sü'l-Hayme,

¹⁴⁹ Bilge, *Re'sülhayme*, s.6.

¹⁵⁰ A.y.

Şârîka emirinin yeğeni Humejd b. ‘Abdillâh’ın idaresinde bağımsız bir emirlik haline gelmiştir. Bu yıllarda İngilizlerin körfezdeki nüfuzunu zayıflatmak için harekete geçen Osmanlı Devleti, Arap Yarımadası’nın Katar’a kadar olan kısmını yeniden ele geçirmiş ancak İngilizleri bölgeden çıkarmamıştır. İngiltere, 1892’de sahil boyundaki Arap emirlikleriyle yeni antlaşmalar imzalayarak nüfuzunu daha da arttırmıştır. Bu antlaşmalarla iç işlerinde bağımsız olan emirlikler dış işlerinde ve savunma mevzusunda İngiltere’ye bağlanmışlardır.¹⁵¹

Önceden körfezdeki emirliklerle sadece stratejik konumları açısından siyasi ve ticari sebeplerle ilgilenen İngiltere, XX. Yüzyılın ilk yarısında bölgede petrol bulunması üzerine emirliklerle daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Bölgeye iyice yerleşmeye karara vererek 1952’de kendisine bağlı Antlaşmalı Emirlikler Konseyini kurmuştur. Ancak şartların zorlaşmasıyla 1968’de körfezden çekileceğini açıklamıştır. Ardından 30 Mart 1968’de kendi aralarında birlik oluşturma kararı alarak 2 Aralık 1971’de Birleşik Arap Emirlikleri Devleti’ni kurmuşlardır. Fakat Re’sü’l-Hayme, Abu Dabi ve Dubai Emirliklerinin ayrıcalıklarını kabul etmemesi ve İran ile kıyı petrollerinden pay alma konusunda bir antlaşma yapması sebebiyle 1972 yılında bu birliğe katılmıştır. 40 üyeden oluşan Millî Meclis’in altı üyesi Re’sü’l-Hayme’ye aittir.¹⁵²

1.6.6.Şârîka

Bölge, İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında 1913’te imzalanan antlaşmada “Katar’ın güneyindeki bağımsız şeyhlere ait yerler” olarak geçen emirliklerin en güçlü kabilelerinden Kavāsım’ın yaşadığı kısımdır. Tarihte Kavāsım kabilesine ait olduğu bilinen Ebū Mūsā ve Tanb adaları 1991 yılından sonra Şârîka ile İran arasında ortaklaşa yönetilirken 1992’de İran tarafından ilhak edilmiştir. Bu ilhak Şârîka’nın en büyük siyasi problemlerinin başında gelmektedir. Emirlik toprakları içerisinde yer alan Hūr Fekkân ve Kelbā, doğuda Umân Körfezi boyunca uzanan Bâṭine sahil

¹⁵¹ A.e., s.7.

¹⁵² A.y.

şeridinde bulunduğu için Şârika yedi emirlik arasında hem Basra Körfezi'nde hem de Umân Körfezi'nde kıyısı olan tek emirliktir. Abu Dabi ve Dubai'den sonra en zengin üçüncü üye konumundaki Şârika barındırdığı eğitim kurumlarıyla konfederasyonun ve bölgenin kültür merkezi sayılmaktadır. 1971'de BAE'nin kuruluşundan sonra 1972 yılı itibariyle Şârika Emirliği, Şeyh Sultân b. Muhammed el-Ğâsimî tarafından yönetilmektedir.¹⁵³

XVIII. yüzyılın ortalarına doğru Şârika ve Re'sü'l-Hayme'de güçlü bir donanma ve kara ordusu oluşturan Qavâsim kabilesinin lideri bölgede kabilesinin nüfuzunun artmasına zemin hazırlamıştır. Aynı dönemde Hürmüz halkının bir kısmı Şârika'ya göç etmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlarında Arabistan'ın bu bölgesinin hâkimiyeti Osmanlı Devleti'nin elindedir. Fakat Osmanlıların savaştan mağlup çıkması üzerine İngilizler güç kazanmışlardır. 1932'de burada İngiliz hava kuvvetleri üssünün kurulmasıyla Şârika ekonomik açıdan gelişmeye başlamış ve 1952 yılında da bağımsız emirlik olarak tanınmıştır.¹⁵⁴

1.6.7.Ümmü'l-Kayveyn

Son dönemde Dûr bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar Ümmü'l-Kayveyn'deki yerleşimin 2000 yıl önce başlamış olduğuna işaret etmektedir. Bu bölgede M.Ö. 260 yılları ile M.S. 200 yılları arasında büyük bir şehrin varlığını işaret eden kalıntılar ortaya çıkmıştır.¹⁵⁵

Ümmü'l-Kayveyn 1189'da (1775) Şeyh Mâcid el-Mu'allâ başkanlığında bir kabile olarak tanınmaktadır. Qavâsim Emirliği'ne mensup olan kabile İngilizlerin 1819 yılındaki müdahalesinin akabinde Qavâsim Şeyhliğinden ayrılarak bağımsızlığını kazanmıştır. Bu yıllarda başlayan İngiliz nüfuzu yaklaşık 150 yıl süreyle bölgenin siyasi şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim İngilizler

¹⁵³ Mustafa L. Bilge, "Şârika", *DİA*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s.351-352.

¹⁵⁴ *A.e.*, s.352.

¹⁵⁵ Mustafa L. Bilge, "Ümmülkayveyn" *DİA*, C.XLII, İstanbul, 2012, s.335.

emirlerle çeşitli antlaşmalar yapmış (1879, 1892) ve bölgedeki emirlikleri İngiliz nüfuzu altında özerk olarak bir araya getirmiştir. Bölge, petrol bulununcaya dek sınırları belli olmayan ve birbirleriyle mücadele halinde olan kabilelerin hâkimiyetindeydi. İngilizlerin baskısıyla Kasım 1935’de Abu Dabi, Şârîka, Re’sü’l-Hayme gibi emirliklerde iki yıl süreyle imtiyazlar elde eden “Petroleum Concessions Ltd.” daha sonra Ac mân, Dubai (1936) ve Ümmü’l-Kayveyn bölgelerini de antlaşma kapsamına almıştır. (Ekim 1938) Petrol bulunduktan sonra bölgeye iyice taht kuran İngiltere, 1952’de kendisine bağlı yedi emirlikten oluşan Antlaşmalı Emirlikler Konseyini (Meclisu’l-İmārāti’l-muteşâliha) kurmuştur. Fakat 1968’de siyasi problemler sebebiyle üç yıl içerisinde bölgeden çıkmaya karar vermiştir. Bunun üzerine Ümmü’l-Kayveyn ve bölgedeki diğer emirlikler 18 Temmuz 1971’de Birleşik Arap Emirlikleri’ni kurduğunu ilan etmiştir. 2 Aralık 1971’de İngilizlerin bölgeden çekilmesiyle emirlikler fiilen kurulmuştur.¹⁵⁶

¹⁵⁶ A.y.

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ ÇEVREYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bir ülkenin edebî çevresini; eğitimden matbaaya, tercümeden kütüphanelere değin etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Tezin üçüncü bölümü olan “Birleşik Arap Emirlikleri’nde Edebî Çevre” bölümü verilmeden edebî çevrenin oluşmasına katkı sağlayan ve bu edebî çevreyi etkileyen faktörleri ele almanın daha uygun olacağı düşünüldükten bu bölüme yer verilmek istenmiştir. Ele alacağımız faktörler ise şu şekildedir:

2.1.Eğitim

Şüphesiz ki eğitim, kültürü ve entelektüelleri nicelik, nitelik ve çeşitlilik bakımından etkileyen en önemli faktörlerdendir. Eğitim, bireylerin ve toplumun kültürel, etik ve davranışsal değişimini hızlandırmada en etkili araçtır.¹

BAE’de eğitimin başlangıcı için kesin bir tarih vermek çok mümkün değildir.² Zira BAE’de eğitim, evlerinin bir odalarında dersler³ düzenleyen muṭavva‘lar⁴

¹ ‘Abdulḥalīk ‘Abdullāh, **el-Ḥareketu’ş-şekāfiyye fi’l-İmārāt**, Abu Dabi, el-Mucemma‘u’ş-şekāfī, 2000, s.99.

² Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī, **Taṭavvuru’t-ta’līm fi’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide (1904-1971)**, Abu Dabi, el-Arşīfu’l-vaṭanī, 2.baskı, 2017, s.7.

³ Bu derslere “Ketātīb” denmektedir. Bölgenin neredeyse tüm alanlarında yüzlerce yıl önce benimsenen ancak bazı bölgelerde eğitim sisteminin geç veya hızlı ilerlemesi nedeniyle farklı zamanlamalarda başlayıp sona eren bir eğitim sistemidir. Bkz. Alia Abdulhameed Ali vd., “The Development of Education in the UAE”, **Presented to Abu Dhabi University-Abu Dhabi in Partial Fulfillment of the Requirements for Education in the UAE**, 2018, s.4.

⁴ Muṭavva‘: O dönemlerde eğitim görevini yapan kişidir. Bkz. Maḥmūd Aḥmed el-‘Accāwī, “Taṭavvuru’t-ta’līm fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide 1905-1971”, **Mecellet dirāsāti’l-Ḥalīc ve’l-Cezīreti’l-‘Arabiyye**, 1986, C.12, S.45, s.122.

tarafından başlamıştır.⁵ Bu eğitimde Kur'an-ı Kerim ve hadis derslerinin yanı sıra hat dersleri de verilmiştir. Kur'an ve hadislerden hareketle çocuklara toplumda iyi birer birey olmaları için uymaları gerektiği düşünülen İslam ilke ve değerleri öğretilmiştir. Bazı durumlarda da muṭavva'nın bilgisine ve isteğine bağlı olarak Arap grameri ve klasik Arapça eğitimi verilmiştir. Ancak bu eğitim muṭavva'nın verdiği derslerin gereği ve sahip olduğu sınırlı bilgi dolayısıyla tekrara ve taklide dayalı olmuştur. Dersler namazlardan önce veya sonra muṭavva'nın evinde veya camilerde yapılmıştır. Muṭavva'lar arasında şeyhlerin çocukları da dahil olmak üzere kız ve erkek çocuklara ders veren Ġālīb Muḥammed Sāmī el-Muṭavva' ve Şeyḫ Zāyid'in talebi üzerine Umân'dan gelen el-Muṭavva' Rāşid bulunmaktadır.⁶ Bu eğitim yöntemi dışında inci tüccarlarının kurduğu özel medreselerle de eğitim verilmesi sağlanmıştır.⁷

BAE'de eğitim, XX. yüzyılın başındaki ekonomik ilerlemelerin bir sonucu olarak gelişim göstermiştir. Emirlikler ve Hindistan arasındaki inci ticaretinin canlanması sonucunda ekonomik durum da canlanmıştır. Nitekim Emirlik tüccarları erken dönemde okul açma ve finansman sağlama yükünü üstlenmişlerdir.⁸ Bu şekilde açılan medreselerden biri de inci tüccarı Şeyḫ 'Alī Muḥammed'in 1900 yılında kurduğu "el-Medresetu't-Teymiyyetu'l-Maḥmūdiyye" olmuştur.⁹

BAE'de eğitim tarihinin gelişimini üç döneme ayırarak daha detaylı bilgi verelim:

1)1903-1952¹⁰: Bu dönem düzenli eğitim sisteminden önceki dönem, dinî eğitim dönemi ve özel eğitim dönemi olarak adlandırılmaktadır. BAE'de eğitimin başlangıcı diğer Arap ülkelerine oldukça benzer bir şekilde olmuştur. Bu dönemde dinî

⁵ el-Ḥarbī, *Taṭavvuru't-ta'lim*, s.6.

⁶ Alia Abdulhameed Ali vd., *a.g.e.*, s.4,6-7; Hümeýra Alibaş, "Birleşik Arap Emirlikleri'nde Modern Kısa Öykünün Doğuşu ve Gelişimi", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2022, s.12-13.

⁷ Muḥammed 'Abdullāh el-Fārisī, "es-Silmu't-ta'limī fī Devleti'l-İmārati'l-'Arabiyyeti'l-Mutteḥide", *Nedvet tevḥīdi's-silmi't-ta'limī fī bilādi'l-'Arabiyye 'alā ḡav'i's-tirātīciyye taṭvīri't-terbiyyeti'l-'Arabiyye*, 1981, s.88.

⁸ el-'Accāvī, *a.g.m.*, s.118.

⁹ Aḥmed Yūnus Zuveyd el-Ceş'amī, "Şafaḥāt mine't-ta'lim fī İmārati'ş-Şāriḫa (1900-1971)", *Mecellet ādābi'l-Başra*, S.47, 2008, s.162.

¹⁰ İlk dönemin başlangıcını 1905 olarak kabul eden kaynaklar da vardır. Bkz. el-'Accāvī, *a.g.m.*, s.118.

eğitim sistemi olarak kabul edilebilecek muṭavva‘ eğitim sisteminin mevcut olduğu bilinmektedir.¹¹ Bu dönemdeki medreseler, inci tüccarlarının 1900 yılında kurduğu “el-Medresetu’t-Teymiyyetu’l-Maḥmūdiyye”, yine inci tüccarı Ḥalef b. ‘Uteybe’nin 1903 yılında kurduğu “Medreset İbn Ḥalef” ve “el-Medresetu’l-‘Aḥmediyye”dir.¹²

Bunların dışında 1911 yılında “el-Medresetu’l-Vehbiyye”¹³, 1921 yılında inci tüccarı ‘Ubeyd b. ‘İsā en-Nābūde tarafından “el-Medresetu’n-Nābūdiyye”¹⁴, 1924 yılında tüccar Sālim b. Muşbih Āl Ḥammūde tarafından Dīra’da “es-Sālimiyye”, 1926 yılında iki tüccar Muḥammed b. ‘Ubeyd el-Budūr ve İbn Seyf es-Sirkāl tarafından “es-Sa‘āde”, 1927 yılında “el-Felāḥiyye”¹⁵ 1930 yılında “İbn ‘Uteybe” ve 1942 yılında “Dervīş b. Kerem” medreseleri açılmıştır.¹⁶

1928-1929 yılları arasında inci ticaretinde durgunluk yaşanmış tüccarlar bu medreselerin çoğunun finansmanlığını durdurmak zorunda kalmıştır. Medreseler kapanmış ve hocaların çoğu ülkelerine dönmüştür. 1930’lu yılların sonunda tüccarların durumunun düzelmesinden sonra bu medreselerin birçoğu yeniden açılmıştır.¹⁷

1905-1953 döneminde eğitim, bahsedilen medreselerle sınırlı kalmamış, âlimlerin çoğu evlerini veya meclislerden birini herhangi bir isim vermeden eğitimi yayma mekânı haline getirmişlerdir. Bu eğitimi veren âlimlerden bazıları: Şārika’da eş-Şeyḥ Yahyā el-Yemānī ile eş-Şeyḥ ‘Abdulmuḥsin en-Necdī ve Ümmü’l-Kayveyn’de eş-Şeyḥ ‘Abdurrahmān ‘Atīk’tir.¹⁸

¹¹ Fu‘ād b. Lāfī b. Musfir el-Aḥmedī, “Nizāmu’t-ta’līm fī Finlendā ve’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehīde dirāse muḳarene taḥlīliyye”, **el-Mecelletu’l-‘ilmiyye li-Kulliyyeti’t-terbiye**, S.8, C.34, Ağustos, 2018, s.15.

¹² (Çevrimiçi) <https://educationinuae02.wordpress.com/>, 19.01.2022.

¹³ Mufīd ez-Zeydī, “et-Tārīḥu’s-seḳāfī li-Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehīde 1971-2004”, **Mecelletu’l-ādāb**, 2015, S.112, s.332.

¹⁴ Ḥalīme ‘Alī Yahyā en-Naḳmī, “Tuccāru’l-lu’lu’ ve taḥdīsi’t-ta’līm ve’s-seḳāfe fi’l-İmārāt fi’n-nıṣfī’l-evvel mine’l-ḳarni’l-‘ıṣrīn”, **Mecellet vekā’i**, S.34, 2021, s.556.

¹⁵ el-‘Accāvī, **a.g.m.**, s.121.

¹⁶ ez-Zeydī, **et-Tārīḥu’s-seḳāfī**, s.332.

¹⁷ el-‘Accāvī, **a.g.m.**, s.121.

¹⁸ **A.y.**

2)1953-1971: Bu dönem düzenli eğitim sistemi (modern örgün öğretim) dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu sistemde eğitimde müfredat, ders kitapları, öğretmen seviyesi ile niteliği, sınav sistemi ile diplomalar, eğitim aşamaları, okul inşası ve finansmanı ile ilgili konularda muṭavva‘ sisteminden çıkmıştır.¹⁹ BAE’de düzenli medreselerin inşasının gerçek anlamda başlangıcı bu dönemde gerçekleşmiştir. Bu başlangıç Şârika yöneticilerinin isteği üzerine Kuveyt’ten bir eğitim heyetinin gelmesiyle Şârika Emirliği’nde kurulan ilk medrese “el-Medresetu’l-Ḳāsimiyye” ile olmuştur.²⁰ Bu medresenin kurulmasıyla 1953 yılında eğitim düzenli hale gelmiş ve eğitim müfredatları oluşturulmuştur.²¹ Öğrenciler final sınavlarına girip sene sonunda sertifika almış,²² böylece eğitimleri resmî bir hüviyet kazanmıştır.

Emirlikler bazında düzenli eğitimin başlangıcına bakılacak olursa Abu Dabi’de erkeklere yönelik eğitim 1958, kızlara yönelik eğitim 1962 yılında, Dubai’de erkeklere yönelik eğitim 1953, kızlara yönelik eğitim 1959 yılında, Şârika’da erkeklere yönelik eğitim 1953 kızlara yönelik eğitim 1954 yılında,²³ Acman’da erkeklere yönelik eğitim 1958 kızlara yönelik eğitim 1967 yılında²⁴, Ümmü’l-Kayveyn’de erkeklere yönelik eğitim 1956, kızlara yönelik eğitim 1962 yılında, Re’sü’l-Hayme’de 1956 ve Füceyre’de 1964 yılında başlamıştır.²⁵

İlk endüstri okulları 1958 yılında Şârika’da, 1964 yılında Dubai’de, 1969 yılında Re’sü’l-Hayme’de ve 1970 yılında da Abu Dabi’de açılmıştır.²⁶

¹⁹ A.e., s.124.

²⁰ el-Aḥmedî, a.g.m., s.15.

²¹ (Çevrimiçi) <https://educationinuae02.wordpress.com/> , 19.01.2022.

²² el-Aḥmedî, a.g.m., s.15.

²³ İbrâhîm ‘Abdulkerîm Muḥammed, **el-Baḥreyn ve ehemmiyetuhâ beyne’l-İmārâti’l-‘Arabiyye**, el-Bahreyn, eş-Şeriketu’l-‘Arabiyye li’l-vekālât ve’t-tevzî‘, 1970, s.74.

²⁴ el-‘Accāvî, a.g.m., s.130.

²⁵ Muḥammed, a.g.e., s.74.

²⁶ A.e., s.75; el-Aḥmedî, a.g.m., s.15; Şâlih en-Nā’ilî, “es-Sukkân ve’t-tenmiye fî Devleti’l-İmārâti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutṭehide”, **Câmi’at Tūnus Yūksək Lisans Tezi**, Tunus, 2000, s.255; el-Fâtih ‘Abdullāh ‘Abdusselām; İhsân ‘Abdullāh Muḥammed el-Meysirî, “Taṭvîru’t-ta’lîm ve muḥracātuh fî Devleti’l-İmārâti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutṭehide beyne mutetallebâti’l-vâkı‘ ve taḥaddiyâti’l-mustakbel”, **el-Mecelletu’d-duveliyye li’d-dirāsâti’t-terbeviyye ve’n-nefsiyye**, S.3, 2018, s.12.

1966 yılında BAE'deki "Mekteb Devleti'l-Kuveyt" erkek öğretmenler ve Şarikâ'da da kız öğretmenler yetiştirmek için bir enstitü açmıştır. Bu enstitülerdeki eğitimin süresi dört yıl şeklinde planlanmıştır.

1969 yılında Dubai'de ticaret eğitimi için de bir okul açılmıştır. Buraya bankada, ticari mesleklerde ve şirketlerde çalışan bazı işçiler katılmıştır. Ayrıca bu dönem Dubai, Ac mân, Re'sü'l-Hayme ve el-'Ayn'da dinî enstitülerin inşasında gelişime tanıklık etmiştir.²⁷ Bu enstitüler dört adet olup lise düzeyindeki İslam Enstitüleri'dir. Dubai'deki enstitü 1962/1963, el-'Ayn'daki 1967/1968 ve Ac mân'daki 1968/1969'da kurulmuştur.²⁸

1972 yılında eğitimin ilköğretim kademesinde zorunlu ve parasız ve diğer tüm kademelerde de parasız eğitim olmasına dair bir kanun çıkarılmıştır.²⁹ 2012 yılında Bakanlar Kurulu, altı yaşını tamamlayan herkesin liseden mezun olana kadar eğitim almasının zorunlu olduğuna dair kanunu onaylamıştır.³⁰

3)1979- : BAE'nin kuruluşunun yer aldığı dönemdir. Dolayısıyla bu dönemde petrolün ortaya çıkmasıyla ve beraberindeki sosyal ve ekonomik değişimlerle eğitimin nicel ve nitel yönden kapsamlı bir gelişmeye şahit olması doğaldır.

1994/1995 yılında Eğitim Bakanlığı bütün eğitim kuruluşlarının yönetimini bünyesine almıştır. Sonrasında eğitimin kalitesini iyileştirmeyi hedefleyen bazı eğilimler ve girişimler ortaya çıkmıştır. Bunlar: Eğitim planlamasına itibar, sosyal ve ekonomik kalkınma için kapsamlı planlama çerçevesinde bunun eksiksiz uygulanmaya çalışılması, okul müfredatının ve buna bağlı olarak sınavların düzenleme yöntemlerinin gözden geçirilmesi, pratik alıştırmaların ve bilgisayar eğitiminin getirilmesi, görsel-işitsel araçların kullanımının artırılması, okul binaları sağlamak için projelerin konulması, öğretmenlerin hazırlık seviyesinin yükseltilmesi, eğitim

²⁷ el-Ahmedî, **a.g.m.**, s.15-16.

²⁸ en-Nâ'î, **a.g.e.**, s.255.

²⁹ 'Abdusselâm; el-Meysirî, **a.g.m.**, s.12-13.

³⁰ (Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8AAD8B7D988D8B1-D8A7D984D8AAD8B9D984D98AD985-D8A7D984D8A7D985D8A7D8B1D8A7D8AA/>, 20.01.2022.

alanlarında çalışanların hizmetleri sırasında eğitim ilkesinin benimsenmesi ve bakanlığın birimlerinin yeniden düzenlenmesidir.³¹

Ulaşılan veriler neticesinde okulların sayısının 1992 yılında 855'e, 2002 yılında 1167'ye³² ulaştığı ve 2013 yılında da 1200'ü aştığı görülmektedir.³³

2.1.1. Medreseler

BAE'de eğitim vermiş olan medreselerden bazıları şunlardır:

2.1.1.1. el-Medresetu't-Teymiyyetu'l-Maḥmūdiyye

BAE'deki ilk medrese olan el-Medresetu't-Teymiyyetu'l-Maḥmūdiyye³⁴ 1900 yılında Şârîka'da inci tüccarı 'Alî b. Muḥammed 'Alî Maḥmūd et-Teymî tarafından kurulmuştur.³⁵ Medresede çoğunluğu Necd'den olmak üzere Irak'tan ve Mısır'dan hocalar eğitim vermişlerdir.³⁶ Bu medresede ders veren hocalardan bazıları eş-Şeyḥ el-Bekrî, eş-Şeyḥ 'Abdullāh b. 'Abdil'azîz Âl Suleymān ve Şâlih Dervîş'tir.³⁷

Eğitim sisteminin tamamı Mısır'ın eğitim sistemine yakın olmuştur. Okutulan dersler ise bazı dinî ilimler, Arapça (nahiv ve sarf gibi) ve hesaptır.³⁸

Medrese, el-'Arşa bölgesindeki vatandaşlardan birinin evindedir ve dört sınıftan oluşmaktadır. Öğrencilerinin bazıları Katar'a gönderilmiştir.³⁹ Medresede

³¹ el-Aḥmedî, **a.g.m.**, s.16.

³² Şeyḥa Bintu's-Seyf eş-Şâmisî, "Taṭvîru't-ta'limi's-sânevî bi-Devleti'l-İmārât", **en-Nedvetu'l-vaṭaniyye ḥavle taṭvîri't-ta'limi's-sânevî li's-şaffeyn 11-12**, 2002, s.19.

³³ (Çevrimiçi) https://www.ecssr.ae/reports_analysis/D8A7D984D8AAD8B9D984D98AD985-D981D98A-D8AFD988D984D8A9-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9-D8A7D984D985D8AA/, 19.01.2022.

³⁴ el-'Accāvî, **a.g.m.**, s.118.

³⁵ el-Ceş'amî, **a.g.m.**, s.162.

³⁶ 'Abdulkavî Fehmî Muḥammed, "et-Ta'lim ve's-seḳāfe fi'l-İmārât ḳable'l-ittihād, **Şu'ün ictimā'iyye**, C.8, S.30, 1991, s.175-176.

³⁷ el-Ḥarbî, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.54-55, 57.

³⁸ Muḥammed, **a.g.m.**, s.176.

³⁹ el-Ḥarbî, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.54-55, 57.

eğitim 16 yıl devam etmiş ve öğrenci sayısı 300'e ulaşmıştır.⁴⁰ İnci ticaretinin çöküşünden etkilenip kapanan medrese, Muhammed -İbn 'Alī Maḥmūd- tarafından II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden açılmış ve "el-İşlāḥ" adını almıştır. Daha sonra da medresenin "el-Medresetu'l-Kāsimiyye" adını aldığı ifade edilmektedir.⁴¹

2.1.1.2. Medresetu'l-Felāḥ

Şeyḥ Muhammed b. 'Alī ez-Zeynel tarafından Dubai'de 1927 yılında kurulmuştur.⁴² Bu medrese hem resmî hem de mutavva'lar tarafından verilen eğitim arasında sınıflandırılacak bir medrese olmuştur. Zira belirli bir müfredatı olmamıştır. Dersler sabah başlayıp öğle yemeği için bir ara verilmekte ve akşam da bitmektedir. Medresede Kur'an-ı Kerim, dinin ilkeleri, hesap işlemleri, hat (yazma ve okuma şeklinde) ve siyer dersleri verilmektedir.⁴³

2.1.1.3. el-Medresetu'l-Aḥmediyye

1912 yılında⁴⁴ Dubai'nin er-Re's bölgesinde kurulan yarı resmî bir medresedir. Medresetu'l-Felāḥ'tan daha çok gelişmiş olan medrese ismini kurucusu Aḥmed b. Delmūc'ten almıştır. Müfredat ve ders saatleri açısından Medresetu'l-Felāḥ'tan çok büyük bir farkı yoktur. O zamanlar öğrenci sayısı 300'e ulaşmıştır ve öğrencilerden cüzi miktarda bir harç alınmıştır.⁴⁵ Eğitim olarak edebiyat, fıkıh, nahiv, tefsir, Kur'an okuma, yazma, matematik ve hat dersleri verilmiştir. Bazı sınıflar imam ve hatipler

⁴⁰ el-'Accāvī, **a.g.m.**, s.120; el-Ceş'amī, **a.g.m.**, s.162.

⁴¹ Muhammed, **a.g.m.**, s.177-178.

⁴² el-'Accāvī, **a.g.m.**, s.121; el-Ḥarbī, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.32.

⁴³ **A.e.**, s.33-34.

⁴⁴ Mufīd ez-Zeydī, **Bidāyātu'n-nahḍati's-şekāfiyye fī minṭaḳati'l-Ḥalīci'l-'Arabī fī'n-niṣfi'l-evvel mine'l-ḳarni'l-ışrīn**, Merkezu'l-İmārāt li'd-dirāsāt ve'l-buhūsi'l-istirāṭiciyye, Abu Dabi, 1998, s.50; en-Naḳmī, **a.g.m.**, s.556.

⁴⁵ el-Ḥarbī, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.35-36.

gibi yetişkinlere ayrılmıştır.⁴⁶ Hocalarının Suriye, Lübnan, Irak ve Mısır'dan olup sayılarının 45'e ulaştığı bilinmektedir.⁴⁷

2.1.1.4.el-Medresetu'l-Ḳāsimiyye

Şârika'daki bu medresede eğitim 1953 yılında başlamıştır. Eğitim ilkököl, ortaokul ve lise şeklinde üç aşamadan oluşmaktaydı ve her biri de dört yıl sürmekteydi. Medresede din, Arap Dili ve Edebiyatı, sosyal bilgiler, matematik, fen, sanat eğitimi ve beden eğitimi dersleri verilmekteydi.⁴⁸

Medresenin hocaları Mısır, Katar ve Bahreyn'dendir. Daha sonra Filistin'den de iki hoca gelmiştir. 1954 yılında aynı medresenin kızlar medresesi eğitim vermeye başlamıştır. Yaklaşık 1955-1956 yılında da adını değiştirerek "Fāṭimatu'z-Zehrā" adıyla yeni bir binaya taşınmıştır.⁴⁹

2.1.1.5.el-Medresetu'r-Rāşidiyye

Kuveyt'in Dubai'deki temsilcisi Murşid el-‘Aşīmī aracılığıyla 1958 yılında Acman'da kurulmuştur.⁵⁰ İlköğretim olarak eğitim veren bu medresede birinci ve ikinci sınıflar ayrı sınıflarda, üçüncü ve dördüncü sınıflar ise tek bir sınıfta eğitim görmüştür. 1959-1960 yılında Kuveyt bu medreseye yeni bir hoca göndermiştir.⁵¹ Bu eğitim döneminde kayıtlı öğrencilerin sayısı 120'ye ulaşmıştır.⁵² 1961 yılında sınıfların sayısı artmış ve ortaöğretim daha sonra da lise kademesi eklenmiştir.⁵³

⁴⁶ el-‘Accāvī, **a.g.m.**, s.122.

⁴⁷ ez-Zeydī, **Bidāyātu'n-nahḍati's-seḳāfiyye**, s.50.

⁴⁸ el-Ḥarbī, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.70,78.

⁴⁹ **A.e.**, s.71, 79, 81.

⁵⁰ el-‘Accāvī, **a.g.m.**, s.130.

⁵¹ el-Ḥarbī, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.101.

⁵² el-‘Accāvī, **a.g.m.**, s.130; el-Ḥarbī, **Taṭavvuru't-ta'lim**, s.101.

⁵³ **A.e.**, s.102.

2.1.2.Okul Öncesi

BAE’de okul öncesi eğitim hem devlet hem de özel anaokullarında verilmektedir.⁵⁴ Okul öncesi 1968 yılında kurulmuştur. Ancak BAE’nin kuruluşundan sonra özellikle 1979 yılına kadar istikrarsız bir şekilde devam etmiştir. Okula dört yaşını tamamlamış çocuklar alınmakta olup eğitim süresi genel ve hazırlık olmak üzere iki eğitim yılıdır. Okul öncesi eğitim zorunlu olmayıp karmadır. Millî Eğitim Bakanlığı istatistikleri devlet okullarındaki okul öncesi eğitiminin 1972 yılından günümüze dek niceliksel bir gelişime tanık olduğunu göstermektedir. Nitekim 1972-1973 eğitim yılında 11 olan anaokulu sayısı 1992-1993 yılında 82’ye yükselmiştir. Ayrıca kayıtlı öğrenci sayısı da bu çerçevede artış göstermiştir.⁵⁵

2.1.3.İlköğretim

BAE’de ilköğretim, ilkokul ve ortaokul olmak üzere iki kademedен oluşmaktadır. İlköğretim altı yaşından itibaren başlayıp dört yıl devam etmektedir. Ortaokul ise 10 yaşından başlayıp yine dört yıl şeklinde sürmektedir.⁵⁶ Okulların çoğu devlet okulu olup eğitim dili Arapçadır.⁵⁷

2.1.4.Lise

BAE’de ortaokuldan sonra dört yıllık bir lise eğitim süreci vardır. Bu eğitim süreci 14-18 yaş arası öğrencileri kapsamaktadır.⁵⁸ Lise eğitimine devam eden erkek

⁵⁴ Serkan Özkan, “Birleşik Arap Emirlikleri’nin Nüfus Yapısı”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Coğrafyası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2010, s.77.

⁵⁵ Rāfide el-Harīrī, **Naẓm ve siyāsātu’t-ta’līm ve taṭvīrihā fī duveli Meclisi’t-te’āvuni’l-Ḥalīcī**, Amman, Dāru’l-Yāzūrī, 2015, s.356.

⁵⁶ **Manẓūmetu’l-medreseti’l-İmārātiyye -es-senetu’d-dirāsiyye 2020-20221**, el-İmārātu’l-‘Arabiyyetu’l-Muttehīde, Vizāretu’t-terbiye ve’t-ta’līm, 2020, s.46.

⁵⁷ el-Harīrī, **a.g.e.**, s.358.

⁵⁸ **Manẓūmetu’l-medreseti’l-İmārātiyye -es-senetu’d-dirāsiyye 2020-20221**, s.58.

öğrencilerin oranı yaklaşık %62 iken kız öğrencilerin oranı yaklaşık %66'dır. Bu kademedeki teknik lise eğitimi de verilmektedir. İlköğretim ilk kademedeki sonra teknik liselere geçilebilmektedir. Bu liselerde eğitim altı yıl şeklindedir. Mezuniyet halinde de teknik lise diploması verilmektedir.⁵⁹

2.1.5.Yükseköğretim

BAE'de üniversite eğitiminin ülkenin kurulmasından yaklaşık altı yıl sonra başladığı bilinmektedir. 1977 yılında Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi dört kolejleriyle birlikte faaliyete başlamıştır. Zamanla diğer emirliklerde de hem özel hem de devlet yükseköğretim kurumları faaliyete geçmiştir. 1988 yılında BAE'de lise sonrası eğitim amaçlı olarak üç yıl şeklinde devlet tarafından finanse edilen ikisi Abu Dabi'de ve ikisi el-‘Ayn şehrinde olmak üzere dört adet yüksek teknoloji okulu açılmıştır. Daha sonraları Dubai, Re’sü'l-Hayme, Şārika ve Fūceyre'de açılan okullarla yüksek teknoloji okullarının sayısı 17'ye ulaşmıştır. 1993 yılında çıkarılan bir kanunla emek piyasasında kişilerin maaş ve diğer olanaklardan daha fazla yararlanması amaçlanarak ileri teknoloji okullarına dört yıllık Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi derecesi verilmiştir. Ülke ekonomisinin gelişmesi için nitelikli eleman yetiştirmeyi amaçlayan ileri teknoloji okullarının eğitim programları; bankacılık, yönetim, finans, sağlık bilimleri, iletişim, mühendislik ve havacılık alanlarını kapsamaktadır. Böylece bu okullarda yerli iş gücünün eksik olduğu alanlarda eğitim verilerek emek piyasasındaki yabancı iş gücü bağımlılığı azaltılmaya çalışılmaktadır.⁶⁰

Ülkenin her bir emirliğinde birçok üniversite bulunmaktadır. En önemlileri arasında el-‘Ayn Üniversitesi, Dubai Üniversitesi, ‘Acmān Üniversitesi ve Şārika Üniversitesi yer almaktadır. Geniş bir alan içerisine kurulan bu üniversitelerin büyük kampüsleri vardır. Devlet üniversiteleri ücretsiz, özel üniversiteler ise ücretlidir. Özel üniversiteler arasında Amerikan Üniversitesi, Fransız Üniversitesi ve ‘Acmān

⁵⁹ Özkan, a.g.e., s.77.

⁶⁰ Füsün Çelebi, “Suudi Arabistan ve BAE'nin Enerji Gelirlerinin Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Stratejilerine Etkisi”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul, 2011, s.214-215.

Üniversitesi gibi üniversiteler yer almaktadır.⁶¹ Biz ise burada emirliklerde ön planda olan üniversitelere değineceğiz. Ancak daha önce zikredilen üniversitelerden bazılarının diğer emirliklerde de kampüsü olması hasebiyle diğer başlıklar altında tekrar verilmeyecektir.

2.1.5.1.Abu Dabi'deki Üniversiteler

2.1.5.1.1.Cāmi'atu'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehide(UAEU)

1976 yılında Şeyh Zāyid b. Sulṭān Āl Nehyān'ın kararıyla kurulan BAE'deki ilk kapsamlı devlet üniversitesidir.⁶² Abu Dabi'nin el-'Ayn şehrinde yer almaktadır.⁶³ Eğitim, edebiyat, idari ve siyasi bilimler ile fen fakültesi olmak üzere dört fakülteyle eğitime başlamıştır. Kuruluşundan iki yıl sonra bunları ilahiyat ve hukuk fakültesi takip etmiştir. 1980 yılında da mühendislik ve ziraat fakültesi kurulmuştur.⁶⁴

2.1.5.1.2. Cāmi'at Ebū Zabī (ADU)

Şeyh Ḥamdān b. Zāyid Āl Nehyān tarafından 2000 yılında Abu Dabi Üniversitesi'nin kuruluş kararnamesinin hazırlanmasıyla üç yıllık planlamanın ardından kurulmuştur. Üniversite, BAE'de şu anda Akademik Akreditasyon Kurumu (CAA) ve Eğitim Bakanlığı olarak bilinen kurumdan tüm programlar için gerekli akreditasyonları aldıktan sonra 1000 öğrenciyi almak üzere kapılarını açmıştır. Abu Dabi'nin yanı sıra el-'Ayn'da da şubesi bulunan üniversite, eğitimine ilk olarak İşletme Fakültesi ve Edebiyat ve Fen Fakültesi ile başlamıştır. 2007 yılında Mühendislik Fakültesi 2016 yılında da Hukuk Fakültesi'ni açmıştır.⁶⁵ Özel bir

⁶¹ Özkan, **a.g.e.**, s.78.

⁶² (Çevrimiçi) <https://www.uaeu.ac.ae/ar/about/>, 17.06.2022.

⁶³ Özkan, **a.g.e.**, s.78.

⁶⁴ Yūsuf Muṣṭafā el-Ḥaṭīb, “Vāqı'u't-terceme fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehide”, **el-Mecelletu'l-'Arabiyye li's-şekāfe**, C.6, S.1, 1986, s.93; el-Ḥarīrī, **a.g.e.**, s.375.

⁶⁵ (Çevrimiçi) <https://www.adu.ac.ae/ar/about-adu/our-profile1/our-history>, 06.04.2022.

üniversite olan Abu Dabi Üniversitesi ilk öğrencilerini 2006 yılında kabul etmeye başlamıştır.⁶⁶

Üniversitenin kurucularının vizyonu, BAE’de ve Körfez bölgesinde dünyanın en iyileri arasında yer alacak bir eğitim kurumu kurmaktır. Bu vizyona ulaşmak için sürekli geliştirmekte ve güçlü yönlerini geliştirmektedir.⁶⁷

2.1.5.1.3.Cāmi‘at Zāyid

Devletin kurucusu Şeyh Zāyid’in adını taşıyan üniversite 1998 yılında Abu Dabi ve Dubai’de kurulmuştur.⁶⁸ Kuruluşundan beri üniversiteye BAE’nin her yerinden, diğer komşu ülkelerden ve genel olarak dünyanın her yerinden öğrenciler gelmiştir. Bunda üniversitenin uluslararası düzeyde Dubai’deki en iyi üniversitelerinden biri olmayı hedeflemesinin etkisi olmuştur.⁶⁹

Üniversitenin kuzey kampüsü sadece erkek öğrencilere Abu Dabi Kuzey Kampüsü ve Dubai el-Ruveyyeh’deki kampüsleri ise sadece kız öğrencilere tahsis edilmiştir.⁷⁰ Üniversitede bulunan fakülteler ise şunlardır: Sanat ve Yaratıcı Sanatlar Fakültesi, Doğa ve Sağlık Bilimleri Fakültesi, İletişim ve Medya Bilimleri Fakültesi, Teknik İnovasyon Fakültesi ve Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi.⁷¹

2.1.5.1.4. Kulliyātu’t-teknīyyetu’l-‘ulyā (HCT)

BAE’deki uygulamalı eğitim ile öne çıkan en büyük yükseköğretim kurumudur. 1988 yılında kurulan üniversitenin ülkenin çeşitli emirliklerinde (Abu Dabi, el-‘Ayn, ez-Zafra bölgesi, Dubai, Şârika, Re’sü’l-Hayme ve Fuceyre) 16

⁶⁶ Özkan, **a.g.e.**, s.79.

⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://www.adu.ac.ae/ar/about-adu/our-profile1/our-history>, 06.04.2022.

⁶⁸ Özkan, **a.g.e.**, s.78.

⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8AFD984D98AD984-D8ACD8A7D985D8B9D8A9-D8B2D8A7D98AD8AF/> 04.04.2022.

⁷⁰ Özkan, **a.g.e.**, s.78.

⁷¹ (Çevrimiçi) <https://www.zu.ac.ae/main/ar/colleges/index.asp>, 05.04.2022.

kampüsü bulunmaktadır. 23.000'den fazla erkek ve kız öğrencinin eğitim aldığı bu fakültelerde öğrencilerin %63'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.⁷²

2.1.5.1.5.Cāmi‘at New York Ebū Zabi

İlk öğrenci alımını 2010 yılında yapan üniversite New York Üniversitesi ve Abu Dabi Emirliği arasındaki ortaklık sonucunda kurulmuştur.⁷³ Üniversitenin akademik bölümleri ise şunlardır: Sanat ve Beşerî Bilimler, Mühendislik, Fen ve Sosyal Bilimler.⁷⁴

2.1.5.1.6.Cāmi‘atu'l-Ḥalīfe (KUSTAR)

BAE Başkanı Şeyh Ḥalīfe b. Zāyid Āl Nehyān tarafından 2007 yılında yayımlanan bir kararnameyle, devletin petrol sonrası geleceğine katkıda bulunacak bilgi tabanlı bir ekonomiyi desteklemek üzere kurulmuştur. 2022 QS Dünya Üniversite Sıralamasında dünyanın en iyi 183. üniversitesi olarak seçilmiştir.⁷⁵

2.1.5.1.7.Sorbonne Abu Dhabi Üniversitesi

Üniversite 2006 yılında Paris'teki Sorbonne Üniversitesi ve Abu Dabi hükümeti arasındaki anlaşmaya binaen kurulmuştur. Öğretim dili Fransızca, İngilizce ve Arapça olan üniversitenin Beşerî Bilimler, Fen, Diller ve Sosyal Bilimlerde uzmanlık alanları vardır.⁷⁶

⁷² (Çevrimiçi) <https://hct.ac.ae/ar/about-hct/>, 17.05.2022.

⁷³ (Çevrimiçi) <https://nyuad.nyu.edu/ar/about/nyuad-at-a-glance/nyuad-history.html>, 17.05.2022.

⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://nyuad.nyu.edu/ar/academics/academic-departments.html>, 17.05.2022.

⁷⁵ (Çevrimiçi) https://en.wikipedia.org/wiki/Khalifa_University, 17.05.2022.

⁷⁶ (Çevrimiçi) <https://www.sorbonne.ac/a/about-us/>, 17.05.2022.

Yukarıda yer verdiğimiz üniversiteler dışında Abu Dabi’de şu üniversiteler de mevcuttur: Cāmi‘atu’l-‘Ayn, Cāmi‘at H̄usn, Cāmi‘at Muḥammed b. Zāyid li’z-zekā’i’l-istīnā‘ī, Cāmi‘at Muḥammed el-Ḥāmis.

2.1.5.2.Dubai’deki Üniversiteler

2.1.5.2.1.Cāmi‘at Dubey

1997 yılında Dubai Ticaret ve Sanayi Odası tarafından kurulmuştur. Üniversite, “Kulliyet Dubey Būlītiknīk” adıyla da bilinmektedir. 2001 yılı üniversitenin dönüm noktası olmuştur. Dubai Üniversitesi, BAE’de akredite bir üniversitedir. Ulusal olarak Yükseköğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı tarafından tescillenmiştir. Dubai’de 2009 yılı AACSB uluslararası akreditasyonuna sahip ilk özel üniversitedir. Bu akreditasyon 2019 yılına kadar devam etmiştir. Aynı zamanda BAE’deki 2006 yılında Bilgi İşlem ve Bilgi Sistemleri (BS) programında ABET-CAC akreditasyonuna sahip olan ilk üniversitedir.⁷⁷

Üniversitede yer alan fakülte ve programlar: Dubai İşletme Fakültesi, Bilgi Teknolojileri Mühendislik Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Genel eğitim ve felsefedir. (Doktora)⁷⁸

2.1.5.2.2.Cāmi‘atu’l-cezīra

⁷⁷ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ACD8A7D985D8B9D8A9_D8AFD8A8D98A#:~:text=D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA20D8ACD8A7D985D8B9D8A920D8AFD8A8D98A20D981D98A20D8B9D8A7D985,D8A7D984D8B3D986D988D8A7D8AA20D8A7D984D8A3D988D984D98920D985D98620D8A5D986D8B4D8A7D8A120D8A7D984D8ACD8A7D985D8B9D8A9.,26.05.2022.

⁷⁸ (Çevrimiçi) <https://studyshoot.com/university/D8ACD8A7D985D8B9D8A9-D8AFD8A8D98A-D981D98A-D8A7D984D8A7D985D8A7D8B1D8A7D8AA/,26.05.2022.>

2008 yılında akademik akreditasyon komitesi tarafından usulüne uygun bir şekilde kurulmuştur. Üniversite yönetim, medya, iletişim hukuk, iktisat ve bilgi teknolojisi alanlarında lisans ve yüksek lisans programları sunmaktadır.⁷⁹

2.1.5.2.3.Cāmi‘atu’l-‘ulūmi’l-ḥadīse

Yükseköğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı beyannamesiyle kurulan özel bir üniversitedir. Üniversite idari bilimler, muhasebe, pazarlama, finans ve bankacılık bilimleri, yönetim bilgi sistemleri, gazetecilik, medya, otelcilik ve turizm, İngilizce, bilgi teknolojisi, bilgi sistemleri ile bilgisayar ve iletişim mühendisliği alanında eğitim vermektedir. Üniversitenin idari bilimler, pazarlama, finans ve bankacılık ile yönetim bilgi sistemleri alanlarında uzaktan ve açık öğretim programı da bulunmaktadır.⁸⁰

2.1.5.2.4.Cāmi‘atu’l-Ğureyr

1999 yılında kurulan özel bir üniversite olup⁸¹ mühendislik, işletme, finans, insan kaynakları, bilgi teknolojisi, kitle iletişim ve tasarım çalışmaları alanlarında lisans ve yüksek lisans programları sunmaktadır.⁸²

2.1.5.2.5.Cāmi‘at Cumeyrā

⁷⁹ Emel es-Sir Ḥālīd Ḥamed; ‘Abduddā’im ‘Umer el-Ḥasen, “Tevzīf vesā’ili’l-‘ilāmi’l-cedīd fi’t-tervīḥ li-berāmic ve enṣīṭati’l-‘alākāti’l-‘āmmē bi’l-cāmi‘āt: dirāse taṭbīqīyye ‘alā ‘ayyine min mu’essesāti’t-ta’līmī’l-‘ālī bi-Devleti’l-‘Imārāt fi’l-fetra 2014-2016 m”, **Cāmi‘at Umm Dermān el-İslāmiyye Doktora Tezi**, Sudan, 2018, s.179.

⁸⁰ **A.e.**, s.184.

⁸¹ **A.e.**, s.191.

⁸² (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ACD8A7D985D8B9D8A9_D8A7D984D8BAD8B1D98AD8B1, 05.04.2022.

Üniversite, Hālīfe b. Zā'in el-Muheyri tarafından kurulmuştur. Üniversitenin İslami Araştırmalar ve Arap Dili, Eğitim, İşletme ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile Öğrenme ve Gelişim Akademisi bulunmaktadır.⁸³

Dubai'de bahsedilen üniversiteler dışında birçok üniversite bulunmaktadır. Bu üniversiteler ise şunlardır: Cāmi'atu's-Şehīd Behşetī, el-Cāmi'atu'l-Emrīkiyye, el-Cāmi'atu'l-Birīṭāniyye, el-Cāmi'atu'l-Kenediyye, Cāmi'at Ḥamdān b. Muḥammed el-iliktirūniyye.⁸⁴

2.1.5.3.Şârika'daki Üniversiteler

2.1.5.3.1.Cāmi'atu's-Şârika

Dünyanın en prestijli üniversiteleri arasında yer almak için belirlediği bir projenin parçası olarak 1997 yılında kurulmuştur.⁸⁵ Üniversitede bulunan fakülteler ise şunlardır: Şariat ve İslami Araştırmalar Fakültesi, Edebiyat ve Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, İletişim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Fen Fakültesi, Yüksek Lisans Fakültesi, Bilgisayar ve Bilişim Fakültesi.⁸⁶

2.1.5.3.2.el-Cāmi'atu'l-Ḳāsimiyye

⁸³ (Çevrimiçi) <https://www.ju.ac.ae/ar/about-us/our-founder/> , 20.05.2022.

⁸⁴ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D982D8A7D8A6D985D8A9_D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9_D8A7D984D985D8AAD8ADD8AFD8A9, 11.06.2022.

⁸⁵ (Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8A7D981D8B6D984-D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA-D8A7D984D8B4D8A7D8B1D982D8A9/>, 05.04.2022.

⁸⁶ (Çevrimiçi) <https://www.sharjah.ac.ae/ar/about/agc/Pages/Vision.aspx>, 05.04.2022.

2013 yılında Şârîka hükümdarı Yüksek Konsey Üyesi Şeyh Dr. Sultân b. Muḥammed el-Kâsimî tarafından çıkarılan Emirlik Kararnamesi ile kurulmuştur. Bünyesinde Şeriat ve İslami Araştırmalar Fakültesi, Kur'an-ı Kerim Fakültesi, Edebiyat ve Beşerî Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi ve İktisat Fakültesi yer almaktadır.⁸⁷

2.1.5.4.Acmân'daki Üniversiteler

2.1.5.4.1.Câmi'at 'Acmân

1988 yılında kurulan üniversite Körfez İş Birliği Konseyi ülkelerindeki ilk özel üniversite olma özelliğine sahiptir. Aynı zamanda BAE'de yabancı öğrencilerin kaydını kabul eden ilk üniversitedir. 2022 QS Dünya Üniversite Sıralamasına (QSWUR) göre ikinci kez dünyanın en iyi 701-750 üniversitesi arasında yer almıştır. 24 lisans ve 12 yüksek lisans programından oluşan tüm akademik programlarında, en yüksek düzeyde akademik kalite ve pratik deneyim sunmaktadır.⁸⁸

Üniversitede bulunan fakülteler şunlardır: Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık ve Sağlık Bilimleri Fakültesi, Mühendislik ve Bilgi Teknolojisi Fakültesi, Mimarlık, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İşletme Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İletişim Fakültesi, Beşerî Bilimler ve Fen Fakültesi, Tıp Fakültesi.⁸⁹

2.1.5.4.2.Câmi'atu'l-Ḥalîc et-tıbbiyye (GMU)

1998 yılında kurulan üniversite Körfez bölgesinde öncü bir tıp üniversitesidir. Üniversitenin tıp alanında toplam altı fakültesi bulunmaktadır.⁹⁰

⁸⁷ (Çevrimiçi) <https://www.alqasimia.ac.ae/ar/AboutAQU/Pages/AQUataglace.aspx>, 05.04.2022.

⁸⁸ (Çevrimiçi) <https://www.ajman.ac.ae/ar/about/our-story-ajman-university>, 11.06.2022.

⁸⁹ (Çevrimiçi) <https://www.ajman.ac.ae/ar/academics/colleges>, 11.06.2022.

⁹⁰ (Çevrimiçi) <https://gmu.ac.ae/aboutgmu/>, 11.06.2022.

2.1.5.5.Füceyre'deki Üniversiteler

2.1.5.5.1.Cāmi'atu'l-Fuceyre

Füceyre Hayır Kurumuna ait yarı resmî kâr amacı gütmeyen akademik bir kurumdur. 2006 Nisan'da Yükseköğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığından ruhsatını almıştır. Aynı yıl 16 Ağustos tarihinde Yükseköğretim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı akademik akredite kurulundan akademik akreditasyon almıştır. Genelde BAE'de özeldir de Füceyre'de eğitimi, kültürel ve fikrî bilinci yaymaya çalışmaktadır. Üniversitenin Dış Hekimliği, Eczacılık, Sağlık Bilimleri, Hukuk, Mühendislik, Eğitim ve Temel Bilimler, İşletme, Bilgi, Medya ve Beşerî Bilimler ile Bilgi Teknolojileri fakülteleri bulunmaktadır.⁹¹

Bu emirlikte Füceyre Üniversitesi dışında Eczacılık ve Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi, İşletme Fakültesi, Mühendislik ve Teknoloji Fakültesi, Beşerî Bilimler ve Fen Fakültesi ve Hukuk Fakültesi olan Cāmi'atu'l-'ulūm ve't-teknîyye ve Kulîyyetu'l-Fuceyre de bulunmaktadır.⁹²

2.1.5.6.Re'sü'l-Hayme'deki Üniversiteler

Re'sü'l-Hayme'de de birçok üniversite bulunmaktadır. Ancak biz sadece isimlerini vermekle yetineceğiz. Bunlar: el-Cāmi'atu'l-Emrîkiyye, Cāmi'at Re'su'l-Hayme li't-tıbb ve'l-'ulūmi's-sıhhiyye, Cāmi'at Būlutūn, Cāmi'atu'l-ittihād, Cāmi'atu'l-İmām Muḥammed b. Su'ūd li's-şerī'ati'l-İslāmiyye ve'l-luḡati'l-'Arabiyye, Cāmi'at Ġarb London, Cāmi'atu'l-İmārāt MCC, el-Cāmi'atu's-Sivisiyye li-idārati'l-a'māl ve Cāmi'at Bath Spa'dır.⁹³

⁹¹ Hamed; el-Ḥasen, **a.g.e.**, s.180.

⁹² (Çevrimiçi) <https://ustf.ac.ae/ar/academics/colleges.html>, 11.06.2022.

⁹³ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D982D8A7D8A6D985D8A9_D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9_D8A7D984D985D8AAD8ADD8AFD8A9, 11.06.2022.

2.1.5.7.Ümmü'l-Kayveyn'deki Üniversiteler

2.1.5.7.1.Câmi'at Ummi'l-Ḳayveyn

Bu üniversite Ümmü'l-Kayveyn'deki ilk öncü yükseköğretim kurumu olarak kabul edilmektedir. Şeyh Su'ūd b. Rāşid el-Mu'allā'nın direktifiyle kurulan bir üniversitedir. Üniversitedeki fakülteler: İşletme Fakültesi, Edebiyat ve Fen Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Kitle İletişim Fakültesidir.⁹⁴

2.2.Çeviri

BAE'de ilk tercüme faaliyetinin tarihi ve yeri hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak BAE'de son zamanlarda yerel edebiyat örneklerini İngilizce ve Fransızca gibi uluslararası dillere aktarmaya çalışan kültür kurumları aracılığıyla edebiyatın tercüme edilmesinde periyodik bir hareket aktif hâle gelmiştir. Bu kurumlar gerek uluslararası klasikler gerekse çağdaş edebî örnekler konusunda uzmanlaşıp bunların Arapçaya kazandırılması ile bilgi, ilim ve edebiyat aktarımında benzer bir rol oynamıştır. Bu kurumlar arasında da BAE edebiyatından Fransızca ve İngiliz edebiyatına çeşitli örneklerin tercümesini yapan Kültür, Gençlik ve Toplum Geliştirme Bakanlığı bulunmaktadır. Ayrıca BAE Kültür Bakanlığı, BAE edebiyatını İngiliz edebiyatına çeviren tercüme serisi çıkararak hedef dile tercüme konusunda önemli bir role sahiptir.⁹⁵

⁹⁴ (Çevrimiçi) <https://uaqu.ac.ae/Ar/AboutUs.aspx>, 11.06.2022.

⁹⁵ (Çevrimiçi)

<https://www.alkhaleej.ae/D985D984D8ADD982/D8A7D984D8AAD8B1D8ACD985D8A9-D981D98A-D982D984D8A8-D8A7D984D981D8B9D984-D8A7D984D8ABD982D8A7D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98A> , 22.01.2022

BAE çeviri hareketinden yana gerçek manada bir sıkıntı çekmiştir ve bunun birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan en önemlilerini ise şöyle sıralamak mümkündür.⁹⁶

1.BAE'ye üye devletlerin 1971'de birliğin ilanından önceki durumu. Uzlaşmacı Emirlikler olarak adlandırılan bu emirlikler uzun yıllar sömürgeciliğin boyunduruğu altındalardı. Bu bölgedeki varlığı boyunca sömürgecilik girişimleri, Arap ve İslam eserleri ile Arap ve Müslüman vatandaşlarının hüviyetlerini yok etme şeklinde olmuştur. Bunların yanı sıra bilim ve eğitim kurumlarının, okulların ve enstitülerin bulunmaması halk arasında ümmiliğin yayılmasına ve dış dünyadan uzaklaşmaya yol açmıştır.

2.BAE'nin yeni kurulmuş olması. Bu genç devletin kurulmasından sonra geçen süreçte devlet; ilgisini kalkınmaya, gelişmeye ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesine yöneltmiştir.

3.Devletin kurulduğu sırada eğitim seviyesinin düşük olması. Okullar parmakla sayılacak kadar az olup eğitim sadece ilköğretime yönelikti. Ayrıca devletin vatandaşlarından az sayıda kişi üniversite eğitimi almıştı.

4.BAE kurulduktan sonra petrol açısından ilerlemeye tanık olmuştur. Bu da farklı uyruklardan müthiş sayıda insanın iş amaçlı gelmesine sebep olmuştur. Bu gelenlerin çoğu Asya ve Avrupa uyrukludur. Asıl amaçları da biriktirebildikleri kadar para biriktirip asıl vatanlarına dönmektir.

5.BAE'de tercüme hareketinin gelişme fırsatını sınırlamaya sebep olan matbaa ve yayım hareketindeki genel eksiliğe ek olarak kültür ile medya kurumlarının bulunmaması.

6.Bir yandan nüfusun azlığı sonucunda pazarın zayıflaması diğer yandan da okuryazarlık oranının ülkedeki tercüme hareketinin gelişme fırsatını sınırlandırması.

⁹⁶ Haṭīb, **a.g.m.**, s.87-88.

7. Diğer bakanlıkların yanı sıra Basın ve Eğitim Bakanlıkları gibi kültürle ilgili bakanlıklar da dahil olmak üzere devlet kurumları döneminin yeni olması. Söz konusu bakanlık ve kurumların tercüme gibi diğer etkinlikleri düşünme fırsatının olmadığı o dönemde bu tarz etkinlikler ikincil faaliyet olarak kabul edilmekteydi.

Bu bahsedilen sebepler BAE’de tercüme hareketini ikinci plana atmıştır. Ancak günümüzde nüfustaki durumlar, ülkeye gelenlerin eğilimi ve çeşitliliğinden dolayı tercümeyle özgü kanunlar çıkarılmasını gerektirmiştir. Zira bu devlet ve kurumlarında çalışanlarla alakalı bazı özel ve genel iş ile işlemleri gerçekleştirmek için bazı resmî belgelerin tercümesine ve bazen de mahkemelerde ve bazı devlet organlarında simultane tercüme kullanmanın ötesine geçmeyen küçük tercüme hareketine ihtiyaç duyulmuştur. Bu çeviri türünü düzenlemek için Bakanlar Kurulu, ülkedeki tercüme hareketini düzenlenme sorumluluğunu Adalet Bakanlığına vermiştir. Ardından Adalet Bakanlığı tercüme mesleğinin düzenlenmesi konusunda kanun taslağı hazırlamıştır. 1981 yılında da bu konuda federal kanun çıkarılmıştır.⁹⁷

Daha önce de bahsedildiği gibi BAE’de tercüme faaliyetleri, mahkemelerde ve kurumlarda sorumluların işini kolaylaştırmak ve karşılaştıkları sorunları çözmeye ihtiyaç duyulduğunda simultane tercümelerin yanı sıra evrakların, belgelerin ve gazete ve dergilerdeki bazı yazıların tercümesiyle sınırlıdır. Bu sebepten ötürü BAE’de tercümenin gerek kamu gerekse özel sektör düzeyinde bir itibarı veya önemi yoktur.⁹⁸

BAE’de tercüme türleri ise özetle şu şekildedir:

-Resmî belgelerin ve evrakların tercümesi

-Resmî ve yarı resmî kurumlarda geçici olarak çalışan memurların tercüme ettiği bu kurumlara ait bazı raporların ve genel bilgilerin tercümesi

⁹⁷ A.e., s.88.

⁹⁸ A.e., s.92.

-Enformasyon ve Kültür Bakanlığı gibi bazı devlet kurumlarından çıkan ve çoğu da İngilizce olarak yayımlanan tanıtım dergileriyle turistik dergilerin ve yayınların tercümesi

-Gazete tercümeleri. Bu tercümeler de yabancı gazetelerden birinden yayımlanan siyasi ve iktisadi makalelerin çevirisinden öteye geçmemiştir. “el-İttih d”, “ al c” ve “el-Bey n” gibi bazı yerel gazeteler bu makalelerin Arapçaya tercümesini ve günlük gazetelerde yayımını yapmıştır.⁹⁹

Mütercim şih b G nim BAE’de tercümenin durumunun iki iddialı büyük proje olan Abu Dabi’deki “Kelime” ve Dubai’deki “Tercim” projesinden dolayı diğer çoğu Arap  lkelerinininkinden farklı olduğunu ifade etmektedir. Bu iki proje edeb  ve fıkri kitapları vs. tercüme etmektedir. “Tercim” projesi başta idari kitapları tercüme ederken sonrasında fıkri ve edeb  kitaplarla büyümüştür.

Tercüme hareketi noktasında eksik kalan BAE’de önemli bir adım olan “Kelime” projesinin detayları şu şekildedir:¹⁰⁰

2.2.1.Kelime Projesi

2007 yılında bařlatılan¹⁰¹ ve uluslararası eserlerin Arapçaya tercüme edilmesini destekleyen bir projedir. Abu Dabi Turizm ve Kültür Kurumuna bağlı “D ru’l-kutubi’l-vaşaniyye”nin projelerinden biridir. Projenin merkezi BAE’nin kalbi olan Abu Dabi’de bulunmaktadır. Projeyi Dr. ‘Al  b. Tem m yönetmekte olup projenin başkanlığını da yapmaktadır. Projenin terc medeki hedefleri,  ne çıkan uluslararası kitapları Arapçaya tercüme etmek ve basımını gerçekleştirip okuyucuya ulaştırmak, dağıtım için yeni kanallar açmak ve mevcut kanalları yenilemek suretiyle kitapların pazarlama ve dağıtım girişimlerini desteklemek, Arap kitap endüstrisini ve uluslararası

⁹⁹ A.y.

¹⁰⁰ ( evrimi i)

<https://www.alkhaleej.ae/D985D984D8ADD982/D8A7D984D8AAD8B1D8ACD985D8A9-D981D98A-D982D984D8A8-D8A7D984D981D8B9D984-D8A7D984D8ABD982D8A7D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98A> , 22.01.2022.

¹⁰¹ ( evrimi i) <https://kalima.ae/D986D8A8D8B0D8A9> , 22.01.2022.

düzeyde dağıtımını desteklemek, fikrî mülkiyet haklarını koruyarak Arap ve uluslararası yayıncılar arasında ortak yardımlaşma ve iş birliği platformu kurmak, dağıtım ağını genişletmek ve tüm okuyucuya ulaşmak için yeni araçlar çıkarmak, kültürün yayılması amacıyla Arap ve diğer kültürler arasında köprüler ve Arap dünyasında tercüme veri tabanını kurmak vb.dir.¹⁰²

Her yıl Arap okura kendi dilinde sunulmak üzere çeşitli dillerden 200 klasik ve modern uluslararası eser seçilmektedir. Bağımsız bir girişim olan ve kâr amacı gütmeyen projeyi Abu Dabi veliahdı Muhammed b. Zāyid Āl Nehyān desteklemekte olup bu proje aracılığıyla yaklaşık 700 kitap 13 dile tercüme edilmiştir.¹⁰³

2.3. Matbaa

Matbaanın ortaya çıkması 1000'li yılların başında Çin'deki basım faaliyetlerine kadar dayanmaktadır. 1400'lü yılların ortalarında ise Avrupa'da meydana gelen teknik gelişmeler sonucunda modern matbaanın temelleri atılmıştır.¹⁰⁴ Matbaanın Avrupa kıtasındaki yayılma süreci ise şu şekilde gelişim göstermiştir: 1464'te İtalya'da, 1465'te İsviçre'de, 1467'de İngiltere'de, 1470'de Fransa ve Hollanda'da, 1473'te İspanya ile Macaristan'da ve 1483'te ise İsveç'te kurulmuştur.¹⁰⁵

Avrupa ülkelerinde kullanımı hızla yayılan matbaanın Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkçe eserler için ilk açılışı 1728 tarihinde olmuştur. İlk Türk matbaasının kurulduğu dönem ise Osmanlı tarihinde Lale Devri'ne rastlamaktadır. (1718-1730) Kurucusu ise İbrahim Müteferrika'dır.¹⁰⁶

¹⁰² Būḥalef Fāyize, "et-Terceme fi'l-Cezā'ir: el-vāki' ve't-taḥaddiyyāt", **Cāmi'at Vehrān Doktora Tezi**, Cezayir, 2015-2016, s.34.

¹⁰³ A.y.

¹⁰⁴ Turgay Gökgöz, "Bağımsızlık sonrası Cezayir'de Edebi ve Kültürel Çevre (1962-2018)", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018, s.34.

¹⁰⁵ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s.38.

¹⁰⁶ N. Serpil Altuntek, "İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.10, S.1, Temmuz 1993, s.191, 193-194.

Müteferrika matbaasının açık olduğu süre içinde (1728 -1742) toplam 23 ciltlik 17 eser basılmıştır. Bu eserlerin 11'inin tarih, 3'ünün dil ve diğer 3'ünün de coğrafya, mıknaatıs ve askerlik üzerine olduğu bilinmektedir.¹⁰⁷

Matbaanın Arap Yarımadası'na gelmesi Mısır'a gelişinden çeyrek asır, Bilâdu's-Şâm, Irak ve Mağrib ülkelerine gelişinden ise birkaç yıl sonra olmuştur. Arap Yarımadası'nın batısındaki ülkelerde matbaa ve basının Körfez ülkelerinden daha önce faaliyete geçmesi, bu bölgedeki Türklerin varlığıyla alakalıdır. Nitekim Türkler, 1877'de Yemen'de ve 1883'te Mekke'de senelik raporların basılması amacıyla Arap Yarımadası'nda ilk matbaayı kurmuşlardır.¹⁰⁸

BAE'de matbaanın ortaya çıkışı diğer Körfez ülkelerine nazaran geç olmuştur. Emirlik araştırmacısı 'Abdullâh et-Ṭābūr'un kitabında vermiş olduğu bilgiye göre bu gecikmenin sebebi, hizmeti çok önemsemeyen İngiliz yönetimi altında olması sebebiyle elektriğin BAE'ye geç gelmesine bağlanmaktadır. Gecikmeli olmakla birlikte ülkede ilk matbaa 1958 yılında Muḥammed 'Abdullâh er-Rıdvân ve Kuveytli ortağı Rıdvân Muḥammed Rıdvân tarafından Dubai'de kurulmuştur.¹⁰⁹ "Maṭba'atu-Rıdvân" birçok el aleti ve mekanik aletle donatılmıştır ve burada birçok Arap ve Hindistanlı işçi çalışmıştır.¹¹⁰

¹⁰⁷ A.e., s.196.

¹⁰⁸ Leyla Yakupoğlu Boran, "XX. Asırda Kuveyt'te Edebî ve Kültürel Faaliyetler", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018, s.60; (Çevrimiçi) <http://www.kuwait-history.net/vb/showthread.php?t=3505>, 15.06.2022.

¹⁰⁹ (Çevrimiçi) <https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9,20.01.2022;> (Çevrimiçi) https://www.sharjah.ac.ae/ar/academics/Colleges/Communication/Journal/Pages/evt_detail.aspx?mcid=3&clt=ar,10.01.2022; <https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/,20.01.2022.>

¹¹⁰ (Çevrimiçi) <https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9,20.01.2022;> (Çevrimiçi) <https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/,20.01.2022.>

Matbaa, BAE'deki ve bazı komşu ülkelerdeki bütün şirket, banka ve devlet dairelerinin ihtiyaçlarının yanı sıra Dubai Gazetesi'nin, Dubai Dergisi'nin ve İngiliz karargâhına bağlı bazı dergilerin ilk nüshasını basmıştır.¹¹¹

İlk matbaanın kurulmasından kısa bir süre sonra es-Seyyid Hâşim b. es-Seyyid tarafından 18 Nisan 1959 yılında ikinci matbaa olan "el-Matba'atu'l-'Umāniyye" kurulmuştur. Bu ismi Umân sahiline nispetle vermiştir. Merkezi tüccar 'Alī b. Muşbih el-Ḳayzī'nin binasında olan matbaa 1973 yılında yeni merkezine taşınmıştır.¹¹²

Bu matbaanın karşılaştığı ilk sorun, makineleri ve matbaa aletlerini çalıştıracak elektriğin olmamasıydı. Seyyid Hâşim matbaa için elektrikli makine satın alarak bu engelin üstesinden gelmeye çalışmıştır. Ancak matbaanın işini iyi yapmasına yardımcı olmayıp sorun çıkarmıştır. Bu sorun altmışların ortalarında ülkenin ihtiyaçlarını karşılayan yeterli güce sahip Dubai şehrinde elektrik enerjisi teminine dek devam etmiştir.¹¹³

Umân matbaası ve sahibi ülke üzerinde bir ayrıcalığa sahip olmuştur ve Şeyh Muhammed b. 'Alī el-Maḥmūd, matbaanın kurucusuna şöyle bir kasideyle hitap etmiştir:¹¹⁴

وَجَمَعْتَ فِيهِ مَحَاسِنَ الْإِتْقَانِ
تَرَاهُ بِهِ الدُّنْيَا عَلَى الْأَرْمَانِ

أَنْشَأْتَ لِلْأَعْمَالِ خَيْرَ مَكَانٍ...
وَأَعَدَدْتَ مَجْدًا لِلْمَطَابِعِ هَاشِمٍ...

¹¹¹ (Çevrimiçi)

https://www.sharjah.ac.ae/ar/academics/Colleges/Communication/Journal/Pages/evt_detail.aspx?mcid=3&clt=ar.

¹¹² (Çevrimiçi) <https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9,20.01.2022;>

[https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/,20.01.2022.](https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/,20.01.2022)

¹¹³ (Çevrimiçi) <http://arabalsahel.com/vb/showthread.php?9478-C7E1E3D8C8DAC9-C7E1DAE3C7E4EDC9-C7E6E1-E3D8C8DAC9-DEED-D4D1DE-C7E1C7E6D3D8>,

12.04.2022.

¹¹⁴ (Çevrimiçi) [https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9,20.01.2022.](https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9,20.01.2022)

يَا بْنَ الرِّضَا وَالسَّيِّدُ الْعَدْنَانِي

فَاهْيًا بِدَارِ أَفِيمَتْ بِالنُّقَى...

Eserler için en iyi mekânı inşa ettin İçinde mükemmelliğin güzelliklerini topladın

Hâşim'in matbaalarına şeref kattın Asırlardır dünya onunla övünüyor

Takva ile inşa edilen evi kutlarım Ey İbnur'r-Rıdâ ve es-Seyyid el-'Adnânî

Üçüncü matbaa ise “Maṭba‘atu’s-sāhil” adıyla Ya‘kûb b. es-Seyyid Rıdâ el-Hâşimî tarafından Bir Deyra’da inşa edilmiştir. Bu matbaadan sonra ise “Maṭba‘at Dubey” ve “Maṭba‘at Bilād” gibi matbaalar kurulmuştur.¹¹⁵

2.4.Basın

Matbu anlamda BAE basınının ortaya çıkışı konusunda iki farklı görüş karşımıza çıkmaktadır. Bazı araştırmacılar, bu sürecin 1961 yılında “ed-Diyāru’l-‘Umāniyye” gazetesinin yayımlanmasıyla başladığını öne sürerken bazıları ise 1965 yılında “Aḥbār Dubey” dergisinin yayımlanmasıyla başladığını ifade etmekteledir.¹¹⁶ Bu bağlamda sonrasında bu iki yayını takip eden diğer basın faaliyetleri; gazete ve dergi olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır.

¹¹⁵ (Çevrimiçi) <https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/>, 20.01.2022.

¹¹⁶ (Çevrimiçi) <https://www.aletihad.ae/article/106426/2015/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98AD8A9-D985D986-D8A7D984D986D8B4D8A3D8A9-D8A5D984D989-D8A7D984D8A7D8ADD8AAD8B1D8A7D981-D988D8AAD985D8B1D8ADD984D8A7D8AA-D8A7D984D8AAD8ACD8B1D8A8D8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8B1D98AD8A9-D988D8A7D984D988D8B9D98A-D8A7D984D8AAD8B4D983D98AD984D98A-D8B9D8B1D8A8D98AD8A7D98B>, 09.11.2024.

2.4.1.Gazeteler

BAE’de basın diğer Arap ülkelerine hatta Körfez ülkelerine nazaran geç başlamıştır.¹¹⁷ Bu geç başlamanın sebepleri ise şunlardır:

1819 yılındaki İngiliz hamlesinden sonra İngilizlerin kıyı emirliklerine müdahalesi ve Re’sü’l-Hayme, Şârîka, Abu Dabi, Ac mân ve Ümmü’l-Kayveyn’deki şeyhler ve kabile liderleriyle bir dizi antlaşma imzalaması.

1953 yılında Şârîka’daki “el-Medresetu’l-Ķâsimiyye” ve 1956 yılında da “el-Ahmediyye” medreselerinin açılışına kadar yöntemini bulamayan eğitim sisteminin gecikmesi.

Matbaanın gecikmesi: Nitekim ilk matbaa olan “Matba’at Rıdvân” 1965 yılında Dubai’de kurulmuştur.¹¹⁸

BAE’de matbu gazete döneminin iki aşamadan geçtiği söylenebilir. Ortaya çıkış ve yayılma aşaması (1965-1995) ve 1995 ve sonrası olgunlaşma ile gelişme aşaması.¹¹⁹

Başlarda BAE, gazeteyle Arap ülkeleri ve yabancı ülkeler aracılığıyla tanışma imkânı bulmuştur. Nitekim Mısır gazeteleri 1869 yılında İsviçre Kanalı’nın açılmasından sonra geçen gemilerle ülkeye giren ilk gazetelerdendir. Ayrıca 1924 yılında Şam ve Bağdat arasındaki çöl karayolu hattı inşasından sonra Bilâdu’s-Şâm’dan gazeteler gelmiştir. Emirlik vatandaşlarına ulaşan gazeteler arasında Bahreyn yoluyla ulaşan birçok Mısır ve Irak gazetelerinin yanı sıra Cemâluddîn el-Afgânî ve Şeyh Muhammed b. ‘Abduh’un “el-‘Urvetu’l-vuşkâ” gazetesi, Reşid Rıdâ’nın “el-Menâr” gazetesi, daha sonra ‘Ahmed Hâsen ez-Ziyât’ın “er-Risâle” gazetesi ve Mısır

¹¹⁷ Tâhâ Huseyn Hâsen, “eş-Şafahâtu’s-sekâfiyye fi’s-şuhufi’l-yevmiyye bi-Devleti’l-İmârâti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehîde (tahlîlu’l-mağmûn)”, *Şu’ûn ictimâ’iyye*, 1990, s.9; en-Nâ ilî, a.g.e., s.248.

¹¹⁸ Hâsen, eş-Şafahâtu’s-sekâfiyye, s.9-10.

¹¹⁹ Muhammed Yûnus, eş-Şahâfetu’l-varâkiyye ve’l-ilikturûniyye fî duveli’l-Halîci’l-‘Arabî: en-neş’e ve’t-ta’atavvur, el-Kâhire, ed-Dâru’l-Mişriyyetu’l-Lubnâniyye, 2014, s.178.

gazetesi “el-Muntedā”, “eş-Şekāfe”, Amerikan gazetesi “el-Muhtār” ve “el-Feth ve’s-şūrā” adlı gazeteler yer almaktadır.¹²⁰

Daha sonraları bazı vatandaşlar uzun süreli olamayan gazeteler çıkarmışlardır. Bu vatandaşlardan biri de bölgedeki bazı şair ve yazarlarla beraber 15 günde bir yayımlanan “‘Umān” gazetesini çıkaran İbrāhīm b. Hamed ‘Abdullāh el-Midfa’ dır.¹²¹ 1927 yılında çıkan BAE’de el yazımı ilk gazete olma özelliğini taşıyan bu gazete beş nüsha olarak basılmaktaydı.¹²² Ülkedeki kültürlü kişiler de gazeteyi elden ele dolaştırmaktaydı. Söz konusu gazete yerel haberler, malların fiyatları ve bedevi hikâyelerinin yanı sıra diğer Arap ülkelerinin özellikle de Mısır ve Irak gazetelerinin yayımladığı haberlerden seçmeler içermekteydi. Basıldıktan haftalar sonra ise Şârika’ya ulaşmaktaydı. Ancak çıktıktan bir yıl sonra basımı durmuştur.¹²³

“‘Umān” gazetesinden sonra 1930 yılının başlarında Muşbiḥ b. ‘Ubeyd ez-Zāhiri’nin girişimi olarak “en-Naḥī” gazetesi çıkmıştır.¹²⁴ İlk gazeteci olan ez-Zāhiri, haberleri kartonlara kendi yazıp böylece kendi gazetesini çıkarırdı. İnsanların sabah erken saatlerde el-‘Ayn şehir merkezindeki kahvehanede toplanmaları neticesindeki diyaloglar ve münakaşalardan haberler çıkarıp onları yazmak üzere evine dönerdi. Ertesi günün sabahı da yazmış olduğu sayfaları dükkanının önüne asardı.¹²⁵ Gazete otuzlu yılların sonuna kadar varlığını devam ettirmiştir.

1933 yılında İbrāhīm b. Hamed ‘Abdullāh el-Midfa’, bazı kültürlü gençlerle iş birliği sonucunda¹²⁶ el yazımı olarak “Şavtu’l-‘aşāfir” adını verdikleri günlük bir

¹²⁰ Ahmed Nefādī, *Şahāfetu’l-İmārāt en-neş’e ve’t-taṭvīru’l-fennī ve’t-tārīḥī*, Abu Dabi, el-Mucemma’u’s-sekāfī, 1996, s.48.

¹²¹ Barrie Gunter; Roger Dickinson; Çev. Dāvud Suleymān el-Ḳurna, *Vesā’ilu’l-ilām fi’l-‘ālemi’l-‘Arabī māzā yahmilu’l-mustakbel*, Riyād, Dāru’l-‘Ubeykān, 2018, s.45.

¹²² Nefādī, *a.g.e.*, s.51; Fethī Huseyn ‘Āmir, *Tārīḥu’s-şahāfeti’l-‘Arabiyye*, el-Ḳāhire, el-‘Arabī li’n-neşr ve’t-tevzī’, 2014, s.125.

¹²³ Gunter; Dickinson, *a.g.e.*, s.45.

¹²⁴ (Çevrimiçi) <https://24.ae/article/297592/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D985D986-D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8D8A9-D8A8D980-D8ADD8A8D8B1-D8A7D984D8B3D985D983-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D981D8A7D8A6D982D8A9-D8A7D984D8ACD988D8AFD8A9->, 10.01.2022.

¹²⁵ Nefādī, *a.g.e.*, s.49.

¹²⁶ İbrāhīm Rāşid, *et-Teknölüciyā ve’s-şahāfe fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide*, y.y., Mu’essesetu’l-ittihād li’s-şahāfe ve’n-neşr ve’t-tevzī’, t.y., s.29.

gazete çıkarmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli yayınlar ve gemilerin Hindistan ve İran'dan varış zamanını içeren çarşılarda asılan afişler ortaya çıkmıştır.¹²⁷ Yine bu dönemde basit kabul edilebilecek olan “el-‘Amūd” gazetesi çıkmıştır.¹²⁸

1958 yılında ilk matbaa olan Rıdvān Matbaası'nın kurulması matbu gazete aşamasını kolaylaştırmıştır.¹²⁹ 1960'lı yılların başlarında “ed-Diyāru'l-‘Umāniyye” gazetesinin çıkışıyla matbu gazete dönemi başlamıştır. Bu gazete ilmi yaymayı ve bilinci yükseltmeyi hedefleyen bir bültenden ibarettir. Muhammed ‘Alī eş-Şerfā, Hāmīd b. Nāşır el-‘Uveys ve ‘Abdullāh b. Sālīm el-‘İmrān, Arap gazetecilerin ve sanatçıların desteğiyle BAE gazetesinin gelişmesi için bu gazeteyi kurmuşlardır.¹³⁰

2.4.1.1.Cerīdetu'l-ittihād

İlk sayısı 10 Temmuz 1969 tarihinde çıkan günlük bir gazetedir. Birkaç yıl haftalık olarak çıkmış ancak 11 Nisan 1972 tarihinde günlük gazeteye dönüşmüştür. Günlük 24 sayfa şeklinde yayımlanmıştır. Arap haberleri ve uluslararası haberler, yerel araştırmalar, halkın görüşü, para ve ekonomi, spor ve gençlik, halk şiiri, Arap basını ve sanat gibi konuları içermektedir. Ayrıca kültürel, dinî ve sanatsal içerikli ekler gibi haftalık ekler içermektedir. Nitekim her pazar günü “eş-Şekāfe ve'l-fıkr” adı altında dört sayfadan oluşan bir ek çıkarmaktadır.¹³¹

¹²⁷ Nefādī, **a.g.e.**, s.49; ‘Āmir, **a.g.e.**, s.126.

¹²⁸ (Çevrimiçi) <https://24.ae/article/297592/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D985D986-D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8D8A9-D8A8D980-D8ADD8A8D8B1-D8A7D984D8B3D985D983-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D981D8A7D8A6D982D8A9-D8A7D984D8ACD988D8AFD8A9-> , 10.01.2022.

¹²⁹ Yūnus, **a.g.e.**, s.178.

¹³⁰ (Çevrimiçi) <https://24.ae/article/297592/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D985D986-D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8D8A9-D8A8D980-D8ADD8A8D8B1-D8A7D984D8B3D985D983-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D981D8A7D8A6D982D8A9-D8A7D984D8ACD988D8AFD8A9-> , 10.01.2022.

¹³¹ Hasen, eş-Şafahātu's-sekāfiyye, s.8.

2.4.1.2.Cerīdetu'l-Ḥalīc

1970 yılından beri Şârika Emirliği'nde günlük olarak çıkan bir gazetedir. 18 Şubat 1972 yılında çıkan sayısından sonra yayımı durmuş ancak 1980 yılında tekrar yayımlanmaya başlamıştır. 20 sayfadan oluşan gazete Aḥbār dār, Minberu'l-Ḥalīc, Arap haberleri ve uluslararası haberler, görüş ve araştırmalar, gençlik ve spor ile el-Ḥalīcu's-şekāfī gibi birçok sayfa içermektedir. “el-Ḥalīcu's-şekāfī” 1981 yılında iki haftada bir çıkan bir kültür eki olarak yayımlanmaya başlamış ve 1988 yılında bu eke son verilmiştir.¹³²

2.4.1.3.Şaḥīfetu'l-vaḥde

6 Ağustos 1973 yılında “Mu'essesetu'l-vaḥde” tarafından çıkarılmıştır.¹³³ BAE'de yayım kanunundan sonra çıkarılan ilk gazete kabul edilmektedir. Gazete siyaset, ekonomi, yerel haberler, din ve kültür gibi çeşitli konular içermektedir.¹³⁴ 1975 yılından itibaren günlük olarak yayımlanmaya başlamıştır. 20 sayfa olarak yayımlanan gazetenin son iki sayfası spor için ayrılmıştır.¹³⁵

2.4.1.4.Şaḥīfetu'l-fecr

“Dāru'l-fecr” tarafından yayımlanan gazetenin ilk sayısı 7 Mart 1975 yılında çıkmıştır. Başlarda haftalık olarak çıkarken 1978 yılından itibaren günlük olarak çıkmaya başlamıştır. Gazetenin sahibi 'Ubeyd el-Mezrū'ī gazetenin yazı işleri müdürlüğünü de üstlenmiştir. BAE haberleri, yerel haberler başlığı altında beş sayfa,

¹³² A.e., s.8-9.

¹³³ Yūnus, a.g.e., s.213.

¹³⁴ 'Āmir, a.g.e., s.133.

¹³⁵ Yūnus, a.g.e., s.213-214.

siyaset haberleri başlığı altında dört sayfa, ekonomi haberleri başlığı altında üç ve spor haberleri başlığı altında yine üç sayfa yer almaktadır.¹³⁶

2.4.1.5.Şahîfetu'l-beyân

İlk sayısı 10 Mayıs 1980 tarihinde Dubai'de¹³⁷ “el-Beyân li's-şahāfe ve't-tibā'a ve'n-neşr” müessesesi tarafından çıkarılan günlük bir gazetedir. Günlük 22 sayfa olarak çıkmaktadır. Yerel ve ekonomik konular, görüşler ve sorunlar, çeşitli konular, okuyucu mektupları, Arap ve uluslararası meseleler, tercüme, incelemeler ve spora dair birçok sayfa içermektedir. Ayrıca gazetenin “el-Beyân” adında bir kültür sayfası vardır ve bu sayfa cuma hariç tüm günler yayımlanmaktadır.¹³⁸

2.4.1.6.Aḥbāru'l-'Arab

Abu Dabi'de 2001 yılında yayımlanmaya başlayan günlük bir gazetedir. Kurucusu Şeyḥ Sa'īd b. Seyf Āl Nehyān olan gazete “Dāru'l-vesbe” tarafından çıkarılmaktadır. “Aḥbāru'l-vaṭan” başlığı altında sekiz sayfa yerel haberlere, “‘Arabī ve duvelī” başlığı altında dört sayfa Arap ve dünya haberlerine yer verilmektedir.¹³⁹

“Aḥbāru'l-'Arab” gazetesinin 2011'de yayımı durmuş ve “el-Vaṭan” adıyla günlük, siyasi ve bağımsız bir gazete olarak yeni bir başlangıç yapmıştır. Bu gazetenin ilk sayısı ise 13 Ekim 2011 tarihinde çıkmıştır.¹⁴⁰

Bunlar dışında “Mu'esseset Dubey li'l-i'lām” tarafından yerel bir gazete olarak 2005 yılında çıkmaya başlayan “el-İmārātu'l-yevm”, 2009 yılında çıkmaya başlayan

¹³⁶ A.e., s.215.

¹³⁷ Şālih Ahmed Sālim Huveymil el-'Āmirī, “et-Taḡṭiyetu's-şahāfiyye li-kaḍiyyeti'l-'amāleti'l-vāfide fī şahāfeti'l-İmārāt -dirāse taḥlīliyye”, Cāmi'atu's-Şarkı'l-Evsaf li-dirāsati'l-'ulyā Kulliyyetu'l-'ulūmi'l-insāniyye Yüksek Lisans Tezi, Amman, 2008, s.60.

¹³⁸ Hasen, a.g.m., s.8.

¹³⁹ Yūnus, a.g.e., s.225.

¹⁴⁰ A.e., s.226.

“er-Ru’yetu’l-ıktışādiyye” ve 2012 yılında çıkmaya başlayan “er-Ru’ye” gazeteleri de bulunmaktadır.¹⁴¹

Yukarıda zikredilen gazeteler dışında BAE’de İngilizce gazeteler de yayımlanmaktadır. Sayısı altı olarak bilinen İngilizce gazetelerden bazıları şunlardır:¹⁴² 1978 yılında yayımlanan “Gulf News” ve “Khaleej Times”, 1996 yılında yayımlanan “Gulf Today” ve 2008 yılında yayımlanan “The National”.¹⁴³

2.4.2.Dergiler

Ocak 1965’te Dubai Belediye Dairesi “Aḥbār Dubey” adıyla bir dergi çıkarmıştır. Daha sonra onu 1968 yılında “Re’su’l-Ḥayme” adıyla benzer aylık bir dergi çıkararak Re’sü’l-Hayme takip etmiştir. İki matbu dergi, BAE’nin kuruluşundan sonra uzun bir süre yayımlanmaya devam etmiştir. BAE’de bu iki derginin dışında birçok dergi yayımlanmıştır. Bunlar:

2.4.2.1.Mecelletu’ş-şurūḳ

İlk sayısı 1970 yılında, “Dāru’l-Ḥalīc” tarafından çıkarılan aylık siyasi bir dergi olarak yayımlanmaya başlamıştır. Dergi, 1971 yılı mayıs ayına kadar basıma devam etmiştir. Ancak sonra basımı durmuş ve 21 yıl sonra 1992 yılında haftalık siyasi dergi olarak her perşembe sabahı tekrar yayımlanmaya başlamıştır.¹⁴⁴

¹⁴¹ A.e., s.227, 229-230.

¹⁴² Cemāl ‘İzzet Ebū ‘Alī, “Devru’ş-şuhufi’l-İmārātiyyeti’l-yevmiyyeti’n-nāṭika bi’l-luḡati’l-İncilīziyye fī tenmiyyeti’l-muctema’i’l-maḥallī”, *Cāmi’atu’ş-Şarkı’l-Evsaf Yüksek Lisans Tezi*, 2012, s.27.

¹⁴³ Yūnus, a.g.e., s.233-235.

¹⁴⁴ Yūnus, a.g.e., s.236.

2.4.2.2.Zehratu'l-Ḥalīc

İlk sayısı 31 Mayıs 1979 tarihinde çıkan BAE'deki ilk haftalık dergidir.¹⁴⁵ Dergi her cumartesi “Ebū Ḥabīb li'l-i'lām ve muveccehe li'l-mer'eti'l-'Arabiyye” şirketi tarafından çıkarılmaktadır.¹⁴⁶ Özelde BAE kadını ve aile, genelde ise Arap kadınına yönelik bir dergidir. Dergi baştan beri BAE ve Arap kadınıyla ilgili sorunları ele alma ve tartışma konusunda cesaret ve ciddiyeti ile ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra sağlık, beslenme, kıyafet ve güzellik gibi kadın dünyasına dair konulara ve günlük konulara önem vermektedir.¹⁴⁷

2.4.2.3.Mecellet kulli'l-usra

İlk sayısı 19 Ekim 1993 tarihinde “Dāru'l-Ḥalīc” tarafından çıkarılan haftalık bir dergidir. Adından da anlaşılabilceği üzere dergi Arap ailesine yönelik çıkarılmıştır. Kültür, gençlik, sanat ve aile sağlığı gibi konulara önem vermektedir.¹⁴⁸

Zikredilen dergiler dışında; 1980 yılında “Şaḥīfetu'l-beyān” tarafından çıkarılan “er-Riyāda ve's-şebāb”, 1996 yılında çıkarılan iktisat dergisi “el-İktisādī”, 1999 yılında çıkarılan sosyo-kültürel bir dergi olan “el-Mer'etu'l-yevm” ve 2003 yılında çıkarılan haftalık spor dergisi olan “Süber” dergileri de bulunmaktadır.¹⁴⁹ Bunların dışında 1979 yılında Muḥammed 'Ubeyd Ğubāş tarafından çeşitli edebî konulara ışık tutan “el-Ezminetu'l-'Arabiyye” dergisi çıkarılmış ancak aynı yıl yayımı durmuştur. 2003 yılında ise “Dāru's-şāḥāfe” tarafından Körfez sanatı, halk edebiyatı ve geleneksel faaliyetleri önemseyen aylık bir dergi yayımlanmaya başlamıştır.¹⁵⁰ Ayrıca “İttiḥād kuttāb ve udebā'i'l-İmārāt” tarafından yayımlanan dört dergi bulunmaktadır:

¹⁴⁵ A.e., s.239.

¹⁴⁶ 'Āmir, a.g.e., s.137.

¹⁴⁷ Yūnus, a.g.e., s.239.

¹⁴⁸ A.e., s.243; 'Āmir, a.g.e., s.137.

¹⁴⁹ Yūnus, a.g.e., s.242-243.

¹⁵⁰ 'Āmir, a.g.e., s.137.

1.Beytu's-serd: Üç ayda bir yayımlanmakta olan derginin ilk sayısı 2008 yılında çıkmıştır.¹⁵¹

2.Dirāsāt: Üç ayda bir yayımlanmakta olan hakemli derginin ilk sayısı 1990 yılında çıkmıştır.¹⁵²

3.Ḳāf: Üç ayda bir şiir alanında yayımlanan bir dergidir. İlk sayısı 2011 yılında çıkmıştır.¹⁵³

4.Şu'ün edebiyiye:1986 yılında üç ayda bir çıkarılmaya başlanan bir kültür dergisidir. Dergi öykü, şiir, eleştiri ve araştırmalar içermektedir.¹⁵⁴

Çocuklara Yönelik Yayımlanan Dergiler

BAE'de çocuklara yönelik yayımlanan birçok dergi karşımıza çıkmaktadır. Bunlar:

1.Mecellet Mācid

1979 yılında “Dāru'l-ittihād” tarafından çıkarılan haftalık bir çocuk dergisidir.¹⁵⁵ Çocuk dergileri arasında Arap dünyasında en hızlı yayılan dergi olmuştur. Arap çocuğunun dinine, vatanına ve ümmetine bağlılığını geliştirmeye ve

¹⁵¹ (Çevrimiçi)

https://areq.net/m/D985D8ACD984D8A9_D8A8D98AD8AA_D8A7D984D8B3D8B1D8AF.html, 22.06.2022.

¹⁵² (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8ACD984D8A9_D8AFD8B1D8A7D8B3D8A7D8AA, 22.06.2022.

¹⁵³ (Çevrimiçi)

https://3rabica.org/D985D8ACD984D8A9_D982D8A7D981#D8A7D984D8B9D8AFD8AF_D8A7D984D8A3D988D984, 13.06.2022.

¹⁵⁴ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8ACD984D8A9_D8B4D8A4D988D986_D8A3D8AFD8A8D98AD8A9, 13.06.2022.

¹⁵⁵ Şu'ayb el-Ğabāşā, *Şahāfetu'l-eḫfāl fi'l-vaṭani'l-'Arabī*, Kâhire, 'Ālemu'l-kutub, 2002, s.162; Yūnus, a.g.e., s.238; *Mevsū'at mecellāti'l-eḫfāl fi'l-'ālemi'l-'Arabī*, Kahire, el-Emānetu'l-'āme li-Cāmi'ati'd-duveli'l-'Arabiyye, el-Meclisu'l-'Arabī li't-ṭufūle ve't-tenmiye, 2005, s.152.

bilimsel gelişimi yakalamaya teşvik etmeyi hedeflemektedir. Dergi 8-14 yaş arası çocuklara yönelik olmasına rağmen bir aile dergisi hâline gelmeyi başarmıştır.¹⁵⁶ Hikâye, oyun, ödüllü yarışma, bilimsel ve dinî bilgiler içeren dergi Körfez ülkeleriyle beraber diğer bazı Arap ülkelerinde de yayımlanmaktadır.¹⁵⁷

2.Mecellet etfâli'l-yevm

Haftalık olarak yayımlanan “el-Mer’etu’l-yevm” dergisinin eki olan dergi Abu Dabi’de çıkmaktadır. İlk sayısı 2001 yılında yayımlanmıştır. Dergi 7-17 yaş arası çocuklara hitap etmektedir.¹⁵⁸ Derginin genellikle üçüncü sayfasında çocuklar için hikâyeler yer almaktadır. Derginin 32 sayfasından yaklaşık 18 sayfasını çizgi film hikâyeleri oluşturmaktadır. Dergide yarışmalar, Hâssân’ın günlüğü, Mevâkıf ve Tarâ’if, Çocuk Kitaplığı ve Emcâdu’l-‘Arab kısımları bulunmaktadır.¹⁵⁹

Aynı isimle “el-Mer’etu’l-yevm” dergisinin ekinden bağımsız çocuklara yönelik resimli “el-Mu’essesetu’l-‘Arabiyye li’ş-şahâfe ve’t-tibâ’a” tarafından aylık olarak yayımlanan bir dergi daha çıkmıştır. 6-16 yaş arası çocuk ve gençlere yönelik olan bu derginin ilk sayısı 2003 yılında çıkmaya başlamıştır. Dergi karikatür, resimli kısa hikâyeler, şiir, bilimsel konulardaki araştırmalar, sergiler, bilimsel hesaplamalar ve 6-8 yaş arası çocuklara uygun hikâyeler, fotoğrafçılık becerileri ve davranışlara yönelik sayfalar vs. içermektedir.¹⁶⁰

3.Mecelletu’l-ezkiyâ

İlk sayısı 1996 yılında yayımlanan haftalık bir dergidir. “Dâru’l-Halîc li’ş-şahâfe ve’n-neşr” tarafından yayımlanmaktadır. Dergi Kur’an hikâyeleri, bilim kurgu

¹⁵⁶ Yûnus, a.g.e., s.238.

¹⁵⁷ Yusuf Köşeli, “Arap Çocuk Edebiyatı”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum, 2011, s.460.

¹⁵⁸ Mevsû’at mecellâti’l-etfâl fi’l-‘âlemi’l-‘Arabî, s.21-22.

¹⁵⁹ A.e., s.22.

¹⁶⁰ A.e., s.22-23.

ve komik olayları içermektedir.¹⁶¹ İçeriği sekiz yaştan başlamak üzere gençlere yönelik olan dergi eğlencelere, resimli uygulamalara ve yarışmalara dayanmaktadır. Dergide kısa hikâyeler ve karikatürler de yayımlanmaktadır.¹⁶²

4.Mecelletu'l-bi' i's-şagîr

Küçük çocuklar için çevre kültürüne önem veren aylık bir dergidir. Konular çocukların kendileri tarafından yazılır. Her sayısında çocuklardan farklı yazar ve ressamlar vardır. Dergi eğlenceden yoksundur ancak her sayısında ödüllü yarışmalar düzenlenmektedir. Dergide tüm Arap dünyasından çocukların çevreyle ilgili resimleri de yayımlanmaktadır.¹⁶³

5.Mecellet Hâlid

Çocuklar arasında kültürü ve temel derecede trafik bilincini kazandırmayı hedefleyen aylık bir dergidir. İlk sayısı “el-Kıyâdetu'l-‘âmmeh li-şurtât Dubey ve'l-idâretu'l-‘âmmeh li't-tevcîhi'l-mâ'nevî” tarafından 1992 yılında çıkarılmıştır. 9-15 yaş arası çocuklara yönelik olan derginin bölümleri ise şunlardır: Bilim ve Teknoloji, Sağlığın Ellerin Arasında, Hâlid'in Arkadaşları, Okulumdan, Küçük Gazeteci, Dur, Yardımdan Sonra, Hâlid'in Parlamentosu, Yorumsuz, Hâlid Net, Cennete Giden Yol ve Hâlid'in Bahçesidir. Dergi para ödüllü yarışmalar da düzenlemektedir.¹⁶⁴

6.Mecellet Ruheyb

¹⁶¹ (Çevrimiçi)

[https://3rabica.org/D8A7D984D8A3D8B0D983D98AD8A7D8A1_\(D985D8ACD984D8A9\)#D8A7D984D8A3D8A8D988D8A7D8A8](https://3rabica.org/D8A7D984D8A3D8B0D983D98AD8A7D8A1_(D985D8ACD984D8A9)#D8A7D984D8A3D8A8D988D8A7D8A8), 22.05.2022.

¹⁶² Mevsû'at mecellâti'l-eṭfâl fi'l-‘âlemi'l-‘Arabî, s.12-13.

¹⁶³ A.e., s.44.

¹⁶⁴ A.e., s.61.

Aylık bilgisayar oyunlarına özgü bir dergidir. İlk sayısı 2000 yılında çıkmıştır. Dergi çağdaş çocuğun müzik alanındaki hobilerine, spora, internet oyunlarına ve eğlenceli içeriklere önem vermektedir. Derginin bölümlerinden bazıları ise şunlardır: Bilgisayar ve İnternet, Bilgisayar Dünyası, Ses ve Resim, Haberler ve Sayma Oyunu.¹⁶⁵

7.Mecelletu’ş-şurṭiyyi’ş-şağīr

Şârika polisinin çıkardığı güvenlik kültürüne önem veren aylık bir dergidir. İlk sayısı 1988 yılında çıkmıştır. Derginin bölümleri: İnternet, Burası Şârika, Kur’an’ın Vahyettiklerinden, Küçük Sîbeveyhi ve Dünya Edebiyatından. 48 renkli sayfadan oluşan dergi küçük sanatçıların özellikle resim alanındaki katkılarını yayımlamaktadır.¹⁶⁶

8.Mecellet şavti’l-‘aşāfīr

“İdāretu’l-i‘lām ve’l-‘alākātī’l-‘āmme” tarafından 1998 yılında çıkarılan aylık bir dergidir. Derginin içeriği, telif, tercüme, resimlere ve bilimsel ile hayalî hikâyelere dayanmaktadır. Dergi şiir, kısa hikâye ve kültürel bilgiler yayımlamaya önem vermektedir.¹⁶⁷

9.Mecellet feteyāt

¹⁶⁵ A.e., s.68.

¹⁶⁶ A.e., s.104.

¹⁶⁷ A.e., s.109.

“el-Mu’essesetu’l-‘Arabiyye li’ş-şahāfe ve’t-tibā’a ve’n-neşr ve’t-tevzī” tarafından genç kızlara yönelik çıkarılan aylık resimli bir dergidir. İlk sayısı 2002 yılında çıkmış olup Amerikan-İtalyan dergisi “Witches”den tercüme bir dergidir.¹⁶⁸

10.Mecelletu’l-fursān

“Mu’essesetu’n-nidā” tarafından çıkarılan aylık bir dergidir. İlk sayısı 2003 yılında çıkmıştır. 8-17 yaş arası çocuklara yönelik olan derginin bölümlerinden bazıları: Süvarilerin Meydanı, Bilgisayar Meydanı, İnternet, Meydandaki Kızlar, Tarih Meydanı ve Okumayı Seven Süvari.¹⁶⁹

11.Mecellet Huleyyil

İki ayda bir BAE Kızılay’ı tarafından çıkarılan bir dergidir. İlk sayısı 2003 yılında çıkan derginin en önemli bölümlerinden bazıları: Kısa Hikāye, Bunlar Kızılay’ın İlkeleri, Temizlik ve Çevre.¹⁷⁰

Zikredilen dergiler dışında “el-Emel”, “Medīnetu’l-baṭṭ”, “Mīkī”, “Mīnī” dergileri ve “Young Times” ile “Junior News” gibi İngilizce olarak yayımlanan çocuklara yönelik başka dergiler de bulunmaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁸ A.e., s.128-129.

¹⁶⁹ A.e., s.132.

¹⁷⁰ A.e., s.177.

¹⁷¹ A.e., s.201; (Çevrimiçi) <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/172968.html> , 09.11.2024.

2.5.Kütüphaneler

BAE kütüphanelerle özellikle de özel kütüphanelerle ve okul kütüphaneleriyle uzun zaman önce tanışmıştır.¹⁷² Nitekim BAE’de kütüphaneler eş-Şeyh ‘Abdurrahmān b. Hāfiz, eş-Şeyh Muḥammed b. Sa‘īd b. Ġubāş, eş-Şeyh Muḥammed Nūr b. Seyf, eş-Şeyh Mubārek b. ‘Alī eş-Şāmisī, eş-Şeyh es-Seyyid Muḥammed b. Şenķīṭī, Aḥmed b. Hacer, eş-Şeyh Aḥmed b. ‘Alī el-Menā‘ī, eş-Şeyh Sultān b. Sālim el-Ķāsimī, eş-Şeyh Sultān b. Şakr el-Ķāsimī, ‘Alī b. ‘Abdillāh el-‘Uveys Aḥmed bi’l-‘Abd, ‘Ubeyd b. Raḥme el-Budūr, Mubārek el-‘Aķīlī ve eş-Şeyh ‘Abdullāh b. Muḥammed eş-Şeybe gibi isimlerin evlerindeki özel kütüphanelerle başlamıştır. Daha sonra bazı girişimler sonucunda bunlar genel kütüphanelere dönüşmüştür. Bu kütüphaneler:¹⁷³

el-Mektebetu’t-Teymiyye: Şārika’da 1930 yılında ‘Abdullāh b. Ḥasen el-Midfa’ tarafından inşa edilmiştir.

Mektebet nādi’l-ehli’l-edebī: 1945 yılında Dubai’de kurulmuştur.

Mektebet nādi’ṭ-talebe: 1948 yılında Aḥmed Bū Ruḥayme tarafından Medresetu’l-İşlāḥī’l-Ķāsimiyye’de kurulmuştur.

Mektebetu’n-nādī: Şārika’da 1950’li yılların başlarında kurulmuştur.

el-Mektebetu’s-şekāfiyye: 1945 yılında Dubai’de kurulmuştur.

el-Mektebetu’l-‘āme: 1963 yılında Dubai’de kurulmuştur.

Ticari Kütüphaneler:

¹⁷² Visām Musliḥ; Cāsım Cīrcīs, “Mektebātu’l-vizārāt fī Devleti’l-İmārati’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide: el-vāki’ ve’l-me’mūl”, **QScience Connect**, 2016, s.5.

¹⁷³ (Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/article/77970/2010/D8A7D984D981D8B5D984-D8A7D984D8A3D988D984-D985D986-D8AAD8A7D8B1D98AD8AE-D8A7D984D985D983D8AAD8A8D8A7D8AA-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA>, 19.01.2022.

Mektebet Şālih el-Ḳurḳ: 1940'ların ilk yarısında kurulmuştur.

Mektebet 'Abdullāh el-Ḳurḳ: el-Ḳurḳ'un eczanenin bir köşesine kitaplar koyarak oluşturduğu bir kütüphanedir.

Mektebet Şālih b. Ḥasen Behzād: (1950-1956)

el-Mektebetu'l-Ehliyye: 1956 yılında 'Abdullāh ve 'Abdulvāhid er-Rustemānī'nin ahşap bir kulübeden oluşturduğu bir kütüphanedir.

Mektebetu'n-nahḍa: 1965 yılında Mubārek b. Muḥammed el-Viṣām el-Cuneybī kurmuştur.

el-Mektebetu'l-ḥadīse: 'Abdullāh b. 'Īsā b. Bi'r-Ruḳḳād 1960'ların sonunda kurmuştur.

Mektebetu'l-ḥayāt: 1969 yılında Muḥammed Şālih er-Rīs tarafından kurulan İslami bir kütüphanedir. İlk seyyar kütüphane ve ilk dağıtım müessesesidir.¹⁷⁴

Bahsedildiği gibi BAE'de kütüphaneler özel kütüphaneler olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra genel kütüphanelere dönüşmüştür. Gerçek manada ilk kütüphane ise 1963 yılında Dubai Belediyesi tarafından inşa edilen BAE'deki ilk ve en büyük halk kütüphanesidir.¹⁷⁵ Daha sonraları Şeyḥ Mektūm b. Rāşid Āl Mektūm ve Şeyḥ Ḥamdān b. Rāşid Āl Mektūm önderliğinde Dubai'deki şubelerin sayısı artırılmıştır. 1998 yılında Ummu Suḳaym'da bir halk kütüphanesi açılmış ihtiyaç doğrultusunda da 2007'de eṭ-Ṭıvār ve 2012'de de el-Menḥūl'e şubeler açılmıştır.¹⁷⁶

¹⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/article/77970/2010/D8A7D984D981D8B5D984-D8A7D984D8A3D988D984-D985D986-D8AAD8A7D8B1D98AD8AE-D8A7D984D985D983D8AAD8A8D8A7D8AA-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA>, 19.01.2022.

¹⁷⁵ Emad Ebu Eid, "Mu'eşşirāt edā' mektebāt Dubeyi'l-'āmmē beyne'l-kıyāsi'l-mu'essisī ve'l-me'āyiri'l-miheniyye", **el-Mu'temeru'r-rābi' 'aşer li-cem'ıyyeti'l-mektebāti'l-muteḥaşşışa**, Doha/Katar, 2008, s.2.

¹⁷⁶ Mary Sengati-Zimba, Judith Mavodza, Emad Abu Eid, "Innovative Public Libraries in United Arab Emirates: Taking library services in public spaces", **IFLA WLIC 2015 Conference-in Session 147-Asia and Oceania**, Vol.81, Cape Town, South Africa, August 2015, s.3; Alibaş, a.g.e., s.15.

“el-Mucemma‘u’s-şekāfi” tarafından çıkarılan “Delīlu’l-mu’essesāti’s-şekāfiyye ve’l-‘ilmiyye”nin 2004 yılı istatistiklerine göre devlet dairelerine bağlı bakanlık kütüphanelerinin sayısı 15, mahallî dairelere bağlı kütüphanelerin sayısı 29, petrol şirketlerine bağlı kütüphanelerin sayısı 6, devlet medya kuruluşlarına bağlı kütüphanelerin sayısı 5, Polis ve Silahlı Kuvvetler kütüphanelerinin sayısı 6 ve Ticaret ve Sanayi Odaları kütüphanelerinin sayısı ise 9’a ulaşmıştır.¹⁷⁷

Kültür, Gençlik ve Kalkınma Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren kültür merkezleri içerisinde yer alan 10 adet kütüphane bulunmaktadır. Bu kütüphaneler: Abu Dabi Halk Kütüphanesi, Ümmü’l-Kayveyn Halk Kütüphanesi, Delma Halk Kütüphanesi, Zāyid Halk Kütüphanesi, Re’su’l-Hayme Halk Kütüphanesi, ‘Acmān Halk Kütüphanesi, Mesāfi Halk Kütüphanesi, Maşfūt Halk Kütüphanesi, Dubā el-Fuceyre Halk Kütüphanesi ve Fuceyre Halk Kütüphanesidir.¹⁷⁸

2012 yılına kadar kurulan halk kütüphanelerinin sayısı 87’ye ulaşmıştır. Bu kütüphaneleri denetleyen çeşitli organlar vardır. Bunlar: Federal organlar, yerel organlar, özel sivil organlar, spor ve kültür organları ve fertlerdir.¹⁷⁹

Abu Dabi parklarında faaliyet gösteren kütüphaneler de bulunmaktadır. Bunlar 2012’de açılan “el-Bāhiye Park Kütüphanesi”, 2013’de açılan “Ḥalīfe Park Kütüphanesi” ve 2015 yılında açılan “el-Wathba Park Kütüphanesi”dir. 2014 yılında da Abu Dabi Corniche sahilinde de plaj kütüphanesi açılmıştır.¹⁸⁰

BAE’de faaliyet gösteren kütüphanelerden bazıları şunlardır:

2.5.1.Mektebetu’ş-Şārika

Şārika Kütüphanesinin tarihi 1925 yılına dayanmaktadır. Şārika yöneticisi eş-Şeyḥ Sultān b. Şakr el-Ḳāsimī tarafından kendi sarayında kurulmuştur ve el-Ḳāsimī, bu kütüphaneye “el-Mektebetu’l-Ḳāsimiyye” adını vermiştir. el-Ḳāsimī’nin

¹⁷⁷ Muslih; Circis, **a.g.m.**, s.5.

¹⁷⁸ Sengati-Zimba; Mavodza, Abu Eid, **a.g.m.**, s.5-6.

¹⁷⁹ **A.y.**

¹⁸⁰ **A.e.**, s.8-9,11; Alibaş, **a.g.e.**, s.16.

ölümünden sonra 1951 yılında kütüphane eş-Şeyh Sultân b. Şakr el-Ğâsimî'ye miras olarak kalmıştır. 1956 yılına kadar kalenin içerisinde kalmış daha sonra kalenin avlusuna inşa edilen yeni binaya taşınmıştır. Sonra o dönem Şârika'nın yöneticisi olan Şeyh Hâlid b. Muhammed el-Ğâsimî'ye daha sonra Yüksek Konsey Üyesi ve Şârika yöneticisi Şeyh Dr. Sultân b. Muhammed el-Ğâsimî'ye geçmiştir.¹⁸¹ Toplamda beş kez yer değiştirmesinin ardından günümüzde Şârika Halk Kütüphanesi olarak bilinen yeni binası ise Şeyh Dr. Sultân b. Muhammed el-Ğâsimî tarafından açılmıştır.¹⁸²

Âbâr bölgesinde bulunan kütüphane Şârika'daki Kültür Sarayı meydanına bakmaktadır. Toplumun her kesimine, farklı yaş ve milletlere kapılarını açan bir halk kütüphanesidir. Tüm salonlarına girişte herhangi bir kısıtlama bulunmamakta ve bir ücret gerekmemektedir. Kütüphane, bilimsel ve işitsel alanlarda uzmanlaşmış birçok referans ve kitap sağladığı için araştırmacılar için çok çeşitli faydalı bilgi kaynakları bakımından zengindir. Ayrıca üyelere kitapları ödünç almak için elektronik portal aracılığıyla verilere erişmelerini sağlayan elektronik veri tabanı sağlamaktadır.¹⁸³

2.5.2.Mektebet ittiḥādî'l-İmārāt

İmārāt Stratejik Araştırmalar Merkezinin kuruluşuyla eş zamanlı olarak 14 Mart 1994 tarihinde kurulmuştur.¹⁸⁴ İmārāt Stratejik Araştırmalar Merkezine bağlı olup Abu Dabi'dedir. İktisadi, siyasi, askerî, sosyal ve teknik alanlar olmak üzere 62.000'den fazla kitap başlığı içermesi hasebiyle ülkedeki en büyük özel kütüphanedir.¹⁸⁵

¹⁸¹ (Çevrimiçi) <https://shjlib.gov.ae/ar/Content/33>, 08.04.2022.

¹⁸² Sengati-Zimba; Mavodza, Abu Eid, **a.g.m.**, s.5; Alibaş, **a.g.e.**, s.16.

¹⁸³ (Çevrimiçi) <https://shjlib.gov.ae/ar/Content/42/2> \ , 08.04.2022.

¹⁸⁴ Hey'etu't-tahrir, "Edvā' 'ale'l-mektebāt ve merākizi'l-ma'lūmāti'l-'Arabiyye (7): Mektebet ittiḥādî'l-İmārāt", **Mektebāt net**, 2002, s.28.

¹⁸⁵ **A.e.**, s.26.

2.5.3.Mektebet Zāyid¹⁸⁶

2016 yılında açılan kütüphane el-‘Ayn şehrindeki en büyük halk kütüphanesidir. Çocuklar ve yetişkinler için bilimsel dergiler, süreli yayınlar, araştırma çalışmaları ve akademik yayınlar olmak üzere 100.000’den fazla başlık içermektedir. Ayrıca kütüphane okul ziyaretlerine ve kitap imzalama törenleri ile sanat sergileri de dahil olmak üzere diğer topluluk programlarına da ev sahipliği yapmaktadır.¹⁸⁷

2.5.4.Dāru’l-kutubi’l-vaṭaniyye li-Devleti’l-İmārāt

1981 yılında kurulan Millî kütüphane BAE’deki en büyük kitap ve el yazması koleksiyonuna sahiptir. 2 milyon ciltten fazla kitap, süreli yayın, el yazması ve elektronik doküman içermektedir. Bunlar arasında 300.000’den fazla Arapça kitap ve 100.000’den fazla diğer dillerde kitaplar bulunmaktadır. Edebiyat, din, bilim ve sanat gibi alanlarda eski Arapça ve İslami el yazmalarını toplayıp korumakta ve sergilemektedir. Ayrıca Abu Dabi Uluslararası Kitap Fuarı ve el-‘Ayn Kitap Fuarı gibi festivallere ve BAE vatandaşları ve Arapça konuşan ülkeler arasında okuma ile yazmaya yönelik farkındalığı ve ilgiyi artırmak amacıyla “Şeyḥ Zāyid Kitap Ödülü” gibi ödül programlarına ev sahipliği yapmaktadır. Arapça orijinal eserlerin yanı sıra Arapçaya çevrilmiş yabancı kitapların yayımlanmasına da önem vermektedir.¹⁸⁸

¹⁸⁶(Çevrimiçi)<https://ddl.mbrf.ae/search/results/1?queries=or|all|%22%D8%B2%D8%A7%D9%8A%D8%AF%22>, 12.01.2025.

¹⁸⁷ (Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/ar/experience/libraries/zayed-central-library#:~:text=D8AAD8B9D8AAD8A8D8B120D985D983D8AAD8A8D8A920D8B2D8A7D98AD8AF20D8A7D984D985D8B1D983D8B2D98AD8A920D8A7D984D8AAD98A,D985D983D8AAD8A8D8A920D8B9D8A7D985D8A920D981D98A20D985D8AFD98AD986D8A920D8A7D984D8B9D98AD986,08.04.2022>.

¹⁸⁸ (Çevrimiçi) <https://visitabudhabi.ae/ar/what-to-see/national-attractions/abu-dhabi-national-library>, 22.06.2022.

2.6.İlmî, Edebî ve Kültürel Cemiyetler

BAE, 1971 yılında bağımsızlığına kavuştuktan sonra özellikle seksenler ve sonrasında kültüre önem veren yerel cemiyetlerin yanı sıra edebî faaliyete özgü kültürel cemiyetler ve müesseseler de ortaya çıkmıştır.¹⁸⁹ BAE’de kültürel hayatın şekillenmesinde önemli rol oynayan ulaşabildiğimiz ilmî, edebî ve kültürel müesseseler ise şu şekildedir:

2.6.1.İttihād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt

BAE’de yerel modern kültür müesseseleri arasında önemli bir konuma sahip olan birlik 1984 yılında kurulmuştur. Birliğin amacı, edebiyatçılar ile yazarların kültür ve sanat seviyesini yükseltmek, eserlerini yayımlamak, edebî yeteneklerine sahip çıkmak ve BAE’deki kültürel hayatı canlandırmaktır. Dernek 15 yıl gibi bir süre içerisinde toplumda seçkin edebî-kültürel bir platform ve çağdaş bir yüz olmayı başarmıştır. Birlik bu süre içerisinde bir grup özel edebî-kültürel sempozyumlar ve konferanslar düzenlemiştir. Arap ve uluslararası birliklerle edebî ve kültürel bağlarını güçlendirmeye çalışmıştır. Gerek kendi bölgesinde gerekse Arap dünyasında önemli bir konum kazanmıştır. İlk 15 yıl içerisinde neredeyse ayda bir olacak şekilde toplamda yaklaşık 150 yayım yapmıştır.¹⁹⁰ Ayrıca birlik üç ayda bir yayımlanan “Şu’ün edebîyye” ve “Dirāsāt” dergilerini çıkarmıştır. Birliğin yaklaşık bu ilk 15 yıl içerisinde yaptığı en önemli kültürel çalışma ise “Sultān b. ‘Alī el-‘Uveys Kültür Ödülü”¹⁹¹ projesi olarak kabul edilmektedir.¹⁹²

Kendi resmî sitesinde yer alan bilgiye göre birlik; şiir alanında 82, hikâye ve roman alanında 81 ve araştırma alanında ve diğer alanlarda ise toplamda 110 kitap çıkarmıştır. Ayrıca birliğin şiir, hikâye ve eleştiri kulüpleri de vardır. Ana merkezi

¹⁸⁹ ez-Zeydī, **et-Tārīhu’s-sekāfī**, s.337.

¹⁹⁰ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.161-162.

¹⁹¹ Körfez Arap ülkeleri ve Arap ülkelerindeki en önemli kültür ödülllerinden biridir. ez-Zeydī, **et-Tārīhu’s-sekāfī**, s.338.

¹⁹² ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.338.

Şârika’da olan birliğin Abu Dabi, Dubai ve Re’sü’l-Hayme’de olmak üzere üç şubesi bulunmaktadır.¹⁹³

2.6.2. Mu’essesetu’l-İmārāt li’l-edeb

BAE’deki ve Arap dünyasındaki en iyi ve en büyük edebî ve kültürel etkinlik olan İmārāt Havayolu Edebiyat Festivali’ne ev sahipliği yapan, çeşitli kültürel programlar ve girişimler vasıtasıyla BAE’deki ve bölgedeki edebiyatı destekleyen, kâr amacı gütmeyen bir kültür kuruluşudur.

2013 yılında Şeyh Muhammed b. Rāşid Āl Mektūm tarafından yayımlanan kararname ile kurulmuştur. Edebiyat sevgisini aşılama ve edebiyatın değerini artırmayı amaçlamaktadır. Müessese; eğitim programları, kitap kulüpleri ve yaratıcı yazarlık kurslarının yanı sıra her yıl düzenlenen okul kütüphanecileri ödülü, Arap dili haftası, uluslararası tercüme konferansı, yayıncılık konferansı gibi kültür ve eğitim değerlerini aşılama ve amaçlayan birçok seçkin girişimi desteklemektedir.¹⁹⁴ Okuma girişimlerini teşvik etmesinden dolayı 2016 yılında “İmārāt Öncüleri Ödülü”nü almıştır.¹⁹⁵

2.6.3. Nedvetu’s-şekāfe ve’l-‘ulūm¹⁹⁶

Bazı aydın ve edebiyatçılar tarafından “İttiḥād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt”ın kuruluşundan üç yıl sonra yani 1987 yılında Dubai’de kurulmuştur. Bu kulübün amaçları “İttiḥād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt”ın genel amaçlarına yakın hatta belki de aynısıdır. Nitekim kulübün amaçları tüm kültürel, edebî ve ilmî alanlarda yetenekleri

¹⁹³ (Çevrimiçi) https://ewu.ac/?page_id=2025, 23.01.2022.

¹⁹⁴ (Çevrimiçi) <https://www.elfdubai.org/ar/ar-menu-about>, 27.05.2022.

¹⁹⁵ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8A4D8B3D8B3D8A9_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D984D984D8A2D8AFD8A7D8A8, 27.05.2022.

¹⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çevrimiçi) <http://nadwa.org/arabic/index.php/about/history>, 23.01.2022.

ve becerileri teşvik etmek, kültürel hareketi canlandırıp olumlu fikirleri desteklemektir.¹⁹⁷ Kulübü, “İttiḥād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt”tan ayıran en önemli şey ise kültürel gerçekliğin bilimsel yönüne yapılan vurgudur. Kulüp hedefini Dubai’de BAE’de türünün ilki olarak kabul edilen “en-Nādi’l-‘ilmī”yi kurunca gerçekleştirmiştir.¹⁹⁸

Ayrıca kulüp “Rāṣid et-tefevvuḳu’l-‘ilmī” ve “Şaḥṣiyyetu’l-‘āmi’s-seḳāfiyye” gibi senelik kültür ödülleri ve yarışmaları düzenlemektedir.¹⁹⁹ Kendi resmî sitesine bakıldığında kulüpten çıkan 107 yayın bulunduğu görülmektedir.²⁰⁰

2.6.4.ed-Dā’iretu’s-seḳāfiyye (Dā’iretu’s-seḳāfe ve’l-i’lām)

Kültürel müesseselerin en eskisi olan “ed-Dā’iretu’s-seḳāfiyye” 1981 yılında Şârika’da kurulmuştur. Kısa bir süre içerisinde genel hedeflerinden en önemlisi olan Şârika’nın kültür şehrine dönüştürülmesi hedefini gerçekleştirmiştir. Kaliteli ve nicel kültürel etkinlikler açısından ilk sırayı almıştır.²⁰¹

Müessese birçok fikrî ve kültürel etkinlik düzenlemektedir. Bunlar: Her yıl düzenlenen Şârika kitap fuarı, ulusal sanat festivali, Şârika tiyatro günleri, tiyatrocular cemiyeti, tiyatrocular akademisi, yıllık çocuk festivali, Arap tiyatro festivali, çocuk tiyatrosu festivali, gençler için edebî yaratıcılık yarışması ve uluslararası görsel sanat bienalidir.²⁰²

¹⁹⁷ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.162; ez-Zeydī, **et-Tārīḥu’s-seḳāfī**, s.339.

¹⁹⁸ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.162.

¹⁹⁹ **A.e.**, s.163.

²⁰⁰ (Çevrimiçi) <http://nadwa.org/arabic/index.php/library-publications/publications>, 23.01.2022.

²⁰¹ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.159-160.

²⁰² ez-Zeydī, **et-Tārīḥu’s-seḳāfī**, s.337.

2.6.5.el-Mucemma‘u’s-sekâfî

Şârîka’daki “ed-Dā’iretu’s-sekâfîyye”den sonra 1981 yılında Abu Dabi’de kurulmuştur.²⁰³ Çocukların doğrudan sanatsal ve bilişsel anlayışını geliştirmeye yönelik etkinlikler de dahil olmak üzere toplumun tüm kesimine yönelik öncü etkinlikler sunmuştur. BAE’de kültürel hayatın gelişmesine katkıda bulunup çeşitli ve devamlı faaliyetlerle bunu desteklemiştir.²⁰⁴

2.6.6.Merkezu’l-İmārāt li’d-dirāsāt ve’l-buḥūsi’l-istirāticiyye

Araştırmalar ve kitaplar yayımlama, konferanslar verme, siyasi, ekonomik, askerî meseleler ile güvenlik ve basın meselelerine ait uluslararası tercümeleri yayımlama amacıyla 1994 yılında Abu Dabi’de kurulmuştur.²⁰⁵ Merkezin hedeflerinden bazıları ise şunlardır:

BAE ve özellikle Arap Körfezi bölgesinde ulusal güvenlik, sosyal ve ekonomik refah ile ilgili konularda ve diğer ilgili konularda çalışmalar ve araştırmalar yapmak.

Sempozyumlar, konferanslar, kongreler, çalıştaylar ve eğitim halkaları vs. gibi ilmi ve kültürel etkinlikler düzenlemek suretiyle toplumun hizmetine özel programlar sunmak.

Toplum değerlerini güçlendirmeyi hedefleyen araştırmalar hazırlamak.²⁰⁶

²⁰³ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.160-161; (Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ac/ar/experience/culture-centres/cultural-foundation>, 24.01.2022.

²⁰⁴ ‘Abdullāh, **a.g.e.**, s.161.

²⁰⁵ ez-Zeydī, **et-Tārīḥu’s-sekâfī**, s.339.

²⁰⁶ (Çevrimiçi) <https://www.ecssr.ac/d986d8a8d8b0d8a9-d8b9d986-d8a7d984d985d8b1d983d8b2/>, 26.01.2022.

2.6.7.Cem ‘iyyetu’l-İmārāt li’t-tenmiyeti’l-ictimā‘iyye

Re’sü’l-Hayme emiri yüksek konsey üyesi Şeyh Su’ūd b. Şaqr el-Ḳāsimī’nin kararı ile 2018 yılında kurulmuştur. Hedefleri ise şu şekildedir:

Sosyal hayatı geliştirmek ve çeşitli alanlarda farklı toplum gruplarına destek ve imkân sağlamak.

Kalkınma sürecini desteklemede gençlerin katılımını etkinleştirmek ve kapsamlı ulusal kazanımları geliştirmek için potansiyeli yönlendirmek.

Kimlik, sadakat ve ulusal aidiyeti güçlendirmek ve özgün kültürel değerleri aşlamak.

Aile istikrarını gerçekleştirmeye ve başarı için gerekli unsurlara sahip olan bir BAE ailesi geliştirmeye katkıda bulunmak.

Sosyal gelişim sürecini geliştirmek için sosyal hizmet öncülerini hazırlamak ve liderleri geliştirmek.

Kültürel hayatı zenginleştirmek, eğitim süreciyle bütünleşmeyi ve mesleki gelişime katılmayı sağlamak.

Sosyal uyum ile dayanışmayı geliştirmek ve hayır çalışmaları ile insani çalışmaları desteklemek.

Toplumsal ve millî bilinci yaymak.

Derneğin çalışmalarıyla ilgili çeşitli yerel, bölgesel ve uluslararası müesseselerle iletişim ve ortaklık kurmak.

Eğitim sürecinin gelişimine katkıda bulunmak ve bütünleşmeyi sağlamak.²⁰⁷

2.6.8.Cem ‘iyyetu’l-Fuceyreti’l-ictimā‘iyyeti’ş-şekāfiyye

30 Mayıs 1999 tarihinde Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından kurulmuştur. Sosyal-kültürel müesseselerin en önemlilerinden kabul edilmektedir.

²⁰⁷ (Çevrimiçi) <https://www.easd.ae/site/ar/page.php?id=2>, 25.01.2022.

Bölgede, fertler arasında kültür ve bilinçlendirmeyi yaymayı hedefleyen projeleriyle kültürel hareketi desteklemeye katkıda bulunmaktadır.²⁰⁸

2.6.9. Mu'esseset bahri's-şekāfe

2004 yılında romanları münakaşa eden edebî bir forum olarak faaliyete başlamıştır. Ancak 2013 yılında BAE'nin kültürel görüşünü zenginleştirmeye katkıda bulunan ve hâlâ da bulunmaya devam eden bir kurum haline gelmiştir. Müessesenin faaliyetleri ise şu şekildedir:²⁰⁹

1. Okuma ve Edebî Eleştiri Grubu
2. Görsel Sanat Grubu
3. Kitap Fuarı Etkinlikleri
4. Konferanslar ve Çalıştaylar
5. Özgür Tartışma Grubu
6. Görsel Sanat Grubu

2.6.10. Merkez cem 'iyyeti'l-Mācid li's-şekāfe ve't-turās

BAE miras ve kültürünü korumakla ilgilenen hayırsever ilmî bir kuruluş olmak üzere 1991 yılında kurulmuştur. Merkezin kuruluşunun temel hedefi ise kültür ile miras kitapları ve el yazmalarını kurtarma ve onarma çalışmaları yapmaktır.²¹⁰ Merkezin diğer hedefleri şu şekildedir:

İnsani mirası toplayıp korumaya çalışmak.

²⁰⁸ (Çevrimiçi) <https://nce.gov.ae/ar/article/1275/D8ACD985D8B9D98AD8A9-D8A7D984D981D8ACD98AD8B1D8A9-D8A7D984D8A7D8ACD8AAD985D8A7D8B9D98AD8A9-D8A7D984D8ABD982D8A7D981D98AD8A9>, 24.01.2022.

²⁰⁹ (Çevrimiçi) <https://seaculture-uae.com/site/1/brief>, 24.01.2022.

²¹⁰ (Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D985D8B1D983D8B2-D8ACD985D8B9D8A9-D8A7D984D985D8A7D8ACD8AF/>, 26.01.2022.

Çeşitli ilim, bilgi ve kültürleri içeren bir kütüphane imkânı sağlamak ve organize bilimsel araştırmaları kolaylaştırmak.

Ülke içindeki ve dışındaki kültürel kuruluşlar ve araştırma merkezleri ile kültürel iş birliği ve deneyim alışverişi yapmak.

Bilimsel eserlerin yayımlanmasına katkıda bulunmak ve insan kültürüne hizmet eden çalışmalar ve araştırmalar yapmak.²¹¹

2.6.11. Mu'esseset Sultân b. 'Alî el-'Uveys

Şair Sultân b. 'Alî el-'Uveys, 17 Aralık 1987 tarihinde Arap edebiyatçılarını ve müfekkirlarını ödüllendirmek amacıyla kendi adında daimî bir ödül oluşturmaya karar vermiştir. Ancak ödül 1992 yılında, “Mu'esseset Sultân b. 'Alî el-'Uveys” adı altında bağımsız bir kültür kurumuna dönüşmüştür. Kurumun merkezi Dubai’de yer almaktadır.²¹²

Zikredilenler dışında “Rābiṭat Edībātī'l-İmārāt” gibi edebî-kültürel kurumlar, “Cem'iyetu'l-İmārāt li'l-funūni't-teşkīliyye” gibi kültür sanat müesseseleri,²¹³ “Cem'iyetu't-teşkīliyyīn”, Dubai’deki “en-Nādi'l-'ilmī” ve 1973 yılında yine Dubai’de kurulan “el-Mucemma'u's-sekāfī ve'l-ictima'ī” bulunmaktadır.²¹⁴ Ayrıca ulaşabildiğimiz kadarıyla Emirlik Yayıncılar Birliği (EPA), Abu Dabi Müzik ve Sanat Vakfı (ADMAF), Emirlik Miras Kulübü (EHC), Birleşik Arap Emirlikleri Gazeteciler Birliği, Arap Dilini Koruma Derneği ve Birleşik Arap Emirlikleri Gençler için Kitap Kurulu (UAEBYY) da bulunmaktadır.²¹⁵

²¹¹ (Çevrimiçi) <http://www.almajidcenter.org/ar/page.php?pid=our-center>, 26.01.2022.

²¹² (Çevrimiçi) <https://www.alowais.com/المؤسسة/>, 26.01.2022.

²¹³ 'Abdullāh, a.g.e., s.163.

²¹⁴ ez-Zeydī, et-Tāriḥu's-sekāfī, s.338.

²¹⁵ Alibaş, a.g.e., s.20-26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NDE EDEBÎ ÇEVRE

Körfez Arap ülkelerinde hikâye, modern şiir ve tiyatro gibi edebî sanat türleri Mısır, Suriye, Irak, Lübnan ve Filistin gibi diğer Arap ülkelerine nazaran geç başlamıştır. Bunun sebebi ise sömürgeci kurtulma süreci ve nahda (uyanış) hareketleri gibi siyasi durumlardan kaynaklanmaktadır.¹

BAE'deki kültürel ve medeni gelişimin genel çerçevesi, Körfez bölgesindeki ve Arap dünyasındaki kalkınmayla yakından bağlantılıdır. Arap Körfezi hem Asya hem de diğer uluslararası kültürlerle açılan önemli bir kapıyı temsil etmektedir. Bu nedenle, genel olarak bölgede ve özel olarak BAE'de edebî ve şiirsel açıdan kültürel büyümeye katkıda bulunmuştur. Kültürel yaşam, kültürel kurumların gerçekleştirdiği faaliyetlerin insanlar tarafından teveccüh görmesi ve insanların çağın sunduklarıyla etkileşime geçmesi sonucunda gelişmiştir. Bu durum da modern BAE edebiyatını ve şiirin başlangıcını etkileyen önemli faktörler arasında görülmektedir.²

3.1.Şiir ve Belli Başlı Temsilcileri

Şiir, pek çok nedenden dolayı BAE toplumunda önemli bir yere sahip olmuştur. Bir yanda Arap Yarımadası'nın, diğer yanda Umân'ın, Bahreyn'in ve Irak'ın doğal bir uzantısı olması hasebiyle XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. ilk yarısı arasındaki dönemde kabile toplumunun doğası, şiirin yayılıp şairlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Buna Arap insanının şiirsel doğası ile gücünü, hayallerini ve kaygılarını

¹ (Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html, 10.11.2022.

² Zainab Alyasi, "et-Teyyārātu'ş-şī'riyyetu'l-İmārātiyye", *Şarkiyat Mecmuası-Journal of Oriental Studies*, 37, (2020), s.113.

ortaya çıkaran çöl ortamı da eklenince duygularını kendilerine en yakın edebî tür olan şiirle ifade etme olanağı bulmuşlardır.³

Fasih Emirlik şiirinin erken dönemde başlamasına rağmen araştırmacıların erişimine açık olmadığından bu mirasa ulaşmanın zorluğu nedeniyle Irak, Şam ve Mısır gibi Arap ülkelerine nispeten daha geç bir dönemde ortaya çıktığı düşünülebilir. Bu durum, başta yazarların ve anlatıcıların vefatı, matbaa döneminin yeni olması ve belki de o dönemde yokluğu, bu mirasın korunmasına yönelik etkili bir aracın bulunmaması gibi birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Eserler elle yazılmış ve kopyalandığı kâğıtlar ile materyaller küf, nem veya başka sebeplerden dolayı kaybolmuş ya da zarar görmüştür.⁴

Emirlikler’de şiirin başlangıcı, Mubârek el-‘Aķîlî, Sâlim el-‘Uveys, Aķmed el-Menâ‘î, Mubârek en-Nâhî, Muķammed Nûr Seyf, Aķmed b. Selîm ve Ħalfân b. Muşbih gibi bir dizi öncü şairin ortaya çıktığı yaklaşık olarak 1920’li yıllara tekabül etmektedir. Bunlar dışında şiirleri kayıp olmasına rağmen bilinen başka şairler de vardır. Bu şairler, benzer özelliklere sahip bir sınıfı temsil edip İslam ve Arap ilimlerine dayalı eğitim almışlardır. Ayrıca Arap ve İslam coğrafyasında yaşanan olayların gidişatından ve aynı zamanda eski Arap ve İslam mirasından da etkilenmişlerdir. Ancak yayım ve basımın zorluğu nedeniyle pek çok şiirden çok azı bize ulaşmıştır. Daha sonra “muķadramûn” olarak adlandırabileceğimiz bir grup gelmiş, öncülerin çağdaşı olup onlarla tanışmış ve onların koşullarını yaşamıştır. Öyle ki, Şakr b. Sultân el-Ķâsimî, Sultân b. ‘Alî el-‘Uveys ve Ħamed Bûşihâb gibi şairler yeni koşullar aracılığıyla ülkenin bir aşamadan diğerine geçişine tanıklık eden isimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu şairler, kendine özgü sanatsal özellikleri olan geleneksel (klasik) bir merhalenin önünü açmışlardır.⁵

³ ‘Abdulilâh ‘Abduķkâdir, “el-Bu‘du’l-âķar tavşîfât ‘âmmeh ħavle şekâfeti’l-İmārât”, **el-Ādâb**, 1998, s.67.

⁴ Ziyâb Şâhîn, **Dîvânü’ş-şî‘rî’l-İmārâtî kıra’a naķdiyye mu‘âşıra**, BAE, Vizâretu’ş-şekâfe ve tenmiyetu’l-ma’rife, 2016, s.13.

⁵ Alyasi, **a.g.m.**, s.114.

BAE Şiirindeki Dönemler

1.Geleneksel (Klasik) Dönem

Emirlik geleneksel şiiri, ona öncülük eden köklü bir grup şair aracılığıyla en güzel haliyle ortaya çıkmıştır. Bu şairlerin durumu genel olarak Arap dünyasındaki diğer şairlerin durumlarıyla aynıdır. Ayrıca klasiğin yanı sıra karşımıza yenilikçi, romantik, gerçekçi, modernist, serbest ve düzyazı şiirleri de çıkmaktadır. Bu türlerin ortaya çıkması, Emirlik şiiri ile şairinin, açıklık ve entelektüel ile kültürel çeşitlilikten etkilenen Körfez ve Arap bölgesinin genel kültürel gerçekliğine ayak uydurduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durum, düşünce ile yeteneğini aşamalı ve vizyonuna göre besleyen Emirlik şairlerinin şiirlerine de yansımıştır.⁶

Bu dönemde Sultān el-‘Uveys, Hamed Būşihāb, Dr. Māni‘ Sa‘īd el-‘Uteybe, Seyf el-Merri, ‘Ārif eş-Şeyh, Kerīm Ma‘tūk, Hāşim el-Müsevi, Muḥammed b. Hāzir, ‘Umer el-Merzūkī, Dr. Su‘ūd el-Kāsimi, Muḥammed Şerīf eş-Şeybānī gibi Arap şiirinin sürecini yeniden canlandıran ve kendi aşamalarına, kültürel ve bilişsel gerçekliklerine ayak uydurarak geleneksel şiiri takip eden birçok şair yer almaktadır.⁷

Arap milleti veya Emirlikler ile ilgili siyasi amaçlarla söylenen siyasi şiirler, klasik şiirde geniş bir yer kaplamaktadır. Söz konusu şiirler, olayların gidişatına dair derin bir farkındalığı, siyasi konularda sağlam bir anlayışı, İslam ve Arapçılık meselelerine karşı açık bir bağlılığı göstermektedir.⁸

Siyasi amaç kapsamında değerlendirebileceğimiz Filistin meselesi, 1917’de Balfour Deklarasyonu’nun yayımlanmasının ilk gününden itibaren Filistin’i geri alma umutlarını kaybetmeyen şairlerin bu konuyu ele almasıyla ön planda yer almıştır.⁹

⁶ A.y.

⁷ A.e., s.115.

⁸ ‘Ā işe Muḥammed Hasen, el-Hareketu’s-ş-riyye fi’l-İmārāt dirāse mevḏū‘iyye ve fenniyye”, Şu’ün ictimā’iyye, C.6, S.22, 1989, s.191.

⁹ A.y.

Emirlik şiiri, Arap ulusunun maruz kaldığı ve kalmakta olduğu endişe ve sorunların çoğunu kaydetmek için ufkunu ve algılarını genişletmişse de ana vatani Emirlikler'in kaygılarını da unutmamıştır.¹⁰

Klasik şiir içerisinde yer alan diğer şiir türü, tamamen dinî amaçlar etrafında şekillenen aynı zamanda hayatın çeşitli meselelerini ele alırken İslam'ı başlangıç noktası olarak kabul eden dinî şiirdir. Arap Yarımadası'ndaki Vehhabi çağrısı Körfez ve Yarımada'da önemli bir etki yaratmıştır. Bu çağrı, samimi vaiz ve âlimlerin çabaları sayesinde hızla yayılmıştır. Son yıllarda şiirlerinin tamamının İslami bir üsluba sahip olmasından dolayı "Müslüman şairler" diyebileceğimiz şairler ortaya çıkmıştır. Bu şairlerin belki de en iyi temsilcisi kabul edilebilecek isim, şiirlerinde vaazlar, münacatlar, İslami münasebetler ve İslam dünyasının sorunları gibi çeşitli konuları ele alan 'Abdurrahmān el-'Abādī'dir.¹¹

Emirlik toplumundaki çeşitli sosyal meseleleri ele alan sosyal şiire bakıldığında bunun el-'Uveys'in şiirlerinde çok az, Şakr el-Kāsimī'de ise sayılı olduğu görülmektedir. Ancak bu tür, genç şairlerin divanlarında ve şiirinde toplumsal eğilimi en açık şekilde gösteren şair 'Ārif eş-Şeyḥ'in şiirlerinde kendine bir yer bulmuştur.¹²

Klasik şiir içerisinde yer alan diğer şiir türleri ise ağıt ve gazel şiirleridir. Ağıt şiiri geleneksel şairler arasında çok nadir olup şairler bu türü hükümdarlar, âlimler, edebiyatçılar, çok az olmakla birlikte anne, baba, amca ve dayı gibi aile bireyleri hakkında söylemişlerdir. Gazel de çok az tercih edilmiştir. Bunun nedeni de bu şairlerin nabaṭī şiirinde kadınlara yönelik duygularını ortaya koymuş olmalarıdır. Şiirsel gelişimin başlangıcında şair ile muhatap arasındaki iletişimin zayıf olduğunu düşünürsek şairleri, gazel gibi bir konuyu ele alırken fasih şiirden uzaklaşmaya iten sebebi anlamak da kolaylaşır.¹³

Neo-klasik akımın şairleri, konularıyla ilgisi olmayan şiirlerin mukaddimelerinden kurtulma konusunda belirgin bir ilerleme kaydetmişlerdir.

¹⁰ A.e., s.192.

¹¹ A.e., s.193.

¹² A.e., s.193-194.

¹³ A.e., s.194.

Nitekim sürekli olarak kadınların güzelliğini överek, şarabı anlatarak yahut doğanın güzelliğini anlatan şarkılar söyleyerek konularına yönelmişlerdir.¹⁴

Bu dönemin şairleri kullandıkları dili çeşitli dönemlerdeki eski Arap şiirinin dilinden esinlenerek oluşturmuşlardır. Bu durumda şiir dilinde iki türden bahsedilebilir: Birinci tür, açıklık ve yüzeysellikte ayırt edilen ya dil kültürünün sağlığına ya da kasidenin sanatsal yönlerinden çok içeriğine ilgi gösterilmesine yol açan bir dildir. İkinci tür ise, sahiplerinin eski şiir diline yaklaşmaya çalıştığı açık ve güçlü bir dildir.

Emirliklerdeki neo-klasik şiirdeki tasvirler çoğunlukla alışılmış tasvirlerdir. Bunlar, eski şiirde olduğu gibi övülen kişiyi dolunaya, aslana, cömertliğe ve tecrübeye benzetme veya dalgaları dağlara, hakikati gürültüsüz şimşeğe, gök gürültüsü sesini yemine, rüzgârı cehennem yakıcılığına ve yağın yağmuru gözyaşlarının süzülmesine benzetme gibi doğadan türetilen bazı tasvirlerdir.¹⁵

2.Romantizm Dönemi

Romantizm dönemi, geleneksel (klasik) dönemden ayrı ve izole edilmiş bir akım olarak düşünülemez. Romantizm, yenilikçi duygusal kavramların katı engellerden uzaklaşıp nüfuz etmesi ve ruhun onu ifade eden ve onun duygusal yüklerini taşıyan tarafa doğru hareketidir. Körfez ve Arap dünyasının diğer şairleri gibi birçok Emirlik şairi de kendini ifade etme ve his açısından duygusallığa yönelmişlerdir.¹⁶ Emirlik şiirindeki bu akımı, Mānī‘ Sa‘īd el-‘Uteybe ve Aḥmed Emīn el-Medenī adlı iki şair temsil etmektedir. el-‘Uteybe, şiirinin odak noktası olarak aşkı ele alırken el-Medenī’nin eserlerinde ise entelektüel karakter hâkimdir.¹⁷

¹⁴ A.y.

¹⁵ A.e., s.195.

¹⁶ Alyasi, a.g.m., s.117.

¹⁷ Hasen, el-Ḥareketu’ş-şi‘riyye, s.196.

Şairler birçok fikrî aşama arasında gidip gelmiş ve tüm bunlar kişisel ile psikolojik ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. Geçmişin üslubunu takip ve taklit etme kurallarına bağlı olan klasik şairin ruhundaki psikolojik ihtiyacı, duygusal ve romantik hislerin çeşitli (iffet ve duygusal) boyutlarına ulaşmasına neden olmuştur. Sanatsal biçim geleneksel şiirden serbest şiire veya mürsel şiire dönüşse bile, duygusallık ve romantizm sürekli bir varlığa sahip olmuştur.¹⁸

3.Toplum, Arap ve Uluslararası Gerçeklikle Bağlantılı Gerçekçilik Dönemi

Şair, fikrî ve duygusal arzu ile ihtiyaçlarına göre çeşitli aşamalar arasında geçiş yapar. Bu arzu ile ihtiyaçlar, şairin farklı aşamalardan farklı şiirlerini bulmamızı sağlamaktadır. Klasik şiire kendini adanmış olan gerçeklik şairi, serbest şiirle gerçekliği ifade edenle aynı kişidir.¹⁹

BAE şairi, ulusal gerçekliğinin yanı sıra ulusun sorunlarıyla da bütünleşmiştir. Nitekim Hâşim el-Müsevî'nin BAE'nin kuruluşunun yirminci yıl dönümünde gerçekliği ifade eden “Yā neb‘ate’l-‘ışrīn” adlı şiirinde bu durum görülmektedir:²⁰

ماذا أقولُ وأنت في العشرينَ رَهُو الشَّبَابِ وَجَنَّةُ الْمُفْتُونِ

ماذا أقولُ وأنت أغْنِيَّةٌ عَلَى شَقَّتِي وَسِرِّ تَوَهُّجِي وَحَنِينِي

إِنْ عِشْتُ مَا بَيْنَ الضُّلُوعِ فَأَنْتَ لِي قَلْبٌ يُحَرِّكُ بِالْحَيَاةِ سُكُونِي

أَوْ كُنْتُ مَا بَيْنَ الْجُفُونِ فَأَنْتَ لِي نُورٌ يُضِيءُ مَسَالِكِي وَشُؤُونِي

¹⁸ Alyasi, a.g.e., s.117.

¹⁹ A.e., s.119.

²⁰ A.e., s.120.

Ne söyleyebilirim, sen yirmili yaşlarındasın
Gençliğin gururu ve meftunların cennetisin
Ne söyleyebilirim, sen dudaklarımda bir şarkı
İşıltımın sırrı ve bendeki tutkusun
Sinemde yaşarsan sen benim için
Hayatımı harekete geçiren bir kalp olursun
Ya da gözlerimde olursan, sen benim için
Yolumu ve işlerimi aydınlatan bir ışık olursun

Gerçeklik şairleri, Arap ve İslam gerçeklikleriyle bütünleşmişlerdir. Kendi memleketlerinin sorunları ve çeşitli olaylarıyla özdeşleşmişler ve buna paralel olarak kendi gerçekliklerini şeffaf, romantik ve duygusal bir şekilde resmetmişlerdir.²¹

4. Modern Dönem ve Çağdaş Şiir

Genel olarak Körfez bölgesi ve özel olarak BAE, metinlere Arap ve uluslararası modernist deneyimle harmanlanma havası veren yenilenme ve sanatsal deneme dışında, esasen entelektüel modernlik olan edebî modernite aşamasına geçememiştir. Bu durum birçok Emirlik şairinde görülmektedir. Sanatsal formda ve ilham verici sanatsal imajda yenilenme, duygusal romantik dönemden ayrılmamaktadır. Nitekim şair Muḥammed Ḥalīfe b. Hāḍir'in geçmişin güzelliklerinin akıp gitmesinden duyduğu üzüntüyü şöyle dile getirdiği görülmektedir:²²

يَا صَاحِبِي مَاذَا تُرِيدُ
نَضَبْتُ يَنَابِيعَ الْمُنَى
هَوْتُ عَلَى الْأَرْضِ الْخَزَامَى
وَبُلُّ لِمَنْ غَدَرُوا بِهَا

²¹ A.y.

²² A.y.

مَاذَا جِئْتُ
حَتَّى تُجَارَى بِالزَّوَالِ
وَتُنْتَهِيَ بَعْدَ الْحَيَاةِ إِلَى الْمُحَالِ

Arkadaşım, ne istiyorsun?
Umut pınarları kurudu
Ve lavantalar yere düştü
Ona ihanet edenlerin vay haline
Ne günah işledi ki!
Yok olmakla cezalandırılısın
Yaşamdan sonra ölüme gönderilsin

Şair yüreğinin derinliklerindeki hüznün özelliklerini güzel anların üzerine işleyerek ifade etmektedir. İlham verici imgeler açısından sanatsal deneme dilini benimsemektedir. Bununla beraber yalın dil, şiirde hâkim bir üslup olmaya devam etmektedir.²³

Emirlik edebiyat sahnesi şiirin etkisiyle ve onun sanatsal, deneysel ve modern -dilsel ve üslupsal- dalgalanmalarıyla doludur. Emirlik şiirinde bilimsel entelektüel bileşenlere göre modernlik sağlanamamış olsa dahi bunun nedeni, Emirlik şairinin sadece kendi muhitinin bir bireyi olmasıdır. Nitekim kendisini içinde bulunduğu toplumun sorunlarıyla, gerçekliğiyle ve sosyal varlığıyla özdeşleştirir.²⁴

Sonuç olarak genel anlamda Emirlik edebiyatı ve özelde şiiri, Emirlik insanının bilincinde ve gerçekliğinde mevcuttu ve hâlâ da varlığını sürdürmektedir. Fasih şiir hayattan ve toplumsal gerçeklikten kopmamıştır.

²³ A.e., s.121.

²⁴ A.e., s.123.

Genel olarak kültürel gelişme ve özel olarak şiir, modern Emirlik edebiyatının, özellikle de şiirin yeniden doğuşuna katkıda bulunmuştur. Fasih şiirin ortaya çıkmasında medyanın, özellikle de basının etkisi olmuştur.

Geleneksel Emirlik şiiri, klasik dönemde en güzel biçimleriyle kendini göstermiştir. Bu dönemde Sultān el-‘Uveys, Hamed Būshāb ve diğerleri gibi birçok şair ortaya çıkmıştır.

Romantik dönem, Māni‘ el-‘Uteybe ve Aḥmed el-Medenī ve diğerleri gibi birçok şair aracılığıyla duyguya harmanlanan yenilenme dönemidir.

Arap ve İslam toplumu ve gerçekliğiyle bağlantılı olarak gerçekçilik dönemi ortaya çıkmıştır. Bu dönemin şairleri arasında Muḥammed eş-Şeybānī, Hāşim el-Mūsevī ve Arap ile İslam milletinin sorunlarını dile getiren diğer şairler yer almaktadır.

Modern dönem ve çağdaş şiir, Muḥammed Ḥalīfe b. Hādir, Ḥabīb eş-Şāyig ve diğerleri gibi birçok şair aracılığıyla Emirlik kültür sahnesinde yerini almıştır.

Çeşitli şiirsel sanat aşamaları birbirinden ayrı ve izole edilmiş değildir aksine çeşitli tarihsel dönemlerde neredeyse harmanlanmıştır.²⁵

Emirlik Şiirinin Teması

Petrolün ortaya çıkışı ve ekonomik, politik ve sosyal koşulların belirgin bir şekilde değişmesiyle BAE’de şiir yeni bir aşamaya geçmiştir. Bu değişim, bazı şairlerin duygusal terimlerle ifade ettiği, yaşam tarzındaki ve bireyin hislerindeki değişikliklerle ilişkilendirilmiştir. Öz bilinç şiirleri şairlerin şiirlerini etkisi altına almaya başlamıştır. Aşk şiirleri galip gelmiş ve bu türde eser veren şairler acılarını kaydederken ve yalnızlıklarından, endişelerinden ve hayattaki kafa karışıklıklarından bahsederken aşırıya kaçmışlardır. Bu durum Sultān el-‘Uveys, Māni‘ el-‘Uteybe,

²⁵ A.e., s.123-124.

Sultān Ḥalīfe el-Ḥabtūr ve Aḥmed Emīn el-Medenī'nin şiirlerinde gözlemlenebilir. Bu şairler, eski gelenekleriyle bağını koparan yeni bir sanat biçimi aracılığıyla şiirlerinde gerçeğe yönelmişlerdir. Böylece şiir, anlam ve temalarının yanı sıra biçimsel geleneklerinde de gelişme göstermiştir. Şiirleri sembol ve meselelerle dolu olan bu şairler romantik akım ve duygusal akım olmak üzere iki akım arasında bölünmüşlerdir.²⁶

Emirlikler'deki şiirsel içeriğin özellikleri bazı ikilikler şeklinde ortaya çıkmıştır:

Deniz ve petrol ikilisi: Geçmiş ve bugün.

Birey ve toplum ikilisi.

Geçmişle günümüz arasındaki kadın-erkek ikilisi.

İki dünya arasındaki yoksulluk ve zenginlik ikilisi: Petrol öncesi ve petrol dönemi.

Yerli ve yabancı ikiliği ve yabancı kültürlerle geleneklerin ata gelenekleriyle bir arada yaşaması.²⁷

BAE şairleri; denize ve vatanlarına bağlılıkları, değerli geçmişleri hakkındaki sözleri ve çevredeki değişimin tezahürleri hakkındaki müzakereleri açısından Körfez şairlerinden çok da uzak değillerdir.²⁸

Sālim b. 'Alī el-'Uveys'in öncü adımlarından bu yana, Emirlikler'deki şiirin hayır işleri, sosyal-bilimsel bir olay veya dinî bir çağrı hakkında konuşmak gibi yerel düzeydeki güncel olayları takip ettiği bilinmektedir.²⁹

²⁶ Ḥasen, *el-Ḥareketu's-şi'riyye*, s.196.

²⁷ Yūsuf Nūfel, *Şu'arā' Devleti'l-İmārāti'l-'Arabiyye dirāse ve bibliyücrāfyā*, Dubai, Nedvetu's-şekāfe ve'l-'ulūm, 1994, s.445.

²⁸ A.y.

²⁹ A.e., s.446.

Yerel çevrelerine ve memleketlerine olan ilgileri şairlerin hepsinde ortaktır ve bunun tezahürleri de Mānī' Sa'īd el-'Uteybe, Sultān Ḥalīfe el-Ḥabtūr, Kerīm Ma'tūk ve diğer şairlerin şiirlerinde görülmektedir.³⁰

BAE'de başta nabaṭī ve klasik şiir olmak üzere mensur ve serbest şiir türüyle birlikte dört tür karşımıza çıkmaktadır. Bu türleri kısaca ele alalım:

1. Nabaṭī Şiiri

Tarihi en az M.S. XIV. yüzyıla dayanan ve Arap Yarımadası'ndaki bedeviler arasında ortaya çıkan nabaṭī şiiri; lirik dili, geçmişle bağ kurma yeteneği, hikâyeler anlatma ve güncel meseleleri ele alma gücü ile BAE edebiyatı için hayati bir unsurdur.³¹ Fasih şiirin sanatçılar ve halk arasında eğitimin yayılmasıyla bağlantılı olarak gelişmesi hasebiyle nabaṭī şiiri XX. yüzyılda baskın bir tür olmuştur.³²

Arap yerel şiiri olarak kabul edilen nabaṭī şiiri, Arap Yarımadası ve Arap halkları -özellikle Bedeviler- arasında en meşhur şiir türüdür. Klasik Arap şiirinin ele aldığı tüm konuları ele alan bu tür; gazel, ağıt, övgü ve hiciv gibi temaları işlemenin yanı sıra geleneksel bedevi hayatını anlatma kaygısını da gütmektedir. Şiirlerin birçoğu şairlerin okuma yazma bilmemesinden dolayı sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Nabaṭī şiiri ve kaside; vezin ve kafiye bakımından benzerlik göstermektedir. Aralarındaki fark, kasidede fasih Arapça kullanılırken³³ nabaṭī şiirde günlük konuşma dili kullanılması şeklindedir.³⁴

Nabaṭī şiirinin en ünlü erken dönem şairlerinden biri XVII. yüzyılda Re'sū'l-Hayme'de yaşayan ve şiirlerinde pek çok hikmetli söz ile deyiş bulunan el-Mācidī İbn

³⁰ Nūfel, a.g.e., s.454.

³¹ (Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ac/en/discover/traditions/nabati-poetry> , 02.11.2024.

³² Ḥasen, el-Ḥareketu's-şi'riyye, s.191.

³³ Olatunbosun İshaq Tijani, "Contemporary Emirati Literature: Its Historical Development and Forms", **Journal of Arabic and Islamic Studies**, Sharjah, United Arab Emirates, vol:14, 2014, s.126-127; Shaikha Reed Abdulla Al Qassimi, "Translating Emirati Poetry", **A Thesis Presented to the Faculty of the American University of Sharjah College of Arts and Sciences in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Sharjah**, Mayıs, 2017, s.13; Alibaş, a.g.e., s.29.

³⁴ Nūfel, a.g.e., s.9.

Zāhir'dir.³⁵ Zāhir'den sonra BAE'de nabaṭī şiir türünde pek çok şair eser vermeye devam etmektedir. Ünlü nabaṭī şairleri arasında Huḍar, Bin Yākūt ve fasih Arapçada da tanınmış bir şair olan Hamed Ḥalīfe Būṣihāb yer almaktadır. Günümüzde hemen hemen bütün gazete ve dergilerde nabaṭī şiirlerine haftalık bir sayfa yer ayrılmaktadır. Nabaṭī şiiri, özellikle devlet başkanı Şeyḥ Zāyid b. Sulṭān Āl Nehyān ve Dubai hükümdarı Şeyḥ Muḥammed b. Rāşid dahil olmak üzere birçok yönetici ve şeyh tarafından yazılması hasebiyle BAE'de hâlâ meşhur bir şiir türü olma özelliğini sürdürmektedir.³⁶

2.Klasik Şiir

İlk klasik BAE şairleri arasında Mubārek el- 'Aḳīlī, Sālim b. 'Alī el- 'Uveys ve Aḥmed b. Suleym yer almaktadır. Bunlar dışında Ḥīra grubu olarak bilinen üç şair Ḥalfān b. Muşbih, Şārika'nın eski hükümdarı Şeyḥ Şakr el-Ḳāsimī ile Sulṭān b. 'Alī el- 'Uveys ve Aḥmed Emīn el-Medenī, Hamed Ḥalīfe Būṣihāb, Şihāb Ġānim, Sulṭān Ḥalīfe ve Ḥabīb Şāyig gibi şairler karşımıza çıkmaktadır.³⁷

3.Mensur Şiir (Düzyazı Şiiri)

BAE'nin 1971'de tarihî birliğinin başlatılması ve birliğe eşlik eden ekonomik, sosyal, ticari ve kentsel gelişmeyle birlikte, düzyazı şiiri yavaş yavaş ve bilinçli olarak kendine derin bir yer edinmeye başlamıştır. Doksanlı yıllarda mensur şiirin gelişimini ve varlığını tesis etmesini sağlayan önemli şairler ortaya çıkmıştır. 2000-2010 yılları arası, yurt içinde ve yurt dışındaki forumlarda, festivallerde ve çeşitli vesilelerle yeteneklerini kanıtlayan şairlerin bu şiirin kapsamını genişletmesi nedeniyle seçkin bir 10 yıl olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel (klasik) şiir yazarlarına muhalif bir

³⁵ Shihab M. Ghanem, "Poetry in the UAE", **United Arab Emirates: A New Perspective**, s.306; (Çevrimiçi) <https://www.emaratalyoun.com/opinion/2009-12-09-1.52201> , 03.11.2024.

³⁶ Ghanem, **a.g.e.**, s.306-307.

³⁷ **A.e.**, s.307-310.

grup oluşturmak amacıyla değil, özellikle birçoğunun eski ve serbest şiir yazmasından dolayı çağın gereksinimlerine uyum sağlamak için ortaya çıkmışlardır.³⁸

Düzyazı şiir türünde eser veren en önemli şairler; Zābye Ḥamīs el-Muslimānī, Ḥālid el-Budūr, Esmā' ez-Zer'ūnī, Nucūm el-Ġānim ve el-Ḥanūf Muḥammed'dir.³⁹

4.Serbest Şiir

‘Abdulḥamīd Aḥmed; “el-ḥurr”, “el-cedīd”, “el-ḥadāṣī” ve “et-tef’īle” adlarıyla bilinen bu şiir türünde yayımlanan ilk şiir divanının şair ‘Abdullāh Şakr Aḥmed’in 1973 veya 1974’te yazdığı “İġtirāb fī zemen meslūb” adlı divanı olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu tarihten çok daha eski bir girişim 1959’da Şeyḥ Şakr b. Sulṭān el-Ḳāsimī’nin “Fetātu’l-cebeli’l-eşem” kasidesidir. Bu kaside, Umān’daki “el-Cebeli’l-Aḥḍar”ın İngiliz sömürgeciliğine karşı verdiği mücadeleyi bir kız rolü üzerinden tasvir ettiği “Cennetu’l-ḥubb” divanında yer almaktadır.⁴⁰

BAE serbest şiir türünde; gelişimi, yaratıcılığı ve çağa ayak uydurmayı amaçlamaktadır. Birçok şairin bulunduğu BAE’de serbest şiir türünde uzmanlaşmış pek çok isim öne çıkmış olup bu şairler arasında önde gelenler şunlardır: İbrāhīm Muḥammed İbrāhīm, Fevāġī Bintu Şakr el-Ḳāsimī ve Muḥammed el-Kendī.⁴¹ Bu isimler dışında Şāliḥa Ġābiş, Aḥmed Rāşid Şānī, Ḥulūd el-Mu‘allā, Nāşır Cubrān, ‘Alī eş-Şe‘ālī, Kerīm Ma’tūk, ‘Abbās Aḥmed el-‘Usfūr ve Aḥmed Emīn el-Medenī.⁴²

³⁸ Heysem Yahyā el-Ḥavāce, **en-Nevresu’l-muhācir, eş-Şā’ir Aḥmed Emīn el-Medenī**, Dubai, Mu’esseset Sulṭān b. ‘Alī el-‘Uveys eş-seḳāfiyye, 2014, s.34; Heysem Yahyā el-Ḥavāce, **Lu’betu’l-luġa ve’d-delāle fī ḳaşīdeti’n-neşri’l-İmārātiyye**, Abu Dabi, Vizāretu’s-seḳāfe ve’s-şebāb ve tenmiyeti’l-muctema’, 2015, s.118.

³⁹ Alibaş, **a.g.e.**, s.37.

⁴⁰ Nūfel, **a.g.e.**, s.380; (Çevrimiçi) https://www.alwaraq.net/Core/dg/dg_topic?ID=3694 , 03.11.2024.

⁴¹ (Çevrimiçi) <https://wiki.elbayan-news.com/431029/D8B4D8B9D8B1D8A7D8A1-D8A7D984D8AAD981D8B9D98AD984D8A9-D981D98A-D8AFD988D984D8A9-D8A7D984D8A7D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D8A7D984D8B9D8B1D8A8/> , 03.11.2024.

⁴² (Çevrimiçi) https://www.alwaraq.net/Core/dg/dg_topic?ID=3694 , 03.11.2024.

3.1.1.İbrāhīm ‘Alī en-Nu‘aymī (1959-)

Tam adı İbrāhīm b. ‘Alī b. Seyf en-Nu‘aymī olan şair, 1959 yılında Acman’da dünyaya gelmiştir. İlköğretim ve liseyi Acman’daki er-Rāşidiyye Medresesi’nde okumuştur. 1985 yılında Emirlik Üniversitesi’nden medya alanında lisans derecesi almıştır. Lise eğitiminden bu yana medya alanında yardımcı olarak çalışmıştır. Mezun olduktan sonra Abu Dabi TV’deki Enformasyon ve Kültür Bakanlığına atanmıştır. Daha sonra Emirlik Haber Ajansında çalışmaya başlamış, ardından “el-İttihād” gazetesine girmiştir. “Hamed b. Muhammed Būşihāb” isimli şiir sayfasının yöneticiliğini yapmıştır. Daha sonra nabaî şiiri ve kültürüyle ilgili olan bu sayfanın tam denetimini üstlenmiş ve kültürle ilgili “Meşā’il” ekini üç yıl boyunca denetlemiştir.⁴³

Sağlam bir şiir diline sahip olan şair, klasik ve nabaî şiir türünde şiirler kaleme almıştır. Dinî enstitüdeki ilk eğitimi zengin bir kelime dağarcığının oluşmasına, morfoloji ve dilbilgisi kurallarına ilişkin bilgi edinmesine katkı sağlamıştır. Şairin hedefleri ulusallık ve vatanseverlik arasında değişmektedir. Bazı duygusal ve gazel şiirleri vardır. Medih şiirlerinin bir kısmı bazı gazetelerde yayımlanmış olup henüz bir divanda yayımlanmamıştır.⁴⁴

3.1.2.İbrāhīm Muhammed İbrāhīm (1961-)

1961 yılında Dubai’de dünyaya gelen şair, Beyrut Arap Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili Bölümünden mezun olmuştur. Şiirleri, 1980 yılında Emirlik gazete ve dergilerinde yayımlanmaya başlamıştır. Seksenli yılların başından itibaren gönüllü olarak kültürel çalışmalarda çeşitli görevler üstlenmiştir.⁴⁵ Şairin divanları şunlardır:⁴⁶

⁴³ Bilāl el-Budūr, *Mevsū‘at şu‘arā’i’l-İmārāt*, Dubai, Lūtus li’l-i‘lān, 2013, s.23.

⁴⁴ *A.e.*, s.23-24.

⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://www.aldiwan.net/cat-poet-ibrahim-mohammad-ibrahim> , 11.08.2024.

⁴⁶ Ahmed Muhammed ‘Ubeyd, *Keşşāfu’l-edebi’l-İmārātiyyi’l-mu‘āşır 1954-2012*, Abu Dabi, Vizāretu’s-sekāfe ve’s-sebāb ve tenmiyeti’l-muctema‘, 2013, s.13.

Şahvetu'l-varak (1990)
Fesādu'l-milḥ (2001)
Hāzā min enbā'i't- tayr (2000)
eṭ-Ṭarīk ilā re'si't-tell (2002)
'Inde bābi'l-medīne (2003)
Hurūc mine'l-ḥubb (2004)
Mess mine'ş-şitā' (2004)
Rīşe fi'ḍ-ḍabāb (2009)
Hākezā kahvetī (2010)
Leysetu'l-'arḍ lī (2010)
Sukkeru'l-vakt (2012)
Sullemu'l-kevn (2012)
Len tefhemū (2012)
Vulidtu ḍuḥan (2012)
Cebelu'r-rāhibāt (2012)

Şair hem yerel çaptaki hem de Arap dünyasındaki birçok edebî ve kültürel kurumun üyesidir. BAE'de; Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği, Arap Kültür Kulübü ve Arap Dilini Koruma Derneği üyesidir. Arap dünyasında ise Arap Yazarlar Birliği ve İslami Edebiyat Derneği üyesidir. Bağdat, Suriye, Mısır ve Körfez İş Birliği Konseyi ev sahipliğinde yurt içi ve yurt dışında düzenlenen edebiyat gecelerine ve forumlarına şiirleriyle katkı sunmuştur. Edebiyat dergisi olarak hizmet veren ve bu alandaki önemli sitelerden biri olan “Evtād” adında bir edebiyat sitesi kurmuştur.⁴⁷

Modern şiir anlayışına sahip olan şair, geleneksel şiirle yola çıkmış, ardından serbest şiire geçip ona bağlı kalmıştır. Şiirsel varlığı belirgin, dili sağlam, anlamları güçlü ve yenidir. Vatansever ve milliyetçi olan şair, şiirlerinde benimsediği dünya görüşünü net olarak ortaya koymaktadır.⁴⁸

⁴⁷ el-Budūr, a.g.e., s.31-32.

⁴⁸ A.e., s.31.

Şair, şiir temalarını geliştirip bir yandan özel ile geneli ve öznel ile nesnel olanı harmanlarken diğer yandan da şiirinde iki müzikal çerçeveyi birleştirmektedir. Bunlar; modern şiirde olduğu gibi nazım sisteminden miras alınan müzikal çerçeve ile dize sistemindeki yeni müzikal çerçeve şeklindedir.⁴⁹ Diğer Arap düşünürleri gibi; bir fikri, kaygısı ve ana vatan meselesine dair bir duruşu olan şair “Şahvetu’l-varak” adlı divanını vatanındaki tüm yabancılara ithaf eder.⁵⁰

3.1.3.İbrāhīm Būmelha (1951-)

İbrāhīm b. Muḥammed Aḥmed b. Ḥasen Būmelha 1951 yılında Dubai’de doğmuştur. Eğitim hayatına Dubai’deki Aḥmediyye Medresesi’nde başlamış ve Din Enstitüsü’nün faaliyete geçmesiyle bu kuruma geçmiştir. 1971-1972 eğitim ve öğretim yılında Din Enstitüsü’nde lise eğitimini tamamlamıştır. Daha sonra Ezher Üniversitesi Şeriat ve Hukuk Fakültesi’nde lisans eğitimi alıp yüksek lisans programına kaydolmuş ancak eğitimini tamamlayamamıştır.⁵¹ 1976’da ulusal konseye oturum başkanı olarak katılmıştır. Daha sonra Dubai Polis Genel Komutanlığı’na atanmış ve burada başsavcılık görevini üstlenmiştir. Dubai Mahkemeleri müdürlüğü yapmış ve bunların yanı sıra birçok görevde daha yer almıştır.⁵²

Şeriat eğitimi ile hukuki ve sosyal çalışmalarına rağmen edebiyata ve şiire olan aşkı ve tutkusu, boş zamanlarında asıl meşguliyeti olmuştur. Şiir ve edebiyat alanında çalışmalar ortaya koymuştur. Çok sayıda kitap, kitaplarda yayımlanmayan edebî çalışmalar ve Ḥamed Būşihāb ile şair İbn Zāhir hakkında ortak bir çalışma yayımlamıştır. Söz konusu ortak çalışma, onun şiir dünyasına girmesine vesile olmuş ve geç de olsa şiir yeteneği ortaya çıkmıştır. Şiire olan sevgisi, okuyup ezberlediği şiirler ve sahip olduğu kelime dağarcığı bazı uzun kasideler yazması konusunda ona yardımcı olmuştur. Medih, ilahi aşk, değerler, ahlak, vatanseverlik ve gazel şiirleri

⁴⁹ Nūfel, a.g.e., s.421.

⁵⁰ A.e., s.418-419.

⁵¹ el-Budūr, a.g.e., s.41.

⁵² A.y.

yazan şair, bazen belîğ sanata başvurmakta bazen de Endülüs şiirini veya Cahiliye kasidesini anımsatan şiirler kaleme almaktadır.⁵³

3.1.4.İbrāhīm el-Midfa‘ (1909-1983)

İbrāhīm b. Muḥammed b. ‘Abdillāh b. Ḥassān el-Midfa‘,⁵⁴ Şârika’da doğmuştur. İlk eğitimini babasından almış, Kur’an-ı Kerim’i ezberlemiş⁵⁵ daha sonra tarihçi ‘Abdullāh b. Şâlih el-Muṭavva‘’nın medresesinde eğitime başlamıştır. Suudi âlimlerden Şeyḥ ‘Abdulkerīm b. ‘Alī el-Bekrī’den dinî inançları, tevhit ilkelerini ve Arapça ilimleri öğrenmiştir. Şârika ve Acman’daki yargı ve eğitim alanında görev almıştır. “Ebū Suneyde” lakaplı Ahmed b. ‘Abdurrahmān el-Hermesī’den hat sanatını öğrenmiştir. Şârika’nın eski hükümdarı Şeyḥ Sultān b. Şakr el-Ḳāsimī’ye çalışmalarında ve yaşamında eşlik etmiştir. Şeyḥ Sultān, 1924 yılında Şârika’nın yönetimini devraldığında onun özel sekreteridir ve Şeyḥ Hālid b. Muḥammed b. Şakr el-Ḳāsimī’nin hükümdarlığı dönemine kadar Ḳāsimī sarayında hizmet etmeye devam etmiştir. Kültürel çalışmalarda bulunan şair, dedesi ‘Abdullāh b. Ḥasen tarafından kurulan ve vefatından sonra kendisine devredilen “Teymiyye” kütüphanesini yönetip geliştirmiştir. 1927’de Emirlikler’de ilk gazeteyi çıkarmaya niyetlenerek el yazısıyla çoğaltılan ve sınırlı sayıda dağıtılan “‘Umān” gazetesini çıkarmıştır. Bunun yanı sıra 1933 yılında da “el-‘Amūd” adlı mizahi bir dergi ayrıca “Şavtu’l-‘aşāfir” adlı başka bir dergi de çıkarmıştır. 1930’da Şârika’da kurulan Ulusal Meclis’in üyesi olan şair, birçok siyasi toplantıya katılarak millî katkılarda bulunmuştur.⁵⁶

Ünlü bir şair olan el-Midfa‘, şiirlerinde içerik olarak ulusal ve Arap milliyetçiliği ile ilgili meselelere yoğunlaşmış, yapısal olarak ise geleneksel şiire

⁵³ A.e., s.42.

⁵⁴ A.e., s.47.

⁵⁵ (Çevrimiçi) <https://www.almoajam.org/lists/inner/79> , 08.10.2024.

⁵⁶ el-Budūr, a.g.e., s.47-48.

temayül etmiştir.⁵⁷ Şiirlerinde medih teması hâkim olup vasf ile nasihat şiirleri yazmış ve Arap şiirinin geleneksel çerçevesini benimsemiştir.⁵⁸

3.1.5. ‘Abdurrahmān el-‘Abādī (1956-)

Dubai’de dünyaya gelen şair lisans eğitimini Katar’da, yüksek lisans eğitimini ise Suudi Arabistan’da tamamlamıştır.⁵⁹ Önce öğretmen, ardından Dubai Eğitim Bölgesinde müdür olarak çalışmıştır. Şu anda Dubai Belediyesi Tarihî Yapılar Dairesinde çalışmaktadır. Dinî konulara, değerlere ve ahlaka odaklandığı için “İslami Davet şairleri” ekolüne mensuptur. İslami Edebiyat Derneği üyesi olan şair, azınlıkların ve İslam ülkelerinin siyasi meselelerini ele almaktadır.⁶⁰ Yerel ve Arap dergi ile gazetelerinde yayımlanmış birçok kasidesi de bulunmaktadır.⁶¹

Şiir dili kuvvetli olup şiirde usta olan şair,⁶² şiirsel cümlelerinin üslubunda ve inşasında, özgün şairliğini, inşasının güzelliğini ve konularının çeşitliliğini gösterecek şekilde ustaca kalem oynatmaktadır.⁶³

Şair, 1989 yılında “Beşāi’ ru’l-fecr” adlı divanı yayımlamıştır.⁶⁴ Divanı; İslam, vatanseverlik, tarih ile diğer sosyal ve duygusal konular arasında çeşitli konuları kapsamaktadır.⁶⁵

⁵⁷ A.e., s.48.

⁵⁸ (Çevrimiçi) <https://www.almoajam.org/lists/inner/79> , 08.10.2024.

⁵⁹ (Çevrimiçi) <https://maraya.sba.net.ae/episode/23827?continue=232> , 15.08.2024.

⁶⁰ el-Budūr, a.g.e., s.447.

⁶¹ (Çevrimiçi) <https://maraya.sba.net.ae/episode/23827?continue=232> , 15.08.2024.

⁶² el-Budūr, a.g.e., s.447.

⁶³ Nūfel, a.g.e., s.442.

⁶⁴ el-Budūr, a.g.e., s.447.

⁶⁵ Nūfel, a.g.e., s.441.

3.1.6.Ahmed Emīn el-Medenī (1931-1995)

Doktor Ahmed Emīn el-Medenī, 1931 yılında Dubai’de dünyaya gelmiştir. Dubai’deki el-Ahmediyye Medresesi’nde eğitim almıştır. İlim ve bilgiye düşkün olmasından dolayı gazeteler alıp okumuş, henüz 18 yaşına gelmemesine rağmen radyo haberlerini takip etmiş, kürsülere çıkmış ve okuduklarını anlatarak meclislere başkanlık etmiştir.⁶⁶ Dubai’de yaşadığı ev, şiir yeteneğinin erken dönem özelliklerini taşımaktadır. Nitekim çocukluğunda Bağdat’a gitmeden evvel orada şiir yazmıştır.⁶⁷

1947’de eğitim için Dubai’den Basra’ya gitmiştir. Orada ilkokul diplomasını alıp Bağdat’a gitmiş ve lise eğitimini orada tamamlamıştır. Lisans eğitimini ise Bağdat Üniversitesi’nde şeriat ve Arapça alanında almıştır.⁶⁸ Bağdat medreselerinden birinde bir dönem hocalık yapmış sonrasında radyoda spiker olarak çalışmıştır. 1958 yılında yükseköğrenim imkanını araştırmak için Dubai’ye dönmüştür. Ardından Edinburgh Üniversitesi’nde modern tarih dersleri almak için İskoçya’ya gitmiştir. Daha sonra İslam’daki tevhit düşüncesi üzerine felsefe alanında doktora yapmak için Cambridge’e taşınmıştır.⁶⁹ Paris’teki Sorbonne Üniversitesi’nde Fransız Dili ve Edebiyatı eğitimi almıştır. Altmışlı yılların sonlarında memleketine döndükten sonra birçok görevde bulunmuştur. Şârîka’daki Endüstri Okulu’nda İngilizce öğretmeni, Emirlikte açılan ilk radyo olan “Şavtu’s-şâhil” Radyosunda spiker, Dubai Belediyesine bağlı halk kütüphanesinin müdürü, Savunma Bakanlığında tercüman, birden fazla günlük gazetede kültür departmanı başkanı, “el-Emnu’s-şurtiyye” dergisinin yayın yönetmeni ve “el-Fecr” gazetesinde yazar olarak görev yapmıştır.⁷⁰

1968’de, kendisinden önceki şair ve yazarların eserlerini yurt dışında yayımladıkları gibi, el-Medenī de BAE’den bir şairin kendi matbaası aracılığıyla ilk şiir koleksiyonu olan “Haşādu’s-sinīn”i yayımlamıştır. 1973’te ikinci şiir kitabı “Eşri’a ve emvāc”, 1976’da ise “Birleşik Arap Emirlikleri’nde Halk Şiiri: Başlangıcı

⁶⁶ el-Budūr, a.g.e., s.57.

⁶⁷ Şāhīn, a.g.e., s.20.

⁶⁸ el-Budūr, a.g.e., s.57; Şāhīn, a.g.e., s.2.

⁶⁹ el-Budūr, a.g.e., s.57.

⁷⁰ A.y.; Şihāb Gānim, Me’a şu’arā’ mine’l-İmārāt, Dubai, Mu’esseset Sultān b. ‘Alī el-‘Uveys eş-şekāfiyye, 2015, s.110-111.

ve Gelişimi” başlıklı edebî çalışmasını yayımlamıştır. 1990 yılında “‘Āşīḳ li-enfāsi’r-rayāḥīn” adlı bir şiir kitabı daha yayımlamıştır.⁷¹

Araştırmacı Aḥmed Muḥammed ‘Ubeyd, el-Medenī ile ilgili üç kitap yayımlamıştır. Bunlardan ilki, kayıp kasideler ve gazetelerde basılan veya yayımlanmış koleksiyonlara dahil edilmeden okuyucuya sunulan kasidelerdir. İkincisi, el-Medenī’nin yerli ve yabancı gazete ile dergilerde yazdığı edebî makaleleri içeren “Nesir Eserler” başlıklı eserdir. Üçüncüsü ise, “Araştırmacıların Eserlerinde Aḥmed Emīn el-Medenī” başlığını taşıyıp el-Medenī hakkında hayatı boyunca ve ölümünden sonra yazılanları içermektedir.⁷²

Şiir sanatında usta, klasik ve serbest şiir yazan bir şairdir. Belki de bu alanda Şaḳr bin Sultān el-Ḳāsimī’den sonra şiirde ikinci girişimin sahibi olarak kabul edilebilir. Hem Arap edebiyatından hem de yabancı edebiyatlardan beslenen şairin dili sağlamdır ve zengin bir sözcük dağarcığına sahiptir.⁷³

Emirlikte serbest şiirin öncüsü olarak kabul edilen şairin şiiri, Emirlik şiir tarihinde bir dönüm noktasını temsil etmektedir.⁷⁴ Şair, Iraklı yazarlarla temasa geçmiş ve uzunca bir süre onlarla yaşamıştır. Modern şiirde liderlik konusunda onunla yarışan kişi, el-Medenī’nin “Eṭṭālu’ş-şayf” şiirinden önce “Fetātu’l-cebeli’l-eşem” adlı şiiri yazdığına inanılan Şaḳr el-Ḳāsimī’dir. el-Medenī, süreç içerisinde serbest şiiri yazmaya devam etmiş, Şaḳr el-Ḳāsimī ise “Elā budde’l-leyl en yencelī” başlıklı ilk şiirinden sonra yalnızca bir metin yazmıştır. el-Medenī’nin serbest nazım şekliyle yazdığı önemli metinlerden biri de “Ḥikāyāt” metni olmuştur.⁷⁵

Diriliş döneminden sonra yaşayan el-Medenī; Fedvā Ṭūḳān, Nāzik el-Melā’ike, Aḥmed ‘Abdulmu’ṭī Ḥicāzī, Şalāḥ ‘Abduşşabūr, Adūnīs, Ḥasen Fethu’l-

⁷¹ el-Budūr, a.g.e., s.58.

⁷² A.y.

⁷³ A.y.

⁷⁴ Alyasi, a.g.m., s.118.

⁷⁵ Şāḥīn, a.g.e., s.21.

Bāb, Maḥmūd Dervīş, Nizār Ḳabbānī, ‘Abdulvehhāb el-Beyātī ve diğ̃er şairlerle çağdaştır.⁷⁶

el-Medenī’nin Şevḳī, el-Bārūdī, el-Māzinī, Ḥāfız İbrāhīm gibi diriliş dönemi şairlerine olan ilgisi, Batı’daki ve Arap dünyasındaki modernite hareketini takip etmesi şiirini, insani boyutları göstermek ve klasisizm akımının odaklandığı şiirsel kalıpların ötesine geçmek için bir başlangıç noktası haline getirmiştir. Ancak bu onun klasik şiire sırt döndüğü anlamına gelmemektedir.⁷⁷

Petrolün ortaya çıkmasından ve birliğin kurulmasından önceki ve sonraki dönemde yaşayan el-Medenī, ülkesindeki, Arap Körfez ülkeleri ve Arap ile Batı dünyasındaki şiir hareketlerini de yakından takip etmiştir.⁷⁸

Onun şiirini okuyan kişi, onun üslup ve kelimelerinden entelektüelliği hisseder. İlk koleksiyonu olan “Ḥaşādu’s-sinīn”, onun romantik duygu ve düşüncelerinin aslına sadık bir tercümesi olarak kabul edilir.⁷⁹ el-Medenī, ilk koleksiyonu olan “Ḥaşādu’s-sinīn”in ön sözünde tarzını şöyle açıklamaktadır:

“Duygularımda, hislerimin bana dikte ettiği şekilde, şiirsel deneyimlerimi dürüstçe ve içtenlikle ifade ettiğim spontane bir doğrultuda hareket ettim ve kendimi modern akımların belirli bir yönüne sabit kılmadım. Duygu, şairin çıktığı ve geri döndüğü kaynaktır... Bazılarının hoşuna gitmiş, bazılarını da rahatsız etmiş olabilirim ve bunun az ya da çok olması beni ilgilendirmez...”⁸⁰

Yine “Ḥaşādu’s-sinīn”in ön sözünde klasisizm, romantizm, sembolizm, sürrealizm ve gerçekçilik gibi belirli bir akıma bağlı kalmadığını da belirtmektedir. Zira ekollere bağlılığın şaire değil araştırmacıya ve eleştirmene faydalı olduğuna

⁷⁶ el-Ḥavāce, **en-Nevresu’l-muhācir**, s.63.

⁷⁷ **A.e.**, s.64.

⁷⁸ **A.e.**, s.63.

⁷⁹ Hasen, **el-Ḥareketu’s-şi’riyye**, s.197.

⁸⁰ Gānim, **Me’a şu’arā’ mine’l-İmārāt**, s.108-109.

inanmaktadır. Ona göre sanat, ekol kısıtlamalarına bağı kalmadan düşlerin ve hayallerin sonsuzluklarına uzanan bir yolculuktur.⁸¹

Her kim el-Medenî'nin divanlarını okursa aslında duygularına ve o duygularının koşullarına göre kendini farklı şekillerde ifade ettiğini söyleyebilir. İyi eğitilmiş ve bilgili olması, eski ve modern Arap ekol ve üsluplarının yanı sıra Batı edebiyatına da hâkim olması şiirle ilgili eserlerinde karşımıza çıkmaktadır.⁸² Her ne kadar kendisini herhangi bir şiir akımına dayandırmasa da aşk ve acıyı konu alan şiirlerinde açık bir şekilde romantizme yönelmiştir.⁸³

İfadedeki sanatsal yeteneği açıktır ve şiirsel ritmi açık olarak duygu düzeyine yükselir. Onun hissiyatı kasidenin ana yapısına ve detaylarına kadar uzanır. Şair, insanın üzüntülerine üzülür, sevinçlerine sevinir, çevresinden geçen her şey kalbinin özüne dokunur ve onunla etkileşime girer. Böylece şiiri, güvenilirlikle karakterize edilir ve çağrışımlar yayan dilsel türetmeler ve insana tam bir sadakat duygusu aktaran bir dil aracılığıyla ruhlara sızar.⁸⁴

Şairin felsefesinde insanın hayatta kalması sevgiye bağlıdır. Kişiliğinin bütünlüğü; hayatın anlamını anlamak ve hayatın trajedilerine, dalgalanmalarına ve yansımalarına dayanabilmekle bağlantılıdır. Buna göre şairin kasidelerinde tasvirlerle ve hayal gücüne dayanan ilham veren bir alan hâkimdir. Bu, el-Medenî'nin şiirine canlılık kazandırmaya katkıda bulunmuştur. Biçim, içerik ve felsefi farkındalık arasındaki uyuma yaklaşmanın yolunu açmıştır.⁸⁵

Şair, “Ufûl kevkeb” kasidesinde bu dünyanın fânî bir ev olduğunu, geride salih amelden başka bir şey kalmayacağını ve bu dünyada sonsuzluğu arayan kişinin de suda kor arayan kişi gibi olduğunu anlatır.⁸⁶

⁸¹ Nûfel, **a.g.e.**, s.241.

⁸² **A.e.**, s.109.

⁸³ el-Havâce, **en-Nevresu'l-muhâcir**, s.95.

⁸⁴ **A.e.**, s.70-71.

⁸⁵ **A.e.**, s.68-69.

⁸⁶ **A.e.**, s.71.

“Şafaķu’l-ħubb” kasidesinde kadınlara dair kaygılarını çeşitli ve farklı tezahürleriyle dile getirerek duygularını ve aşkını ortaya çıkarmaya yardımcı olan unsurları ilkbahardan ve ilkbaharın kelime dağarcığından alır.⁸⁷

“el-Ermele” kasidesinde kadının diliyle çetin hayattan, hayatını trajedilerle ve acılarla dolduran zorluklardan ve karanlıktan bahseder. Şair; dul kadının acısını, onun mutluluğu ile hayatının dönüştüğü şey arasında güçlü ve şiddetli bir karşıtlık yaratan imgelerle süslemiştir.⁸⁸

el-Medenî’nin şiirinde birbiriyle açıkça mezc olan iki entelektüel eğilimi görebiliriz. Birincisi kayıp, endişe ve psikolojik yabancılaşma, ikincisi ise geçmişe duyduğu özlem ve bazen şimdiki zamanı tercih edip bazen de yeni gerçekçi bir dünya arayışı şeklinde ideal bir dünya arayışıdır. Nitekim “Celse mesā’iyye” adlı şiiri, kendisinin de söylediği gibi birçok kararsızlık, umutsuzluk ve kaygı kavramlarıyla doludur.⁸⁹

أَوَاهِ يَا دُمُوعُ يَا شُجُونُ يَا عَذَابُ
إِنَّ الزَّمَانَ يَسْحَقُ الشَّبَابَ، وَالْحَيَاةَ
صَبَّايَ ضَاعَ مَنْ أَكُونُ
أَنَا، وَمَاذَا ابْقَتِ السُّنُونُ
مِنِّي سِوَى الدُّمُوعِ وَالْحَنِينِ

Ah gözyaşları, ah keder, ah azap
Zaman gençliği ve hayatı yok eder
Gençliğim kayboldu acaba kimim ben
Yıllar geride ne bıraktı
Benden gözyaşları ve özlem dışında

⁸⁷ A.e., s.96.

⁸⁸ A.e., s.101.

⁸⁹ Hasen, el-Ĥareketu’s-ši’riyye, s.197-198.

“‘Āşîk li-enfāsi’r-rayāhīn” adlı divandaki “Nabḍu’l-ḳalb” adlı şiirinin beyitlerinde⁹⁰ şiirin kendisinden ya da şiirsel ilhamdan bahsetmekte ve romantizm ile lirizmin belirgin bir örneği görülmektedir. Şihāb Gānim, bu beyitleri İngilizceye tercüme etmiş ve Kültür, Gençlik ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığının 2006 yılında çıkardığı “Ḳaṣā’id mine’l-İmārāt” kitabında yayımlamıştır.⁹¹

Aşure günü bir Şii töreninde el-Medenī’nin Sünni olmasına rağmen okuduğu “Yevmu’l-Hüseyn” şiirinde olduğu gibi neoklasikçiliğe ait manzum şiir yazdığı bilinmektedir.⁹²

el-Medenī hakkında yazar ve şairlerin bazı görüşleri bulunmaktadır. Nitekim Emirlik şairi ve araştırmacısı Aḥmed ‘Ubeyd, el-Medenī hakkında şöyle demektedir:

“Şair Dr. Aḥmed Emīn el-Medenī, Emirlikler’deki edebiyat hareketinde parlayan bir allame olarak kabul edilmektedir. Şair Mubārek el-‘Aḳīlī gibi bu akımın ilk öncülerinden eğitim alıp onların fikirlerini taşıyan yazarlardan biridir ve o nesil ile gelecek nesil arasında bir köprü olmuştur.”⁹³

Filistinli yazar Yūsuf Ebū Levz, “el-Ḥalīc” gazetesinde yayımlanan makalesinde el-Medenī hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

“Aḥmed Emīn el-Medenī, serbest şiirini yazarken dahi, her yönüyle Körfez klasik şairleri iklimine ait ruhta klasik bir şairdir. Onun şiiri samimi bir şarkıdır. Tarihsel bağlamları ve 1960’lı yıllarındaki ortamı içinde okunursa bu şiirin, el-Medenī’nin soru işaretleri uyandıracak şekilde önem verdiği sıcak ve romantik eğilimden büyük ölçüde bağımsız olduğunu görürüz. Bu durum bazı soruları gündeme getiriyor çünkü el-Medenī altmışlı yıllarda, diğer Arap şairleriyle birlikte Arap şiirinin es-Seyyāb, el-Beyātī ve Nāzik el-Melā’ike vasıtasıyla modernleşmesine neden olan dönüşümlerine giderek daha fazla dahil olacaktı. Ancak Medenī, bir gruptan diğerine yavaş yavaş değişen, neredeyse bütünleşmiş bir sese sahip şiiri seçmeyi tercih etti.”⁹⁴

⁹⁰ Gānim, **Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt**, s.106.

⁹¹ **A.e.**, s.109.

⁹² **A.e.**, s.113.

⁹³ Şāhīn, **a.g.e.**, s.20.

⁹⁴ Gānim, **Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt**, s.108.

3.1.7.Ahmed b. Suleym (ö.1976)

Ahmed b. Sultān b. Ahmed b. Sa'īd b. Suleym el-Felāsī, XIX. yüzyılın sonlarında Dubai'deki ünlü ailelerden birinin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ailesi ve arkadaşları arasında okuma, öğrenme ve bölgenin tarihini ve şeceresini takip etme tutkusuyla ön plana çıkmıştır. Uluslararası gelişmeleri ve Arap olaylarını takip eden, gazete ve dergiler aracılığıyla yazar ve aydınlarla sürekli temas halinde olup doğrudan iletişim kuran zamanının aydın insanlarından biridir. 1930-1940 yılları arasında Hindistan'da ikamet etmiş, orada okumuş ve “‘Umūmu'l-Hind” radyosunda spiker olarak çalışmıştır. O dönemde Bombay'a gelen Arap fikir hareketinin öncüleriyle temasta olmuştur. Basın yazarlığına katılmış ve 1950'lerde Kıbrıs'ta yayımlanan “eş-Şarku'l-ednā” dergisinde Körfez Araplığından şüphe duyan bir makaleye cevaben Körfez Araplığı hakkında bir makale yayımlamıştır.⁹⁵

1947'de Dubai'ye döndükten sonra Dubai hükümdarı Şeyh Rāşid b. Sa'īd Āl Mektūm ile birlikte çalışmış ve gümrük müfettişi olarak atanmıştır. BAE kurulmadan önce devletin kuruluşuna zemin hazırlayan toplantılara katılmıştır. Daha sonra ilk federal hükümette Devlet Bakanı olarak görev almıştır. Vefatına kadar da Kültür ve Tarih Komitesi başkanlığı yapmıştır.⁹⁶

Güzel ve geleneksel şiirler kaleme alan şairin şiir dili açıktır ve sözcük dağarcığı kusursuz Arapçadan oluşmaktadır. Aruz ve Arap grameri konusunda uzmandır. Hem fasih hem de nabaṭī türünde şiir yazmış ve her ikisinde de uzmanlaşmıştır. Şair Cemāl b. Ḥalfān b. Ḥuveyrab, klasik Arapça şiirlerinden bazılarını toplayarak Dubai'deki Uluslararası Şiir Festivalinin ilk oturumu münasebetiyle çıkarılan “Ḳaṣā'id min eş'āri Ahmed b. Sultān b. Suleym” adlı kitapta yayımlamıştır.⁹⁷

⁹⁵ el-Budūr, a.g.e., s.91.

⁹⁶ A.e., s.91-92.

⁹⁷ A.e., s.92.

Umân'la güçlü bağları olan şairin şiirlerinin çoğu Umân hakkındaydı ya da Umânlı şairlere ve arkadaşlarına hitap etmekteydi.⁹⁸ Bir kasidesinde Umânlıları kabilecilikten vazgeçmeye çağırarak Umân'a yönelik duygularını vurgular:⁹⁹

تَرَكْتُ عُمَانَ بِذِلَّةٍ وَهَوَانٍ	تِلْكَ الْمُصِيبَةُ لَا مُصِيبَةَ مِثْلَهَا
فِي غَيْبِهَا رَفَقًا بِشَعْبِ عُمَانَ	تِلْكَ الَّتِي ذَهَبَتْ عُمَانُ فَرِيسَةً
غَيْرَ الْقَبُولِ لَهَا مِنَ الْإِحْسَانِ	هَذِي نَصِيحَةٌ مُخْلِصٍ لَا يَبْتَغِي
بِهَوِي الْمُرُونَ تَشِفُّ عَنْ وَجْدَانٍ	جَاشَتْ بِهَا أَنْفَاسُهُ مِنْ لَوْعَةٍ

Bu, başka hiçbir felakete benzemeyen bir felakettir
Umân'ı zillet ve utanç içinde bıraktım
Bu, Umân'ın bir av olarak düştüğü şeydir
Umân halkına merhamet edin
Bu, samimi birinin nasihatidir
Kabulünden başka bir karşılık istemeyen
Üzüntüden içini döktü
Koşarcasına hislerini açığa çıkardı

3.1.8.Ahmed Muhammed 'Ubeyd (1967-)

Ahmed Muhammed 'Ubeyd el-Hindāsī 1967 yılında Dibba'l-Hışn'da dünyaya gelmiştir. 1996 yılında BAE Üniversitesi Arap Dili Bölümünden lisans ve 2006 yılında 'Ayn Şems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Edebiyatı Bölümünden yüksek lisans diploması almıştır. 1986 yılında geleneksel ve serbest şiir yazmaya başlamıştır. Şiirleri genel ve fikrî sorunlarla ilgilidir. Tasvirleri güzel olup odak noktası çoğunlukla İslamiyet öncesi edebiyata yoğunlaşmakla birlikte BAE ve genel Arap edebiyatına dair edebiyat ve kültür araştırmalarıyla da ilgilenmektedir. Ayrıca lehçe çalışmalarına ve

⁹⁸ Ghanem, **a.g.m.**, s.308.

⁹⁹ Nūfel, **a.g.e.**, s.448-449

folklora ilgisi vardır. Emirlik literatürünün en önemli çalışmalarından olan “Keşşāfu’l-
edebi’l-İmārātī” adlı bibliyografya eserinin sahibidir.¹⁰⁰ Şairin bazı divanları:¹⁰¹

Şumū‘ ve ḵanādīl (1990)

Me‘a’l-leyl (1993)

‘Āşīḵ fī zemeni’l-ḡurbe (1995)

Min eḡāni’l-āşīḵi’l-ḵadīm (1998)

Baḵāya’l-kelimāt (2002)

Āḥiru’l-ḵavāfil (2004)

Ru‘en nābiḍa (2005)

Hemesāt ‘alā a‘tābi’r-rūḥ (2007)

Nuvvār (2010)

Şabve ve şebāb (2012)

Dilin kelime daḡarcığı, cümleleri, yapıları, müziği ve tasvirleri konusunda
ustadır. Tarzında çağdaşların kültürünü ve modernistlerin romantizmini birleştirir.¹⁰²

Ḥalfān b. Muşbih’i düşünce ve edebî değerler dünyasında rehberi olarak
görmüştür. Bu sebeple “Min eḡāni’l-āşīḵi’l-ḵadīm” adlı şiir kitabındaki “Ba‘de
ḥamsīn” başlıklı ilk şiiri, vefatının ellinci yıl dönümünde ona ithaf etmiştir.¹⁰³

3.1.9. ‘Ārif el-Ḥace (1959-)

‘Ārif ‘Umer ‘Abdurrahmān el-Ḥace, 1959’da Dubai’de dünyaya gelmiştir.
1980 yılında el-Ezher Üniversitesi Arap Dili Fakültesi Medya Bölümünden Arap Dili
alanında lisans derecesi almıştır. Dubai’de yayımlanan “el-Muntedā” dergisinin genel
yayın yönetmenliğini yapmıştır. Ayrıca “el-Beyān” gazetesinin kültür bölümünde

¹⁰⁰ el-Budūr, a.g.e., s.107-108.

¹⁰¹ ‘Ubeyd, a.g.e., s.14.

¹⁰² Nūfel, a.g.e., s.421.

¹⁰³ Alibaş, a.g.e., s.31.

çalışmıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği ve Dubai'deki Kültür ve Bilim Konseyi üyesidir. Birçok divan yayımlayan şairin divanları şunlardır:

Beyrūt ve cemretu'l- 'Aḳabe (1982)

Ḳulnā li-Nezīh el-Ḳubruṣlī (1986)

Şalātu'l- 'īd ve't-ta'ab (1986)

'Alī b. el-Misk et-Tuhāmī yufāci' ḳātilīh (1989)

Mine'l-mu'asker (1990)

Şairin divanları dışında sportif, sosyal ve ulusal etkinliklerde seslendirilen çok sayıda şarkısı ve opereti bulunmaktadır.¹⁰⁴

Şiirsel sözlüğü ve kelime dağarcığı geniştir. Klasik, serbest ve düzyazı şiirleri yazmış ve bu tarzların hepsinde de başarılı olmuştur.¹⁰⁵

Yeni şiirin müziği, Ḥāce'nin Kuveyt krizi sırasında yazılan "Mine'l-mu'asker" divanı ve "Ḳulnā li-Nezīh el-Ḳubruṣlī" divanının girişindeki "Fātiḥu'r-riyāḥ" kasidesi dışındaki birkaç kasidesi ile "Şalātu'l- 'īd ve't-ta'ab" kasidesinin sonundaki iki kasidesi hariç tüm şiir divanlarına hâkim olmuştur. Aynı durum "'Alī b. el-Misk" adlı divanında divanın adını taşıyan kasidesinde de görülmektedir. Zira kendisi geleneksel müziği yeni müzikle mezcetmekle sınırlı kalmayıp nabaṭī şiirini ekler ve bu durum aynı şiirde tekrarlanır.¹⁰⁶

3.1.10. 'Ārif eş-Şeyḥ (1952-)

'Ārif eş-Şeyḥ 'Abdullāh el-Ḥasen, 1952 yılında Dubai'de dünyaya gelmiştir. 1977'de el-Ezher eş-Şerīf'te Şeriat ve Hukuk Fakültesi'nde lisans ve 1997 yılında Azerbaycan'daki Bakü Akademisi'nden Arap ve İslam Araştırmaları alanında doktora derecesi almıştır. 1977-2002 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığında çalışmıştır. Bir

¹⁰⁴ el-Budūr, a.g.e., s.397.

¹⁰⁵ A.e., s.398.

¹⁰⁶ A.e., s.402.

süre Dubai'deki 'Ārif eş-Şeyh İlköğretim Dinî Enstitüsü'nün müdürü olarak çalışmıştır. 2007 yılında Dubai mahkemelerine aile işleri müsteşarı olarak atanmıştır ve hâlâ bu görevine devam etmektedir. Şiir de dahil olmak üzere beş ödülü ve birçok alanda eseri bulunan¹⁰⁷ şairin bazı divanları şunlardır:¹⁰⁸

Zikrayāt (1977)
Nefehāt mine'l-Ḥalīc (1981)
Enāšīd mine'l-Ḥalīc (1986)
İmārātī el-ḥabībe (1991)
Min humūmi'l-muctema' (1993)
Nidā'u'l-vicdān (1993)
Nidā'u'l-İslām (1994)
Hemsu'l-karīd (1995)
Allāhumme innī ileyk etedarra' (1997)
Ḥabībetī bilādī (1997)
Şezerāt (1999)
Ḥasnā' yā binte'l-'Arab
Dīvānu's-secencel (2011)
'Ascediyyāt (2016)
İlhāmāt vaṭan (2018)

Şair, şiir hayatına geleneksel müzik biçimiyle, tam bahirlere (vezinlere) yönelerek adım atmıştır. Yaklaşık 1990 yılından beri serbest şiir yazmaya başlayan şairin “Şada'l-vaṭan” ve “İmārātī el-ḥabībe” başlıklı iki kasidesinde serbest şiirin izleri görülmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁷ el-Budūr, **a.g.e.**, s.389; (Çevrimiçi) <https://dr-aref.ac/curriculum/> , 17.08.2024.

¹⁰⁸ 'Ubeyd, **a.g.e.**, s.22; el-Budūr, **a.g.e.**, s.389-390; (Çevrimiçi) https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B9D8A7D8B1D981_D8A7D984D8B4D98AD8AE , 17.08.2024.

¹⁰⁹ Nüfel, **a.g.e.**, s.373-374.

3.1.11.Ḥabīb eş-Şāyig (1955-2019)

Ḥabīb Yūsuf ‘Abdullāh eş-Şāyig, 1955 yılında Abu Dabi’de dünyaya gelmiştir. 1977 yılında Beyrut Üniversitesi’nde felsefe ve psikoloji alanında lisans diplomasını almış ve 1998 yılında Londra Üniversitesi’nden karşılaştırmalı dilbilim ve çeviri alanında yüksek lisans derecesi almıştır. Mezun olduktan sonra Enformasyon ve Kültür Bakanlığında İç Medya müdürü sonra “el-İttihād” gazetesinin genel yayın yönetmeni yardımcısı olarak çalışmıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliğinin kurucularından biri olup aynı zamanda başkanıdır. Birçok uluslararası şiir buluşmaları ile yerli ve yabancı akşam etkinliklerine katılması nedeniyle yerli ve yabancı sahnelerde şiirleriyle bir varlık göstermiştir.¹¹⁰

Düzyazı şiirinde ustalaşan genç şairlerden biri olarak kabul edilmiş ve kendisini bu işe öylesine içtenlikle adanmıştır ki, BAE şairleri arasında düzyazı şiirinin kabul görmesi ve yerleştirilmesinde öncü konuma gelmiştir. Şiirini sadece bir sanat eseri değil, entelektüel bir mesaj haline getirirken aydınlanma düşüncesinden beslenmiştir. Klasik ve serbest şiirler yazmış ancak düzyazı şiirine olan ilgisi onu bir akımın sahibi yapmıştır.¹¹¹

Şair, 2004 yılında “Termīm ‘Umrān Gazetecilik Ödülü”nü kazanmıştır. “Evrāk” adında bir kültür dergisi yayımlamıştır. “el-Ḥalīc” gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak çalışmıştır.¹¹² Ondan fazla şiir koleksiyonu vardır. Şiirleri İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca ve Çince’ye çevrilmiştir.¹¹³ Klasik (‘amūdī) şiir, düzyazı şiiri ve serbest (tef’īliyye) şiir olmak üzere üç türde yazan şairin divanları şunlardır:¹¹⁴

İlk şiir koleksiyonu olan Hunā Bār benī ‘Abs... ed-da‘ ve ‘āmme (1980)

¹¹⁰ el-Budūr, **a.g.e.**, s.159.

¹¹¹ **A.y.**

¹¹² **A.e.**, s.160.

¹¹³ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ADD8A8D98AD8A8_D8A7D984D8B5D8A7D98AD8BA , 29.04.2024.

¹¹⁴ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.15-16; el-Budūr, **a.g.e.**, s.160; (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/6207>; https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ADD8A8D98AD8A8_D8A7D984D8B5D8A7D98AD8BA, 29.04.2024.

et-Taşrīhu'l-aḥīr li'n-nāṭik bismi nefsih (1981)
Kaşāid ilā Beyrūt (1982)
Meyārā (1983)
Men erā? (1985)
el-Melāmiḥ (1986)
Kaşā'id 'alā baḥri'l-baḥr (1993)
Verdetu'l-kuḥūle (1995)
Ġad (1996)
Resm beyānī li-esrābi'z-zerāfāt (2011)
Kesr fi'l-vezn (2011)
Usemmi'r-ridā veledī (2012)
el-A'mālu'ş-şi'riyyetu'l-kāmile 1-2- (2012)

Şairin şiirlerinde en öne çıkan tema Filistin'dir.¹¹⁵ Şair, özelde kişisel kaygılarından, genelde ise insani kaygılarından kaçamaz. Şairin “el-Biṭrīk” metninde sıkıntının, şeffaflığın, zenginlik ve bereket kokan gökkuşağına benzer gölgelerin yanı sıra hayaller, vizyonlar, farklı duyguların mimarisi, cümle yapısı ve kelimelerin tınısı dikkat çekmektedir.¹¹⁶

Şair, modern şiirsel yazı deneyimine olan bağlılığı ve şaire gerçeklik ve hayal gücü boyunca çeşitli yollar sunan bu modernliğin ufuklarıyla ilgili olarak özgünlük ve modernliği birleştirmesiyle bilinmektedir.¹¹⁷

eş-Şāyig, şiirlerinde şiirsel ve estetik zevklerden vazgeçmeden hem duygu hem de düşünce uzantıları olan şiiri formüle eder.¹¹⁸

¹¹⁵ Nūfel, **a.g.e.**, s.461.

¹¹⁶ el-Havāce, **Lu'betu'l-luḡa**, s119.

¹¹⁷ **A.e.**, s.122.

¹¹⁸ **A.e.**, s.123.

“Verdetu’l-kuh le” adlı divanda açık bir eğilim ve olgun bir şiirsel deneyim vardır.       şair, hayat ile gerçekliği derin bir farkındalıkla sorgulayarak şiirini insan ve değerli bir yaşam için müjde haline getirmektedir.¹¹⁹

Söz konusu divanda şair, şiirlerini yazma tarzını açıkça göstermektedir. Pek çok kişinin yapt ı gibi birçok sorunla kar ıla ıp düzyazı  iirine yönelmiştir. Bunu  u sözleriyle desteklemektedir: “*Ben, geçen yarım yüzyıl; şiir kavramlarının, öykülerinin, uzmanlıklarının, biçimlerinin ve sorunlarının karışımını sırtımda taşıyarak gelenim.*”¹²⁰

Düzyazı  iirine olan eğiliminin haklı sebepleri vardır. Şöyle ki çağa ayak uydurabildiği ve ifade özgürlüğünün pencerelerini ardına kadar a tığı sürece şairin önemli ve inandırıcı olduğu kanaatindedir.¹²¹

e - ayig’ın şiirini okuyan kişi, kendini Breton’u, Eliot’u, Aragon’u, Baudelaire’i, Rimbaud’u vd. okumuş gibi hisseder.       kasidesi derin anlamsal ve estetik boyutlara sahiptir. Ayrıca, duygu durumunun yansıtılmasına katkıda bulunan duyarlılıkla d  enmi  bir şiir bahçesine adım atmaktadır.¹²²

Şair; kendisine, toplumuna, ülkesine olan bağını tazelediğinde şiirsel metninin sorular üretmeye yönelik bir odak noktası ve okuyucuyu teşvik etmeye yönelik kalması için bir sonraki ana geçer. Böylece araştırıp tahminde bulunabilir ve ölümcül durağanlığın kalıbından uzakla abilir.¹²³

Ba arısızlıktan, durağanlıktan ve zayıflıktan nefret eden şairlerinden biridir. Bu nedenledir ki, insanın hayatta ve kendi tarihini yaratmada etkili olma yeteneğini, üretken etimolojik dil ve anlamsal sembollerle ifade ettiği gibi, kendi konumunu da olumsuz ve bazen de var olan imgelerle ifade eder.¹²⁴

¹¹⁹ A.e., s.125.

¹²⁰ A.e., s.124.

¹²¹ A.y.

¹²² A.y.

¹²³ A.e., s.126.

¹²⁴ A.e., s.127.

Uyumlu veya farklı diyalektikler oluşturmak ve metnin etkileyiciliğini arttırmak için ahlaki veya maddi zıtlıklara başvurur.¹²⁵

Şair, BAE'deki ve Arap dünyasındaki nesir şairleriyle karşılaştırıldığında şüphesiz yaratıcılığı ve görkemli şiiriyle önemli bir konuma sahiptir.¹²⁶

3.1.12. Hamed b. Halife Būṣihāb (1936-2002)

BAE'nin meşhur şairleri arasında yer alan Hamed b. Halife Būṣihāb, 1936 yılında Acman'da doğmuştur. Eğitim hayatına o dönemde yaşadığı toplumda okutulan geleneksel derslerle başlamış ancak ailevi durumu onu genç yaşta hayat mücadelesine girmeye zorlamıştır. Bu nedenle ilim halkalarından ayrılarak çalışıp para kazanmak için seyahat etmiştir. Ancak bu onu toplum ve kitapların derinliklerinden, ilim ve bilgi edinmekten alıkoymamıştır. Edebiyat ve tarih alanında güçlü bir bilgi birikime sahip olana kadar araştırmaya ve okumaya devam etmiştir. Şiir yeteneğini geliştirmiş, yaratıcılık, derleme ve belgeleme alanlarında bol üretimle şiir hareketine katkıda bulunmuştur. Hem fasih hem de nabaṭī şiirinde başarılı olmuştur. Şiir sözlüğü, kelime dağarcığı ve sözcükler bakımından güçlüdür ve şiirine büyük özen gösterir. Şiirlerini zevkine ve tavsiyesine güvendiği birine sunmadan önce yayımlamaz.¹²⁷ Bu yüzden Şeyh Zāyid'e ithaf ettiği şiirler ve "Erīcu's-semer" koleksiyonu dışında hiçbir şiirini kitap halinde yayımlamamıştır. Eleştirilere karşı duyarlı olduğundan şiirlerini yayıma hazırlamak için geliştirmeye devam etmiştir.¹²⁸

1980 ve 1981 yıllarında halk şiirlerinden oluşan "Turāṣunā mine'ş-şi'ī'ş-şa'bi" adlı iki ciltlik bir divan yayımlamıştır.¹²⁹ Bu divanla tarihe ve edebî belgelere katkıda bulunarak Emirlikteki halk şiirinin örneklerini ve Şeyh Muhammed b. Rāşid Āl Mektūm'un, Sultān el-'Uveys'in, Hamed b. 'Abdullāh el-'Uveys Rabī' b. Yāḳūt'un,

¹²⁵ A.e., s.130.

¹²⁶ A.e., s.134.

¹²⁷ el-Budūr, a.g.e., s.181.

¹²⁸ Gānim, Me'a şu'arā' mine'l-īmārāt, s.125-126.

¹²⁹ A.e., s.125.

Muhammed el-Kūs'un, "el-Ḥalīc" kanalının ve Emirlikten kadın şairlerin şiir divanlarını toplayıp hazırlamıştır.¹³⁰

1983 yılında meşhur bir nabaṭī şairi olan Rabī' b. Yāqūt'un şiirlerinden oluşan bir derleme yayımlamıştır. 1984 yılında "Şā'irāt mine'l-İmārāt" adlı BAE kadın şairlerinden oluşan divanını, "el-Mācidī b. Zāhir ḥayātuh ve āṣāruh" adlı kitabını ve 1986 yılında "Muhammed b. 'Alī el-Kūs" ve "Ḥamed b. 'Abdillāh el-'Uveys" adlı divanlarını çıkarmıştır.¹³¹

"el-Beyān" gazetesinin şiir sayfasının yöneticiliğini yapmıştır. Televizyondaki halk şiiri programı olan "Tilfiziūnu'l-Kuveyt min Dubey"i sunan ve yöneten ilk kişi olmuştur.¹³² 1989 yılında kendisi hakkında kitapçık yayımlanan Kültür ve Bilim Sempozyumunda "Yılın Kültürel Kişiliği Ödülü"nü kazanmıştır. Ayrıca şiirleri el-Babṭīn Vakfı ve Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği tarafından yayımlanan okul kitaplarında ve şiir antolojilerinde de yer almıştır.¹³³

Būṣihāb'ın şiir anlayışı, yapı ve üslup bakımından eski Arap şiir sistemine bağlı kalan geleneksel şiire ve 'Ukāz şiirine dayanır. Büyük şairler gibi şiirlerine hayran olan şair, el-Mutenebbī'den etkilenmiştir. Bu nedenle kasidelerinde benliği tam olarak yansıtmış ve sesi çok gür çıkmıştır.¹³⁴

3.1.13.Ḥasen 'Alī Şemsuddīn (1961-)

1961 yılında el-'Ayn şehrinde dünyaya gelen Şemsuddīn, 2000'de Yemen Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Tarih Bölümünden lisans derecesi almıştır. 1993'te BAE Üniversitesi Diller Enstitüsü İngiliz dili ve çeviri alanında diploma almıştır.

¹³⁰ el-Budūr, a.g.e., s.182.

¹³¹ Ġānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.125.

¹³² el-Budūr, a.g.e., s.182.

¹³³ Ġānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.126.

¹³⁴ el-Budūr, a.g.e., s.182.

Ayrıca işletme ve İngilizce alanında yüksek lisans diploması bulunmaktadır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesidir.¹³⁵

Şairin, Doğu edebiyatına ilişkin gazete ve edebiyat makaleleri yazmak, çalışmalar ve çeviriler yapmak gibi yerel faaliyetleri bulunmaktadır. Fasih şiir yazmaya 1979 yılında başlamıştır. BAE'deki ve Umân Sultanlığı'ndaki gazetelerde yayımlanmış bazı manzum tiyatroları bulunmaktadır.¹³⁶ Divanları ise şunlardır:¹³⁷

Rıhle ile'l-a'māk (1987)

el-İhā' inde ehli'l-Ḥalīc (1990)

Ḳıṣaṣ ṣi'riyye (1993)

Menillezī katele Ḥumbābā? (1999)

Senelteḳī (1999)

Mecmū'atu'l-a'māli'ṣ-ṣi'riyye (2000)

Mecmū'at ḳaṣā'id ṣi'riyye (2003)

Şemsuddīn, “Ḳıṣaṣ ṣi'riyye” divanını daha önce yayımlanmış olan “Rıhle ile'l-a'māk” adlı manzum öykü koleksiyonunu da dahil ederek yayımlar.¹³⁸

Şiirlerinin konusu düşünme ile felsefe yapma, öğüt ve rehberlik ya da hüküm, vatan veya Allah'a yakarış arasında değişmektedir.¹³⁹

Şairin “Rıhle ile'l-a'māk” divanı, insani amaçlı manzum hikâyeleri ve İran edebiyatının bazı başyapıtlarının tercümelerini içermektedir. Ayrıca şair, Gılgamış Destanı'ndan esinlenerek manzum bir oyun da yazmıştır.¹⁴⁰

¹³⁵ A.e., s.167; (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1125> , 24.08.2024.

¹³⁶ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1125> , 24.08.2024.

¹³⁷ 'Ubeyd, a.g.e., s.16; (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1125> , 24.08.2024.

¹³⁸ Nūfel, a.g.e., s.440.

¹³⁹ A.e., s.437-438.

¹⁴⁰ A.e., s.436.

Şair, klasik şiir ile yeni şiiri birleştirmektedir. “Sirru’l-vucūd” kasidesinde olduğu gibi geleneksel ölçülerde bazı mısraların bulunduğu kasideleri vardır. “Sirru’l-belāğa” adlı kasidesinde ise şiirden bahseder.¹⁴¹

قَالُوا: تَمَهَّلْ، فَدُ كَفَاكَ تَطْفُلًا

Dediler ki: Dur, yeter izinsiz karıştığın

فِي الشَّيْءِ مِمَّا نَصْطَفِيهِ وَتَكْتُبُهُ

Şiirde yazdıklarına ve seçtiklerine

Irak’ın Kuveyt’e yönelik düşmanlığını temsil eden Körfez krizinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ikinci şiir divanı “el-İhā’ ‘inde ehli’l-Ḥalīc”de, Mānī’ Sa’īd el-‘Uteybe’nin “el-Meysera” ve Kerīm Ma’tūk’un “Ṭufūle” divanında yaptığı gibi, kendisi ve halkı hakkında otobiyografiye benzeyen bir şeye başvurmaktadır. Her ne kadar bu eğilimin ötesine geçerek bu ilginin ardından gelenleri vurgulamaya çalışsa da onda dilsel ilgiye yönelik bir eğilim görülmektedir.¹⁴²

Şemsuddīn’in şiirinin en belirgin özelliği, “er-Ru’ya’s-şādiqa” kasidesinde de görüldüğü gibi, şiirsel hikâye anlatıcılığına olan eğilimidir.¹⁴³

حَلَمْتُ كَأَنِّي فِي لَيْلَتِي

Gece rüyamda sanki

رَأَيْتُ الْقِيَامَةَ قَدْ حَلَّتْ

Kıyametin koptuğunu gördüm

Şemsuddīn, divanının büyük bir kısmını manzum hikâyelere ayırır. Bunlar bize Ahmed Şevkî’nin hayvanların ve kuşların diliyle yazdığı hikâyelerini hatırlatan hayvan dilindeki hikâyelerdir. Öyle ki şair, “el-Ḥurriyye” kasidesinde bülbülden, tilki

¹⁴¹ A.e., s.437-438.

¹⁴² A.e., s.438.

¹⁴³ A.e., s.439.

ile tavuktan, eşek ile ormandan, güvercin ile tuzaktan ve kral kelebeğinden bahseder. O da aynı Şevkî gibi şiirini hikmetle bitirir.¹⁴⁴

3.1.14. Halfân b. Muşbih (1923-1946)

Halfân b. Muşbih b. eş-Şuveyhî 1923 yılında Şârika'nın el-Hîra bölgesinde dünyaya gelmiştir. Şeyh Miş'ân b. Nâsır'dan eğitim almıştır. Okuma, yazma, Arapça, hat sanatı, nahiv ve edebiyat gibi bazı Arapça ilimleri öğrenmiştir. Kur'an'dan ezberler yapmıştır. Emirlikler bölgesinde mevcut olan edebî eserleri okumaktan ziyade, kadim şairlerin pek çok şiirini okumuştur. Bu da ona dilsel ve sözel bir birikim kazandırmıştır. Tecrübe yoluyla geliştirdiği şiirsel becerisini oluştururken bundan yararlanmış ve bilgisinin büyük bir kısmını şiirine dahil etmiştir.

Tedavisi mümkün olmayan bir hastalık sonucu, henüz 25 yaşına bile gelmeden acı ve hastalıktan dolayı yatağa mahkûm olarak vefat eden şairin ömrünün kısalığına ve çektiği acılara rağmen şiirlerinin sayısı çoktur. Şiirleri Endülüs şiirine eğilimli olan şair, geride şikâyeti, aşkı, acıyı, hasreti ve hastalığı içeren çeşitli şiirler bırakmıştır.¹⁴⁵

Acı ve hastalıktan muzdarip olmasına rağmen şiirlerinde aşkı ve gazeli ele alır ve böylece aşk ile acıyı bir araya getirir.¹⁴⁶

لَيْتُ بِأَعْظَمِ الْأَذْوَاءِ فَتَكُ

En büyük dertlerle imtihan edildim

وَدَاءُ الْحُبِّ لَيْسَ لَهُ شِفَاءُ

Ancak aşk hastalığının çaresi yok

¹⁴⁴ A.e., s.439-440.

¹⁴⁵ el-Budûr, a.g.e., s.205.

¹⁴⁶ Nüfel, a.g.e., s.206.

Şairin “Rukūbu’l-bahr” kasidesinde denize yer verdiği görülmektedir. Öyle ki denizin mavi derinliklerinden, gemiden, Kuveyt’ten ve gemi kaptanları ile sahiplerinden bahseder.¹⁴⁷

3.1.15.Sālim b. ‘Alī el-‘Uveys (1887-1959)

Şair Sālim b. ‘Alī Nāşır b. ‘Abdillāh b. Mācid eş-Şāmisi 1887 yılında Şârîka Emirliği’nin el-Hîra kasabasında doğmuştur.¹⁴⁸ Öğrenimine Şeyh ‘Abdullāh b. ‘Abdil‘azîz es-Suleymān en-Necdî’nin yanında başlamıştır. Aynı zamanda el-Hîra’daki Vehîbiyye Medresesi’nde ‘Abdul‘azîz b. ‘Abdillāh et-Temîmî’nin oğulları Şeyh ‘Abduşşamed ve ‘Abdurrahmān’ın yanında eğitim aldığı belirtilmektedir. Aynı okulda karşılığında herhangi bir ücret almadan hocalık, imamlık ve vaizlik yapmıştır. Ailesi gibi inci ve gıda malzemeleri ticaretiyle uğraşmıştır. Kur’an-ı Kerim, kültürünün oluşmasında ana kaynak olmuştur.

Zamanının en üretken şairlerinden biri olan el-‘Uveys, olaylarla etkileşimi ve olayları anlaması açısından kendi zamanının ve içinde bulunduğu toplumun koşullarının ötesine geçmiştir. Farklı konulara sahip olan şiirleri ağırlıklı olarak ulusal eğilimdedir. Şiirleriyle yerel olaylara ve Arap olaylarına katkıda bulunmuştur. Ayrıca bazı uluslararası sorunlara maruz kalmıştır.¹⁴⁹ Nitekim, şair Profesör ‘Abdullāh Muḥammed eṭ-Ṭā’ī el-‘Umānî, “el-Edebu’l-mu‘āşır fi’l-Ḥalîci’l-‘Arabî” adlı kitabında Sālim b. ‘Alī el-‘Uveys hakkında şunları söylemektedir:

“Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Arap sorunlarını yaşayan, onlara destek çağrısında bulunan ve Basra Körfezi’nden gelen Arap çağrısını ulaştıran bir Arap şairi. Böylece Arap dünyasının bu bölgesinde şafağın parlaklığını kanıtladı. Yazarları arasında ulusal uyanıklık gösterdi. Körfez’in sorunlarına değindi. Yabancı nüfuzu nazmetti ve buna karşı direniş çağrısında bulundu.”¹⁵⁰

¹⁴⁷ A.e., s.207.

¹⁴⁸ el-Budūr, a.g.e., s.289; Ğānim, Me‘a şu ‘arā’ mine’l-İmārāt, s.27.

¹⁴⁹ el-Budūr, a.g.e., s.289-290.

¹⁵⁰ Ğānim, Me‘a şu ‘arā’ mine’l-İmārāt, s.28.

Balfour Deklarasyonu, Mısır-Suriye birliği ve Cemāl ‘Abdunnāşır, Cezayir ve Irak meseleleri, İsrail’le yapılan savaşlar hakkındaki metinler ve o dönemin diğer şiirleri de dahil olmak üzere Arap kaygılarına ve İslami kaygılara hitap eden birçok şiiri vardır.¹⁵¹

el-‘Uveys’in, “el-İsti‘māru’l-cedīd ve’l-ḥarbu’ş-şalībiyyetu’l-cedīde” adlı kasidesi gibi sıklıkla derin bir siyaset anlayışını gösteren kasideleri vardır. Bu anlayışı, Dwight D. Eisenhower’a yazdığı bir kasidesinde de görülmektedir.¹⁵²

Şiirlerinde aslında sosyalistin yanı sıra milliyetçi ile vatandaş arasında sıkı bir bağ görülmektedir. Milliyetçi ve ittihatçı tarafta birliği ve Araplığı yücelten birçok şiiri bulunmaktadır.¹⁵³

Hiçbir sevgi, hatta sevgilisine olan sevgisi dahi onun vatan sevgisinin önüne geçemez. Nitekim sevgilisine, “*Kusura bakma, çünkü vatan sevgisi senin sevgini kovdu, alıp götürdü.*” der.¹⁵⁴

Şair el-‘Uveys sömürüye karşıdır. Şiiri, petrol öncesi BAE’de dalış ve inci avcılığı döneminde fakir vatandaşlarını sömüren tekne ve gemi sahiplerinden bahsederken aynı zamanda yardımsever ve bilge bir kişiliği de ortaya koymaktadır.¹⁵⁵

“el-Ḳur’ānu’l-Kerīm” kasidesi gibi birçok dinî şiiri de bulunan şairin¹⁵⁶ şiirlerini, torunu Büyükelçi ‘Abdul‘azīz b. Nāşır b. Sālim el-‘Uveys “Nidā’u’l-Ḥalīc” adlı divanda toplamıştır. Girişinde divanın birinci ve ikinci bölümlerini 1979 ve 1980 yıllarında yayımladıklarını ifade etmektedir. Daha sonra 10 yıllık özenli bir çabanın ardından, onun fasih şiirlerinde gözden kaçırdıkları şeyleri ararlar ve ek bir koleksiyon ortaya çıkarıp fasih şiirlerinin tamamını “Nidā’u’l-Ḥalīc el-a‘mālu’l-kāmile” adıyla yayımlarlar.¹⁵⁷

¹⁵¹ Şāhīn, a.g.e., s.14.

¹⁵² Gānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.32.

¹⁵³ Şāhīn, a.g.e., s.14.

¹⁵⁴ A.e., s.15.

¹⁵⁵ A.y.

¹⁵⁶ Gānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.34.

¹⁵⁷ A.e., s.27.

Klasik şiirden ve Şevkî ile Hâfız İbrâhîm gibi XX. yüzyılın başlarındaki şairlerden etkilenmiştir. Şiirleri genellikle milliyetçi olan şair Filistin hakkında birçok şiir yazmıştır. Kendisi, Mısır Devlet Başkanı Nâsır'ın büyük bir hayranıdır ve onun yaptıkları hakkında pek çok şiir yazmıştır. Bunların arasında, şairin ölümünden bir yıl önce gerçekleşen Mısır ile Suriye arasındaki birliğe ilişkin bir şiir de bulunmaktadır. İnci tüccarlarının fakir dalgıçlara karşı kötü muamelesini ele almış ve tüccarları Allah'ın gazabına karşı uyarmıştır.¹⁵⁸

Ahmed Emîn el-Medenî, “eş-Şi'ru's-şa'bî fî'l-İmārâtî'l-'Arabiyyeti'l-Muttehîde neş'etuh ve ta'avvuruh” adlı kitabında Sâlim el-'Uveys'in yaklaşık 20 yaşındayken Necd'den gelen şeyhlerden eğitim aldığını anlatır. Dolayısıyla öğrenimi çoğunlukla gelenekseldi ve babası oğlunun bir din adamı olmasını istiyordu. Ancak o, kişiliğinde din ile dünya adamlığını birleştirip Hindistan'a gitmiştir. Ailesinin geleneğine göre o da inci ticaretiyle uğraşmıştır. el-Medenî, 'Uveys'in şiirlerinin gözden geçirilmesini isteyip Hindistan'a el yazması bir şiir gönderdiğini ancak bunun kaybolup basılmadığını ve kendisini nabaî şairlerinden biri olarak meşhur eden bir nabaî hiciv şiiri yazdığını belirtmektedir. el-'Uveys'in şiirinin; üslup bakımından basit, ifade açısından net, düzgün ve özgün olduğunu, konularının çoğunun toplumsal, dinsel ya da siyasal nitelikte olduğunu ve el-'Uveys'in bağımsız kişiliğini korumakla birlikte başta Hâfız İbrâhîm olmak üzere döneminin şairlerine yöneldiğini düşünmektedir. Ayrıca dinî değer ve ahlaka bağlı olduğunu, uzlet hayatını tercih ettiğini ve sarıklılarla tartışmaktan kaçındığını da ifade etmektedir.¹⁵⁹

3.1.16.Sultân b. Hâlife el-Habtûr (1942-)

1942 yılında Dubai'de dünyaya gelen el-Habtûr, oradaki el-Ahmediyye Medresesi'nde okumuştur. Liseyi bitirdikten sonra Mısır'a gitmiş ve üniversite eğitimini Mısır'daki Harp Okulu'nda tamamlayıp 1967'de mezun olmuştur. Çalışma

¹⁵⁸ Ghanem, a.g.m., s.307.

¹⁵⁹ Gânim, Me'a şu'arâ' mine'l-İmārât, s.30.

Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarlığı olmak üzere birçok idari görevde bulunan şair, Federal Ulusal Konsey üyesidir.¹⁶⁰

Kafiyeli klasik şiirden serbest şiire kadar, fasih ve nabaî şiirde birçok eseri bulunmaktadır. İlk şiir koleksiyonu olan “Vaḥyu’z-zuhūr”u 1978’de yayınlamış ve bunu diğer fasih şiir yayınları takip etmiştir. Bunlar: “Hemsu’l-cirāḥ” 1982, “Zilālu’ş-şumū” (1984), “Zerrātu’l-ḥanīn” (1985), “Razāzu’l-emānī” (1986), “Şadal-beyḍā” (1987), “Şedvu’z-zemen” (1988), “İbdā’āt nabṭiyye” (1989), “Būḥu’l-ḥavāfi” (1992), “Feyḍu’ş-şucūn” (1996), “Hunā hemesāt” (1998).¹⁶¹

Zaman zaman milliyetçi şiirler yazmasına rağmen aşk ve duygusallık onun ana konularını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra çocukları ve annesi diğer önemli konuları arasında yer almaktadır.¹⁶²

Geleneksel müziği yeni müzikle şiirde birleştiren şairlerden biridir. Onun tüm divanları bu iki kalıbı birleştirir. Çünkü hiçbir divan, ilk kalıp baskın olsa bile her ikisiyle ilgili deneyimlerden yoksun değildir.¹⁶³ “Ḥayālu’l-verd” kasidesinde klasik ve romantik yaklaşımı birleştirdiği görülmektedir.¹⁶⁴

3.1.17.Sultān b. Şaḫr el-Ḳāsimī (1906-1951)

Şeyḫ Sultān b. Şaḫr b. Ḥālid el-Ḳāsimī, Şârîka’nın eski hükümdarıdır. 1924’ten ölüm tarihi olan 1951’e kadar olan dönemde burayı yönetmiştir. Tarihçi ‘Abdullāh b. Şālih el-Muṭavva’ın medresesinde bizzat kendisinden eğitim almıştır. Daha sonra el-Ḳāsimī, bu medreseyi geliştirip “el-Medresetu’l-Ḳāsimiyye” adını vermiştir. Burada

¹⁶⁰ el-Budūr, **a.g.e.**, s.313.

¹⁶¹ **A.y.**; (Çevrimiçi) <https://huna-hamsat.com/d8b3d98ad8b1d8a9-d8b0d8a7d8aad98ad8a9/> , 24.08.2024.

¹⁶² Ghanem, **a.g.m.**, s.310.

¹⁶³ Nūfel, **a.g.e.**, s.385.

¹⁶⁴ **A.e.**, s.245.

Şeyh ‘Abdulkerim b. ‘Alī el-Bekrī’den fıkıh ve tevhit okumuş, “Ebū Suneyde” lakaplı Ahmed b. ‘Abdurrahmān el-Hermesī’den hat sanatı dersi almıştır.

el-Ḳāsimī’nin hükümdarlık dönemi sükûnet ve istikrarla ön plana çıkmıştır. Hükümünde kararlı, doğru görüş sahibi, Allah’ın kitabına bağlı, insanlarla birlikte olup onları dinleyen biridir. Aynı zamanda öğrenmeye ve okumaya olan aşkıyla da tanınmaktadır. Evinde çocuklarının ve arkadaşlarının müdavimi olduğu bir kütüphanesi vardır. Bu kütüphane, onun genel olarak edebiyatı özelde ise şiiri sevmesini ve fahr ile kardeşlik üzerine kasideler kaleme almasını sağlamıştır. Bazı kasidelerinde birtakım kusurlar bulunur ve bu durumu kasidelerinde dile getirir.¹⁶⁵ Şairin divanları şunlardır:¹⁶⁶

Dīvān Sulṭān b. Saḳr el-Ḳāsimī: Şā‘iru’l-fuṣṣā fi’l-İmārāt (2003) Tahkik: ‘Abdullāh eṭ-Ṭābūr

Neşīcu’l-vedā‘ (2011) Derleme ve Tahkik: Sulṭān b. Muḥammed el-Ḳāsimī

3.1.18.Sulṭān b. ‘Alī el-‘Uveys (1925-2000)

1925 yılında Şârika’nın el-Hîra kasabasında edebiyat tutkunu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.¹⁶⁷ Ekonomi ve ticaret alanındaki çalışmalarına rağmen şiirsel yeteneğini geliştirmekten geri kalmayan bir iş adamıdır. Küçük yaşlardan itibaren şiire ve edebiyata ilgi duymuştur. Modern akademik çalışmaları mütalaa fırsatı olmadığından Şârika Emirliği’ndeki geleneksel eğitim medreselerinden aldıklarıyla yetinip kitapları incelemeye başlamıştır. Şiir ve kültür kitaplarını incelemesi sayesinde pek çok şiir ezberlemiş, bu da ona dilsel bir zenginlik kazandırıp şiir diline katkıda bulunmuştur. Duyarlı ve romantik yaklaşım sergileyen, şiirlerinde gazeli tercih ederek duygusal betimlemeyi benimsemiş bir gazel şairidir. Ancak diğer

¹⁶⁵ el-Budūr, a.g.e., s.321.

¹⁶⁶ ‘Ubeyd, a.g.e., s.19.

¹⁶⁷ Şāhīn, a.g.e., s.23; Gānim, Me‘a şu ‘arā’ mine’l-İmārāt, s.80.

şiiir konularına, özellikle de ulusal meselelere yönelik önemli girişimlerde bulunmuştur.¹⁶⁸

1947 yılında şiiir yazmaya başlayan şairin ilk şiiiri 1970 yılında Beyrut dergisi “el-Vurūd”da yayımlanmıştır. Şiiirlerini 50 yılı aşkın bir süre önce yazmaya başlayan şair, BAE’deki şairler arasında ön saflarda yer alan, iki nesil yazarlar ve şairler arasındaki bağlantı halkası ve Basra Körfezi’ndeki gazel şairleri arasında öncü kabul edilmektedir. Şiiir çalışmaları toplumun her kesiminden pek çok insanın kalbine dokunmaktadır.¹⁶⁹

İki arkadaşı şair Şakr b. Sultān el-Ḳāsimī ve Ḥalfān b. Muşbih ile birlikte “el-Hira” grubunu kurmuştur. Şiiirlerinin uzunluğuyla değil kısırlığıyla ve bir sanatçı-şair ustalığıyla yazılmış olmasıyla öne çıkmıştır.¹⁷⁰ Mekânın ve şiiir sevgisinin bir araya getirdiği bu üç akran adeta birbirinden ayrılamazlardı. Sultān’ın babası ‘Alī el-‘Uveys’in ve Şeyh Şakr’ın babasının dinî ve edebî kitaplarla dolu kütüphanesinden faydalanarak edebî şiiirleri okumaktan ve çoğunu ezberlemekten zevk alıyorlardı. Sultān, Ahmed Ferhāt ile yaptığı röportajda şunları söylemektedir:

“Aldığım ilk şiiirsel teşvik yakınım ve ağabeyim şair Şakr b. Sultān el-Ḳāsimī’den, ardından yazar Bedī‘ Şiblī’den ve daha sonra şair ve eleştirmen Ahmed Ebū Sa’d’dan geldi. Onun elinden eğitim aldım, kültürel ve edebî rehberlik konusunda en büyük yardımcım oldu.”¹⁷¹

Araştırmacılar, şairi nereye yerleştirecekleri konusunda farklı görüşlere sahiplerdir. Bazıları, onu el-Ḥīra grubu içinde inceler, bazıları ilk nesil öncüler, bazıları yenilikçiler arasında, bazıları da İbrāhīm Nācī ve ‘Alī Maḥmūd Ṭāhā gibi Arap romantikleri ve özellikle Apollo grubuyla birlikte değerlendirir. Şair Ahmed ‘Ubeyd ise onu BAE şiiirindeki duygusal akıma dahil eder.¹⁷²

¹⁶⁸ el-Budūr, a.g.e., s.337.

¹⁶⁹ (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B3D984D8B7D8A7D986_D8A7D984D8B9D988D98AD8B3 , 04.05.2024.

¹⁷⁰ Şāhīn, a.g.e., s.23.

¹⁷¹ Ḡānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.81.

¹⁷² Şāhīn, a.g.e., s.23.

“Nizār Kültürel Başarı Ödülü”ne layık görülen, eski ve modern Arap şiirinden etkilenen el-‘Uveys şunları söylemektedir:¹⁷³

“Modern Arap şiirinin pek çok sembol ismini okudum. En önemlileri es-Seyyāb, Adūnīs ve Maḥmūd Dervīş. Nizār ise benim için bu şairler arasında en zirvede yer alıyor. Onu en önemli çağdaş Arap şairi olarak görüyorum. Benim temel kriterim halkın Nizār’ın şiirine olan talebidir.”

Maddi durumu el-‘Uveys’in Mısır, Şam ve Lübnan gibi birçok Arap kültürel ve entelektüel çevreye katılımında yardımcı olmuştur. Şiir toplantıları ve şairlerle buluşmaları, yeteneğinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kültür ve edebiyata olan sevgisi onu kültürü, bilimi ve şiiri desteklemeye yöneltmiştir.¹⁷⁴

Açık ve net şiirler kaleme alan el-‘Uveys, özgünlük ile modernliği birleştirip bir veya birden fazla beyitte düşünceye/bakışa odaklanır. Düşünceden yoksun hiçbir şiiri, şiir olarak kabul etmez ve kendi ifadesine göre, düşünceyi/bakışı aşan her şeyi faydasız olarak kabul eder.¹⁷⁵ Şiirlerinin çoğunun konusu aşk etrafında döner ve kadın formu ile güzelliğinin fiziksel tanımına yönelir.¹⁷⁶ Şairin eserleri:

Dīvān Sulṭānī’l-‘Uveys (1992)

Fī merāya’l-Ḥalīc (1985)¹⁷⁷

3.1.19.Seyf Muḥammed el-Merri (1962-)

1962 yılında Dubai’de doğan el-Merri, 1984 yılında BAE Üniversitesi’nden psikoloji lisans diploması 1985 yılında da Körfez araştırmaları alanında yüksek lisans diploması almıştır. 1985-1998 yılları arasında “el-Beyān” gazetesinin genel yayın

¹⁷³ Gānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.85.

¹⁷⁴ el-Budūr, a.g.e., s.338.

¹⁷⁵ Gānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.85.

¹⁷⁶ Ghanem, a.g.m., s.308.

¹⁷⁷ ‘Ubeyd, a.g.e., s.19.

yönetmeni olarak görev yapmıştır. Hâlen 1998'den beri “es-Şadâ” Basın Yayın Kurumunun Genel Müdürüdür.¹⁷⁸

el-Merri şiişsel ve hikâyesel yaratıcılığı ile gazetecilik yazılarını birleştirmesinden dolayı BAE'deki edebiyat ve medya hareketinin zenginleşmesine katkıda bulunan en parlak şairlerden biri olarak kabul edilmektedir.¹⁷⁹

Küçük yaşta şiir yazmış ve şiir yöntemini taklit etmeye başlamıştır. Kuvvetli şiir diline sahip olup, serbest ve modern tarzda şiirler kaleme almıştır. Nabaî şiir türünde de eser veren şair kültürel ve edebî anlamda katkılarda bulunmuştur. Kültür ve Bilim Konseyinin kurucu üyesi ve kurucu konsey üyesidir. Yurt içinde ve yurt dışında şiir gecelerine katılmıştır. 2001 yılında “el-Eğārīd”, 2004 yılında ise “el-‘Anākīd” adlı divanlarını yayımlamıştır.¹⁸⁰

“el-Eğārīd” adlı divanında övgü, ağıt ve vatan gibi çeşitli şiir konularını tercih etmiştir. Sosyal ve ahlaki meselelere değinen el-Merri'nin şiirlerinde millî duygular hâkimdir.¹⁸¹

el-Merri'nin “el-‘Anākīd” adlı ikinci divanı bir öncekinin devamı olmayıp aksine farklı vizyonlara sahip yeni şiirler sunmayı amaçlamaktadır. el-Merri'nin deneyimi zenginlik, çeşitlilik, büyüme ve gelişme ile nitelenebilir. Nitekim el-Merri, divanının mukaddimesinde bunu şöyle ifade etmektedir: “*Bu koleksiyon bir öncekinin devamı değil, daha ziyade farklı vizyonlarla yeni şiirler sunmaya çalıştım.*”¹⁸²

Divanda, şairin gerçekçilik ile romantizmi ustaca bir araya getirdiği ve şiişsel bir estetik sunarak okuyucuyu kendine çeken 30'dan fazla şiir bulunmaktadır. Şiirler, ince ve akıcı bir dille yazılmış olup yumuşaklığı, bazen doğrudan gerçekçi üslubu

¹⁷⁸ el-Budūr, a.g.e., s.345.

¹⁷⁹ Muhammed Seyful'islām Buflāka, “Cemāliyyātu'l-luğati's-şi'riyye ve ḥaṣāiṣuhā fi'l-ḥitābi's-şi'riyyi'l-İmārātiyyi'l-ḥadīṣ -Dīvān “el-‘Anākīd” li-Seyf el-Merri enmūzecen”, **Mecelletu'l-ādāb ve'l-luğāt**, S.10, 2019, s.144.

¹⁸⁰ el-Budūr, a.g.e., s.345.

¹⁸¹ Muhammed Seyful'islām Buflāka, “el-Bu'du'l-İslāmī ve'l-ahlākī fī şī'r Seyf el-Merri”, **el-Edebu'l-İslāmī**, C.28, S.109, 2011, s.13-14.

¹⁸² Buflāka, **Cemāliyyātu'l-luğati's-şi'riyye**, s.152.

bazen de mecazi üslubu benimsemektedir. Bazı şiirleri yorumlar, istiareler ve hassas duygularla doludur. Öyle ki okuyucu bunu şiirlerin başlıklarında fark eder.¹⁸³

Şevkî Bezî, “el-‘Anākīd” koleksiyonunun şairin üslubunda, aynı zamanda konularına ve vizyonlarına yaklaşımında gerçek bir model oluşturduğunu görmektedir. Koleksiyona dahil edilen “et-Timşāl” adlı ilk şiirde sinematografiye benzer hassas bir tasviri benimsemiştir. Ne olursa olsun el-Merrî tasvirde çok iyidir. Mükemmel bir bütünlük ve uyum içinde birleşmiş derin görüşler sunmuştur. Öyle ki bir heykelin önünde düşünceli bir şekilde durur. Hayatında pek çok acı deneyimler yaşamış bir insanın özelliklerini aşılayarak acılar çeken kendi benliğinin deneyimleriyle okuyucuyu çelişkilerle dolu dünyalara sürükler. Şair, o sessiz heykeli sanki şairin sözlerini duyan canlı bir insanmışçasına geçmiş zaman kipiyle merak etmeye başlar ve kehanetini anlar. Bu şiirinde, hareket etmeyen o heykele dair vizyonundan kaynaklanan düşünceli bir entelektüel deneyimden bahsetmektedir. Şair onu görünce heyecanlanmış ve dikkatini çekmiştir. Bu yüzden onu doğru bir şekilde tanımlamaya, onun hakkında sorular sormaya ve ona hisseden bir insanın özelliklerini vermeye karar vermiştir. Bu sorular aracılığıyla endişelerini ve korkularını açığa vurmuştur. Şiirinde tefekkür ve doğa şiirinin özelliklerini ve tasvirini birleştirerek deneyim ve duygunun özünde yer alan düşünsel yönünü, deneyimi yansıtan ve duyguları harekete geçiren tasvirlerde ise romantik yönünü ortaya çıkarmıştır. Şairin heykelle ilgili soruları, yaralı âşğın psikolojisini okuyucuya geçmiş zaman kipiyle betimlemekte ve kendisini saran çeşitli üzüntüleri ifade etmektedir. İçsel kaygıları öne çıkararak, nesnelerin dış görünüşlerinin ötesine geçerek üstelik bunlar vasıtasıyla o gerçeklere de nüfuz ederek insan psikolojisinin gerçeklerini derinlemesine tasvir edebilmiştir. Teknik yönlerdeki ustalığı sayesinde hassas bir insani vizyon sunma konusunda başarılı olmuştur.¹⁸⁴

el-Merrî, pek çok şiirinde okuyucuyu güçlü ve etkili bir şekilde iç dünyaya götürmeyi başarmıştır. Öyle ki tasvirlerinde kullandığı sanatsal araçlar, düşünce ve

¹⁸³ A.e., s.153.

¹⁸⁴ A.e., s.153-154.

duygularının içinde yüzdüğü gölge parçasını, okuyucunun ilgisini çeken ve kalbini fetheden özel bir açığa yerleştirme gücüne sahiptir.¹⁸⁵

Şiirlerin çoğu şairin kişisel kaygılarını somutlaştırmakta, onun psikolojik durumlarını, tedirginliklerini ve hayatın gerçekliğinden aldığı özel deneyimlerini anlatmaktadır.¹⁸⁶

el-Merri, bazı şiirlerinde gücü ve reddi ifade eden kelimelere başvurmaktadır. Bununla, uyuyan insanları uykularından uyandıran, onları uyaran, deneyim aktaran, etkileme yeteneğine sahip ve bazen doğrudan ağır eleştiri ve çirkin hiciv noktasına ulaşan mesajları iletmeyi amaçlamaktadır.

Kasidelerinin çoğunda klasik vezne önem vermiştir. Bu, onun eski Arap şiiriyle biçim ve içerik açısından ilişkisini doğrulamaktadır. Eski Arap şiirinde yaygın olarak kullanılan pek çok kelimeyle dolu olan dilinden, sözlerinden ve cümlelerinden anlaşıldığı kadarıyla Batı'dan etkilenmemiştir. Arap asaletinin özlemini çeken şair, saf ve geleneksel diliyle, hâkim olandan tamamen farklı bir şiirsel üslup sunmaktadır. Kasidelerindeki şiirsel imgelerin çoğunu, büyük eski Arap şairlerinin deneyimlerinden almıştır.¹⁸⁷

el-Merri'nin şiirinde zaman ve mekân boyutları göz önüne alındığında şiirinde mekânın gerçek adıyla varlığının oldukça az olduğu görülmektedir. Soyut olana, fikirlerin, duyguların, yüksek ideallerin ve mutlakın dünyasına ulaşmak için sürekli olarak duysal şeylerin sınırlarını aşar. Mekânları isimlendirmeye çok önem vermez. Şairin doğa tasviri okuyucunun dünyanın herhangi bir yerinde veya noktasında hayal edebileceği şekildedir. Bu özellik, şairin deneyiminin etkilendiği duygusal romantik eğilimin mantıksal bir sonucudur. Zamana gelince ilhamını zamandan alıp zamanın çağrışımlarından ve estetiğinden esinlenerek onları kasidelerinde kullanır.¹⁸⁸

¹⁸⁵ A.e., s.155.

¹⁸⁶ A.e., s.164.

¹⁸⁷ Muhammed Seyful'islâm Buflâka, "Haşâişu'l-luğati's-şi'riyye fî dîvân "el-Eğârîd" li-Seyf Muhammed el-Merri", **Mecelletu'l-luğati'l-vazîfiyye**, C.6, S.2, 2019, s.87.

¹⁸⁸ A.e., s.87.

Şair, duygusal endişelerini ve kişisel deneyimlerini dile getirdiği pek çok şiirinde doğayı önemli bir unsur olarak kullanmaktadır ve doğanın şairin anılarında bir unsur olduğu açıktır. Onu, acılarını ve üzüntülerini açıklamaya iten şey budur ve buradan yola çıkarak şiirlerinin çoğu, şairin şikâyetlerini sevdiğine ilettiği duygusal yön ile büyüleyici doğa manzaralarını tasvir ettiği niteleyici yönü birleştirmektedir.¹⁸⁹

Şair, şiirlerinde doğaya ait pek çok unsur kullanmıştır. Sık sık kullanması nedeniyle onun elinde hüznün, sevincin, umudun ve çaresizliğin çeşitli simgeleri haline gelmiştir. Şiirlerinde gözümüze çarpan doğa sahnelerinin çoğu mutlak duygulardır ve bazen onların varlığı o kadar yoğun görünür ki bazı kasidelerde neredeyse ondan yoksun tek bir satır bile yoktur.¹⁹⁰

Pek çok şiirsel metninde tezatlık, bazılarında ise söz tekrarları karşımıza çıkmaktadır. Karşıtlığın yer aldığı metinlerinin çoğu tezatlık ve uyumsuzluk temelinde yapılandırılmıştır. Gerginlik ve şiddetli keder ifadeleri paylaşılmıştır.

Şiirsel müzik, şairin romantik deneyimini tamamlayan ve ilham veren bir unsur olarak birçok kasidesinde karşımıza çıkar. Cümlelerin ve şiirsel terkiplerin çoğu, saflığın, güzelliğin, masum çocukluk hayallerinin, gençlikteki toz pembe günlerin ve anılarının anlamlarını barındıran duyarlı bir insan duygusunu somutlaştırmaktadır.¹⁹¹

el-Merri'nin deneyimi, sıradan sınırların ötesine geçerek Arap insanının özlemlerine ve günlük sorunlarına yönelik duygularıyla yola çıkıp bütünleşmektedir.

el-Merri, Kur'an-ı Kerim'in anlamlarından ve sözlerinden en çok ilham alan çağdaş Emirlik şairlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Şiirsel yaratıcılığında, İslami ve ahlaki boyutların ortaya çıkmasında ve Kur'an-ı Kerim'den etkilenip onun sözlerine ilham kaynağı olmasında yetiştirdiği muhafazakâr ortamın belirgin etkileri olmuştur.¹⁹²

¹⁸⁹ A.e., s.87-88.

¹⁹⁰ A.e., s.88.

¹⁹¹ A.y.

¹⁹² Buflāka, el-Bu 'du'l-İslāmī, s.12.

Şair, şiirinde dilinde yumuşaklık noktasına ulaşan hassasiyet ve tatlılığı birleştirir. Kasidelerinin çoğunda büyüleyici tasvirler kullanır. Bunlardan bazıları onun şiirdeki sorunlarını ifade etmek için kullandığı modern simgeciliktir. Şair, eserlerine estetik dokunuşlar katarak pek çok sanatsal aracı kullanmayı dikkat çekici bir şekilde başarmıştır. Şiirleri anlamların netleşmesine ve şiirsel vizyonun güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Şiirsel ve sembolik tasvirler, açık bir anlam yapısında bir araya getirilmiş ve bütünleştirilmiştir. Onun şiirini okurken tıpkı vefa, samimiyet, coşku, heves, millet ve toprakları için üzüntü içeren vatansever şiiri okuduğunuz gibi duygu, özlem, sevgi ve keder içeren duygusal şiiri, gençliğin coşkusunu, şaha kalkışını, beklenti ve umutlarının samimiyetini içeren şiirleri de okuruz. Şairin şiirlerinin çoğu derinlemesine felsefî anlayışlar içerip felsefî ve ahlaki ağırlığa sahiptir. İçinde yüksek İslami boyutlar ve değerli ahlaki ilkeler barındırmaktadır.¹⁹³

el-Merri'nin kullandığı kelimeler, yaşadığı psikolojik durumu en doğru şekilde anlatan ve tamamıyla duygusal çağrışımlarla dolu kelimelerdir. el-Merri muğlaklıktan tamamen uzaklaşmış, şikâyetlerini aktarırken sadelik ve doğrudanlığa yönelmiştir. Bu da şiirin mesajını şeffaf bir şekilde iletmesini sağlamıştır.¹⁹⁴

Şair, toplumsal gerçekliğe ilgi duyup dikkat çekmiştir. Şiirlerinde benliği çıkış noktası olarak kullanan duygu şairlerinden biri olması nedeniyle ağıtın amacını şiirlerinde en iyi şekilde somutlaştırmıştır. Ağıt olarak yazdığı en önemli şiirlerden biri de merhum Şeyh Rāşid b. Sa'īd Āl Mektūm'a kaside olarak yazdığı "Raḥīl şeyḥi'r-ricāl" adlı şiiridir.¹⁹⁵

¹⁹³ A.e., s.13.

¹⁹⁴ A.y.

¹⁹⁵ A.e., s.14.

3.1.20.Şihāb Ġānim (1940-)

Dr. Şihāb Muḥammed ‘Abduḥ Ġānim 1940 yılında Aden’de dünyaya gelmiştir. Babası, BAE’ye gelip orada yaşamış ve vatandaşlarından biri olmuş olan Yemen’in büyük şairi Muḥammed ‘Abduḥ Ġānim’dir.¹⁹⁶

Ġānim, 1963 yılında İskoçya’daki Aberdeen Üniversitesi’nden makine mühendisliği ardından elektrik mühendisliği alanında lisans derecesi almıştır. 1970 yılında Hindistan’daki Roorkee Üniversitesi’nden su kaynakları geliştirme mühendisliği alanında yüksek lisans diploması ve 1989 yılında İngiltere’nin Galler şehrindeki Cardiff Üniversitesi’nden imalat ekonomisi ve iş gücü gelişimi alanında doktora derecesi almıştır. İngiltere’de bir şirkette mühendis ve Aden’de Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı müsteşar yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1958-1960 yılları arasında “‘Aden Fakültesi” dergi editörlüğünü ve 1996-1999 yılları arasında Emirlik’teki “‘Ālemu’l-hendese” dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapmıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliğinin üyesi olan şair “el-İttihād” dergisi edebiyat işlerinde danışma kurulu, Dubai’deki “el-Muntede’s-şekāfiyye” dergisinin kurucu üyesiydi. Ayrıca yazarın zikredilenler dışında birçok görevi ve üyeliği bulunmaktadır.¹⁹⁷

Yüzlerce şiiri olan yetenekli şair takriben 1956 yılında şiir yazmaya başlamıştır. Çeşitli alanlarda pek çok eseri bulunup bunların en önemlileri Arapça şiirlerden seçmeler yaparak İngilizceye yaptığı çevirilerdir. Araplığa ve İslam’a eğilimi olan şair, güçlü yaratıcılığın ve şiirsel dilin korunması çağrısında bulunmaktadır. Klasik ve serbest şiirler yazan şair her ikisinde de ustalaşmıştır. 1984’te “BAE Şiir Ödülü” ve 2003’te “Şarika En İyi Çeviri Kitap Ödülü” de dahil olmak üzere birçok ödül kazanmıştır. Şiir çevirisindeki çabalarından dolayı Hindistan’da “Tāğūr Edebiyat Ödülü”nü almıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁶ el-Budūr, a.g.e., s.355.

¹⁹⁷ ‘Abduḥakīm ez-Zubeydī, *Şihāb Ġānim fī bustān t̤āğūr*, Sana, Mu’essesetu’l-ibdā’ li’s-şekāfe ve’l-ādāb ve’l-funūn, 2014, s.373-374.

¹⁹⁸ el-Budūr, a.g.e., s.355-356.

Ġānim'in ŗiirinin en 6nemli 6zelliği 6slubunun p6r6zs6zliğ6, ifadesinin akıcılığı ve s6zlerinin yumuşaklığıdır.¹⁹⁹ Ġānim'in ŗiirini okuyanlar mill6, sosyal, din6 ve insani konulara farklı boyutlarıyla olan ilgiyi fark edeceklerdir.²⁰⁰

ŗairin mill6 mensubiyeti, Arapçılık ile İslam'ı her zaman g6çl6 bir bağla birleştirdiği için mill6 ve İslami mensubiyetinden ayrılamaz. Zira ona g6re eski ve modern Arap tarihinde kahramanlık, Arap olduğu kadar İslami'dir.²⁰¹

Ġānim, “ŗah6l ve tert6l” divanını mill6 ŗiirlerine ayırır. B6ylece başlık, iki kelimeyle mill6 ve din6 y6nlerini g6sterir. ŗiirlerini bu divanda ve “Huvel-hubb” divanında yeniden sınıflandırdıktan sonra “ŗabdan 'ale'l-cemr” divanını oluşturur.²⁰²

Ġānim'in ŗiirlerinde din6 k6lt6r6n6n izleri belirgindir. 6yle ki, 6ncelikle orijinal metinle Kur'an-ı Kerim'den, hadislerden veya din6 anlamlardan alıntılar yaparak veya dahil ederek din6 metinlerin eklenmesine dayanan çok sayıda din6 metinlerarasılık kullanmıştır. Onun ŗiirsel yaratıcılığında Kur'an'dan aldığı metinlerarasılık daha çok mevcuttur. Divanı, orijinal metinle 6rt6şen ve ŗiirin oluşturulmasına katkıda bulunan birçok Kur'an metni içermektedir. Nitekim k6inatın başlangıcı ve sonu ile ilgili Kur'an'dan ayetlerle yayımladığı “el-Bid6ye ve'n-nih6ye” kasidesinin 6n s6z6nde bu g6r6lmektedir.²⁰³

كَانَتِ الْأَرْضُ وَالسَّمَاوَاتُ رَتْقًا
فَأَرَادَ الرَّحْمَنُ الْجَمْعَ فَفُتِّقَا

Yerler ve g6kler tek bir b6t6nd6

Bunun 6zerine Rahman, bu b6t6nl6k için ayrılık istedi

¹⁹⁹ ez-Zubeyd6, **a.g.e.**, s.108.

²⁰⁰ **A.e.**, s.48.

²⁰¹ **A.y.**

²⁰² N6fel, **a.g.e.**, s..448.

²⁰³ İbn 'İs6 Batt6hir, “et-Ten6řş ve int6cu'd-del6le: kıra'a fı şi'ri şih6b Ġānim”, **Mecelletu'l-6d6b**, Haziran, 2019, S.129, s.28.

Şiirin ön sözünde Kur'an metnine dayalı metinlerarasılık örneği ise şu şekildedir.²⁰⁴

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ. (الأنبياء 30)

“İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?”
(Enbiya 30)

Buradaki metinlerarasılık açık ve doğrudandır. Şair bununla Yaradan'ın büyüklüğünü zorunlu kılan yaratılışın büyüklüğünü kanıtlamak istemiştir. Daha sonra yaşam ve ölüm ikiliğini ifade etmeye geçmiştir.²⁰⁵

Kur'an'daki metinlerarasılık, Filistin halkına karşı düşmanca davranışları ve dünyada işledikleri birçok suçla şeytana benzettiği Siyonist Yahudilerden söz ettiği “Şeyâṭīn ve Şeyāṭīn” adlı kasidesinde de açıkça görülmektedir.²⁰⁶

وَالْعُنْصُرِيَّةُ قَدْ أَرْسَى قَوَاعِدَهَا
إِبْلِيسُ: “نَارِي أَنَا خَيْرٌ مِنَ الطِّينِ”

İrkçılığın temellerini İblis atmıştır

İblis: “Benim ateşim çamurdan daha iyidir.”

Bu beyitte Araf suresi 12. ayette Allah'ın sözleriyle açık bir metinlerarasılık vardır:

قَالَ مَا مَنَّكَ إِلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (١٢)

²⁰⁴ A.y.

²⁰⁵ A.e., s.28-29.

²⁰⁶ A.e., s.29.

“Allah buyurdu: “Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir?” (İblis), “Ben ondan daha üstünüm; çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın” dedi.”

Ġānim’in şiirsel deneyimi, çağdaş BAE şiirindeki en zengin sanatsal deneyimlerden biri olarak öne çıkmıştır. Şiirlerinden bazıları kişisel izlenim ve duyguları yansıtırken bazıları ise tarihî olaylara dair farklı durumları ele alarak çeşitli yaşam sorunlarını dile getirmektedir.²⁰⁷

Ġānim’in şiirlerinde en büyük paya, dinî metinlerarasılık sahiptir. Şiirin inşasında ve anlamını üretirken bunu net bir şekilde kullanmıştır. Nitekim çeşitli dinî metinler orijinal metinle Kur’an-ı Kerim’den, hadislerden veya hutbelerden ve dinî haberlerden alıntı yoluyla örtüşmektedir.

Şiirlerinde edebî metinlerarasılık açıkça mevcuttur. Bazıları şiirden, bazıları düzyazıdan oluşan eski ve modern edebî metinler, orijinal metinle örtüşmektedir. Ġānim bunu anlam üretmede ve ifade etmek istediği fikir bağlamında kullanmaya çalışmıştır. Şairin şiirinde bu tür metinlerarasılığı kullanmasının nedeni, şiirsel metni şekillendirmede gerekli estetik hedeflere ulaşmaktır. Dinî ve edebî metinlerarasılık dışında şair, şiirlerinde tarihsel metinlerarasılık örneklerini de kullanmıştır.²⁰⁸ Şairin şiir divanları şunlardır:²⁰⁹

Beyne şat ve āḥar (1982)

Tenvī’āt ‘ale’l-evtāri’l-ḥamse (1982)

Beşamāt ‘ale’r-reml (1983)

Şuvāz fi’l-‘ateme (1986)

Şahīl ve tertīl (1987)

Huve’l-ḥubb (1991)

Ḳabdan ‘ale’l-cemr (1993)

²⁰⁷ A.e., s.51.

²⁰⁸ A.y.

²⁰⁹ ‘Ubeyd, a.g.e., s.20; ez-Zubeydī, a.g.e., s.377; Ekrem Cemīl Ḳunbus, **Ṭā’iruş-şi’ri’l-cemīl dirāse fī şī’ri’d-dukūr Şihāb Ġānim**, Abu Dabi, Vizāretu’ş-seḳāfe ve’ş-şebāb ve tenmiyeti’l-muctema’, 2015, s.157-158.

ez-Zemenu's-suryālī (1999)

Leḳad efeḳnā (2005)

Şumū' fī leyālī'l-ḥarīf (2009)

Dīvān Şihāb Ğānim (el-a'mālu'ş-şī'riyyetu'l-kāmile) 2009

Mi'e ḳaşıde ve ḳaşıde, Kitāb mecellet Dubey eş-şekāfiyye (2011)

ed-Durūbu'l-ḥudr, Kitāb mecelleti'r-rāfid (2011)

Me'āni'l-hevā 'indī, el-Yāsemīn (2013)

Dīvān "In'itāk", Kitāb mecelleti'r-rāfid (2014)

Şihāb Ğānim'in "Mi'e ḳaşıde ve ḳaşıde" adlı divanında onun deneyimini farklı kılan en önemli şey, istiare biçimlerinin çoğundaki inanç ruhudur. Ayrıca şairlerinde eski ile yeniye mezcetmeye çalışmıştır. Onun şiirsel deneyimi, çeşitli konuları güzel sanatsal görüntülerle ifade etme açısından zengindir. İstiare, şairin duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kullandığı bir tür hayal gücüyle karakterize edilmektedir. Şiirleri anlamlı ve düşündürücü, duygulara dokunan niteliktedir. Düşünceyi duyguyla birleştirme eğilimindedir. Şiirin sanatsal inşasında ve estetik oluşumunda istiarenin önemli bir rolü vardır.²¹⁰

Şair, bazı şiirlerinde kendisini ailesine bağlayan sosyal yönü ve güçlü aile ilişkisini ifade ettiği tasvirler oluşturmak için istiareye başvurmuştur. Çocukluk anılarını ve diğer sosyal ile millî paylaşımlarını yansıtmıştır.

Bazı tasvirleri eve, aileye ve sevdiklerine olan özlemi ifade etmektedir. Bu şiirlerdeki sözler duygu ve heyecan doludur. Yaşadığı zorlukların ve sıkıntıların boyutlarını ve gurbet deneyimini anlatır. Gerçek ve gerçekçi bir deneyimi ifade eden istiare tasvirleri diğer tasvirlere göre daha doğru ve anlamlıdır.

Divanda en büyük payı istiare mekniyye almıştır. Şair estetik tasvirinin kaynağını, insanlığın durumunu tanımlayan terimlerden almaktadır.

²¹⁰ İbn 'İsā Battāhir; Nūra 'Atīc Bilāl Sa'd, "Cemāliyyātu'l-isti'āre fī şī'r Şihāb Ğānim: Dīvān mi'e ḳaşıde ve ḳaşıde unḡuzecen" **Mecellet Kulliyyeti'l-luḡati'l-'Arabiyye bi'l-Manşūra, Cāmi'atu'l-Ezher Kulliyyetu'l-luḡati'l-'Arabiyye bi'l-Manşūra**, 2016, C.1, S.35, s.424.

Duygusal mecaz, doğadan özellikle de tasvirde baskın olan Avrupa doğasından türetilen şeylere değindiği için şiirinde en yaygın görüntü türlerinden biridir. Şair duygu ve hislerini çeşitli konulardaki şiirleriyle başkalarına aktarmaya heveslidir.²¹¹

3.1.21.Şaqr b. Sultān el-Ḳāsimī (1924-1993)

Şârika'da doğan el-Ḳāsimī²¹² küçük yaşlardan itibaren edebiyat ve şiiri seven bir çocuk olarak yetiştirilmiştir.²¹³ Babası Şeyh Sultān b. Şaqr, sekreteri şair İbrāhīm el-Midfa' ile birlikte vefat ettiği 1950 yılına kadar hüküm sürdüğü Şârika Emirliği'ndeki kültürel, eğitsel ve edebî hareketin başlangıcını oluşturmada önemli bir rol üstlenmiştir. Babası Şeyh Sultān b. Şaqr'ın fikrî, siyasi ve edebî etkisi ile kütüphanesinin şair üzerindeki etkisi büyük ve esaslıdır. Bu, Şeyh Şaqr'ın ilk şiir koleksiyonu olan "Vaḥyu'l-Ḥaḳḳ"ı yayımladığı ithaf sayfasında açıkça görülmektedir. Nitekim orada babasının ruhuna seslenmektedir.²¹⁴

Yaşadığı siyasi koşullar ve ülkesinden uzakta yaşadığı sürgün koşulları, yeteneğinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Şam ve Mısır'daki şairlerle olan bağlantıları ve meclisleri sayesinde şiirsel yeteneğini geliştirmeyi başarmıştır. Böylece BAE'nin diğer çağdaş şairlerinin başaramadığını başarıp kendisini onlardan ayırmıştır.²¹⁵

İktidardayken monarşik yönetime karşı büyük bir coşkuyla, ordunun ülkeyi aydınlığa çıkaracağını ve Cemāl 'Abdunnāşır'ın Sudan'la birliği sağlayacağını umarak kaside yazmıştır. Kapsamlı Arap Birliğinin bağlarının Kur'an'ın diline, dinine, ahlakına, coğrafyasına ve bu milletin halklarını birbirine bağlayan köklere

²¹¹ A.e., s.425.

²¹² (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B5D982D8B1_D8A8D986_D8B3D984D8B7D8A7D986_D8A7D984D982D8A7D8B3D985D98A , 11.07.2024.

²¹³ el-Budūr, a.g.e., s.361.

²¹⁴ Gānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.66-67

²¹⁵ el-Budūr, a.g.e., s.361.

dayandığına inanmaktadır. Filistin’le ilgili pek çok şiiri bulunmaktadır ve millî şiirleri Cezayir, Umân, Şam ve çeşitli Arap ülkelerinin sorunlarını içermektedir.²¹⁶

Şair beş divan yayımlamıştır. Bunlar: “Vaḥyu’l-Ḥaḳḳ” (1954), “el-Fevāḡī” (1956), “Fī Cenneti’l-ḥubb” (1960), “Şaḥvetu’l-mārid” (1982) ve “Lehebu’l-ḥanīn” (1989).²¹⁷

el-Ḳāsimī, “Vaḥyu’l-Ḥaḳḳ” ve “Şaḥvetu’l-mārid” adlı divanlarında milletin uyanışına duyduğu coşku ve onurdan, yine “Şaḥvetu’l-mārid” ve “Lehebu’l-ḥanīn” adlı divanlarında da sürgünün zorluklarından ve vatan özleminden bahsetmektedir. “el-Fevāḡī” ve “Fī Cenneti’l-ḥubb” adlı divanlarında ise temel olarak aşk ile kadını ele almaktadır ve onun aşkı çoğu zaman hissîdir.

Şiirin temelde önemli bir mesaj taşıdığına inanan şair, İslam’a ve onun mesajına derin bir inanç besleyen bir Arap milliyetçisidir. Nitekim Mısır’da 1952 devrimi başladığında el-Ḳāsimī, hemen “Min vaḥyi’t-taḥḥīr” kasidesiyle devrimi desteklemiştir.²¹⁸

Şairin ilk şiir divanı “el-Fevāḡī” Lübnan’da yayımlanmıştır. Bu divan aynı zamanda Emirlikler’de modern bir şair tarafından yayımlanan ilk şiir divanıdır. Kızı şair Meysūn Şaḳr, biyografisi ve fasih ile nabaṭī şiirlerini içeren şiir koleksiyonunu yayımlamıştır. Şiirlerinin çoğu vatansever temalar içerse de gazellerde, dualarda ve tasvirlerde çok çeşitli şiirsel amaçlar taşımaktadır.²¹⁹

BAE’de şiirin öncülerinden biri olarak kabul edilen el-Ḳāsimī, şiir ve edebiyatın gelişmesine katkıda bulunan ve klasik şiir yazan ilk şairlerden biridir. Aynı zamanda Basra Körfezi’nde divan yayımlayan ilk isimlerdendir. Sultān el-‘Uveys, Ḥalfān b. Muşbih ve diğerleriyle birlikte el-Ḥīra grubunun kurucu üyesidir. Şair ve görsel sanatçısı olan kızı, eserlerini incelerken şunları söylemektedir:

²¹⁶ Gānim, *Me’a şu’arā’ mine’l-İmārāt*, s.70-71.

²¹⁷ ‘Ubeyd, *a.g.e.*, s.21.

²¹⁸ Gānim, *Me’a şu’arā’ mine’l-İmārāt*, s.68-70.

²¹⁹ el-Budūr, *a.g.e.*, s.361-362.

“Şair Şeyh Şakr el-Ķāsimī -o zamanlar- fitratla şiir yazardı. O bir şiir avcısıydı, ruhu olmayan yetenekli bir profesyonel yapımcı değil. Bu yüzden onun şiirlerini parlak ve büyüleyici buluyoruz. Ancak bazıları elinden kaçabilir ve bu nadir görülen bir durumdur, dolayısıyla aruz olarak kusurlu olabilir. Bu yüzden -ve benim kanaatim bu- yakın arkadaşlarının tavsiyelerine başvurduğu bu değişiklikleri yaptıktan sonra incilerini bir divandan diğerine taşıyarak ve içine dağıtarak değiştirdi. Belki de emin olmadığım için söylüyorum. Bunun nedeni onun fitratı gereği bir şair olması, aruz, kafiye ve gramer öğrencisi olmamasıdır. Şiirin müziğini, okumaktan ve dinlemekten edindikleriyle net bir şekilde hissediyor. Bu yüzden şiirleri canlı ve hicvediciydi. Belki de bunun arkasında, bir koleksiyondan diğerine fark ettiğimiz gibi, şairin yazılarıyla ilgili sürekli kaygısı ya da şiirsel araçlarının gelişimi yatıyordu.”²²⁰

Çağdaşı olan birçok Arap şairle bağlantısı olan el-Ķāsimī pek çok şairden etkilenmiş ve onların bazı şiirlerine karşı çıkmıştır. Bu durumu kızı Meysūn şöyle ifade etmektedir:²²¹

“Bazı şairlerden ne kadar etkilendiğini veya onlara olan hayranlığını fark ettim. Bu durum onu, onların usulüne göre şiir okumaya yahut onlara karşı çıkmaya yahut bazı şiirlerini bölmeye, beyte üç mısra ilave etmeye, beğendiği, içeriğine uygun gördüğü veya şiirdeki sanatsal veya entelektüel konumunu desteklediği bazı mısra veya beyitleri şiirlerine dahil etmeye teşvik etti.”

Şairin, babası şair Şeyh Sultān el-Ķāsimī’nin yanı sıra etkilendiği diğer şairler ise; İmru’u’l-Ķays, Mutenebbī, ‘Umer b. Ebī Rebī’a, Ebū Temmām, el-Buhturī, Cemīl b. Ma‘mer, İbn Zeydūn, Ebū Nuvās, Ebū Firās el-Ħamdānī, Ebu’l-‘Alā’ el-Me‘arrī, el-Mu‘temid b. ‘Abbād, eṭ-Ṭuġrā’ī, Aḥmed Şevķī, Ḥāfiẓ İbrāhīm, Ebu’l-Ķāsim eş-Şābbī, İlyā Ebū Mādī, ‘Umer Ebū Rīşe ve ‘Abdullāh el-Fayşal’dır.²²²

²²⁰ Şāhīn, a.g.e., s.16.

²²¹ A.e., s.18.

²²² A.y.

el-Ḳāsimī'nin tüm şiirlerinde klasik nazım biçimini koruduğu, şiirinin genel olarak iyi biçimlendirilmiş olmasına rağmen doğrudanlığa ve çok fazla açıklamaya yöneldiği görülmektedir.²²³

Şairin “Reṣā' bedeviyyi'l-cebel” kasidesi gibi pek çok ağıt şiiri, ihvanlığa dair pek çok şiiri ve Acemin cehaletine karşı yazılmış pek çok şiirsel eleştirilerinin yanı sıra çok sayıda aile şiiri de bulunmaktadır.²²⁴

3.1.22.Kerīm Ma'tūk (1963-)

'Abdulkerīm Ma'tūk el-Merzūkī 1963 yılında Şârika'da doğmuştur. Beyrut Üniversitesi'nden Arap dili alanında lisans derecesine sahiptir. Birden fazla alanda çalışmıştır. Seçkin genç şairlerden biri olarak kabul edilmektedir. Dili sağlam, kelime dağarcığı zengin, üslubu akıcı ve anlaşılır, sözcük dağarcığı çok zengindir. Güzel hitabetiyle öne çıkmaktadır. Katıldığı bir şiir programının ilk oturumunda “Şairlerin Prensi” ünvanını kazanmıştır. Füceyre Kültür Derneğinden “Kültürel Kişilik Ödülü” ve Gençlik ve Spor Bakanlığından plaket almıştır.²²⁵ Abu Dabi'deki Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği başkanı olan şair, şiir divanları da dahil olmak üzere birçok eser yayımlamıştır.²²⁶ Bazı divanları:²²⁷

Menāhil (1988)

Ṭavvaḳtini (1992)

Ṭufūle (1992)

Hāza ene (1996)

A 'şābu's-sukker (2008)

Hel yuḥibbul'lāh Emrīka? (2008)

²²³ Ġānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.72.

²²⁴ A.e., s.74-75.

²²⁵ el-Budūr, a.g.e., s.643.

²²⁶ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/3915> , 11.08.2024.

²²⁷ 'Ubeyd, a.g.e., s.25; (Çevrimiçi)

https://ar.m.wikipedia.org/wiki/D983D8B1D98AD985_D985D8B9D8AAD988D982 , 10.01.2025.

Ma'tûk, klasik ve yeni formları birleştirir. Uzun divanı "Tufûle"; kendisinin, ailesinin, halkının ve çevresinin bir nevi otobiyografisini ortaya koyar niteliktedir. Divanındaki yeni şiir formu, ilk cümleden itibaren hikâyecilikten ilham alan şiirsel anlatımın akıcılığına yardımcı olmuştur.²²⁸ Bu divanını müzikal bir formda serbest nazımla yazmıştır.²²⁹

3.1.23.Mānī' Sa'īd el-'Uteybe (1946-)

Mānī' b. Sa'īd b. Aḥmed el-'Uteybe, 1946 yılında Abu Dabi'de dünyaya gelmiştir. 1963 yılında Katar medreselerinde lise eğitimini tamamlamıştır. 1969 yılında Bağdat Üniversitesi Ekonomi Bölümünden mezun olmuştur. 1974 yılında Kahire Üniversitesi'nde yüksek lisans derecesi yine aynı üniversitede ekonomi ve siyaset bilimleri alanında doktora derecesi almıştır. Ayrıca Fas'ta Arap edebiyatı alanında da doktorası bulunmaktadır.²³⁰

BAE'de Petrol ve Sanayi bakanı ve BAE Devlet Başkanı'nın özel danışmanı olarak çalışmıştır. Siyasi ve ekonomik rolünün yanı sıra edebiyat çevrelerinde Arap şiirinin şövalyelerinden biri olarak tanınan el-'Uteybe, Arap şiir kütüphanesini 22'si nabaṭī şiiri olmak üzere 60'dan fazla şiir divanıyla zenginleştirmiştir. Siyasi, sosyal, ekonomik veya aşk şiiri olmak üzere çeşitli içeriklerde şiirler yazmıştır. Ayrıca birçok roman da yazmıştır.²³¹

Çocukluk ve gençlik yıllarında şiirler yazmıştır. Şiirleri ekonomik durumlardan etkilenmiştir. "Kaşā'id bitrūliyye" adını verdiği bir koleksiyonda topladığı birçok petrol şiiri vardır. Böylece petrol konularını şiirsel bir biçimde

²²⁸ Nūfel, **a.g.e.**, s.414.

²²⁹ **A.e.**, s.456.

²³⁰ el-Budūr, **a.g.e.**, s.661; Sa'īd b. 'Ubeyd b. 'Abdillāh el-Vehībī, "eş-Şūratu's-ş-riyye 'inde Mānī' Sa'īd el-'Uteybe: dirāse belāgiyye", **IJSOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences**, Vol. V, Issue 14, August 2019, s.1146.

²³¹ **A.e.**, s.1144-1145.

formüle eden ilk kişi olmuştur.²³² “Kaşā'id bitrūliyye” adlı divanında tamamı petrol dünyası, petrolün durumu ve koşullarıyla ilgili birçok kasidesini bir araya getirmiştir.²³³ Petrol ve şiir arasındaki ilişkiye dair düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

“Başlangıçta petrolün şiire uygun olmayan bir konu olduğunu düşünmüştüm ancak bir süre sonra bölgede yaşanan birçok sıcak olayın neticesinde petrolün şiire elverişli bir madde olduğunu keşfettim. Onun aracılığıyla daha yüksek seviyelere ulaşmak için bir çıkış noktası ve esneklik buldum.”²³⁴

Şairin kullandığı imgelerde, dilinde veya üslubunda etkileyici ve yüksek bir sanatsal seviyeye ulaşan romantik bir nağmenin galip geldiği bazı şiirleri vardır. Bunlar, “Kaşā'id ile'l-ḥabīb”, “Neşīdu'l-ḥabīb”, “Emīru'l-ḥubb” ve “Mecdu'l-ḥudū”²³⁵.

Şair, ağırlıklı olarak düzyazı ve geleneksel tarzda Arap şiirleri veya BAE millî şiirleri de yazmıştır. Bu nazım türü, “Leyl ṭavīl” ve “Mesīra” adlı iki şiir koleksiyonunda görülmektedir.²³⁶

Şairin koleksiyonlarındaki duygusal nağmeler, bir dizi duygusal deneyim etrafında dönmektedir. Ayrıca, doğaya olan hayranlığı, sıkça kullandığı temalardan biri olarak çeşitli şiirlerinde kendini göstermektedir. Şairin şiir dilinde bu, dilin çağrışımlarıyla bağlantılı olarak belirgin bir gelişme kaydettiği söz konusu divanların okuyucusu için açıkça görülmektedir.²³⁷

el-'Uteybe'nin şiirinde teşbih, mecaz ve kinaye gibi pek çok edebî sanatlar görülmektedir. Bu sanatsal araçlar onun şiirinde tasvirin güzelliğini ve ihtişamını

²³² (Çevrimiçi)

https://www.marefa.org/D985D8A7D986D8B9_D8B3D8B9D98AD8AF_D8A7D984D8B9D8AAD98AD8A8D8A9 , 13.03.2024.

²³³ Ḥasen, **el-Ḥareketu's-şi'riyye**, s.197.

²³⁴ el-Vehībī, **a.g.m.**, 1149.

²³⁵ Ḥasen, **el-Ḥareketu's-şi'riyye**, s.197.

²³⁶ **A.y.**

²³⁷ **A.y.**

göstermektedir. Şairin dinî, siyasi ve sosyal kültürü şiir metninin diline yansımış ve şairin şiir dili milletin yaşadığı acıların ve çilelerin etrafında şekillenmiştir.²³⁸

Şairin şiir metninin dili, şairin yaşadığı çağın kaygılarıyla harmanlanmış özgünlük prensibine bağlıdır. Şair ile ilgili farklı konularda şiirler kaleme alınsa da dili tek bir manaya hizmet eder. O da yaklaşan aydınlık geleceğe dair iyimserliktir.²³⁹

Şairin şiirlerinde el-‘Atiyye’nin şiir dili olan yalınlık, açıklık ve doğrudanlık hâkimdir. Onun şiirsel imgeleri, şairin yaşadığı çevreden ve toplumsal-siyasi gerçeklikten kaynaklanarak kendiliğinden ve zorlamasız ortaya çıkmıştır.²⁴⁰

el-‘Uteybe’nin şiiri akıcılığı, zarafeti, duyguların samimiyeti ve netliğiyle öne çıkmaktadır.²⁴¹ “Şurūḡ” adlı divanında şiirlerinde çizdiği imajının malzemelerini büyük önem verdiği insandan almıştır. Nitekim insan hayatı onun şiirini etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu hayata dair hissettiklerini ifade etmek için imgelerini buradan türetmiştir.²⁴²

İmgelerini genel olarak Arap ülkesi halkının ve özel olarak da Emirliklerin yaşadığı sosyal ve politik ilişkilerden elde etmiştir. Böylece şairin sadece kişisel kaygılarıyla meşgul olmadığı, aynı zamanda halkının kaygılarını da ifade ettiği ve özellikle Arap dünyasındaki kriz, savaş ve bölünmüşlüğü temsil ettiği millî boyutla meşgul olduğu görülmektedir.²⁴³

Filistin meselesiyle meşgul olan el-‘Uteybe, imajını Filistin gerçekliğinden ve Yahudilerin başına gelenlerden almaktadır.²⁴⁴

عَرَبِيٌّ قَضَىٰ عَلَيْهِ الْوُجُومُ
أَيْنَ وَلَّىٰ سَلَامُهَا الْمَرْعُومُ

وَفِلَسْطِينُ صَرْخَةٌ فِي ضَمِيرٍ
مَرْقُوهَا بِحُجَّةِ السَّلَامِ لَكِنْ

²³⁸ el-Vehibî, a.g.m., s.1158.

²³⁹ A.y.

²⁴⁰ A.e., s.1158-1159.

²⁴¹ A.e., s.1145.

²⁴² A.e., s.1115-1116.

²⁴³ A.e., s.1156.

²⁴⁴ A.y.

Arap vicdanında bir çığıktır Filistin

Barış bahanesiyle böldüler ama

Suskunluğun yok ettiğı

Onun sözde barışı nereye gitti?

Şair, tasvir malzemelerinin ilham kaynağı olarak doğada var olanlarla yani; ağaçlar, bitkiler ve çiçekler gibi büyüyenlerle, toprak ve çöl gibi terkedilmiş olanlarla, gökyüzü, gezegenler, gök gürültüsü, şimşek, bulutlar ve yağmur gibi atmosfere özgü ve mevsimlere özgü olanlarla, deniz ve pınarlar gibi akanlarla ve zamana ve mekâna özgü olan ağaç ve çiçek görüntüleriyle ilgilenmektedir. Malzeme olarak ağaç ve çiçekleri kullandığı tasvirleri onun “eş-Şurūk” adlı divanında karşımıza çıkmaktadır:²⁴⁵

تَغْزُو الْقُلُوبَ بِقَدِّهَا الْمَيَّاسِ
رَعْمَ السَّوَادِ يُضِيءُ كَالنَّبْرَاسِ

Yaseminin yaşındaydı komşum
Gül renginde yüzü ve saçları

كَأَنْتُ بَعْمُرِ الْيَاسْمِينَةِ جَارَتِي
وَالْوَجْهُ فِي لَوْنِ الْوُرُودِ وَشَعْرُهَا

Fethediyor mağrur endamıyla gönülleri
Karanlığa rağmen parlıyor bir fener gibi

Şair, tasvirlerinin malzemesini at, deve ve diğer evcil hayvanlardan alıp kuşlara yönelmiş ve şiirinde bunlara fazlasıyla yer vermiştir. Şair, at tasvirini şu şekilde dile getirmiştir:²⁴⁶

بَيْنِي وَبَيْنَ الْخَيْلِ عَهْدُ صَدَاقَةٍ

Benimle atlar arasında bir dostluk antlaşması var

Şair ile at arasındaki aşkın boyutunu şöyle ifade eder:

فَإِذَا رَأَيْتَنِي حَمَمْتُ وَتَكَلَّمْتُ

Beni gördüğünde kişner ve konuşurdu

²⁴⁵ A.e., s.1156-1157.

²⁴⁶ A.e., s.1157.

Okuyucuya atın hızını tasvir eder ve şöyle der:

وَأَضْمُهَا وَأَطِيرُ فَوْقَ مُنُونِهَا

Onu kucaklayıp sırtında uçuyorum

Şairin, avlanmayı sevmesinden dolayı tasvirlerini kuşlardan özellikle de şahinlerden oluşturduğu görülmektedir:²⁴⁷

وَذُرَى الْأَرْضِ مَقَرِّي

Kanatlarım vardır şahin gibi

لِي جَنَاحَانِ كَصَقْرِ

ve benim meskenimdir yeryüzünün zirvesi

Serçelerden “havanın bakirelerine” diye hitap ederek bahseder ve şöyle der:²⁴⁸

فَعَلَامَ الْخَوْفِ مِنَّا وَالنُّفُورِ

Biz bir aileyiz ey umudun serçeleri

نَحْنُ أَهْلُ يَا عَصَافِيرَ الْأَمَانِي

Neden bizden korku ve nefretiniz

Vahşi hayvanları da konu edinen şair, geyiğe hayran olduğu için geyiğin zarafetinden esinlenerek tasvir yapmış ve hostesleri geyikle betimlemiştir. Nitekim şiirinde şöyle demiştir:²⁴⁹

يَا غَزَالَاتِ الْبَرَارِيِّ وَالْقَوَافِي

يَا وَرُودَ الْحَرْفِ مَا بَيْنَ السُّطُورِ

Ey çöllerin ve kafiyelerin geyiği

Ey satırlar arasındaki harfin çiçekleri

Şair, bedevi kızlarını ceylanlara benzetir ve şöyle der:

²⁴⁷ A.e., s.1157-1158.

²⁴⁸ A.e., s.1158.

²⁴⁹ A.e., s.1157.

يَعَارُ عَلَيْهَا الْحُسَامُ الرَّهِيْفُ

وَفِي خَيْمَةِ الْبَدْوِ هَدْيٌ طِبَاءُ

Ve bedevi çadırında bu ceylanlar vardır

Keskin kılıcın kıskandığı

Şairin “Şurūk” kasidesindeki şiirleri çeşitliliğe rağmen tek bir çiçeğin yapraklarını oluştururlar. Şair, çektiği bütün sıkıntılarına rağmen uzun gecelerinin ardından, hiç batmayan bir gün doğumunu kendisine bahşetmesini umarak bu şiirini milletine hediye etmiştir.²⁵⁰

el-‘Uteybe’nin 1979 yılında “Uğniyāt min bilādī” koleksiyonunda nabaṭī şiirlerinden oluşan bir koleksiyonu yayımlanmıştır. Bazı şiirlerinin tarihi 1960’lara kadar uzanmaktadır. Bunun bir örneği 1969 tarihli “Kaşidet Ebū Ḥalīfe” kasidesidir. Bu tarih, şairin nabaṭī şiirini yazmaya başlamasından duyduğu gururu temsil etmektedir.²⁵¹

Şair, seksenli yıllarda sekiz nabaṭī şiir koleksiyonu yayımlamıştır. Bunlar: 1982’de “Dānāt mine’l-Ḥalīc”, 1983’te “Hemsu’s-şahrā” ve “Vāḥāt mine’ş-şahrā”, 1984’te “Leylu’l-‘āşikīn”, 1985’te “‘Alā şevāṭi’ Ġantūt” ve “Nesīmu’ş-şurūk”, 1987’de “Serābu’l-ḥubb” ve 1989’da “Zabyu’l-cezīra”.²⁵²

Doksanlı yıllara gelindiğinde şair; 1991 yılında “el-Ġadīr”, 1995’de “Rīmu’l-bevādī”, 1996’da “Verdetu’l-bustān”, 1997’de “Fetātu’l-ḥayy” adlı divanlarını yayımlamıştır. Nabaṭī şiir koleksiyonlarının yaygınlığı bu yüzyılın ilk 10 yılında zirveye ulaşmıştır. Bu türden dokuz koleksiyon, yalnızca bu 10 yıl içinde el-‘Uteybe tarafından yayımlanmıştır. Bunlardan beşi, “Būḥu’n-naḥīl”, “Ḍiyā’u’ḍ-ḍiyā” ve “Fī’l-bādiye”, “Fī zilālī’l-liḳā” ve “Ġinā’u’s-seḥāb” koleksiyonlarının ortaya çıktığı 2000 yılında toplanmıştır. Kalan dördü yılın geri kalan yıllarına dağılırken 2001’de “el-Kāfile”, 2002’de “Nūru’l-‘ayn”, 2004’te “Ṭuyūru’ş-şevḳ” ve “Beynī ve beynek”

²⁵⁰ A.e., s.1158.

²⁵¹ A.e., s.1147.

²⁵² A.y.

koleksiyonları ortaya çıkmıştır.²⁵³ el-‘Uteybe’nin ulaşabildiğimiz diğer divanları ve yayım tarihleri şu şekildedir:²⁵⁴

- Ḳaṣā’id ile’l-ḥabīb (1982)
- Emīru’l-ḥubb (1984)
- Ḥavāṭir ve zikrayāt (1985)
- Neṣīdu’l-ḥabīb (1985)
- el-Mesīra (1985)
- Mehaṭṭāt ‘alā ṭarīkı’l-‘umr (1985)
- er-Risāletu’l-aḥīra (1986)
- Kasā’id bitrūliyye (1986)
- Leyl tavīl (1987)
- Ḍiyā‘u’l-yeḳīn (1988)
- Mecdu’l-ḥudū‘ (1990)
- Eḡānī ve emānī (1991)
- er-Raḥīl (1992)
- Limāzā? (1996)
- Neb‘u’ṭ-ṭayyib (1997)
- Beṣāyir (1997)
- Ḥumāsiyyāt ilā seyyideti’l-meḥabbe (1998)
- eṣ-Ṣurūḳ (1999)
- Ummu’l-benāt (1999)

Bunlar dışında, el-‘Uteybe’nin “eṣ-Ṣi‘r ve’l-ḳā’id”, “Li’enne” ve “Zuhūr fevḳa’r-rimāl” adlı divanları da bulunmaktadır. Ayrıca “Kerīme” adlı TV dizisine çevrilen bir romanı vardır. Bunun dışında ekonomi ve farklı alanlarda kitapları da mevcuttur.²⁵⁵

²⁵³ A.e., s.1147-1148.

²⁵⁴ ‘Ubeyd, a.g.e., s.26.

²⁵⁵ el-Budūr, a.g.e., s.661; (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8A7D986D8B9_D8B3D8B9D98AD8AF_D8A7D984D8B9D8AAD98AD8A8D8A9 , 04.07.2024.

3.1.24. Mubārek b. Hamed el-‘Aḳīlī (1875-1954)

Mubārek b. Hamed el-‘Aḳīlī el-İhsā’ 1875 yılında dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta Dubai’ye gelip yerleşmiştir. Çok okuma yapması, bilgisi ve ülkeye ulaşan dergi ile gazetelerde yazılanları ve yayımlananları takip etmesi nedeniyle çeşitli alanlarda kültür sahibi olmuştur. Şiiri anlam ve yapı bakımından güçlüdür, kelimeleri zengin ve açıktır. Geleneksel ekole mensup olmasına rağmen yapıları güçlü ve şaşırtıcıdır. Hem fasih hem de nabaṭī şiirler yazan şair her iki türde de ustalaşmıştır.²⁵⁶

Kendi el yazısı ve başkalarının nüshalarını toplayarak ilk şiirlerinden oluşan divanını hazırlamıştır. Fasih olanı “Ġāyetu’l-merām li-ehli’l-ġarām” ve nabaṭī olanı ise “Kifāyetu’l-ġarām ‘ani’l-mudāme ve’n-nedīm” olarak adlandırmıştır. Bunlar farklı amaçlarla siyaset, toplum, övgü ve diğer konularda yazılmıştır.²⁵⁷

Bilāl el-Budūr bir çalışmasında el-‘Aḳīlī’nin fasih şiirindeki temalarının fahr, medih, hiciv, ağıt ve siyaset olarak sınıflandırılabilceğini belirtmektedir. Nabaṭī şiiri ise gazel, fahr, medih, öğüt, rehberlik ve zamanın değişen şartlarından şikâyet konularını kapsamaktadır.²⁵⁸

Okuyucu, el-‘Aḳīlī’nin nabaṭī şiirinin Arap okuyucu için açık olduğunu fark edecektir. Çünkü kendisi fasih Arapça konuşmaktaydı ve yerel lehçenin klasik lehçeye Emirlikler’den daha yakın olduğu el-İhsā’da yetişmişti. Sahip olduğu kültür birikimine gelince; bu kendi çabasıyla, kadim şiir ve edebiyatın yanı sıra, üslubundan ve şiirinden de anlaşılacağı üzere el-Bārūdī, Şevḳī ve Hāfiz İbrāhīm gibi Rönesans şairlerini okuması sayesinde olmuştur.²⁵⁹

²⁵⁶ el-Budūr, a.g.e., s.683.

²⁵⁷ A.e., s.684.

²⁵⁸ Ġānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.23.

²⁵⁹ A.e., s.26.

3.1.25. Mubārek en-Nāhī (1900-1982)

eş-Şeyh Mubārek b. Seyf en-Nāhī 1900 yılında Şârîka’da dünyaya gelmiştir. Şeyh ‘Abdulkerîm el-Bekrî’den eğitim almıştır. Daha sonra bir grup arkadaşıyla birlikte Katar’a giderek o dönemde Katar’da kadı ve öğretmen olan, Suudi Arabistan Krallığı’nda el-Kāsım eyaletinin âlimi muhterem eş-Şeyh el-Celîl Muḥammed b. ‘Abdil‘azîz el-Māni’ in yanında eğitim almıştır. Hadis, tefsir, dil ve tevhit ilimlerini öğrenmiş daha sonra orada öğretmenlik yapmıştır.²⁶⁰

“el-Feth”, “eş-Şūrā”, “eş-Şebāb”, “el-‘Arab”, “el-Kuveyt” ve “el-Baḥreyn” gibi Arap dünyasında yayımlanan birçok gazete ile dergiye makaleler yazması sayesinde oldukça gelişmiştir. 1929’da “el-Menār” gazetesinde “Nebī du‘iye fī Dubey” başlıklı makalesi, 1932’de ise “ed-Da‘ve ile’l-İslām” başlıklı makalesi de dahil olmak üzere “el-Feth”te makaleleri yayımlanmıştır.

İslam davetçilerinden biri olan en-Nāhī, İslam dünyasıyla irtibat halindedir. Hamaset, öğüt ve rehberlik içeren şiir seçkileri vardır. Şiirine gelince onun ilim adamlarının vaaz olarak nitelendirilebilecek şiirlerine eğilimi vardır.²⁶¹ Net bir vizyona sahip, millî kaygılarla meşgul, hak dinin değerlerine bağlı kalarak bilimsel kalkınma ve ilerleme çağrısında bulunan bir davetçidir.²⁶²

Şiirleri hiçbir şiir antolojisine kaydedilmemiş bir şairdir. Ancak Mubārek el-Ḥātîr, bazı şiirlerini de ekleyerek kendisi hakkında bir kitap yayımlamıştır.²⁶³

3.1.26. Muḥammed Ḥalīfe b. Ḥāḍîr (1948-2011)

Şair Muḥammed Ḥalīfe b. Ḥāḍîr 1948’de Dubai’de dünyaya gelmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra Dışişleri Bakanlığına girmiştir. Beyrut’taki Devlet

²⁶⁰ el-Budūr, a.g.e., s.699.

²⁶¹ A.e., s.700.

²⁶² Gānim, Me‘a şu‘arā’ mine’l-İmārāt, s.44.

²⁶³ el-Budūr, a.g.e., s.700.

Büyükelçiliğinde ardından Pakistan'ın Karaçi şehrinde Başkonsolos olarak görevlendirilmiştir. Beyrut; Arap kültürü ve Arap insanıyla özdeşleşen İbn Hâdir'in hayatında önemli bir duraktır. O, bütün benliğiyle bir Arap milliyetçisidir. Yoğun okumalar yaptığı Arap edebiyatına olan tutkusu ve sevgisi, Arap edebiyatından pek çok kitabı ezberlemesine vesile olmuştur. Divanlarını neredeyse ezberlediği ve hakkındaki eleştirel yazıları incelediği el-Mutenebbî'yi çok severdi. Onun girişken kişiliğinin ve yüksek özgüveninin el-Mutenebbî ile olan bağında bir rolü bulunmaktadır. Arapçılığı onu Suriye'ye gidip orayla ve halkıyla bağ kurmaya itmiştir. Arapça ve yabancı şiirler okuması ve edebiyat eğitimi onu, kullandığı araçlarda ustalaştırarak yaratıcı bir şair yapmıştır. Dili sağlam, anlamları açık ve muazzamdır. Arap diline olan tutkusu yaratıcılığına yansımıştır. Düşüncede hatayı ve yüzeyselliği reddeder, bir şiir okuduğunda onu eleştiri terazisine koyar ve bir kusur bulursa sahibini eleştirir. Endişelerini paylaşmak için zevkine ve bilgisine güvendiği biriyle iletişime geçer.²⁶⁴

Hem nabaî hem de fasih şiirler yazmıştır. Fasih şiirde kafiyeli şiir, nesir şiir ve serbest şiir yazmıştır. Her şeyde usta; romantizmin olduğu yerde romantik, vatansever milliyetçiliğin olduğu yerde “bir volkan” gibidir. Toplumunun umut ve acılarıyla yaşamıştır. Kültür ve Bilim Konseyinin kurucu üyesi olup birden fazla oturumda Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı yapmıştır. Federal Ulusal Konsey üyeliğine seçilmiştir. Aynı zamanda Arap kültür ortamını zenginleştiren ve birçok yazara pencere açan “el-Muntedā” adlı kültür dergisinin yayın kurulu üyesiydi.²⁶⁵

1983 yılında dergide yayımlanan “Ente yā kalb kad eserte tumūhī” kasidesi, şairin rasyonel düşüncesini ve milletin kalkınmasının nasıl olabileceğine dair vizyonunun açık bir göstergesidir. Pek çok şiiri ile makalesinde ve yaşamının sonraki yıllarında da bu konu zihnini meşgul etmiştir.²⁶⁶

Şairin “Kaşr Za'bīl” kasidesi Şihāb Gānim tarafından tercüme edilip Hālīc Times'da ve Gānim'in “Kaşā'id mine'l-İmārāt” kitabında yayımlanmış, “Lā taḥlum”

²⁶⁴ A.e., s.737-738.

²⁶⁵ A.e., s.738.

²⁶⁶ Gānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.134.

adlı serbest kasidesi de yine Ğānim tarafından tercüme edilip Ğānim'in "Kahve ve temr" kitabında yayımlanmıştır.²⁶⁷

3.1.27. Muḥammed Şerīf eş-Şeybānī (1930-1998)

1930'da Bahreyn'de dünyaya gelen eş-Şeybānī, Bağdat'taki okul, enstitü ve üniversitelerde okumuştur. Emirliklere taşınıp oraya yerleşmiş ve vatandaşlığını almıştır. Öğretmen ardından da Abu Dabi'deki Halk Kütüphanesi'nin genel sekreteri olarak çalışmıştır.

Irak'ta yaptığı çalışmalar, yeteneğinin ve kültürünün oluşmasını etkilemiştir. Onun üslubu; ifadesinin sağlamlığı, zengin kelime hazinesi ve Arap milliyetçiliğine olan temayülü ile ayırt edilmektedir. Şiirleri, XX. yüzyılın başında Arap şiirini destekleyen ilk nesil şairleri taklit etmektedir.²⁶⁸

Şairin ilgisi özellikle şiir yazmaya ve tarih alanında okuma yapmaya odaklanmıştır. Basılı birçok divanı vardır. Bunlar: "en-Nefehātu'l-Ḳaṭariyye 1", "en-Nefehātu'l-Ḳaṭariyye 2", "Melḥametu'l-eğārīdi's-şuğrā", "Ferḥatu'ş-şa'b", "el-Bevādir ve'z-zevāhir", "A'rāsu'd-ḍahāyā" ve "Tevḳī'āt 'alā defteri 'āşik".

eş-Şeybānī'nin, son divanında bahsettiği çok sayıda el yazması divanı da vardır. Bunların çokluğu onun üretken bir şair olduğunu göstermektedir. Ayrıca "el-Cevāhir fī şī'r İbn Zāhir" adlı bir kitabı da bulunmaktadır. Basılı düzyazı eserleri arasında ise "A'lāmu'l-Ḥalīc 1", "İmārat Ḳatar beyne'l-mādī ve'l-hādir" ve "Tārīḥu'l-ḳabāilī'l-'Arabiyye fī's-sevāhili'l-'Arabiyye" yer almaktadır.²⁶⁹

Aḥmed Muḥammed 'Ubeyd, 2001 yılında yayımlanan "eş-Şī'ru'l-İmārātiyyi'l-mu'āşır" adlı kitabında eş-Şeybānī'ye "el-Ḳaḍiyyetu'l-'Arabiyye fī şī'r Muḥammed Şerīf eş-Şeybānī" başlıklı bir bölüm ayırmıştır. eş-Şeybānī; Aḥmed Emīn el-Medenī,

²⁶⁷ A.e., s.136-137.

²⁶⁸ el-Budūr, a.g.e., s.767.

²⁶⁹ Ğānim, Me'a şu'arā' mine'l-İmārāt, s.94-95.

söz konusu kitabın yazarı ve kendi kuşağının pek çok şairi gibi, klasik ve serbest ölçülerde şiir yazmaktaydı. “A‘rāsu‘d-ḍahāyā” adlı divanındaki “Eyyuha’t-tārīḥ seccil” şiiri serbest ölçüyle yazılmış olup “Sabra ve Şatilla” katliamını ve Filistin direnişini anlatan uzun bir şiirdir. Yine aynı divanındaki “Fidā’ arḍuk ‘umrī” şiirinde şair Filistin’den bahsetmektedir. Beyitler şairin Arapların ve Müslümanların esas davasına duyduğu hamaseti göstermektedir. Aynı divandaki başka beyitlerinde ise petrolü kesen Arap ülkelerinin konumuyla (yani Şeyh Zāyid ve Kral Fayşal’ın konumlarıyla) gurur duymaktadır. “Yā ummī kūnī yeden tecrī‘l-munā” başlıklı kasidesi Şeybānī’nin Arapçılığa, İslam’a ve vahdet meselesine olan inancının boyutunu gösteren şiirlerinin bir örneğidir.²⁷⁰ Şair, “A‘rāsu‘d-ḍahāyā” adlı divanındaki kasideleri ise Lübnan, gençlik ve birlik üzerine olan bazı kasideler dışında Filistin meselesi üzerine yazmıştır.²⁷¹

Bahsettiğimiz 27 şair dışında pek çok şair bulunmaktadır. Bu şairler: Aḥmed b. Ḥabīb Āl Ġarīb, eş-Şeyḥ Aḥmed b. Sūḳat, Aḥmed Ḥamed, Aḥmed Ḥalīfe es-Suveydī, Aḥmed b. Ḥalīfe el-Maṭrūṣī, Aḥmed Ḥalīfe el-Hāmīlī, Aḥmed Rāşid Sānī, eş-Şeyḥ Aḥmed b. ‘Abdil‘azīz Āl Mubārek, Aḥmed Būruḥayme, ‘Alī Ebu’r-Rīş, ‘Alī Ebu’l-Kāsım, Bilāl el-Budūr, Cābir Aḥmed el-Manşūrī, Cāsım b. Seyf el-Midfā’, Cemāl b. Ḥuveyrab, Ḥabīb b. Ġarīb, Ḥabīb Sūmer, Ḥasen en-Neccār, Ḥamīd Aḥmed Rāşid en-Na‘īmī, Ḥamed Muḥammed Būşihāb, Ḥalfān ‘Alī Sa‘īd en-Neyādī, Ḥalīfe et-Tācir, Rāşid el-Ḥuḍar, Rāşid b. Ḥarīz, Rāşid b. ‘Alī b. Mektūm, Sālīm el-Ḥaddād, Sālīm Būcumhūr, Sālīm ez-Zumr, Sālīm el-Cermen, Sālīm el-Kerānī, Su‘ūd el-Kāsīmī, Sa‘īd Ma‘tūk, Sa‘ī el-Manşūrī, Şālīḥ el-Ḥammādī, Ṭalāl es-Şābirī, Ṭalāl Sa‘īd el-Cuneybī, Ṭalāl Sālīm, Zā‘in Şāhīn, ‘Abbās el-‘Uşfūr, ‘Abbās en-Numeyrī, ‘Abdul‘azīz İsmā‘īl ‘Abdulḥādī, ‘Abdulcebbār el-Mācid, ‘Abdulḥakīm ez-Zubeydī, ‘Abdurrahmān Kilintir, ‘Abdurrahmān b. Muḥammed eş-Şāmisī, ‘Abdurrahīm İsmā‘īl Muḥammed es-Sa‘īdī, ‘Abdurriḍā Ḥabīb, ‘Abdullāh Ḥasen el-Hediyye, ‘Abdullāh b. Şālīḥ b. Ḥanzāl, ‘Abdullāh el-Cellāf, ‘Abdullāh eş-Şeybe, ‘Abdullāh Muḥammed el-Musāvi, ‘Abdumelik b. Kāyed el-Kāsīmī, ‘Ubeyd el-Mezrū‘ī, ‘Alī ‘Abdullāh Muḥammed Sa‘īd, ‘Alī Ebu’l-Kāsım, ‘Alī es-Seyyid İbrāhīm, ‘Alī Seyf eş-Şu‘ālī, ‘Alī

²⁷⁰ A.e., s.94,97,100-102.

²⁷¹ Nüfel, a.g.e., s.458.

b. Temīm, ‘Alī ‘Ubeyd el-Hāmīlī, ‘Ādil Sālim, ‘İzzet ‘Abdullāh Hādīm, ‘Umer ‘Abdurrahmān Seyf, ‘Umer el-Mācid, ‘İsā Birrahīf, Ğānim b. ‘Abdullāh, Fāhim el-Kāsimī, Fehd es-Subhān, Mācid b. ‘Alī, eş-Şeyh Mānī‘ b. Rāşid Āl Mektūm, eş-Şeyh Muḥammed el-Ḥazrecī, Muḥammed b. Tavḳ, Muḥammed el-Maḥmūd, Muḥammed b. Rāşid Āl Mektūm, Muḥammed en-Neyyār, Muḥammed Şālih el-Ḳurḳ, Muḥammed Kilintir, Muḥammed b. Nu‘mān el-Ka‘bī, Muḥammed el-Kūs, Muḥammed b. ‘Alī eş-Şerfā, Muḥammed b. ‘Alī Muḥammed, eş-Şeyh Muḥammed Nūr, Muḫaffer el-Hammādī, Nāşır Cubrān, Nāşır b. Rāşid b. Lūtah, Nāşır b. Muḥammed el-Ġamlāsī, Hāşim el-Müsevī ve Hāşil el-Ġayş.²⁷²

Kadın şairler: Buşrā ‘Abdullāh, Cuveyriye el-Hāce, Hışşa ‘Abdullāh, Hanān el-Mezrūkī el-Medenī, Ru‘ā Sālim, Rahaf el-Mubārek, Zeyneb ‘Āmir, Şeyḫa el-Maṭīrī, Şāliḫa Ğābiş, ‘Ā‘işe eş-Şāmisi, Fevāġī Şaḳr el-Kāsimī, Kulşūm eş-Şeybānī, Necāt ez-Zāhiri, Hudā Emīn ez-Zer‘ūnī, Hudā Muḥammed es-Sa‘īdī ve Hind bintu Şaḳr el-Kāsimī.²⁷³

3.2.Nesir ve Belli Başlı Temsilcileri

3.2.1.Hikâye

Arap Körfezi’nde kısa hikâye, 1930’lu yılların sonlarından itibaren bazı ülkelerde sanatsal olarak olgunlaşmaya ve hikâyesel makalenin özelliklerinden yavaş yavaş kurtulmaya başlamıştır. Körfez ülkelerinden biri olan Kuveyt’te ilk kısa hikâye 1928 yılında “el-Kuveyt” dergisinde yayımlanmıştır. Yayımlanan bu hikâye şair Hâlid el-Ferec’in “Munīra” adlı hikâyesidir. Yazar, İbrāhīm ‘Abdullāh Ğalūm bu hikâyeyi Arap Körfezi’ndeki ilk kısa hikâye olarak kabul etmektedir.²⁷⁴ Bahreyn’de ilk kısa hikâye, yazar Maḥmūd Yūsuf’un “el-Bahreyn” gazetesinde yayımlanan “Hā’ira” adlı hikâyesiyle ortaya çıkmıştır. Suudi Arabistan’da kısa hikâye evlerde ve

²⁷² el-Budūr, a.g.e., s.893-906; ‘Ubeyd, a.g.e., s.13-27.

²⁷³ A.y.

²⁷⁴ er-Reşid Ebū Şu‘ayr, Medḫal ile’l-kışşati’l-kaşīrati’l-İmārātiyye, Şārika, İttiḥād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt, 1998, s.11.

kahvehanelerde yaygın olan halk hikâyelerinden etkilenererek ortaya çıkmıştır. Sanatsal hikâyenin özelliklerine sahip edebî anlamda ilk kısa hikâye ‘Azîz Dîyâ’ının 1933 yılında “Şavtu’l-Hicâz” gazetesinde yayımlanan “el-İbnu’l-āk” hikâyesi ile ortaya çıkmıştır. Muhammed ‘Abdurrahîm Kāfūd’un ifade ettiğine göre Katar’da ilk hikâye yazım girişimleri 1960’ların sonlarında “el-‘Urûbe” dergisinin genel yayın yönetmeni Yûsuf Ni‘me ile başlamıştır. Nitekim Ni‘me, 1962 yılında “Bintu’l-Halîc”, 1970 yılında “Liķā’ fî Beyrût” ve 1971 yılında “el-Veledu’l-hāyit” adlı hikâye koleksiyonlarını çıkarmıştır.²⁷⁵

BAE’de hikâye yazım girişimleri ise altmışların sonlarında ve yetmişlerin başlarında spor kültür kulüplerinde basit bazı dergilerin ve duvar gazetelerinin ortaya çıkmasıyla başlamıştır.²⁷⁶ BAE’de kısa hikâyenin başlangıcı devletin inşasının ilk dönemiyle birlikte 1970’lerin başına dayanmaktadır.²⁷⁷

BAE’deki kısa hikâye 1970’lerden beri bu alanda yetkin bazı öncülerin ellerinden çıkan modern bir edebî yazım sanatıdır. Ancak seksenli yıllar edebiyatta bu eğilimin net bir şekilde olduğu dönemi temsil etmektedir. Hikâyelerin çoğu günlük gazetelerde yayımlanmıştır. Bu durum, BAE Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliğinin kuruluşunun ilanından önce yerel basının BAE’de birçok kısa hikâyenin yayımlanmasındaki rolünü doğrulamaktadır. Bu hikâyelerden bir koleksiyonun toplanmasına katkıda bulunan söz konusu birlik “Şu’ün edebîyye” dergisinde birçok kısa hikâyeyi yayımlamıştır.²⁷⁸

‘Abdulhamîd Aḥmed’in ifade ettiğine göre BAE’de kısa hikâye alanında ilk adımı atan ‘Abdullāh eş-Şaḫr olmuştur. Öyle ki altmışların sonunda “en-Naşr Spor Kulübü” bülteninde “Ḳulüb lā terḥam” adlı hikâyesi yayımlanmıştır.²⁷⁹ Ancak Aḥmed, bu hikâyesini 1975 yılında ilk baskısını çıkardığı “el-Ḥaṣebe” adlı koleksiyonunda

²⁷⁵ A.y.

²⁷⁶ Şefūka ‘Abdurrahmān Deheb Suleymān, “el-Binā’u’l-fennī li’l-kışṣati’l-kaṣīra fî’l-İmārati’l-‘Arabîyyeti’l-Muttehîde min ḥilāl dirāseti’l-mecmū‘ati’l-kışaṣiyye: eş-şekā’ li-‘Alī ‘Abdul‘azîz eş-Şerhān- es-sibāḥa fî ‘ayney Ḥalîc yetevahḥaṣ li-‘Abdulhamîd Aḥmed- Hācer li-Selmā Maṭar Seyf”, **Cāmi‘atu’l-Ḳur‘āni’l-Kerîm ve’l-‘ulūmi’l-İslāmiyye Yüksek Lisans Tezi**, Hartûm, 2010, s.66.

²⁷⁷ Muhammed ‘Abdullāh el-Muṭavva’, “Melāmiḥ mine’t-teḡayyuri’l-ictimā’î fî Devleti’l-İmārāt dirāse fî’l-kışṣa”, **Şu’ün ictimā’iyye**, C.4, S.17, 1988, s.64.

²⁷⁸ A.e., s.60.

²⁷⁹ Muhammed Muḥyiddîn Mīnū, **Fennu’l-kışṣati’l-kaṣīra muḳārabāt ūlā**, 3.baskı, y.y., t.y, s.79.

yayımlamamıştır.²⁸⁰ Ayrıca bu ilk hikâye koleksiyonuna İngilizlerle ilgili ağır eleştiriler içermesi sebebiyle el konulmuştur.²⁸¹

BAE’de ilk kısa hikâyenin öncüsünün “er-Raḥīl” adlı hikâyesi ile Şeyḥa Mubārek en-Nāḥī olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır. Bu tezi doğrulayan güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Bunlardan biri de bu hikâyenin 1970 yılında yazılmış olmasıdır. Ayrıca bu hikâye Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği tarafından yayımlanan “Kullunā kullunā... Nuḥibbu’l-baḥr” adlı hikâye antolojisi de yer almaktadır. Bunların dışında yazar bu hikâyesiyle 1972’de Gençlik Bakanlığının düzenlediği edebiyat yarışmasına katılmış ve birincilik ödülü almıştır. Bu bilgiler en-Nāḥī’nin hikâye alanında öncü olduğunu ve onun liyakatini doğrulamaktadır.²⁸² Kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler neticesinde şöyle bir çıkarım yapmamız mümkündür:

Kısa hikâyenin öncüsünü Şeyḥa Mubārek en-Nāḥī olarak kabul edebiliriz. Zira ‘Abdullāh Şaḫr’ın dergide yayımladığı hikâyenin edebî bir boyuttan uzak olduğu fikri ağır basmaktadır. Bu fikri de daha sonra yayımladığı koleksiyonda hikâyesine yer vermeyişi desteklemektedir.

‘Abdulḥamīd Aḥmed BAE’de kısa hikâyenin başlangıcını ve ilerlemesini dört merhaleye ayırmaktadır. Bu merhaleler şu şekildedir:

Başlangıç Dönemi: 1968-1971

Devamlılık (Süreklilik) Dönemi: 1972-1975

Kültürel Dumur (Körelme) Dönemi: 1975-1979

Ortaya Çıkış ve Deneme Dönemi: 1979-.....²⁸³

²⁸⁰ Ebū Şu‘ayr, **a.g.e.**, s.12.

²⁸¹ Hüseyin Yazıcı, **The Short Story in Modern Arabic Literature**, Cairo, General Egyptian Book Organization, 2004, s.201.

²⁸² **A.y;** er-Reşīd Būşu‘ayr, **Edebu’l-Ḥalīci’l-‘Arabiyyi’l-ḥadīş ve’l-mu‘āşır**, Dubai, Dāru’l-‘ālemi’l-‘Arabī li’n-neşr ve’t-tevzī’, 2011, s.107.

²⁸³ (Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html, 01.12.2022.

Başlangıç Dönemi: 1968- 1971

Bu dönemde “Kulüb lā terham” adlı hikâyesiyle ‘Abdullāh Şakr ve 1970 yılında kaleme aldığı “er-Raḥīl” adlı hikâye ile Şeyḥa en-Nāḥī karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte kısa hikâye yazımında kulüp bültenlerinde girişimlerine başlayan yazarlar da olmuştur. Bu yazarlardan biri de “en-Naşr”, “ez-Zemālik”, “eş-Şebāb” ile “el-Ehlī” gibi dergi ve kulüp bültenlerinde ve bunlara ilaveten Dubai belediyesinden çıkan “Aḥbār Dubey” dergisinde kısa hikâye yazarı olan Meryem Cum ‘a Ferec’tir.²⁸⁴

Devamlılık (Süreklilik) Dönemi: 1972-1975

Hikâye yazma girişimleri, hepsi aynı dönemde yazan bir grup gencin vasıtasıyla devam etmiştir. Bu girişimler yayımlanmış ve dergi ile gazetelerde belli bir düzeyde ilgiyle karşılanmıştır. Devletin kurulması ve imkânların sağlanması ile eğitim yaygınlaşarak yurt dışına eğitim için gönderilen öğrenciler aracılığıyla üniversite eğitimi aşamasına gelmiş ve gazete, televizyon, radyo, kütüphane gibi medya araçları gelişerek yaygınlaşmıştır. Akabinde eski ve basit üretim biçimlerini ortadan kaldıran fiziksel-ekonomik ilerleme meydana gelmiştir. Yerini idari işler, sosyal yardımlar, eğitim fırsatları, serbest ticaret, hizmet, medya ve ekonomi kurumları vs. almıştır. Böylece ülke dış dünyaya yakınlaşma fırsatı elde etmiştir. Söz konusu koşulların sonucunda kısa hikâyenin ve hatta romanın yazılmasında başka girişimler de ortaya çıkmıştır. Nitekim, “el-Cezā” ve “Daḥıyyetu’t-ṭama” adlı hikâyeleriyle ‘Alī ‘Ubeyd, “el-Ceḥīm” ve “Hāzā huve’l-ḥubb” adlı hikâyeleriyle Muẓaffer el-Ḥac Muẓaffer, “‘Ābir sebīl” ve “Yevm fī ḥayāti muvazzaf şaḡīr” adlı hikâyeleriyle Muḥammed ‘Alī el-Merri, “el-Firār” ve “Ḥalfe’l-bābi’l-muḡlaḡ” adlı hikâyeleriyle ‘Abdulḥamīd Aḥmed bu dönemde kısa hikâye yazan kişiler olarak bu girişime dahil olmuşlardır.²⁸⁵

²⁸⁴ Yazıcı, **a.g.e.**, s.201; (Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html, 01.12.2022; el-Muṭavva‘, **a.g.e.**, s.66.

²⁸⁵ (Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html, 18.12.2022.

Bu dönemde hikâyeler teknik yapısında geleneksel biçimi benimsemiş ve romantizme yönelmiştir. Hikâyelerin çoğu, geleneksel ile toplumsal içerikleri ve yeni petrol toplumunda ortaya çıkmaya başlayan yeni sorunları ele almıştır. Hikâyeler tamamen açıklayıcı nitelikte olup bazen de üslup olarak doğrudan ayrıntılı dilsel anlatıma dayanmaktadır.²⁸⁶

Kültürel Dumur (Körelme) Dönemi: 1975-1979

Bu dönemde yazarlar, bazı nedenlerden dolayı edebî eser vermeyi bırakmışlardır. Öyle ki, bazıları yurt dışında eğitimle meşgul olurken memlekette toplumun büyük bir kısmı ise bedevi hayatın lüks medeni hayata dönüşmesi sonucunda inşaat, yapı ve para peşinde koşmakla meşgul olmuştur. Kültürel yönlere ilgi yok olmuş ve akabinde kültür zayıflamıştır. Yıllar sonra yurt dışındaki eğitimden dönenler, becerilerini ve edebî yeteneklerini ofislere ve idari işlere yöneltmişlerdir. Bu dönemde çok az sayıda eser çıkmıştır. Bunlar; İsmā‘īl Şa‘bān ‘Alī’nin ve ‘Abdulkādir Aḥmed Nūr’un bazı hikâyeleri ile Muḥammed Mācid es-Suveydī’nin “Dāne yā baḥr dāne” (1979) adlı hikâyesidir. Bu dönemde önde gelen edebî eserler arasında ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān’ın 1977 yılında yayımladığı “eş-Şaḳā” adlı kısa hikâye koleksiyonu da yer almaktadır.²⁸⁷

İsmi zikredilen bu yazarlar dışında ‘Abdullāh Şaḳr Aḥmed’in 1975 yılında yayımladığı “el-Ḥaṣbe” adlı koleksiyonu, ‘Abdurriḍā es-Secvānī’nin 1978 yılında yayımladığı “Zālike’z-zemān” adlı hikâyesi ve Muḥammed el-Mur’un 1978 yılında yayımladığı “Ḥubb min nev‘ āḥar” adlı hikâyesi karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁸

Ortaya Çıkış ve Deneme Dönemi: 1979-

²⁸⁶ Suleymān, **a.g.e.**, s.66-67.

²⁸⁷ **A.e.**, s.67.

²⁸⁸ Şevkī Tevfīk Muḥammed el-Ḥālīdī, “Teşekkulu’l-itticāhāt fi’l-kışṣati’l-İmārātiyyeti’l-kaşīra (1971-2000)”, **Cāmi‘atu’n-Nīlīn Doktora Tezi**, es-Sūdān, 2004, s.313; ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.36-37,39.

Hikâye yazarı ‘Abdulhamîd Aḥmed’e göre, yeni kültürel ve sosyal aşamanın başladığı ve edebî anlamda önemli neticeleri günümüze de sirayet etmiş olan 1979 yılı yalnız kısa hikâye alanında değil modern şiir ve tiyatro alanında da bir dönüm noktası olarak görülmektedir.²⁸⁹

1979 yılından itibaren BAE’de hikâye alanında hummalı bir faaliyet dikkat çekmektedir. Özellikle “Dirasât” dergisi, sayfalarını yeni yazarlara açarak modern edebî türlerin yayılması konusunda yardımcı olmuştur. Diğer taraftan, kadın hikâye yazarlarının ciddi bir gayret içinde oldukları görülmektedir. Bu yazarlar arasında “Feyrûz” (1988) adlı hikâye koleksiyonuyla Meryem Cum’a Ferec, “‘Uşbe” (1988) ve “Hâcer” (1991) adlı koleksiyonlarıyla Selmâ Maṭar Seyf, hikâyelerinde romantizmin etkilerinin görüldüğü Emîne ‘Abdullâh ve ayrıca Zabye Ḥamîs ile Emîne Būşihâb bulunmaktadır.²⁹⁰

1979 yılından sonra başlangıç aşamasını ve uzantısını takip eden dönemde hikâyenin sanatsal biçimi değişmiş ve hikâye, eski yapısal kısıtlamaların çoğunu tanımayan modern bağlamda o eski şeklini kırmaya çalışmıştır.²⁹¹

Bu dönemde hızla büyüyen ve popülerleşen kısa hikâye, dört ana akımla karşımıza çıkmaktadır. Bunların ilki, Şeyḥa en-Nāḥî, ‘Abdul‘azîz eş-Şerhân ve Su‘âd el-‘Uraymî gibi isimlerin etkisinde kaldığı romantizm akımı, ikincisi Muḥammed el-Murr ve ‘Abdulhamîd Aḥmed gibi isimlerin etkilendiği realizm akımıdır. Üçüncüsü; ‘Abdullâh Şaḫr, Meryem Cum’a Ferec ve Selmâ Maṭar Seyf’in eserlerinde yansıttığı sembolizmdir. Son akım ise, egzistansiyalizm yani varoluşçuluktur. ‘Alî Ebu’r-Rîş’in eserleri genellikle bu akımı temsil etmektedir.²⁹²

BAE toplumunda kısa hikâyenin gelişmesinde etkisi olan birtakım etkenler olmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

-BAE’nin coğrafi konumu

²⁸⁹ ‘Abdulkâdir, **a.g.m.**, s.70; (Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html , 18.12.2022.

²⁹⁰ Yazıcı, **a.g.e.**, s.201-202.

²⁹¹ Suleymân, **a.g.e.**, s.79.

²⁹² Ebû Şu‘ayr, **a.g.e.**, s.33; Alibaş, **a.g.e.**, s.63.

- Sosyal çevrenin çeşitliliği
- BAE'nin kurulmasında rolü olan siyasi değişim
- Petrolün keşfinden sonraki ekonomik ilerleme
- Eğitim sürecinin gelişimi ve kapsamının genişlemesi
- Yazılı, sesli ve görsel iletişim araçlarının çeşitliliği
- Çeşitli kültürel kurumların yeniden ortaya çıkması²⁹³

Diyā' eş-Şiddīkī BAE'de kısa hikâyenin ortaya çıkması ve gelişmesiyle ilgili bazı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

1.BAE'de hikâye, Arap ve diğer dünya ülkelerindeki tecrübelerden etkilenmiştir. Bu yüzden bütün bir şekilde doğduğu söylenebilir. Zira diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi hikâyenin ilk çıkış aşamaları yaşanmamıştır.

2. Emirlik edebiyatında kısa hikâye yazarları doğuşundan günümüze şairlerden veya tiyatro yazarlarından daha fazladır.

3. BAE'de kadın kısa hikâye yazarları gözle görülür bir şekilde artmıştır. Aralarında dikkat çeken yaratıcı yazarlar olmuştur.

4. Değişen sosyal gerçekliği ifade etme BAE'de kısa hikâyede baskın olan konulardan kabul edilebilir.

5. BAE'de genç kısa hikâye yazarları denemede ısrarcı olmuş ve hikâyede ister dil ister üslup veya şekilsel yapı olsun fark etmeksizin geleneksel üslubu kırmıştır.²⁹⁴

BAE'de Hikâyenin Özellikleri

BAE'de kısa hikâyenin özelliklerine bakıldığında şunlar ön plana çıkmaktadır:

- Sosyal ve yerel çevreyle derin bağlantısı
- Diğer ortamlarla birlikte deniz ortamının çoğu hikâyecide belirgin bir şekilde ortaya çıkışı
- Petrolün keşfinden sonra niteliksel ekonomik büyümenin açık etkisi

²⁹³ el-Hālidī, a.g.e., s.303.

²⁹⁴ Ruḳayye bint 'Alī b. Suleymān el-'İsā'ī, "el-Binā' u's-serdī fī edebi Şeyḫa en-Nāḫī el-kıṣāṣī: dirāse taḥlīliyye", Cāmi'atu'l-Yermūk, Kulliyetu'l-ādāb Yūsek Lisans Tezi, İrbid, 2012, s.20.

- BAE kişiliğine özgü özelliklerin öne çıkması, özellikle psikolojik ve davranışsal yapısı açısından değişimi kabul etmesi ya da geçmişe sığınarak reddetmesi.

- Kadın hikâyecilerin diğer ülkelerdeki benzerlerine kıyasla bariz bir şekilde ortaya çıkışı. Bu hikâyeciler edebiyat dünyasına yeni girmelerine ve edebiyat alanındaki oranlarına rağmen sorunlarını ifade etmede daha iyi ve daha gerçekçilerdir.²⁹⁵

BAE’de hikâyenin en önemli özelliği realizmdir. Hikâye yazarlarının çoğu yaşadıkları çevreden etkilenmiş ve atalarının geçmişteki sıkıntılarının etkisi altında kalarak şimdiki gerçekliği yaşamışlardır. Bu yüzden yayımlanan hikâyelerin çoğu Emirlik halkının yaşadığı tüm durumların gerçek görüntüleri olarak kabul edilmektedir. Bunlar ya gerçek bir olayın tasviri ya hikâyenin kahramanlarının hâlâ hayatta olmasından ötürü bir olayın bazı değişikliklerle aktarılması ya da hikâyenin gerekliliklerinin bazı değişiklikler getirmesi şeklindedir. Zira hikâyenin inşası gerçeğin harfiyen aktarılmasını gerektirmez. Ayrıca hikâyelerin çoğunun bir hedefi ve ana fikri vardır. Toplum sapkınlıklardan ve uçuruma düşmekten koruyan İslami değerleri kökleştirmek için erdeme ve çabaya çağırmaktadır. Ayrıca bazı yazarlar sembolün içinde çok boğulmamakla birlikte özel sebeplerden dolayı hikâyelerinde sembollere başvurmuşlardır.²⁹⁶

BAE Edebiyatındaki Akımlar

1971-2000 yılları arasındaki dönemde modern BAE edebiyatında üç akıma tanık olunmuştur. Bunların her biri oluşturduğu şartlara ve etkenlere, içinde yetiştiği çevreye, maddi, sosyal ve ekonomik şartlar açısından bulunduğu etken grupları arasındaki büyük etkileşime ve fikrî, kültürel ve siyasi iklime karşılık kendiliğinden oluşan bir tepkidir.²⁹⁷

²⁹⁵ el-Hâlidî, a.g.e., s.304.

²⁹⁶ ‘Alî Muhammed Râşid, **el-Kıssa ve’r-rivāye ve edebu’l-’tḥāl fī Devleti’l-İmārati’l-‘Arabiyyeti’l-Mutḥide medḥal tevṣīḳī**, Re’su’l-Ḥayme, Merkezu’d-dirāsāt ve’l-veṣā’iḳ, 2009, s.21.

²⁹⁷ el-Hâlidî, a.g.e., s.303.

1-Toplumsal Gerçekçilik Akımı

BAE hikâye anlatıcısı, (eski ve yeni) gerçekliğini sunmada toplumsal meseleler ve etkileri arasında bağlantı kurmaya yönelmiştir. Eserlerinde realiteyi esas alarak tüm ayrıntıları ve acılarıyla geçmiş ve tüm sorunları ve çelişkileriyle bugünü ele almıştır. Mekânlardaki ve insanların davranışlarındaki, düşüncelerindeki ve hislerindeki ince ayrıntılarını göstermiştir. Bunu da kendi kişisel duygularını bir kenara koyarak veya azaltarak doğrudan ahlaki dersleri veya kişisel görüşleri yaymaktan uzak durarak yapmıştır.

BAE kısa hikâye yazarı, dikkatini toplumun alt sınıflarına odaklayarak kahramanlarını, seçtikleri sosyal sınıfın özelliklerini taşıyan normal insanlar arasından seçmiştir. BAE kısa hikâyesi eleştirel gerçekçiliğe daha yakındır. Her ne kadar kayıt yönü baskın olsa da hikâye anlatıcısı kendi gerçekliğiyle yüzleştğinde kaydetme görüşünden, nedenleri ve etkileyen faktörleri analiz eden ve dolaylı olarak çözümler öneren analitik görüşe geçiş yapar.

Toplumun birçok sorununu ele almalarıyla BAE hikâyecilerinin işlediği konulardaki gerçeklik çemberi genişlemiştir. Nitekim, sosyal ve mekânsal çevrelerinin özellikle de deniz ortamının sosyal hareketlilik ve davranış üzerindeki etkisini vurgulamışlardır. Bu da gerçekçi ve net bir akım oluşturmaktadır.²⁹⁸

2-Analitik Akım

Arap kısa hikâyesindeki varlığının yeniliğine rağmen BAE hikâyecilerinin özellikle de kadın karakterlerde gömülü olan hislerin ve psikolojik duyguların tahliline özel bir ilgi gösteren BAE kadın yazarlarının, analitik hikâyeye yönelimi değişim sürecinin başlangıcını oluşturmuştur. Erkek hikâyeciler ise çevreyi ve kişileri birbirine bağlayan insani ilişkilerin doğasını ve sınıf yapısını öğrenmeyle ilgilenmişlerdir.

²⁹⁸ A.e., s.304-305.

Ayrıca dönemlerinin Arap ve uluslararası kültürlerini inceleyerek bilgi ve farkındalıklarını geliştirmeyi önemsemişlerdir. Bu da toplumun fertleri arasındaki ilişkilerin analizine, aralarındaki çelişkilerin vurgulanmasına, davranışlarının yorumlanmasına ve fertlerin dışa dönük davranışları üzerindeki içsel yansımalarının boyutunun anlaşılmasına imkân sağlamıştır.²⁹⁹

3-Romantizm Akımı

BAE kısa hikâyesinin sosyal romantizme yönelimi tesadüf veya ani bir geçiş değildir. Bilakis hikâyecilerin yazma dönemlerinin başındaki hayalperest başlangıç süreçleriyle bağlantılı olup daha sonra gerçekliği ifade etmeye doğru ilerlemiştir. Bazen gerçekliğini romantizm ve duygusallıkla ortaya koymuştur. BAE kısa hikâyelerinde “gerçekçilik”, romantik bir bağlamda hayat bulmuş, başlangıç ve yeniden doğuşun damgasını taşıdığı bir nitelik kazanmıştır. Hikâye yazarları geçmiş ve ona duydukları özlemi işlerken bunu romantik bir nostaljiyle düşsel bir şekilde ele almışlardır.³⁰⁰

BAE hikâyecilerinin romantizm vizyonu, hikâyenin çevresiyle (zaman ve mekân) olan sanatsal ilişkisine, duygusal (romantizm) olarak kadına bakışlarına ve onun erkekle ilişkisine, kültürel olarak da destanlara ve millî mirasa dayanmalarına yönelmektedir.³⁰¹

Sonuç olarak bu akımların oluşmaya başlamasına rağmen oluşum dereceleri ve işleniş derinlikleri farklılık göstermektedir. Romantizm, iç içe geçmiş gerçekçilik gölgesinde hâlâ hızlı ve net bir şekilde oluşuma doğru ilerlemektedir. Psikolojik analitik akıma gelince oluşumunun tohumları filizlenmeye, eğitim ve kültür çemberinin genişlemesiyle de öncüleri artmaya başlamıştır.³⁰²

²⁹⁹ el-Hâlidî, a.g.e., s.305-306.

³⁰⁰ A.e., s.305.

³⁰¹ A.y.

³⁰² A.e., s.306.

Hikâyelerde İşlenen Temalar

Başlangıçta BAE’de hikâyelerde ele alınan konuların çoğu aşk duygusuyla bağlantılı olarak hayal kırıklığı ve başarısızlık duygularını ortaya çıkaran toplumsal kaygılar etrafında dönmektedir. Ayrıca petrolün ortaya çıkışından sonra topluma hâkim olmaya başlayan bazı toplumsal sorunları ve değerleri de gün yüzüne çıkarmaktadır.³⁰³

1979 yılındaki İran Devriminin zaferiyle özgürlük çerçevesinin genişlemesinden sonra yeni farkındalık belirtileri, istek ve hayaller ortaya çıkmıştır. Yeni yazarlar yaratıcılıklarını daha özgürce ifade etmeye başlamışlardır. Hikâyenin içerik açısından farklı bir boyutunu sunmak için yeni konular ve alanlar tanıtılmıştır. Kırılgan gelişimin ve petrolün o bölge halkının kaderi üzerindeki hâkimiyetinin bir sonucu olarak insan özgürlüğü, adalet ve eşitlik ilkesi, petrol toplumunun yapısındaki sahteliği ve doğasında var olan kusurların ortaya çıkarılması gibi sosyal ve insani içeriğe vurgu yapılmıştır. Böylece petrol sebebiyle ortaya çıkan mevcut koşulları, olumsuzlukları, çelişkileri ve çatışmaları eleştiren bir hikâye tarzı ortaya çıkmıştır. Ayrıca bazı hikâyeler, dünyanın dört bir yanından gelen göç tehdidinin başladığı bölgedeki Arap insanının kimliğini de vurgulamaktadır.³⁰⁴

BAE hikâyelerinin çoğu, tüketim toplumunda bireyin maruz kaldığı gasp durumunu gözlemlemeye, kayıp ve sıkıntıya önem vermiştir. Öyle ki bu toplum petrol ve şehrin gelişmesi sonrasında üretim modelinde ve ilişkilerinde meydana gelen ani bir değişikliğe uğramıştır.³⁰⁵

BAE hikâyesindeki içerikler ve konular, Su‘ād el-‘Uraymī, ‘Abdulḥamīd Aḥmed ve Hārib ez-Zāhirī gibi yazarlar tarafından ele alınan Filistin sorunu gibi diğer Arap meselelerini ifade eden bazı birkaç hikâye dışında yerel BAE çevresiyle bağlantılı olmaya devam etmektedir. Ancak bu kısa hikâyenin kendi içine kapandığı

³⁰³ Suleymān, a.g.e., s.69.

³⁰⁴ A.y.

³⁰⁵ A.e., s.70.

anlamına gelmemelidir. Aksine, o çevreyle bağlantısına rağmen, kapsamlı insan ufkunu keşfe çıkmak için çoğu zaman yerel çevreyi ve Arap çevresini aşabilmiştir. BAE hikâyesinde ele alınan önemli konuları şu şekilde sınırlandırabiliriz.³⁰⁶

1-Gurbetçi Yabancı İşçiler: Bazı yazarlar hikâyelerinde gurbetçi işçileri reddetmekte ve bazen suç düzeyine varan tehlikenin boyutunu ifade etmektedirler. Bu durum özellikle Muhammed el-Murr'un "Ye'ti'l-mevt ve te'ti'l-hayât ve "İ'lân fî cerîde" hikâyelerinde görülmektedir. 'Abdullâh Şaqr'ın "Neşve vasa'ta'd-dırâb li- 'âlem yemût" adlı hikâyesinde de görülen durum, rekabetçi işçilerden bıkmış olmanın verdiği acı verici his şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bazı yazarlar da bahsi geçen gurbetçi işçilere fakirlik, yabancılaşma ve yoksunluktan muzdarip sefil işçiler olarak bakmaktadırlar. Bu yaklaşım 'Abdulhamîd Aḥmed'in "Racul min Bengaş" ve "Eşyâ' Kūya's-şagîra" adlı hikâyelerinde, Nâsır Cubrân'ın "İttiḥād.. kılıc.. beyân" adlı hikâyesinde ve 'Abdul'azîz eş-Şerhân'ın "Dumū 'ale'r-raşîf" adlı hikâyesinde görülmektedir.³⁰⁷

2-Yabancı Kadınlarla Evlilik: Birçok erkek ve kadın yazarın ilgisini çeken yabancı kadınlarla evlilik konusu, farklı açılardan incelenilecek sosyal bir olgu olmakla birlikte gittikçe etkisini yitirmektedir. Bu konunun örnekleri, Muhammed el-Murr'un "Resâ'il zevce İncilîziyye", 'Abdurriḍâ es-Secvânî'nin "Dream", Şeyḥa Mubârek en-Nâḥî'nin "Ḥuyût mine'l-vehm" ve İbtisâm Mu'allâ'nın "Ḳarâr" adlı hikâyelerinde görülmektedir.³⁰⁸

3-Denize Özlem: Birçok kısa hikâye yazarı tarafından gündeme getirilen önemli konulardan bir diğeri de denize özlem temasıdır. Bu da konuyla ilgili eserlerin sıradan doğal bir coğrafi uzantıdan ziyade manevi ve tarihsel bir varlık oluşturduğunu ve derinliklerini hislerine kazıdığını göstermektedir. Bu durum ise, petrolün keşfinden

³⁰⁶ Ebū Şu'ayr, a.g.e., s.18.

³⁰⁷ A.e., s.19.

³⁰⁸ A.y.

ve yatırımından önceki ekonomik ve sosyal anlamda bağlantıdan kaynaklanmaktadır.³⁰⁹

BAE hikâyesi diğer Körfez hikâyelerindeki insanın denizle olan ilişkisi gibi Körfez bölgesini diğer Arap bölgelerinden ayıran bazı olguları belirlemektedir. Öyle ki deniz geçmişte bir geçim ve yaşam kaynağıdır. Günümüzde ise ölüm, yıkım, çevre kirliliği, savaş tehlikesi ve yabancı korkusuna sebep olmaktadır.³¹⁰ Dolayısıyla eskiden beri hayatlarının şekillenmesinde ve yaşam tarzlarının seviyesinin yükselmesinde belirgin bir rol oynayan deniz ile bölge halkı arasındaki ilişki dünyadaki mevcudiyetlerinden beri var olmuştur.³¹¹

BAE hikâyelerinin çoğu tüm unsurlarını dikkate alarak denizi anlatmaktadır. Öyle ki deniz, ister satırlar üzerinde olsun ve yazar açıkça ifade etsin ister kıvrımların ve satırların arkasına gizlensin BAE hikâyesinin genelinde kullanılan önemli anlam içeriğine sahip kuşatıcı bir semboldür. Petrolden önce bu toplum insanının kaderi ve can damarıdır.³¹² Çok sayıda BAE yazarı denizi gerçekçi bir şekilde tasvir etmiş ve denize olan arzularını vurgulamıştır. Babalarının ve atalarının geçim kaynakları, deniz ürünleri ve insanın ihtiyaç duyduğu diğer şeylerde denize bağımlı olduklarını belirtmişlerdir. Hikâyelerinde denize olan arzusunu ele alan önde gelen yazarların en önemlileri ise İbrāhīm Mubārek, ‘Abdulḥamīd Aḥmed, ‘Abdurriḍā es-Secvānī, ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān, Nāşır Cubrān, Şeyḥa Mubārek en-Nāḥī, Esmā’ ez-Zer‘ūnī ve Selmā Maṭar Seyf’dir. Bu isimlerin başında da hikâyelerinde denizi ilginç bir üslupla ele alan Muḥammed Aḥmed el-Murr yer almaktadır.³¹³ Ayrıca denizle olan duygusal bağlarını ifade eden yazarların başında Meryem Cum‘a Ferec, ‘Alī Ebu‘r-Rīş ve Nāşır ez-Zāhirī de gelmektedir.³¹⁴

³⁰⁹ A.e., s.19-20.

³¹⁰ Suleymān, a.g.e., s.69-70.

³¹¹ Muḥammed Şerīf, “İnkiāsātu’l-baḥr fi’l-kıṣṣati’l-kaşīrati’l-İmārātiyyeti’l-ḥadīse dirāse ‘alā Muḥammed el-Murr”, **Majalla al-Aasima**, C.10, 2018, s.29.

³¹² Suleymān, a.g.e., s.70.

³¹³ Şerīf, a.g.m., s.29.

³¹⁴ Ebū Şu‘ayr, a.g.e., s.20.

4-Boşluk Duygusu: Bu, özellikle dolaylı yollarla ifade etmede kabiliyetli olan Muḥammed el-Murr'un eserlerinde değinilen temadır. “Vākıfe ve hiye tebtessim”, “Ḥabūbe”, “‘Anter”, “eş-Şems ve ḥabbe sevdā” ve “Melel” gibi hikâyelerinin birçoğu buna örnek verilebilir.³¹⁵

5- Sapkın Davranış: Bununla özellikle uyuşturucu bağımlılığı ve alkol alma gibi belaların yayılmaya başladığı gençlerin sapmaları kastedilmektedir. Aynı durum Bombay veya Bangkok'ta çocuk gibi davranan yaşlı insanlar için de geçerlidir. Bunun örneği Muḥammed el-Murr'un alaycı hikâyelerinde ve ‘Abdurriḍā es-Secvānī'nin “Sezāce” adlı hikâyesinde görülmektedir.³¹⁶

6-Aile İlişkilerinin Kopması: Bu tema, ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān'ın ve ‘Abdurriḍā es-Secvānī'nin birçok eserinde özellikle de baba ve itaatsiz oğul ilişkisinde açıkça görülmektedir. Aile-insan ilişkilerindeki bu kopuş, nesiller arasındaki keskin çekişmenin şeklini almaktadır. Bunun örneğine de Ḥārib ez-Zāhirī'nin “Mevtu'l-‘aşā” adlı hikâyesinde rastlanmaktadır.

7-Materyalizm: Birçok hikâyede özellikle de Muḥammed el-Murr'un, Şeyḫa Mubārek en-Nāḥī'nin ve Selmā Māṭar Seyf'in hikâyelerinde bilhassa da mihrlerin yüksek olması, maddi çıkarlar uğruna gerçekleşen evlilikler ve kardeşlerin miras çekişmesi vb. temaları ele alan hikâyelerde görülmektedir. Bunun örneklerine de Muḥammed el-Murr'un “el-‘Aceb ve's-sebeb”, Şeyḫa Mubārek en-Nāḥī'nin “er-Raḥīl” ve Selmā Māṭar Seyf'in “Uşbe” adlı hikâyelerinde rastlanmaktadır.³¹⁷

8-Deniz Hayatından Petrol Hayatına Geçişin Olumsuz Etkileri: ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān ve ‘Abdulḥamīd Aḥmed bu etkileri ele alan önde gelen iki yazardır. Bu etkileri uygarlaşmanın ve sade hayattan medeniyet hayatına geçişinin bir bedeli olarak ele almışlardır. Bunun örneği ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān'ın “Aḥlām

³¹⁵ A.y.

³¹⁶ A.y.

³¹⁷ A.e., s.21.

zā'ife" ve 'Abdulḥamīd Aḥmed'in "eṭ-Ṭā'iru'l-ḡamrī" ve "el-Bīdār" adlı hikâyelerinde görülmektedir.³¹⁸

BAE'de kısa hikâyeye şekilsel olarak bakıldığında başlarda sanatsal yapıda serim, düğüm ve çözüm üzerine kurulan geleneksel hikâye tarzından etkilendiği görülmektedir. Ayrıca romantizme yönelip şekilsel olarak açıklayıcı tarzda ve doğrudan dilsel anlatıma dayanmıştır. Bazısı ise belîğ ve karakteristik olup doğrudan nasihatlerle bitmiştir.³¹⁹

Genel olarak BAE'deki hikâye deneyimine bakıldığında hikâye yazma düzeyinde modernite ve yenilik düşüncesiyle karışık bir takip ve gelenek duygusu görülmektedir. Hikâye metinleri çoğunlukla geleneksel hikâye sunumunu korur ve hikâye anlatımının tekniği ve biçiminden çok hikâye anlatımının malzemesi ve içeriği ile ilgilenir. Anlatımın monotonluğundan ve esaretinden kurtulmak için hikâyeler zamansal ritmi çeşitlendirmeye ve karakterlerin içini açığa çıkarmaya katkıda bulunan dış diyalog "diyalog"a ek olarak iç diyalog "monolog" ile bölmeye başvurmuştur. Diyalog bazen fasih Arapça olarak verilip diyalogun dili genellikle konuşma diline döner. Bu da o bölgeden uzakta olan okuyucu için hikâyeye biraz muğlaklık katar. Bu nedenle, birçok hikâye yazarının yerel kelimelerin açıklamalarına yer veren dipnotlara başvurduğu görülmektedir.³²⁰

Sonuç olarak çoğunlukla romantizmin etkisinde kalan ve bunun yanı sıra zaman zaman realizm akımının da etki ettiği BAE'de kısa hikâyeye ekseriyetle hâkim olan ana konu, kadın erkek ilişkisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle aşk ve evlilik konularında gençlerin, bölgedeki aşiretlerin geçmişten gelen eski töre ve gelenekleri konusundaki baskılarından kurtulmak suretiyle istediği kişiyle evlenme hürriyeti hikâyelerde üzerinde yoğunlaşılacak konuların başında gelmektedir. Ayrıca ülkede petrolün keşfedilmesinden sonra yaşanan toplumsal değişimler sonucu geçmişe duyulan özlem, denizde verilen yaşam mücadelesi vb. sosyolojik konulara da yer

³¹⁸ A.y.

³¹⁹ Suleymān, a.g.e., s.79.

³²⁰ A.e., s.81-82.

verilmiştir. BAE’de kısa hikâye, günümüzde modern ve özgün bir tür olma yolunda ilerleme kaydetmektedir.³²¹

3.2.1.1. ‘Abdullāh Şaḡr ‘Aḥmed el-Merri (1952-)

1952 yılında Dubai’de dünyaya gelmiştir.³²² Denizci, hikâyeci ve şair olarak yetişen el-Merri, 1972 yılında Dubai’deki Gençlik kulübünde futbol oyuncusu ve 1984 yılında ise futbol antrenörü olmuştur. Yazarın 1975 yılında yayımladığı “İğtirāb fī zemen meslūb” adlı bir şiir divanı vardır.³²³

Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazar, hikâye yazımı alanında ilklerden kabul edilmektedir.³²⁴ Kasım 1975’te “el-Ḥaṣbe” başlığı altında Birleşik Devletin kuruluşundan sonra ilk dönüşüm aşamalarını içeren ve o dönemdeki toplumsal değişimin bazı yönlerini gösterdiği önemli ölçüde hüküm süren ekonomik canlanma döneminde ilk koleksiyonunu yayımlamıştır. Bu durum hikâye koleksiyonuna da yansımıştır. Nitekim “Neṣve vasata’ḍ-ḍirāb li-‘ālem yemūt” adlı hikâyesinde bu yansımanın etkileri görülmektedir.³²⁵

Yazar, ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmek adına herkesin çalışmak için yarıştığı o dönemdeki insanın durumunu tasvir etmektedir. Gurbetçi iş gücündeki artışın yerel vatandaşlara ulaşım araçlarını kullanırken bile yer bırakmayacak şekilde olduğunun örneğini göstermektedir.³²⁶

el-Merri’nin “el-Ḥaṣbe” adlı koleksiyonu şu hikâyeleri içermektedir: Fi’n-nāhiyeti’l-uḥrā kānū yeṣ’ulūne’n-nār, es-Sukūt, Neṣve vasata’ḍ-ḍirāb li-‘ālem yemūt, el-Ḥafle, el-Ḥaṣbe, el-Muḡanni’ş-şehīr ev ebcediyyetu’s-sukūt, ez-Zevbe’a,

³²¹ Tāhā Vādī, *el-Ḳıṣṣa Dīvānu’l-‘Arab ḳaḍāyā ve nemāzic*, 1.Baskı, Kahire, Mektebet Lubnān nāṣirūn, 2001, s.142; Mücahit Karaçay, “Modern Bahreyn Edebiyatı’nda Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Gelişimi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2018, s.39.

³²² (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/10661>, 12.11.2022.

³²³ Mīnū, *a.g.e.*, s.94.

³²⁴ Rāṣid, *el-Ḳıṣṣa ve’r-rivāye*, s.37.

³²⁵ el-Muṭavva’, *a.g.m.*, s.69.

³²⁶ *A.y.*

Hulmu'l-yakaza ve'l-iğtirāb, Lahzatu't-tefāwāti'z-zemenī hīnemā tekūnu'l-eşyā'u'l-mu'tāde usṭūra.³²⁷

Yazar, “el-Ḥaṣbe” koleksiyonundaki “Neşve vasata'd-ḍirāb li-‘ālem yemūt” adlı hikâyede, baskı zamanındaki toplumsal meseleye ilişkin önemli bir gözlemde bulunur. Bu durum, genellikle baskı ve onun ajanları karşısında yenilginin sonucunda ortaya çıkan toplumsal “ben”deki kayıtsızlık ve abartı olgusunda özetlenir.³²⁸

Yazar “el-Ummiyye” adlı hikâyesinde gerçekliği tamamen farklı bir şekilde, hikâyesinin kahramanları aracılığıyla BAE toplumundaki yeni konuları ve devlet yardımına bağlı bir sosyal grubun hayatını ele almaktadır. Çarşıda balık satmaya devam eden “‘Afīr” adlı karakterde kadının eski ekonomik faaliyetlerine devam ettiğini vurgulamaktadır. Bu hikâyede petrol öncesi ve sonrası yolculuğu yaşayan ilk neslin yaşam biçimini ve yeni durumlarla nasıl başa çıktıklarını göstermektedir. “Cem‘ān” hâlâ denize bağımlıdır. Bu, bazı dış belirtiler dışında yeni olgularla birleşme durumunun olmadığını bir göstergesidir.³²⁹

İnsan ve iş konusu ‘Abdullāh eş-Şakr’ın koleksiyonunda ve BAE gazete ile dergilerinde yayımlanan hikâyelerinde çokça ele alınan konulardan biridir. Devletin maddi yardımına bağlı olanların çoğunun işsiz ve üretimsiz kaldığı bunun da işsizlik sonucunda hayatlarını ölümcül bir boşluğa ve acıya çevirdiği bilinmektedir.³³⁰

3.2.1.2. ‘Abdulḥamīd Aḥmed (1957-)

Edebiyatçı ve gazeteci olan Aḥmed, 1957 yılında Dubai Cumeyrā’da doğmuştur. Evli ve üç çocuk babası olan yazar, Öğretmen Enstitüsü diploması almasının yanı sıra psikoloji alanında lisans derecesine sahiptir. Öğretmeni, Aḥmed’in yeteneğini keşfetmiş ve onu bu yönde cesaretlendirmiştir. Aḥmed, “es-Seyyāra”

³²⁷ Rāşid, el-Kıṣṣa ve'r-rivāye, s.37-38.

³²⁸ ‘İzzet ‘Umer, Eşeru'l-ḥadāse ve mā ba‘dehā fi’n-naṣṣi’s-serdi'l-İmārātī, BAE, Vizāretu’s-seḳāfe ve tenmiyeti'l-ma‘rife, 2018, s.81.

³²⁹ el-Muṭavva‘, a.g.m., s.69-70.

³³⁰ A.e., s.70.

dergisine kabul alana kadar yazılarını göndermiş ve böylece yazarlığa ilgisi başlamıştır.³³¹ Kısa hikâye yazımına yetmişlerin başında başlamış ve ilk eserleri “Aḥbār Dubey”, “el-Ehlī” ve “el-Mecma’” dergilerinde yayımlanmıştır.³³² Bazı hikâyeleri ise seksenlerin başında “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” dergisinde yayımlanmıştır. İlk hikâye koleksiyonunu 1982 yılında, ikincisini 1987 yılında yayımlamıştır. Bunun yanı sıra Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği ve “Şu’ün edebiyye” dergisi vasıtasıyla da edebî katkıları olmuştur.³³³

Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan Aḥmed, “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” ve “el-İttiḥād” gazetelerinin editörlüğünü yapmıştır. “el-Beyān” gazetesinin yayın yönetmeni olarak çalışmıştır.³³⁴ Şu anda Gulf News gazetesinin genel yayın yönetmeni ve Sultān b. ‘Alī el-‘Uveys Kültür Vakfının genel sekreteri olarak görev yapmaktadır.³³⁵

Aḥmed, sanatsal araçlarını geliştirmeye ve kısa hikâyenin geleneksel biçimini kırmaya çalışan kısa hikâye yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir.³³⁶ Yazarın üç hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar:

“es-Sibāḥa fī ‘ayney Ḥalīc yetevahḥaş”: 1982 yılında yayımlanan koleksiyon 12 hikâye içermektedir. Bu hikâyeler: “Ḳāleti’n-naḥle li’l-baḥr”, “‘Aṭaşu’n-naḥlī”, “es-Semeke”, “es-Sibāḥa fī ‘ayney Ḥalīc yetevahḥaş”, “Āl maḡdūb birasmi’l-bey’”, “el-Cidār”, “Menşūr ḍav’ī”, “Tilke’l-umūru’l-uḥrā”, “Cīnī”, “Uḡniye beydā’ fī leyl dāmis”, “Rāiḥatu’l-‘aṭaş” ve “Racul min Bengaş”.

“el-Bīdār”: 1987 yılında yayımlanan koleksiyon 10 hikâye içermektedir. Bunlar: “Eşyā’ Kūya’ş-şaḡīra”, “el-Erşifetu’l-‘Arabiyye”, “Şaf’atān”, “el-Mezbele”, “el-Fe’s”, “Hedhede”, “el-Mer’etu’l-uḥrā”, “Ḥālet ḡurūb”, “Ḥılāle” ve “el-Bīdār”.

³³¹ (Çevrimiçi) <https://www.diwanalarab.com/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8ADD985D98AD8AF-D8A3D8ADD985D8AF>, 13.11.2022.

³³² (Çevrimiçi) <https://abdulhamidahmad.com/cv>, 12.11.2022.

³³³ el-Muṭavva’, **a.g.m.**, s.70.

³³⁴ Mīnū, **a.g.e.**, s.93-94.

³³⁵ (Çevrimiçi) <https://abdulhamidahmad.com/cv>, 13.11.2022.

³³⁶ Suleymān, **a.g.e.**, s.123.

“‘Alā ḥāffeti’n-nehār”: 1992 yılında yayımlanan koleksiyon altı hikâye içermektedir. Bunlar: “Furūk”, “Nesemet hevā’ tāiše”, “‘Alā ḥāffeti’n-nehār”, “Ġavāye”, “eş-Şadā” ve “eṭ-Ṭā’iru’l-ġamrī”.³³⁷

Bu koleksiyonlar dışında yazarın “Aḥbār Dubey”, “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” ve “Şu’ün edebiyye” dergilerinde yayımlamış olduğu toplam 18 hikâyesi daha bulunmaktadır.³³⁸

Aḥmed, yaklaşık 14 yıllık edebî yolculuğunda kullandığı araçlarda ve kısa hikâyelerinin içeriğinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Gerek yerel çevre düzeyinde gerekse Arap dünyasındaki birçok toplumsal sorunları ele almıştır. Nitekim “‘Alā ḥāffeti’n-nehār” adlı hikâyesinde karakterler vasıtasıyla Arap dünyasındaki toplumsal-ekonomik konuları işlemiştir.³³⁹ Genel olarak günlük hayata yakın gerçekçi hikâye tarzı ve günlük hayatın kelimelerini kullanması ile tanınmıştır.³⁴⁰

“es-Sibāḥa fī ‘ayney Ḥalīc yetevahḥaş” adlı koleksiyonunda yazar, hikâyelerini eleştirel gerçeklik üzerinden sunmakta ve kahramanlarını gerçek dünyadan seçmektedir. Nitekim onlar aracılığıyla değişimin olumsuz yönlerini gündeme getirmektedir.³⁴¹

“‘Alā ḥāffeti’n-nehār” koleksiyonundaki “Nesemet hevā’ tāiše” adlı hikâye, yapısını halk hikâyesinden ve onun sözlü yapısından alırken toplumsal eleştirileri formüle etmek ve yapıyı fantastik boyutlarla aşlamak için formu yeniden kullanır. Karakterler, sosyal statüye uygun anlamlara sahip ve genel amaca uygun sembolizm içeren bir sözlükten oluşturulmuş isimler almaktadır. Hikâyede mazlumların babası lakabı verilen Nāḥil b. Rācīl el-‘Ārī’nin karısının yakılması, oğlunun ve kızının zulme uğraması anlatılmaktadır. Çocuklar etin kokusunu alırlar ve baba isteklerini karşılamak ister. Ancak fakirliği onu, etini doğrayıp müşterilere satarak ondan intikam alan kasabın karşısında alay konusu haline getirir. Nāḥil, denize ulaşmadan balığın karnında yaşamak üzere lağım sularının sürüklediği bir hamam böceğine dönüşür. Bu

³³⁷ Rāşid, **el-Kıṣṣa ve’r-rivāye**, s.34-35.

³³⁸ **A.e.**, s.33-34.

³³⁹ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.70.

³⁴⁰ (Çevrimiçi) <https://abdulhamidahmad.com/cv>, 16.11.2022

³⁴¹ Suleymān, **a.g.e.**, s.123.

hikâyede dikkat çeken şey, modern çağrışımları ifade etmek için iki farklı biçimi hazırlama çabasıdır. Ayrıca fantastik boyut, hikâyeyi basit bir toplumsal eleştiri düzeyinden, mülkiyeti ön planda tutan bir toplumda yoksul bir insanın ne hale geldiğini ortaya koyma düzeyine getirir ve bireyi sahip olduklarıyla değerlendirir.³⁴²

Yerel durumla etkileşime gelince yazarın hikâyelerinin karakterleri aracılığıyla dikkatinin çoğunun bu yüzyılın son yirmi yılı boyunca gerçekleşen ekonomik dönüşümlere rağmen bazı eski toplumsal ilişki biçimlerinin devam etmesinin yanı sıra BAE toplumunda meydana gelen değişikliklere yönelik tutuma özellikle yeni değerleri kabul etmekle eski değerlere karşı çıkmak arasındaki iç çatışmaya odaklandığı görülmektedir. “‘Alā ḥāffeti’n-nehār” koleksiyonundaki “eṭ-Ṭā’iru’l-ḡamrī” adlı hikâyesinde bireysellik ve bencilliğin yayılmasıyla ve insanın başkalarını dikkate almadan kendi endişelerine odaklanmasıyla birlikte toplumun eski değerlerinin insanlar arasındaki uyum, şefkat ve iletişim değerleriyle çatışmasının örnekleri karşımıza çıkmaktadır.³⁴³

Hikâyenin karakterleri arasında geçen diyaloglardan ilk kuşağın eğitime olan ilgisi anlaşılmaktadır. Nitekim babalar kendilerine faydası olacağı için çocuklarına okulu bırakmamalarını tavsiye etmekteledir.³⁴⁴

“es-Sibāḥa fī ‘ayney Ḥalīc yetevahḥaṣ” adlı koleksiyonundaki “Āl maḡdūb birasmi’l-bey” adlı hikâyesinde yazar, birçok sosyal olguyu ele alarak toplumun yeni gerçekliğini tasvir etmektedir. Nitekim uzmanlık alanında istihdam edilmeyen ve yıllarını ülkesinin gelişimine katkıda bulunmaya harcayan akademik dereceye sahip olan vatandaşların durumu tasvir edilmektedir. Yazar, devletin ekonomik hayatta dayandığı önemli bir sektör olan petrol mühendisliğinden mezun olan bir karakteri ele alarak önemli kurumların Arap olmayan yabancılar tarafından yönetildiğini göstermiştir. Bu, kendi uzmanlık alanında bile millî unsurlarla mücadeleden dolayı

³⁴² Muḥammed Berrāde, “el-Vāḳi’u’l-ḥām ve taḥyīliyyetu’n-naṣṣi’l-kıṣaṣī”, **el-Ādāb**, Eylöl, 1989, C.37, s.21.

³⁴³ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.71.

³⁴⁴ **A.y.**

ciddi sonuçların neticesi olmakla birlikte BAE'ye yabancı göçün sonuçlarından biri olarak da kabul edilebilir.³⁴⁵

Yazarın son hikâyelerinde gerçeklik somut bir duyusal yoğunluk göstermemekte aksine saydam görünmektedir. Hikâye deneyimi dışı vurumculuk veya sembolizme daha yakın bir düzey üzere şekillenmektedir.³⁴⁶

Yazar birçok eserinde kadının sorunlarına değinmiştir. Hatta bunu ele almadığı hiçbir hikâyesinin olmadığı bile söylenebilir. Bir örnek vermek gerekirse “el-Bīdār” adlı koleksiyonundaki “el-Mer’etu’l-uḥrā” adlı hikâyesinde BAE toplumunda kadınlara daha çok para ödeyene satılan bir mal gibi muamele edilmesi, mihirlerin yüksek olma meselesi vs. gibi kadınların karşılaştıkları birçok sosyal soruna ve sosyal geri kalmışlık ve bunun BAE’deki kadınların koşullarına yansımaya değinmiştir.³⁴⁷

3.2.1.3. Muḥammed el-Murr (1955-)

BAE’de edebiyatçıların ve hikâye yazarlarının öncülerinden olup birçok eseri bulunan Muḥammed el-Murr³⁴⁸ 1954 yılında Dubai’de doğmuştur. BAE’de edebiyat, gazete ve siyaset alanında önemli bir yeri vardır. İlkokul eğitimini Dubai’de almış olup lisans eğitimini New York Syracuse Üniversitesi’nde tamamlamıştır. İngiliz yazar Charles Dickens, Rus edebiyatçı Tolstoy, Amerikan edebiyatçı Hemingway ve batıdaki edebiyatın önde gelen diğer isimlerinden etkilenmiştir. 2006 yılında “BAE Bilim, Sanat ve Edebiyat Takdir Ödülü”nü almıştır. BAE Federal Ulusal Konsey başkanı olan el-Murr, Muḥammed b. Rāşid Āl Mektūm Kütüphanesi yönetim kurulu başkanı, “el-Beyān” ve İngilizce gazete olan “el-Ḥalīc Times” gazetelerinin genel yayın yönetmeni olarak başka vazifelerde de çalışmıştır.³⁴⁹

³⁴⁵ A.e., s.72.

³⁴⁶ Mīnū, a.g.e., s.93.

³⁴⁷ A.e., s.73.

³⁴⁸ Dıyā’ eş-Şiddīkī, “el-Bī’etu’l-ictimā’iyye fī kıṣaşı Muḥammed el-Murr”, *Şu’ün ictimā’iyye*, 1989, C.6, S.22, s.49.

³⁴⁹ Şerīf, a.g.m., s.29.

Yazarın 1985 yılında yayımlanan “Tavşiyât ‘ämme havle’l-kışsa ve’r-rivāye fī Devleti’l-İmārāt” ve 1987 yılında yayımlanan “el-Kışsatu’l-kaşīra fī’l-İmārāt” adlı çalışmaları da bulunmaktadır.³⁵⁰ Yazarın hikâye koleksiyonları şunlardır:³⁵¹

Hubb min nev’ ‘āhar (1982)
el-Furşatu’l-aḥīra (1981)
Şadāka (1981)
Şey’ mine’l-ḥanān (1985)
el-Mufāce’e (1985)
Yāsemīn (1986)
Naşīb (1986)
Ḥubūbe (1986)
Mekān fī’l-ḳalb (1988)
Ḳurretu’l-‘ayn (1988)
es-Şavtu’n-nā’im (1989)
el-A‘mālu’l-ḳışaşıyyetu’l-kāmīle (1992)
Şaḥābet şayf (1994)
Feyedān ḳalb (2000)

Bu hikâyelerde BAE toplumunun durumları ve hayat tarzları ortaya çıkmaktadır. Yazar, hikâyeleri vasıtasıyla BAE’nin sosyal sorunlarını okuyucunun zevk alacağı şekilde incelemiştir.³⁵² Hikâyeleri BAE toplumunun ve gençliğinin sorunlarını okuyucuya açıklık ve doğallıkla, yapmacıklık ve muğlaklık içermeyen bir dille yansıtmaktadır.³⁵³

Yazarın “Fi’l-meşraḥa” hikâyesinde anne, aptal oğlu Sellūm’u bir miktar parayla birlikte bir çift güvercin alması için pazara gönderir. Zavallı tek oğlu, başına geleceklerden habersizce evden çıkar. Kendisine araba çarpar ve hastaneye

³⁵⁰ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.108.

³⁵¹ Ebū Şu’ayr, **a.g.e.**, s.15; ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.39-40.

³⁵² Şerīf, **a.g.m.**, s.29.

³⁵³ ‘Abdulḡaffār Ḥuseyn, **Kırā’āt fī kutub mine’l-İmārāt**, İttihād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt, y.y., 2000, s.190.

götürülürken vefat eder. Yüzü parçalanmış cesedi, ailesi onu teşhis edip teslim alana kadar morgda tutulur.³⁵⁴

Hikâye, hastaneye gidiş, cesedin kimlik tespiti, teslim alınması, defnedilmesini ve Sellûm'un geride bıraktığı kadınların duygularını anlatmaktadır. Anne, iki kız kardeş, teyze ve sevgilisi şaşkınlık, ağlama ve üzüntü içinde koşuştururlar. Aile tek çocuklarını kaybetmenin şokunu yaşar. Sellûm'un aptal bir adam olduğu doğrudur ancak ailedeki tek erkek odur. Evde bir erkek kalmayacak olması, kadınların özellikle de ona parayı verip onu ölüme gönderen annesinin başına gelen en büyük musibettir. Anne *“Keşke yapmasaydım, katil benim, parayı vermeseydim evden çıkmazdı.”* diye hayıflanır. Kadınlar morga girip parçalanmış yüzünü gördüklerinde; ağlamayı ve üzülmeyi bırakıp onun Sellûm olduğu konusunda hemfikir olurlar. Ardından aile, defin işlemini tamamlamak için yola çıkar, etraflarını bir üzüntü sarar ve her biri diğerinin acısını dindirmeye çalışır. Cenaze töreninin sona ermesiyle karakterlerin hayal güçleri serbest kalır ve Sellûm'un ölümünün onlara getireceği kazanımlar ortaya çıkar. Nitekim, Sellûm zengindir ve onun ölümüyle onlara pek çok şey miras kalacaktır. Aralarında paylaşırlan servet bile her birinin arzuladığı şeyi gerçekleştirmesine yetecektir. Kızının doğum gününü büyük bir otelde kutlayacak olan abla, oğluna bir araba ve kendine de uzun zamandır hayalini kurduğu kolyeyi alacaktır! Küçük kız kardeşi ise okulu bırakıp evlenecektir, ağabeyi öldükten sonra zengin olacağı için artık diplomaya ihtiyacı yoktur. Teyze ise iki inek satın alacaktır. Özellikle oğlunu kaybettikten sonra kız kardeşi iki ineğin bedelini ondan esirgemeyecektir.³⁵⁵

Materyalist hayat, insanlığın tüm özelliklerini silmiş, insanı tüm ilke ve değerlerinden arındırmıştır. Mezarlıktan döndüklerinde tüm bu hayalleri suya düşer zira kadınlar bahçeye girer girmez sabah satın almak için çıktığı güvercinlerle aptal Sellûm'un gözlerinin önünde gülümsediğini görünce şok olurlar. İnsanların

³⁵⁴ el-Kılânî, a.g.e., s.17.

³⁵⁵ A.e., s.17-18.

sevdiklerini gömdükleri ve geri döndüklerinde onları evde beklerken buldukları buna benzer pek çok olay vardır...³⁵⁶

el-Murr, bazı entelektüel ve sanatsal vizyonlarını gerek doğrudan “Checkov” ve “Guy de Maupassant”ın eserlerini okuyarak gerekse dolaylı olarak doğal gerçeklikten edinmiştir. Bu vizyonlar, “Maḥmūd Teymūr” ve “Yūsuf İdrīs” gibi söz konusu isimlerden etkilenen Arap yazarların eserlerini okuması sayesinde olmuştur. Doğal gerçekliğin tüm özelliklerinin el-Murr’un hikâyelerinin çoğunda ortaya çıktığı görülmektedir. “Endurūcīn ev esturūcīn ev kull şey”, “Ṭasmīm” ve “Yaḥduṣ aḥyānen” hikâyeleri de bunun örnekleridir.³⁵⁷

el-Murr her ne kadar hikâyelerinde biyoloji veya biyolojik genetik alanındaki çalışmaların sonuçlarıyla ilgilenmese de doğal gerçekliği benimseyenlerin yaptığı gibi eserlerinde buna yer vermektedir. Özellikle de “Ḥubb min nev’ āḥar” hikâyesinde bunun örneği görülmektedir. Zira hikâyede topallığı ve “daima aptalca” akan salyası nedeniyle kendisinden nefret eden ve kendisini hor gören amcasının kızıyla evlenen Aḥmed’in, davranışlarını belirleyen fiziksel ve zihinsel özellikleri kendisinden alan, annesinin terk ettiği dilsiz bir kız çocuğu olduğu görülmektedir.³⁵⁸

Muḥammed el-Murr’un hikâyelerinin çoğunda nesnel yaklaşım söz konusudur. Nitekim “Yevm fi’l-‘usbū” hikâyesinde yazar eşinden uzakta yaşayıp düşüncelerinin ve duygularının derinliklerinde neler olup bittiğini anlatmak istemeden evini sadece arada sırada ziyaret eden gizemli eş Ali’nin kişiliğini sunmaktadır. Hatta eşi ‘Ā’iše bile onu kendine has bir şekilde sevmesine rağmen onu anlayamaz. ‘Ā’iše, karşı koltukta oturur ve gazete okurken eşini izler. ‘Alī, oturduğu süre zarfında onunla pek az konuşur. ‘Ā’iše, onu düşünür. Okuduğu konunun önemini gösteren kaşlarının kalkışını izler. Onun yüz hatlarının rahatladığını görünce o da rahatlar. Okuyucu, ‘Alī’nin kişiliğini anlayamaz ve davranışları ancak hikâyenin sonunda aydınlığa kavuşabilir.³⁵⁹ Kadın babasının, ‘Alī’nin kendisini boşadığı haberini verince şaşırır.

³⁵⁶ A.e., s.18-19.

³⁵⁷ Ebū Şu‘ayr, a.g.e., s.112-113.

³⁵⁸ A.e., s.114.

³⁵⁹ A.y.

Bu bilgi hakkında çok detay verilmez. Çünkü okuyucu, ‘Alī’nin kadını boşama sebebini ve ‘Alī’nin işindeki özel hayatını sorgulamaya devam eder.³⁶⁰

Yazarın bazı hikâyelerinde betimleme veya pekiştirmenin hikâye anlatımının yerini aldığı veya ona alternatif olmaya başladığı görülmektedir. Nitekim “Fī’l-muthāf” hikâyesinde baba küçük çocuğunu müzeye götürür. Çocuğun yönelttiği masum soruları cevaplayarak onunla arkeolojik içerikleri inceler.³⁶¹

el-Murr’un hikâyelerinde doğal gerçeklik özelliklerinin, yabancı edebiyatta veya Arap edebiyatındaki doğal gerçekçi hikâye öncülerinden etkilenmesiyle bilinçli veya kendiliğinden ortaya çıktığı görülmektedir.³⁶²

Yazarın hikâyelerine bakıldığında denizi ilginç bir üslupla ele aldığı görülmektedir. Hikâye örgüsünü güçlü ve değerli şahıslar aracılığıyla güzelleştirmede ustalaşan yazar, hikâyelerinde deniz tasvirinde başarılı olabilmıştır. Zira okuyucularını altmış ve yetmişlerdeki BAE sahiline götürmektedir. Deniz, el-Murr’un hikâyelerine altmışlı yılların başlarında ve sonrasında yaşamları için emirlik vatandaşının bir sığınak sembolü olarak yansımıştır. Çünkü petrolün çıkışı, hayat tarzlarını geleneksel toplumdan medeni topluma dönüştürmüştür. “Yāsemīn” adlı hikâye koleksiyonundaki “Ebū Nūra” hikâyesinde hikâyenin kahramanı “Ebū Nūra” torununu medreseye götürmek yerine denize götürür. Orada bir araba kiralar ve martıları görmesi için koya kadar ona eşlik eder. Hint lokantalarından birinde ona öğle yemeği yedirir. Bīr Dīra tarafındaki koyun kıyısına konan baykuşları ve diğer kuşları göstererek onunla yürür. Ebū Nūra’nın aklına hatıraları ve eski günleri gelir. İçindeki denize olan aşırı isteği depreşir. Bu yüzden ayakları medrese yerine deniz kıyısına gider. Burada denize olan özlemi ortaya çıkar. Zira deniz kendisinin ve atalarının gelir kaynağıdır. Belki de bu dede torununun kalbine denize karşı tutku, sevgi ve istek sokmak istemiştir. Çünkü yeni neslin, eski gelir kaynağını yani inciler ile balıkları ve denizin insanı rızıklandığı diğer şeyleri unutacağından korkmaktadır.³⁶³

³⁶⁰ A.e., s.115.

³⁶¹ A.e., s.119.

³⁶² A.y.

³⁶³ Şerīf, a.g.m., s.29-30.

Deniz yansıması bu hikâye dışında “Ḥubb min nev‘ āḥar” adlı koleksiyondaki “Sitte”, “el-Furşatu’l-aḥīra” adlı koleksiyondaki “Eyyām ḥarra”, “Mekān fi’l-kalb” adlı koleksiyondaki “Esmāk lezīze” ve “Şadāqa” adlı koleksiyondaki “Ḳumāme” hikâyelerinde de görülmektedir. Bu hikâyeler vasıtasıyla okuyucu, petrol devriminden önce denizin BAE halkının hayatındaki rolünü hissetmektedir. Deniz bu hikâyede bazı şahsiyetler için gelir kaynağı ve hayatlarındaki pozitif bir etkidir. Ancak bazıları için de acıların merkezi ve kabusların yatağıdır. el-Murr’un hikâyeleri BAE’deki diğer hikâye çalışmaları arasında anlatısının güzelliği ve üslubunun çekiciliği ile ön plana çıkmaktadır.³⁶⁴

el-Murr’un hikâyelerinin çoğunda ironi yöntemlerinin sosyal ve ahlaki kullanımı açıkça ortaya çıkmaktadır. “el-Afyūn ve’l-ḥubb” hikâyesinde yazar uyuşturucu belasına karşı sirenleri çalmakta, “Yevm fi’l-usbū” hikâyesinde sağlam temel üzerine kurulmayan ani evlilik isteğine karşı uyarmakta, “el-‘Aceb ve’s-sebeb” hikâyesinde samimi insan ilişkilerini sınırlayan materyalist eğilimin ortaya çıkardığı zulmü kınamakta ve “Dülār ve rūbiyye” hikâyesinde kabile eğilimiyle dalga geçmektedir.³⁶⁵

el-Murr’un hikâyelerinde ironi ve yöntemleri çeşitlidir. Bunlar, kimi zaman hikâye yapısının doğasından kaynaklanan mübalağaya, tekrara, yüceltme ile hor görmeye, şaşırtmaya ve entrikaya dayalı ironi olarak kimi zaman da dış dilsel yapının doğasından kaynaklanan lakap takma, teşbih, diyalog ve yansımaya dayalı ironi olarak çeşitlenmektedir.³⁶⁶

el-Murr, toplumsal ve gerçekçi meseleleri ele almak için ironi yöntemlerini kullanmış olsa da, bu durum hikâye metninin edebî zevkini kaybetmesine yol açmamıştır. Bu bağlamda, Muhammed el-Murr, hayatın maddi ve sosyal tüm yönlerinde köklü bir dönüşüm süreci geçiren bir çevrenin meseleleriyle ilgilenen bir sosyal reformcu olarak görülebilir. Ancak, bu durum “sanatçı ve edebiyatçı Muhammed el-Murr” kimliğinin gölgelenmesine neden olmamıştır; çünkü o, reformcu

³⁶⁴ A.e., s.2-3.

³⁶⁵ er-Reşid Beşir Būşu‘ ayr, “es-Suḥriyye ve esālībuhā fī kıṣaṣ Muḥammed el-Murr”, **el-Mecelletu’l-‘Arabiyye li’l-‘ulūmi’l-insāniyye**, C.16, S.62, s.51; Ebū Şu‘ ayr, **a.g.e.**, s.143.

³⁶⁶ Būşu‘ ayr, **es-Suḥriyye**, s.52; Ebū Şu‘ ayr, **a.g.e.**, s.144.

söylemi iletme yeteneğini, ironi yöntemlerini ustaca kullanarak ikna gücüyle birleştirmeyi başarmıştır.³⁶⁷

el-Murr'un hikâye koleksiyonlarındaki asıl kahraman (sosyal çevre) genelde BAE çevresi özelde ise Dubai çevresidir. el-Murr, şehrin caddelerinde, dar sokaklarında, çarşılarında, kulüplerinde, resmî ve yarı resmî dairelerinde dolaşmayı sever. Yerel diliyle kültürlü yazardan başlayıp normal bir memura, halk kahvehanesinin öncülerine, tüccara, üniversite öğrencisine, burslu öğrenciye, vatandaşın ve yabancının karısına uğrayarak Pakistanlı işçi, Seylanlı ve Filipinli hizmetçiyle gezisini bitirerek şehrin farklı sınıf ve milliyetleriyle dolu insan manzaralarını detaylı bir şekilde aktarır.³⁶⁸

el-Murr'un seçtiği karakterlerin çoğu, sosyal çevrelerini çoğu hikâyelerin döndüğü bir sahne olarak kullanan orta sınıfa aittir. Çünkü yazar toplumun gerçekçi bir sahnesini aktarmak istediği için seçimi de toplumun en büyük kısmını oluşturan sınıftan olmuştur. Bu karakterler hareketsiz değil aksine kendileriyle, gerçeklikleriyle, toplumla ve başkalarıyla mücadelelerinde hareketli ve hayat doludur. Bu mücadeleler ise geleceğe dair endişelerini ifade etmektedir. Bu karakterlerin dinamizmi ve mücadelesi sayesinde anlatıcı, onların kötü yönlerine ve dolayısıyla da toplumun olumsuz yönlerine odaklanmaktadır. Bu da gerçekçiliğin özelliklerinden biridir. Hikâyelerinin çoğu hızlı ekonomik güce eşlik eden toplumsal değişim hareketine odaklanmaktadır. Anlatıcı, değişim sürecindeki olumsuz tarafı tasvir etmesine rağmen yolunda ne kadar olumsuzluklar çıkarsa çıksın değişim hareketinin yanında durmaktadır. Çünkü toplumsal değişim süreci bir gecede değil, yeni değerler ve kavramlar yerleşene kadar uzun zaman alan bir süreçtir. el-Murr, değişim hareketinin yanında durduğu için daha iyiye doğru ilerleme yolunda tüm engelleri aşacağına inanmaktadır.³⁶⁹

el-Murr; Dubai'den Abu Dabi, Hür Fekkân, el-‘Ayn, Kahire, Londra ve Manila'ya kadar devlet içerisinde ve dışarısında dolaşmaktadır. Bu tur sırasında BAE

³⁶⁷ Būşu' ayr, **es-Suhriyye**, s.52; Ebū Şu' ayr, **a.g.e.**, s.144.

³⁶⁸ es-Şiddikī, **a.g.m.**, s.50.

³⁶⁹ **A.e.**, s.71-72.

toplumunda meydana gelen gelişme biçimlerini ve fikirleri, inançları, adetleri, gelenekleri ve miras kalan sosyal örfleriyle çatışmasını inceleyerek hikâyesinin kahramanları arasındaki karmaşık sosyal ilişkilerin boyutlarını resmetmektedir. Bu sosyal çevre, karakterleri motive eden, davranışlarını ve tutumlarını yönlendiren, ilişkilerini şekillendiren ve diyaloglarını dikte eden arka plandır. el-Murr, bütün bunlar aracılığıyla sınırlı bir sosyal gerçeklikle geniş bir toplum panoraması çizmektedir.³⁷⁰

el-Murr'un toplumu ekonomik temelinde dalış, balık avlama, biraz tarım ve sınırlı bir ticarete dayanan geleneksel toplumdan petrol ve yaygın serbest ticarete dayanan; fakirlik, kaynak kıtlığı, hastalık ve cehaletten muzdarip bir toplumdan en modern tarzda okulların ve hastanelerin yaygınlaştığı ve bireysel gelirlerin dünyadaki en yüksek gelir seviyesine ulaşana kadar yükseldiği zengin petrol toplumuna hızla dönüşen çağdaş BAE toplumdur.³⁷¹

3.2.1.4.Meryem Cum'a Ferec (1956-)

1956 yılında Dubai'de dünyaya gelen yazar,³⁷² 1980 yılında BAE Üniversitesi İngiliz Dili Bölümünden lisans diploması almıştır. Tercüme alanında da yüksek lisans yapmıştır.³⁷³ BAE kısa hikâyesinin kadın öncülerinden olan yazar, ilk kısa hikâyelerini yetmişli yılların başında yayımlamaya başlamıştır.³⁷⁴ Öyle ki; 1984'te “‘Abbār”, 1988'de “Feyrūz” ve 1998'de de “Mā” adlı hikâyelerini yayımlamıştır.³⁷⁵

Bu alana yerel gazeteler ve dergilerdeki yazılarıyla girmiştir. Kısa hikâyelerindeki yazılarını ayıran şey insanın çektiği günlük sıkıntılara dair farkındalıktır. Bu durum kısa hikâyelerin eksenini olan karakterler aracılığıyla hissedilmektedir.³⁷⁶

³⁷⁰ A.e., s.50.

³⁷¹ A.y.

³⁷² Mīnū, a.g.e., s.97.

³⁷³ Bahā'uddīn Muḥammed Mezīd, el-Edebu'n-nisā'ī fi'l-İmārati'l-'Arabiyyeti'l-Mutteḥide, Nisan, 2012, s.22.

³⁷⁴ Mīnū, a.g.e., s.97.

³⁷⁵ Mezīd, a.g.m., s.22.

³⁷⁶ el-Muṭavva', a.g.m., s.73.

Ferec'in hikâyelerinin çoğu, yazarın BAE toplumundaki insani ilişkilerdeki aksaklıkları nasıl ortaya koymaya çalıştığını somut bir şekilde vurgulamaktadır. Nitekim yazar ayrımcılık sorununu ele almaktadır. Bu mesele, petrol dönemi boyunca toplumun başına gelen değişimlerden kaynaklanan önemli bir sorundur. “Bedriyye” hikâyesinde toplumdaki ayrımcılık kurbanı birinin hayatı ele alınmaktadır. Aynı zamanda toplumda gerçekleşen değişiklikler vurgulanmaktadır. Yine aynı hikâyede yazar, sosyal yapıyı göstermekte ve sanat camiasının hayatından örnekler vermektedir. Çok eşlilik olgusunu, cariyeler ile kölelerin varlığını ve altını gündeme getirmektedir. Yazar, kölelerin yemek yapmak ve çocuk yetiştirmek gibi ev hanımının yani annenin görevlerini yaptıklarını ortaya çıkararak köle ticaretinin devam ettiği gerçeğini de vurgular. “Bedriyye” hikâyesi Ferec'in BAE toplumundaki bazı değişikliklere eleştirel ve insani bir bakışla ışık tuttuğu hikâyelerinden biridir.³⁷⁷

Yazarın “Şālihu'l-mubārek” adlı hikâyesinde hasta bir adam amansız bir hastalığı atlatır. Ancak sonunda kolu ve bacağı kesilir. Onun bu durumu, ölen ve namazını kılacak kimse bulunamayan komşusu Mubārek'in ölümüyle üst üste gelir. Yanında onu teselli eden eşi vardır. Dervişlerin de tasdik ettiklerine göre, insanların acılarını dindirecek olan mübarek Şālih'in zuhuru hakkında babasının çocukluğunda anlattıklarıyla medet umar. Eşi, buna inanmaz ancak o, bu umut ışığına tutunur. Mubārek öldüğünde belediye aracında şoför ve hamalla birlikte ona eşlik eder. Sonra üçünün de bacaklarının kesildiğini fark eder. Buna rağmen ölüme direnmektelerdir. Burada ifade yoğunluğu ve mitolojik boyutun kullanımı ölüme güzel bir özellik kazandırmış ve deneyimi insani bir alan haline getirmiştir.³⁷⁸

BAE yazarı Meryem Cum'a Ferec'in eserlerini okuyanlar, onun yerel çevreye ve halkın kültürel mirasına olan derin bağlılığını keşfeder. Bu bağlılık, özellikle büyükanne hikâyelerinde, tütsü kokusunda ve halk ezgilerinin yankılandığı anlatılarda belirgin bir şekilde hissedilir. Yazar, genellikle diyaloglarda yerel lehçeyi kullanarak hikâyelerine otantik bir hava kazandırır. Aynı zamanda, hızla değişen ve dönüşen bir dünyada geçmişe duyulan özlemi yansıtan entelektüel bir bakış açısını ortaya koyar.

³⁷⁷ A.e., s.73-74.

³⁷⁸ Berrāde, a.g.m., s.21.

BAE hikâyelerinde sıklıkla kullanılan hurma ağacı, deve, çöl, çadır ve deniz gibi geleneksel semboller aracılığıyla bu nostaljik atmosfer açık bir şekilde görülür. Bahsedilen sembolik unsurlar Ferec'in hikâye dünyasında bir iz oluşturduğu gibi deniz ve su da bu dünyada seçkin bir mevcudiyet oluşturmaktadır. Değerleri, tarzları ve gelenekleriyle yok olmaya başlayan geçmişe bağlılıklarını ifade eden 'Adulhamîd Aḥmed, Selmâ Maṭar Seyf ve 'Alî 'Abdul'azîz eş-Şerhân gibi birçok Emirlik yazarının eserlerinde de bu durum görülmektedir.³⁷⁹

Yazar, "Feyrûz" adlı koleksiyonunda tasvir etmek için sefillerin ve yoksulların hayatlarını gözlemlemektedir. Yazarın dünyası ayak uyduramadıkları ve yetişemedikleri değişen gerçeklik karşısında yenilmiş unsurlarla doludur. Öyle ki bu durum kendilerini küçük ve yararsız hissettirmiştir. Sonuç olarak da kendi içlerine kapanmayı, yüzleşmemeyi ve baş kaldırmamayı tercih etmişlerdir.³⁸⁰

Ferec'in "Feyrûz" ve "Mâ'" koleksiyonlarında suya olan büyük ilgisi dikkat çekmektedir. Yazarın ilk koleksiyonun hikâyelerinde su konusu dışında başka bir konu ele alınmış olsa da her hikâyesinde suya karşı ilgisi görülmektedir.³⁸¹ Ferec'in hikâyelerinde suyun anlamları şu şekilde sınıflandırılabilir:

1) Hayatın bir sembolü olarak su: Bunun bir örneği "Ḍav'" ve "A'dā' fî beyt vāḥid" hikâyelerinde görülmektedir.³⁸²

2) Kurtuluş ve özgürlüğün bir sembolü olarak su: Buna "el-Ġāfe" hikâyesi bir örnek olarak verilebilir.

3) Varlık birliği olarak su: "Feyrûz" ve "Abbār" hikâyeleri bunun bir örneğidir.

4) Efsanevi bir sembol olarak su: "Ġabrîlā: Şırma ve Ṭal'" hikâyesinde bunun örneği mevcuttur. Bu efsanevi sembol sadece Ferec'in hikâyelerinde değil Selmâ Maṭar Seyf'in hikâyelerinde de görülmektedir.³⁸³

Hikâyeleri, entegre hikâye eylemini parçalayarak ve açık sonlara başvurarak yapısında modern metoda yönelmesine rağmen Ferec'in bastırılmış asilikle ve asi

³⁷⁹ Ebū Şu'ayr, **a.g.e.**, s.106.

³⁸⁰ Suleymân, **a.g.e.**, s.77.

³⁸¹ Ebū Şu'ayr, **a.g.e.**, s.106.

³⁸² **A.e.**, s.106-107.

³⁸³ Ebū Şu'ayr, **a.g.e.**, s.109.

şairlikle nitelenmiş yoğun ve gergin dilinin olduğu açıktır. Hikâyeleri yerel Körfez ortamında anlamsal kökleri ve entelektüel sembolleriyle dikkat çekerek anlamda realist olarak kalmaktadır. Böylelikle yazar, modern Arap edebiyatının zenginleşmesine katkıda bulunan Arap kadın yazarların seslerine eklenen seçkin bir ses olarak kabul edilmektedir.³⁸⁴

3.2.1.5. Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī (1957-)

Edebiyatçı, gazeteci ve gazete yazarı olan el-Ḥarbī'nin BAE ve Körfez Arap ülkelerindeki birçok önemli kültür, medya ve ekonomi sitesinde uzun bir çalışma deneyimi vardır.³⁸⁵ “el-Ezmine” dergisinde ve “el-Vaḥde”, “el-Fecr” ile “el-Ḥalīc” gazetelerinde editörlük yapmıştır.³⁸⁶ Gazetecilik ve medya alanında yüksek lisans derecesine sahiptir. Birçok medya konferansı ile Arap sanat ve edebiyat festivaline katılmıştır. Makaleleri ile araştırma yazıları birçok fikir ve medya yayınında yayımlanmıştır. Kültürel, edebî, sanatsal ve medya ile ilgili eserlerde hakem olarak birçok Arap komitesinde yer almıştır. Bu eserler genel olarak hikâye, roman ve anlatı metinleridir. Birçok makalesi ve araştırma yazısı İngilizceye tercüme edilmiştir.³⁸⁷ Yazarın üç hikâye koleksiyonu yayımlanmıştır. Bunlar:

“el-Ḥurūc ‘alā veṣmi’l-ḳabīle” (1981): Bu koleksiyonda sekiz hikâye yer almaktadır. Bunlar: ‘Aṣāfiru’ş-ṣitā’, İnnahum yuṭāridūne’l-‘aṣāfir, et-Takrīr, Zālīke’l-cānibu’l-āḥar, Ḥālet vefāt ‘ādiyye, eṣ-Şāri’u’l-ḥalfī, Vilāde fī ‘ālemi’l-esmāk, Huṭayl ve’l-‘ifrī.

“Ḥikāyāt ḳabīlet mātet” (1987): Bu koleksiyonda 10 hikâye yer almaktadır. Bunlar: İntehetī’l-‘uṭla, Ḳırā’a dāḥiliyye, Ḥikāye ‘Arabiyye, Muḥimme, Taḥavvulāt,

³⁸⁴ A.y.

³⁸⁵ Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī, *Şumū’ ba’ide ‘ani’l-ḳamer*, BAE, İttihād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt, 2022, s.4.

³⁸⁶ Mīnū, a.g.e., s.97.

³⁸⁷ el-Ḥarbī, *Şumū’ ba’ide*, s.4.

Meliḥān ve’ş-şūkilīt, Kışşatu ‘uṣfūrayn, el-Mevt..ve’d-duḥūl fi’l-mubhem, Mefātīḥ, Ḳabbilnī eyyuhe’n-nehār.

“Lefā’ifu’r-rub‘i’l-ḥālī” (1999)³⁸⁸

el-Ḥarbī, çoğu zaman kısa hikâyelerinde okuyucuyu bedevi ortamına sokmaya çalışmakta ve aynı zamanda şehir ortamına ve onun gergin ilişkilerine götürmektedir. Bireysel salgın ile şehir halkının endişe anları hakkında ayrıntılı sinematik tasvirler vermekte ve onların toplumsal değerlerini işlemektedir. Zihninde hâlâ toplumdaki bedevi merhalenin güzel resmi durmaktadır. Bu resim anlatıcının o merhaledeki gerilemesini doğrulamakta ayrıca şehrin ve ilişkilerinin habersizce reddedildiğini göstermektedir. Hatta el-Ḥarbī’nin hikâye koleksiyonlarının başlıklarını bedevi çevreyle bağlantılı başlıklardan seçtiği görülmektedir. Bu, onun psikolojik yanını ve bu çevreyle olan bağının boyutunu yansıtmaktadır. el-Ḥarbī’nin kaynak çerçevesi Arap toplumunun ve yeni bir döneme geçmekte olan BAE toplumunun içinden geçtiği bedevilik dönemidir.³⁸⁹

el-Ḥarbī, insanın derin gerginlikleri ve arka sokakları ile ilgilenmektedir. Kısa hikâyenin ne doğrudan bir anlatım ne de kutsal bir yapı olduğuna inanmaktadır.³⁹⁰ İnsanın kaygılarının ve sorunlarının yansıdığı hikâyelerden biri “İnteḥeti’l-ḳışşa” adlı hikâyesidir. Bu hikâyede yazar, toplumda devam eden değişimlere cevap vermektedir. Üzerine inşa edildiği ana fikir, artık çalışmaya devam edemeyeceği bir aşamaya gelene kadar ömrünü şirkete hizmetle geçiren kişinin yeni iş ilişkileri hakkındadır. İnsani yönün yer edinemediği ekonomik ilişkilerin gölgesinde insan sömürsüne maruz kalmaktadır. Bu şartlar altında insan, şirketi sağlamlaştırmak için çabalamaya devam eder. Karşılığında çok az alır ancak hayatta kalmaya ve yaşamaya mecburdur.³⁹¹

“Ḳabbilnī eyyuhe’n-nehār” adlı hikâyesinde yazar BAE’deki sosyal değişimin olumsuz etkilerine dair iki konuyu gündeme getirmektedir. Birincisi, toplumdaki bireysellik olgusuyla ve insanın bunu hissetmesiyle diğeri ise medya ile bağlantılıdır.

³⁸⁸ Rāşid, **el-Ḳışşa ve’r-rivāye**, s.50-51.

³⁸⁹ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.87.

³⁹⁰ Mīnū, **a.g.e.**, s.97.

³⁹¹ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.87.

Bu hikâyede insanın yalnız kaldığında yaşadığı psikolojik yansımaları ve insanın uzun süredir korktuğu şey olan gece boyunca yaşadığı endişeleri anlatılmaktadır. Zira gece özellikle insan yalnızken korkutucu bir şeytandır. Burada insanın kendi türündeki bir grup içindeki sosyal varlığının önemi ortaya çıkmaktadır. Yazar, çekirdek ailenin olumsuz etkilerini dolaylı olarak gündeme getirmiştir.

“Kırā’a dāhiliyye” adlı hikâyesinde yazar yerel toplumdaki birçok sosyal sorunu ele almıştır. Çekici bir anlatım tarzıyla evliliğin gecikmesi ve bunun BAE kadınına yansması konusunu gündeme getirmiştir.³⁹²

3.2.1.6.Selmā Maṭar Seyf (1962-)

Asıl adı Meryem ‘Abdullāh Būṣihāb olan yazar³⁹³ 1962 yılında Acman’da dünyaya gelmiştir. BAE Üniversitesi’nden kimya alanında lisans derecesine sahiptir. Anlatımı, üst düzey teknikler ile tasvirlerle ve mitlere dayalı bir dille ön plana çıkmaktadır.³⁹⁴

BAE Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazar birçok hikâye yayımlamış ve iki hikâye koleksiyonu çıkarmıştır. Bu koleksiyonlar BAE Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği tarafından yayımlanmıştır. İlki 1988 yılında yayımlanan “‘Uṣbe” ve diğeri de 1991 yılında yayımlanan “Hācer” adlı koleksiyonlardır. “‘Uṣbe” adlı koleksiyonda 11 hikâye ve “Hācer” adlı koleksiyonda da yedi hikâye bulunmaktadır. Bu iki koleksiyon dışında Emīne ‘Abdullāh ve Meryem Cum’a Seyf ile “en-Neṣīd” adlı koleksiyonu yayımlamışlardır. Koleksiyonda yazarın “Sā’aten ve e’ūd”, “Kullunā nuḥibbu’l-baḥr” ve “en-Neṣīd” adlı üç hikâyesi yer almaktadır.³⁹⁵

Koleksiyona “Hācer” isminin verilmesi, Hz. İbrahim’in eşi ve Kureyş soyundan gelen oğlu İsmail’in annesi olarak hafızalarda ölümsüzleşen bir isim olmasından kaynaklanmaktadır. Anlatıcı, sanki iki tarihî figür (kadınlık ve erkeklik

³⁹² A.e., s.88-89.

³⁹³ Rāṣid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.31.

³⁹⁴ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/6600> , 21.09.2024.

³⁹⁵ Rāṣid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.31.

arasındaki mutlak bağı simgeleyen Hz. Hacer ve İbrahim) üzerinden geçmişi bugüne bağlamak istercesine eski zamanlara gider. Bu koleksiyonundaki “eş-Şu‘bân” hikâyesinde, karakter, cinler âlemine gider. Orada bir periyle evlenip sonsuz mutluluğa ulaşan bir adam ile karşılaşır. Hikâye anlatıcısı, periyle birlikte ilk günahın ve sırları açığa çıkaran yılanın hikâyesini de hatırlatır.³⁹⁶

Seyf, kadını BAE toplumunun çektiği birçok sosyal sorunları ve sıkıntıları ele aldığı bir sembol olarak benimsemiştir. Kısa hikâyelerinin çoğu, toplumdaki kadın-insan sıkıntıları etrafında dönmektedir. Hikâyeler birkaç şekli ele almaktadır. Bunlardan biri de en temel insan haklarıyla çelişen geleneksel değerlerin devamlılığını vurgulayan ayrımcılık gerçeğiyle bağlantılı olanlardır. Toplumsal değişimle ilgili bir konuyu ve bu değişiklik her ne kadar onların lehine olsa da BAE kadının büyük bir bölümünün olumsuz tutumunu ele almaktadır. Yazar, okuyucuyu çekip hikâyelerinde yarattığı ortama götürmektedir. Üstelik bazı hikâyelerinde satır aralarında düşünmeye zorlamaktadır. Geçmişe özlemi özellikle mevcut ve geçmişi karşılaştırdığı anlarda açıkça görülmektedir. Toplumsal değişimi ve toplumdaki gelişmeyi ölçmek için kadını bir tema olarak ele almaktadır.³⁹⁷

“el-‘Urs” adlı hikâyesinde yazar, erken yaşta evlilik konusunu, doğrudan kadınlar üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri ile bu insani sorunun sosyal durumunu ele almaktadır. Öyle ki küçük yaştaki kızlarla evlenme olgusu BAE toplumunda yaygın olgulardan biridir. Ayrıca eskisinden az da olsa hâlâ devam etmektedir.³⁹⁸

Yazar “en-Neşîd” adlı hikâyesinde dedenin kişiliğiyle temsil edilen eski nesil arasındaki sosyal çatışmanın önemli bir yönünü ele almaktadır.³⁹⁹ Aşağıdaki parça ise bu hikâyenin ana fikrini aktarmaktadır:

“Kadının annesi delirdi ve köy halkı kadını öldürdü. Dehme, efendisi ile yalnız kaldı. Dehme, taptaze bir kızdı, güzelliği zalimleri bile öldürecek derecedeydi. Karanlığa bürünüyor ve efendisine ait olduğuna güvenerek yatağına sığınyordu. Efendisinin vahşi istekleri arasında geceler boyu buna devam etti. Kızın karnı şişince evin

³⁹⁶ ‘Umer, **a.g.e.**, s.52-53,89.

³⁹⁷ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.84.

³⁹⁸ **A.y.**

³⁹⁹ **A.e.**, 85.

hanımı durumu öğrendi. Ona karşı kin besleyen evin hanımı, Dehme'ye ceninin düşmesi için kendisini yüksek bir yerden atmasını emretti... Dehme, bir süre sonra doğum yaptı...Bir gün işinden çadırına dönünce çocuğu ölmüş buldu...Durumu, ancak semt erkeklerinin kendilerini kaybedip aç kurdun koyunlara saldırdığı gibi, kadının çadırının etrafında dolaştıklarını görünce anladım...”⁴⁰⁰

Seyf'in sosyal kaygısı toplumdaki insan ilişkilerine yönelmektedir. Özellikle küçük yaştakilerle (gurbetçilerle değil vatandaşlarla) evlilik olgusunu ele aldığı zaman aile müessesesi ve kadının buradaki konumuna odaklanmaktadır. Bu konuyu kadınlar üzerindeki sosyo-psikolojik yansımaları ve toplumun karşılaştığı bazı sorunlarla başa çıkması açısından ele almaktadır. Bu iki yönü harika bir hikâye anlatımıyla ortaya çıkarmaktadır.⁴⁰¹

3.2.1.7.Nâsır Sultân Cubrân (1953-2017)

Şair ve hikâye yazarı Cubrân 1952 yılında Ac mân'da dünyaya gelmiştir. Posta bilimleri alanında lisans derecesi almıştır. Yazarın birkaç şiiri, kısa hikâye koleksiyonları ve makaleleri vardır.⁴⁰²

Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazarın üç hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar 1989 yılında yayımlanan ve içerisinde 10 adet hikâye bulunan “Meyādīr”, 1993 yılında yayımlanan ve içerisinde dokuz adet hikâye yer alan “Nāfūratu's-ş-şezāyā” ve 2017 yılında yayımlanan “Şemsu'd-ḍafāfi'l-ba'ide” adlı koleksiyonlardır.⁴⁰³

Yazar, görselliği bir anlatıya dönüştürmede üstün bir yeteneğe sahiptir. Gerçeklik diline düşkün olup bu dil, konuşma dilindeki kelimelerden ve yerel

⁴⁰⁰ Yazıcı, a.g.e., s.202-203.

⁴⁰¹ el-Muṭavva', a.g.m., s.86.

⁴⁰² (Çevrimiçi) https://ar.wikipedia.org/wiki/D986D8A7D8B5D8B1_D8ACD8A8D8B1D8A7D986, 08.12.2022.

⁴⁰³ Rāşid, el-Kıṣṣa ve'r-rivāye, s.52; (Çevrimiçi) https://ar.wikipedia.org/wiki/D986D8A7D8B5D8B1_D8ACD8A8D8B1D8A7D986, 08.12.2022.

isimlendirmelerden yoksun değildir. Yazar, duygularına ve amaçlarına itibar etmeden dışarıdan nitelenen karakterlerine tepeden bakmaz.⁴⁰⁴

Yazarın “Meyādīr” adlı koleksiyonunda, petrolün ortaya çıkmasından sonra o bölgede şekillenmeye başlayan ve modern insanın bunu otomatik olarak tüketici tarzında yaşamaya başladığı yaşam tarzı ile bozulmamış doğayla bağlantılı köklere dönüşte ve tutunmada kendini bulan yaşam tarzı arasında bir mücadele görülmektedir. Bu yüzden de bazen beton şehirlerin kültürü ile deniz ve hurma kültürü arasında bir karşılaşma ve çarpışma meydana gelmektedir.⁴⁰⁵

“Meyādīr” adlı koleksiyonundaki “Nısf mitr mine’l-ḥavf” adlı hikâyesinde hikâyenin anlatıcısı, içindeki iki karakterden biridir. Dolayısıyla anlattığı olay, onun bakış açısına göre değişmektedir. Ama onun hakkında yani sosyal statüsü ve geçmişi hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmemektedir. Bilinen tek şey, üniversite katili meselesine bakış açısıdır. Genel yapı serim, düğüm ve çözüm içeren klasik anlatı yapısı olarak sınıflanmaktadır. Hikâye, Şam’daki otobanın arazisini anlatmakla başlar. Gece, sokağı ve kâinatı korkuyla kuşatır. Anlatıcı, bir taksiye bindiğinde sürücüyle konuşarak dağıtmaya çalıştığı bu korkuya kapılır. Üniversite katilinin haberi başlangıç noktası olur. Anlatıcı, şehrin katile bakış açısını gösterir. Şoförün görüşü karşıt ve yanlıştır. Anlatıcı, onun katilin destekçisi olduğunu düşünür ve korkuya kapılır. Şoför koltuğun altında bir şey aramak için eğildiğinde yolcu kendisini öldürmek için bıçak aradığını zanneder. Halbuki paylaşmak için ona yarım elma verecektir. Meraka ve aşamalı ilerlemeye dayalı bu yapıya gergin ve ürkütücü bir dil ve korku ile beklenmedik bir olayın meydana gelişini çağrıştıran betimlemeler hizmet etmektedir. Hikâyede kullanılan dil, unsurlarını betimleme ve anlatımda gerçekçi bir yapıdan almaktadır. Ancak hikâyenin dayandığı paradoks, birden fazla işareti ve anlamı gösterdiği için okuyucuyu karışıklıktan uzak olmayan bir metnin karşısına koymaktadır.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ Mīnū, a.g.e., s.98.

⁴⁰⁵ Suleymān, a.g.e., s.72.

⁴⁰⁶ Berrāde, a.g.m., s.19.

Yazarın “Nāfūratu’ş-şezāyā” adlı koleksiyonundaki “Şey’ mā fī gayr mekānih” adlı hikâyesi ilk bakışta geleneksel bir ana temada görünmektedir. Hikâyede eşinin otoritesine ve zorlamasına maruz kalan bir kadın anlatılmaktadır. Kadının yaşadığı zulüm, evinin durumuna üzümlü pencereden bakmasıyla anlaşılmaktadır. O güzel büyük evin dışındaki her şeyi, tertip ve düzen bakımından evdekilerden daha iyi ve daha güzel görmektedir. Cani düzen onu boğmaktadır. Kadının ailesini kısıtlayan bu sistem, geleneksel ve toplumsal hikâye adetlerine göre sadece kadının hareketlerini kısıtlamaz aksine tüm aileyi kapsar. Herkes kederinin kasvetinde boğulmuştur. Gece ve duvarın pençeleri evdeki herkese eziyet etmektedir. Büyük erkek çocuğu, seçiminde söz hakkı olmadığı sıkıcı bir eğitim tarzının kurbanıdır. Hayatı babasının emrindedir. Kız ise istemediği biriyle evlenmek zorundadır. Anne kararsızlık ateşinde kıvrılır. Sadece kendi hayatı olsa çocuklarının rahatı için sabreder ancak bu onların da hayatıdır. Çocukları da kendi gibi hatta daha çok babanın asabiyetinden, öfkesinden ve her şeye isyanından acı çekmekteledir. Okuyucu, çocukların ve eşin, büyük eve konulan pek çok eşya gibi olduğunu hisseder. Adam onları istediği yere koyar ve kimsenin bu yeri değiştirmeye gücü yoktur. Adam evine girer, köşeleri inceler ve etrafına bakınır. Sonra karısına der ki: “*Bir şey yerinde değil gibi görünüyor.*” Kadın ağlar. Oysa ki sadece fil dişi değneğini hareket ettirmiş ve uygun bir yere koymuştur. Ancak adam öfkelenip sesini yükselterek şöyle der:

“Aslında burası şuradan daha iyi... Dediğim açık. Her şeyin değişmeden yerli yerinde olmasını istiyorum.”

Bunu değneğinden çocuklarına varıncaya kadar her şey için söyler. Tuhaf olan aslında babanın kendisi doğru yerde değildir.⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ Raḥāb el-Kīlānī, *Ḳaḍāyā ve şevāğil ḳurā’āt fi’s-serdi’l-İmārātī*, Şārika, Dā’iretu’s-şekāfe, 2018, s.21-22.

karşısında şaşırır. Sonra onun hayal ettiği gibi bir kadın değil Hintli bir adam olduğu ortaya çıkar. Bu hikâyenin inşa edildiği paradoks birden fazla işarete sahip olabilir. Öyle ki göçmen işçilerin maruz kaldığı sıkıntıların izleri karşımıza çıkmaktadır. Ancak hikâye okuyucuyu eğlendirmeyi amaçlayan tuhaf bir olay olarak da değerlendirilebilir. Bunun nedeni, bu tür yapının, memnuniyet ve merak uyandırmaya öncelik veren klasik hikâye metinlerini anımsatmasıdır.⁴¹²

Yazar, hayatın resimlerinden ve utanç verici sahnelerinden kısa hikâyeleri özellikle de farklı yönlerden gelen yabancılarla dolu olan yerel gerçekliği aktarmaktadır. Hikâyelerinde sokak diliyle fısıldamakta ve fasih Arapçayı diğerler lehçelerle karıştırmaktadır. Hikâyesi alışılmışın doğrudan bir açıklaması değildir. Dil açısından farklı seviyelere sahip bir anlatı olup çeşitli üslup ve biçimlerden faydalanmaya çalışır. Ancak bu anlatı genellikle diyalogla karıştırılmaktadır.⁴¹³

3.2.1.9.İbrâhîm Mubârek (1952-)

İbrâhîm Mubârek, 1952 yılında Dubai’de dünyaya gelmiştir. Öğretmen Enstitüsü diploması alan yazar, lisans eğitimini psikoloji ve lisansüstü eğitimini ise eğitim alanında tamamlamıştır. Meslek hayatının başında öğretmen, idari amir ve okul temsilcisi olarak görev yapmıştır. Sonra Dubai eğitim bölgesinde eğitim işleri departmanı başkanı olarak çalışmıştır. Bunlar dışında birçok görevde de bulunan yazar, “el-İttihād”, “el-Beyân” ve “Aḥvāl” dergilerinde yazarlık yapmıştır.⁴¹⁴ Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazarın dört adet hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar:

1-“eṭ-Ṭuḥlub”: 1989 yılında yayımlanmıştır. İçerisinde 15 hikâye yer almaktadır. Bunlar: “‘Āṣiḳu’l-baḥr”, “Rutbe”, “Şitā”, “en-Nevres”, “Cāk bāk”,

⁴¹² Berrāde, **a.g.m.**, s.19.

⁴¹³ Mīnū, **a.g.e.**, s.98.

⁴¹⁴ (Çevrimiçi) <https://ektab.com/D8A7D8A8D8B1D8A7D987D98AD985-D985D8A8D8A7D8B1D983/>, 24.12.2022.

“Mev‘id”, “Serāb”, “el-Kilāb”, “Medrese”, “Ye‘tī min medīneti’s-Sihra”, “eṭ-Ṭuhlub”, “İmra’e-mine’s-şark”, “Muhācir”, “Ḳabru’l-Vālī” ve “‘Ā‘id ile’l-cenūb”.

2-“Uşfūru’s-selc”: 1992 yılında yayımlanmıştır. İçerisinde 12 hikâye yer almaktadır. Bunlar: “el-Leyl tehzimuhu’mra’e”, “Dā’iret dāfi’e fī cesedi’s-şakī’”, “Rihlet şayd”, “Ḍabb”, “Yed şa’leb”, “Şalāt ‘ale’l-cuşeşesi’l-gā’ibe”, “‘Uşfūru’s-selc”, “Menākīr”, “Seyf ve’l-cercūr”, “el-Medīnetu’r-ramādiyye”, “el-Erneb” ve “Şeceratu’s-şanevber”.⁴¹⁵

3-“Hān”:1998 yılında yayımlanmıştır. İçerisinde sekiz hikâye yer almaktadır. Bunlar: “Ḥamūd”, “es-Sūr”, “Mesāfet ḥulm”, “Mesāfetu’r-ru’yā”, “Risālet ḥubb”, “Zuleyḥa”, “Rā’ihatu’r-reml”, “Hān şerāseti’l-cebel... selāmu’l-baḥr” ve “Racul şudrat ğırbāl”.

4-“Ḍacer ṭā’iri’l-baḥr”: 2005 yılında yayımlanmıştır. İçerisinde 10 hikâye yer almaktadır. Bunlar: “Ḥulm ‘Abbār”, “el-Ḥayzurān”, “Racul lā zıll leh”, “Neşīdu’l-civār”, “Bunduḳıyye ḥārice ‘ale’z-zemen”, “Murnīkā”, “el-Keff”, “Şakr ṭunub”, “Ġarīb ‘ale’l-baḥr” ve “Ḍacer ṭā’iri’l-leyl”.⁴¹⁶

Yazarın “eṭ-Ṭuhlub” adlı hikâyesinde; gün batımı manzarasının güzelliğinin, güneşin alacakaranlığa doğru batışının, serin esintilerin, göçmen kuşların ve suyun yüzeyine yakın zıplayan balıkların gürültüsünün tadını çıkarmak ve ışıldayan dalgaları seyretmek için denize açılan iyimser bir kahraman anlatılmaktadır. Ayrıca kayalara yapışan ve dalgaların parlak yeşil kılcal damarlarıyla oynamasına izin veren yosunlardan da bahsedilmektedir. Birden deniz dalgaları ve kuvvetli bir fırtına çıkar. Kahramanın kayığını tepe taklak eder ve hayatı tehlikeye düşer. Hayalleri yok olmak üzere iken yardım isteyip merhamet diler. Yaptığı hataları düzeltmek için süre isteyip kibrinden vazgeçer. Kendini hesaba çekme ve yaptıklarını gözden geçirme vakti gelir. Hayatı saniyeler içinde gözünün önünden geçer. Olabildiğince yüksek bir sesle bağırıp dalgaya kendisini kıyıya götürmesi için yalvarır. Bütün sahip olduklarını fakirlere vereceğini söyler. Ancak o çılgın fırtına ona aldırmaz etmez. Merhametli dalga onu

⁴¹⁵ Rāşid, **el-Kıssa ve’r-rivāye**, s.24-25.

⁴¹⁶ A.e., s.25.

güvenli bir yere iter. Uzaktan kıyı görününce verdiği vaatleri yarıya indirir. Dalgaya, sağ salım döndüğünde sahip olduklarının yarısını fakirlere vereceğini söyler. Kıyıya yaklaşıncı vaatlerinden dönüp denize ve yolculara lanet okur. Gururla böbürlenir ve dalgaya açların ve evsizlerin babası olmadığını söyler. Yazar insanın sadece tehlike yaklaştığında kendini hesaba çektiğini düşünmektedir. Hikâyenin kahramanı, yosun gibi hayatı başkasına bağlı olan ama bir şey vermeyen biri olarak yaşamıştır.⁴¹⁷

Bu hikâyenin açık uçlu yapısı sayesinde, duygusal bir deneyime dönüşen bir macera yaşadıktan sonra Hindistan'a yaptığı bir geziden dönen anlatıcının anılarını öğrenmekteyiz. Uçaktayken kendisine Doğu'nun büyüünün gölgesinde, monotonluğun ve alışılmışın dışında günler yaşama sözü verir. Ama uysal kızla karşılaşması, kızın fahişeliğe zorlanan bir profesyonel olmasına rağmen hikâyesinden dolayı kalbini güçlü bir şekilde çarptırır. Kız onun yanında kalmasını ister ancak o da ülkesine dönmek zorundadır. Anlatıcı, duygusal bir karşılaşmadan romantik bir hatırıya dönüşen bu deneyime uygun genel çerçeveyi oluşturmak için şiirsel dile ve doğa betimlemesine başvurur.⁴¹⁸ Ayrıca kadın karakterin tekrarladığı şarkı diliyle hümanizm akımını destekleyen ve hikâyelerinde sosyal eğilimi olan her yazarda olduğu gibi insani hassasiyet görülmektedir.⁴¹⁹

“‘Uşfûru’s-selc” adlı koleksiyonunda yazar, pek çok hikâyenin ele aldığı geçmiş ve bugün ikilisini ele almamaktadır. Ancak yeni zamana uyan yeni durumlar ve petrolün ortaya çıkışından sonra ilerleyen bir toplumda tehlikeli etkileri olan sorunlar aracılığıyla toplumsal hareketliliği vurgulamaktadır.⁴²⁰

Yazarın “Şu’ün edebiyye” dergisinde yayımlanan “‘Ubûr cüşseti’l-hûr” adlı hikâyesi, geçim kaynaklarının az olduğu, olduğu zaman ise neşe tadında olduğu geçmiş bir dönemdeki insanların koşullarını anlatan bir hikâyedir. Erkekler günlük erzaklarını satın almak için birkaç dirhem karşılığında çok çalışırlar. Ancak rızık kolay elde edilmez; daha ziyade terle, feryatla ve kaderin koşulları ve zorlukları üzerine çok

⁴¹⁷ el-Kılânî, **a.g.e.**, s.9-11.

⁴¹⁸ Berrâde, **a.g.m.**, s.22.

⁴¹⁹ Bedr ‘Abdûlmelik, **eż-Zevâhiru’l-ictimâ’iyye fi’l-kışşati’l-İmārâtiyye**, Dâru’l-kunûzi’l-edebiyye, 1995, s.192-193.

⁴²⁰ Suleymân, **a.g.e.**, s.75.

fazla tefekkürle gelir. Boğucu bir nemin olduğu aşırı sıcaklıkta feribot sahipleri; Dubai Koyu kıyısının önünde durmuş, yolcuları bir kıyıdan diğerine, Būr Dubai'den Deyra'ya ve tersi yönde taşımak için işlerin kendilerine gelmesini beklerler. Hindu “el-Bānyān”⁴²¹ grubunun en eski insanlarından biri olan büyük bir tüccar ölür ve bu uzun bir çalışma günü ve bol rızık anlamına gelmektedir. Çünkü Hintlileri feribotla yakma töreninin yapılacağı dere ucuna götürecekler ve ateş yakmak için gereken odunu, kokuları ve odunları da taşıyacaklardır. O tüccarın halkının başına gelen musibet, yoksul feribot sahiplerine mutluluk, neşe ve geçim kaynağı olur. Büyük bir ateş alevi cesedi kül eder. Ama yoksul feribot sahiplerinin ruhlarında neşe ve mutluluğu ateşler. Herkes için uzun ve yorucu bir iş günü onların, günlerce çalışmanın zahmetine yetecek dirhemi kazanmalarını sağlar. Alın terleriyle kazandıkları parayı hediye, yiyecek ve tatlılar alarak ailelerine harcarlar.⁴²²

3.2.1.10.Su‘ād Zāyid el-‘Uraymī (1956-)

Hikâyeci ve sosyoloji araştırmacısı olan el-‘Uraymī, BAE'nin el-‘Ayn şehrinde dünyaya gelmiştir. BAE Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi'nde profesördür. BAE Üniversitesi Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Devlet ve Toplum Bölümü başkanıdır. Daha önce Washington'daki BAE Büyükelçiliğinde Kültür Danışmanlığı yapmıştır.⁴²³

Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi el-‘Uraymī, 1983 yılından beri birçok kısa hikâye yayımlamıştır. Yazarın üç hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar 1990 yılında yayımlanan ve içerisinde 18 hikâye yer alan “Tufûl”, 1997 yılında

⁴²¹ İngiliz tüccarlar ve yetkililer, Güney Asya'dan Körfez'e göç eden gurbetçi tüccar topluluklarını ifade etmek için “Bānyān” kelimesini kullanmışlardır. İsmi kökeni Sanskrit diline kadar uzanmaktadır. Daha sonra Hintçe, Urduca ve diğer yerel dillerden etkilenmiştir. Eski Güney Asya'da resmî ve idari işlerin dili olan Farsçadan alınan kelimenin İngilizce şeklidir. Bu isim başlangıçta tarımsal uzmanlıklarıyla ünlü olup zamanla faaliyetlerini çeşitlendirip ticaretle meşgul olan bir grup için kullanılmaktaydı. (Çevrimiçi) <https://www.qdl.qa/D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9/D8A8D8A7D986D98AD8A7D986-D8A7D984D8AED984D98AD8AC> ,04.11.2024.

⁴²² el-Kīlānī, a.g.e., s.85-86.

⁴²³ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/4115>, 12.12.2022.

yayımlanan ve içerisinde 11 hikâye yer alan “Ḥakl Ġamrān” ve 2008 yılında yayımlanan “Re’s Zī Yezin” adlı koleksiyonlardır.⁴²⁴

“Ṭufūl” adlı koleksiyonundaki “Zikrayātu’z-zemeni’l-mefkūd” adlı hikâyesinde anlatıcı, çocuklar tarafından zaman öldürmekle suçlanmaktadır. Bu yüzden suçunu gizlemeye çalışır ama başarılı olamaz. Şehirde yaşamının artık dayanılmaz olduğunu hisseder. İnsanlardan ve içinde boğuştuğu zamandan kaçır. Ama bu bir eziyet yolculuğudur. Çünkü kurtuluş arayışı onu ancak labirentlere ve insan bedenlerinin yığınlarına teslim eder. Bir şey gördüğünde labirentin başka bir şeklini görür: Pislikle dolu bir bataklık, sonra kendini sedyede örtülü bir halde gördüğü küçük bir oda. Nereye yönelse korku ve yalnızlık hisseder. Dolaşmanın sonunda zindana gider. Ama kendini yüzleri zindanın camına yapışık sahte gözlülerden daha güçlü hisseder. Bu hikâye, açık yapısı ve akıcı anlatımıyla okuyucuyu kabuslu ve puslu bir atmosfere götürür. Okuyucu hikâye vasıtasıyla, kahramanın diğerlerinin arasında yalnızlığını fark eder. Zaman artık ikna edici değildir ve anlatıcı kendini hiçbir zamana ait hissetmez. Bütün zamanların üstünde bir üslupla yalnızlığın, yabancılaşmanın ve kendi kendine acı çekmenin belirginleştiği soyut sahneleri aktarır. Bu sahneler önemli soruları cevaplamaya çalışır. Dolayısıyla bu hikâye, sonunda metnin içinde gizli kalan ham gerçekliği çözme biçimine bürünür.⁴²⁵

Yazarın hikâyelerinde sembol ve gerçeklik aynı madalyonun iki yüzü gibi uyum içerisinde. Yazarın gerçekliği gerçek olaylardan gördükleridir. Anlatımı kendi bakış açısyıdır. Sembolü, gerçeklikten gösterdikleridir. Bu üslup gerçekçi motivasyon araçlarından sadece biridir. Çünkü gerçekten vuku bulan bir olay ve gerçekten olup biteni sembolize eden bir olay vardır. Bununla (empresyonist gerçekçilik) siyahı siyah olarak görür, zulüm, kirlilik ve aldatmacanın karşısında haykırır. Gerçekliğinden taviz vermez. Krizlerini gizlemez. Belki de sembolik hikâyeleri diğerlerinden daha tartışmacı ve daha derindir. “Enmār” hikâyesinde

⁴²⁴ Rāşid, *el-Kıssa ve’r-rivāye*, s.29-30.

⁴²⁵ Berrāde, *a.g.m.*, s.20.

otoritenin cehaleti ve gücünü ortaya çıkarmaktadır. “Luḳmānu’l-melik” adlı hikâyesinde tebaanın boyun eğmesini ve utandıran itaatini ortaya koymaktadır.⁴²⁶

Yazarın zamanı durgun ve sessizdir, zindan, hastane veya kuru bir kuyu gibi boşluktur. Ona göre kurgusal mekân gerçekliğin gerçek bir eş değeridir veya kişisel bakış açısıyla gerçekliğin kendisidir. Bir yandan her hikâyenin diğerlerinden ayırt edilmesi için tüm hikâyelerinde farklı anlatım türlerini ve seviyelerini denemeye çalışmaktadır. Bir yandan da bazen şiirden yoksun olmayan şiirsel bir dile düşkündür.⁴²⁷

Yazarın kısa hikâyeleri okuyucuya önemli Arap meseleleriyle olan bağlantının boyutunu göstermektedir. Bu hikâyelerin atmosferinden Filistin davasıyla ilgili olanlar da dahil olmak üzere önemli meselelerinin açık etkisi görülmektedir. Bu, silahlı mücadeleyi simgeleyen atmosferden ve kamplardaki vs. Arap insanının durumundan anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum “er-Raḥîl” hikâyesinde karşımıza çıkmaktadır.

Yazar, BAE’deki yerel topluluğu etkileyen sosyal değişimlerle etkileşime girmiştir. Nitekim bunu “Ṭufûl ve ḥulmu’l-ḳabîle” hikâyesinde ele aldığı görülmektedir. Bu hikâye aracılığıyla kurumlardaki memurlar arasındaki ilişkileri, işlerin nasıl yönetildiğini ve yeni ilişkileri sunmaya çalışmıştır. Böylece sosyal eşitsizliğin özellikleri ve müdür ile çalışanlarından biri arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Yazar böylece insanın kendi görüşlerini kendisinden daha düşük bir pozisyonda olanlara empoze ederken konumunu zamanla daha fazla nasıl istismar ettiğine ışık tutmaktadır.⁴²⁸

“Ṭufûl ve ḥulmu’l-ḳabîle” hikâyesi aracılığıyla yazar psikolojik bir atmosfere girmektedir. Nitekim buradaki Zāhir, kibirden ve müdürün emirlerini kabul etmekten muzdariptir. Bu emirler toplumsal değerleriyle çelişmektedir ve kabul ile reddetme arasında içsel bir psikolojik mücadele yaratmaktadır. O, günlük ilişkilerinde eşitliğe alışmıştır ve hiçbir varlığa boyun eğmeye alışkın değildir. Ancak durum zordur çünkü değerleri ve gelenekleri ile ilgili emirleri kabul etmekle işi -başka bir deyişle ekmek

⁴²⁶ Mīnū, a.g.e., s.91.

⁴²⁷ A.y.

⁴²⁸ el-Muṭavva‘, a.g.m., s.75.

parası- arasında ikilemde kalmıştır. Yazar, doğru ve derinlemesine tasviriyle yeni durumlardaki ve iş ilişkilerindeki değişiklikleri ve iki yüzlülük ile yağcılığı kaydetmeyi başarabilmiştir. O zamanki sosyal ilişkiler şimdikinden farklıdır. İlişkileri, bir taraftan korku bir taraftan da güç ve mevki faktörünün bir sonucu olarak hâkimiyet yönetmektedir.⁴²⁹

Sonunda hikâyedeki Zâhir adlı karakter müdürün isteklerine boyun eğmiştir. Bu istekler onu yeni değerleri reddeden kişiden, amacın araçları temize çıkardığına inanan bir kişiye dönüştürmüştür. İşe geliş amacı para olmuştur. Ancak asıl toplumuna döndüğünde çocukluk hayali olan kız “Tufûl” onu reddetmektedir. Çünkü o toplumunda değerleri ve gelenekleriyle kabul edilen bir Zâhir değildir ve artık başka biri olmuştur. Sonunda bu durum onu intihar ederek hayatını sonlandırmaya sürükler.

Yazarın toplumsal ekonomik değişikliklerle ilgili bu konuyu ele alması toplumun büyük kesiminin muzdarip olduğu toplumsal sorunlara ilişkin farkındalığını yansıtmaktadır. Aynı zamanda ilerlemeden ve çözümü imkânsız hale gelmeden ele alınması gereken önemli bir konuya değinmektedir.⁴³⁰

3.2.1.11. ‘Alî ‘Abdul‘azîz eş-Şerhân (1950-)

Dr. eş-Şerhân, 1950 yılında Re’sü’l-Hayme’de dünyaya gelmiştir.⁴³¹ İlk eğitimini BAE’de almıştır. 1976 yılında Bağdat Üniversitesi’nden İngiliz Dili diploması almıştır. 1983 yılında Washington’daki Amerikan Üniversitesi dil bilim alanında yüksek lisans derecesi almıştır. 1988 yılında ise İngiltere’deki Essex Üniversitesi’nden sosyolengüistik alanında felsefe doktora derecesini almıştır.⁴³²

1997-2004 yılları arasında Birleşik Krallık’ta Eğitim ve Gençlik Bakanı olarak görev yapmıştır. Daha öncesinde ise 1978 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığında müsteşar yardımcısı, 1980-1988 yılları arasında BAE Üniversitesi’nde araştırma

⁴²⁹ A.y.

⁴³⁰ A.e., s.76.

⁴³¹ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/8260> , 13.12.2022.

⁴³² Mînū, a.g.e., s.95.

görevlisi, sonra yardımcı doçent, 1994-1997 yılları arasında üniversitenin planlama işlerinden sorumlu başkan yardımcısı ve 1989-1990 yılları arasında da aynı üniversitede Tarih ve Kültür Araştırma Merkezi müdürü olarak görev yapmıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazar, 1977 yılında “eş-Şakā” adlı hikâye koleksiyonunu yayımlamıştır. İkinci baskısı 1992 yılında çıkan⁴³³ koleksiyonda 10 adet kısa hikâye yer almaktadır.⁴³⁴

Yazar, yerel çevre özellikle de denizin olduğu çevre ile ilgilenmiştir. Cümleleri bir veya iki kelime olacak şekilde kısaltılmış öz bir anlatımdadır. Ancak bu anlatım coşkun insani duyguları göstermektedir. Bu da geleneksel hikâye anlatımı çerçevesindedir.⁴³⁵

“eş-Şakā” adlı koleksiyondaki “Vedā‘an yā aḥıbbetī” hikâyesinde “el-Betīl” gemisinin dalış ve deniz ticareti için kullanılıp yüzlerce kişinin geçimini sağlayarak prestij sahibi olduğu günlerde zor zamanlardan geçen bir denizci konu alınmıştır. Denizci, gemilerini ve içindeki yükü neredeyse yok eden şiddetli bir fırtınayı anlatmaktadır. Adamların gayretleri, dayanışmaları ve uygun zamanda zekice davranışları hayat kurtarmış ve mümkün olduğunca çok malı korumuştur. Sağlam canları korumak için bazı ağır yükleri atmışlardır. Ancak “el-Betīl” gemisinin sahibi bunu kabul etmeyip kırbaç gibi beddualar etmiştir. Denizin sakinleşmeyip servetinin bir kısmını yuttuğunu anlayınca gözünü hırs ve öfke bürümüştür. Hikâyenin sahibinin zayıftan intikam almaktan başka seçeneği yoktur. Bu yüzden kaybettiklerinin bir kısmını telafi etmek için onu borca esir etmiştir. Fakir denizcinin ise suskunluk, boyun eğme ve isteksizce kabul etmekten başka seçeneği yoktur. Kendisine yük olan maddi zarardan daha az zararı olmayan psikolojik ve zihinsel etkilerin kurbanı olmanın yanı sıra hakaretlere ve birikmiş borçlara katlanmaktan başka çaresi yoktur. Sanki yazar, denizcinin yabancılaşma ve marjinalleştirme duygularını vurgulamak istemektedir. Zira mükafatlandırılması gereken davranış cezalandırılmaktadır. Çünkü gücünün gerekçelerinden biri olan gemi sahibinin otoritesi, -zorba otorite- denizcinin düşünme yeteneğini hafife alır. Ondan sonra gücüne, sahip olduğu yeteneğe veya görüşe

⁴³³ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/8260> , 13.12.2022.

⁴³⁴ Rāşid, **el-Kıṣṣa ve’r-rivāye**, s.38-39.

⁴³⁵ Mīnū, **a.g.e.**, s.95.

güvenemez. Denizcinin başına gelenler dünyanın başka yerlerinde ve farklı zamanlarda yaşananlardan farklı değildir. Gemi sahibini zulmü ile günümüzde ekmek parası uğruna çalışanların sömürülmesi arasında da bir fark yoktur.⁴³⁶

3.2.1.12. ‘Abdurriqā es-Secvānī (1959-)

Şârika’da doğan yazar, 1981 yılında BAE Üniversitesi Arap Dili Bölümünden mezun olmuştur.⁴³⁷ Yazarın hikâye metinlerinde ve romanlarında eski olay ve hikâyeleri işleme konusunda özel bir tutkusu vardır. Edebiyat dünyasına yönelmesinde annesinin büyük bir etkisi olmuştur. Öyle ki annesi BAE tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olup yazara zihnine yerleşen ve hislerini şekillendiren eski hikâyeleri anlatırdı. Bu nedenle de yazar yetmişli yılların ortasında hikâye dünyasına girmiştir.⁴³⁸ BAE Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliğinin kurucu üyesi olan yazar, “Ğānim Ğubāş” Kısa Hikâye Ödülü” almıştır.⁴³⁹

es-Secvānī’nin kısa hikâye koleksiyonları şunlardır:

-Zālīke’z-zemān (1978), Zelletu’l-‘azarā (1981), er-Rafḍ (1992), İnḥidār (2001), Hutāfu’ş-şems (2001), Eşri’atu’l-leyl (2022) ve Kulūb min zeheb (2011).⁴⁴⁰

-Zālīke’z-zemān: Bu koleksiyonda 20 hikâye bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: Dumū’ mine’l-māḍī, el-Baḥş ‘ani’s-serāb, Şerī’atu’l-baḥr, Ramād ḳalb, el-Cezā’u’l-‘ādil, Mīne’z-zemeni’l-ba‘īd, el-Bi’ru’l-meskūne, el-Emelu’l-muḥterik ve Dem‘at nedem.

⁴³⁶ el-Kīlānī, **a.g.e.**, s.13-15.

⁴³⁷ **A.e.**, s.94.

⁴³⁸ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8B1D8B6D8A7-D8A7D984D8B3D8ACD988D8A7D986D98A-D8A3D8B9D98AD8B4-D981D98A-D8A7D984D982D8B5D8A9>, 28.11.2022.

⁴³⁹ (Çevrimiçi)

<https://web.archive.org/web/20140330215605/http://www.alkhaleej.ae/alkhaleej/page/be41c94b-4dba-4f16-a0f8-526ca1512776>, 28.11.2022.

⁴⁴⁰ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.36.

Zelletu'l-‘azarā: Koleksiyonun içerisinde 10 adet hikâye yer almaktadır. Bunlar: Daḥāya'd-dehr, Kulūb muzlime, Aḡlālu'd-ḡamīr, Mā ba'de'd-ḡiyā', Zelletu'l-‘azarā, Şā'idu'z-zibā', Mev'id li'r-raḡīl, el-Ḥazīn, el-Umniyetu'd-ḡāi'a, Ḥafīdet Eflāṭūn, Ḥavvā' ve'n-naşīb ve ḡayāt mu'azzebe.

er-Rafḡ: Bu koleksiyonda 13 hikâye yer almaktadır. Bu hikâyeler: Sa'īde, el-Huṭām, el-Ḥizlān, Ummu'n-naḡīl, Dream, el-Bi'r, Sezāce, er-Rafḡ, Sukūn, Teraḡḡub, Zuhūl, el-Vehm ve İstiyā'.

İnhidār: Bu koleksiyonda 11 hikâye yer almaktadır. Bu hikâyeler: Meşā'ir dāmiye, el-Ebālise, Te'nīb, İbn āvā ve sīratu'l-maḡti'l-esved, İnhidār, el-Cisr mev'idukum, eṭ-Ṭuḡā, Raḡīl, el-Ḳādim ḡayāhibi'r-raḡīl, Medārātu'l-ḡayy..ve'l-‘uyūnu'd-deḡīle ve Yevmu'ṭ-ṭesāfuḡ.⁴⁴¹

Ayrıca yazarın 2001 yılında çocuklar için yazdığı “el-Beytu'l-‘azīm”, “el-Fellāḡu'l-ḡayr”, “el-Ḥattāb ve ḡayevānatu'l-ḡābe” adlı koleksiyonları da yayımlanmıştır.⁴⁴²

Secvānī'nin ifadesine göre hikâye onun hayatı ve kendi dünyasıdır. Hikâye ile nefes almakta ve yaşamaktadır. Kendisini bir gün bile hikâyenin dışında görememektedir. Yazsa da yazmasa da hikâyenin içinde yaşamaktadır.⁴⁴³

Secvānī'nin kısa hikâyelerini ön plana çıkaran şey, hikâyelerinin çoğunda gençlerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunlar veya ileri yaştakilerin küçük yaştaki yabancılarla özellikle de Hindistan'dakilerle evliliği ve kadın ile erkek arasındaki ilişkileri ele almasıdır.⁴⁴⁴

Secvānī, yetmişli yılların coşkulu ve sosyal ilişkilerin sıcaklığıyla dolu olduğunu kabul etmektedir. Modern yaşamdaki insan kaygısını birkaç çalışmasında

⁴⁴¹ Rāşid, **el-Ḳışşa ve'r-rivāye**, s.36-37.

⁴⁴² (Çevrimiçi)

<https://web.archive.org/web/20140330215605/http://www.alkhaleej.ac/alkhaleej/page/be41c94b-4dba-4f16-a0f8-526ca1512776>, 28.11.2022.

⁴⁴³ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ac/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8B1D8B6D8A7-D8A7D984D8B3D8ACD988D8A7D986D98A-D8A3D8B9D98AD8B4-D981D98A-D8A7D984D982D8B5D8A9>, 29.11.2022.

⁴⁴⁴ el-Muṭavva', **a.g.m.**, s.76-77.

ele almıştır. Ayrıca birçok eserinde yabancı işçilerin toplumdaki etkisini ele almaktadır. Yeni sorunları ve bunların BAE toplumunun kişiliğinin üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Eserleri insani duygularla ön plana çıkmaktadır. Yazar, hikâyelerinde devletteki sosyal hayatı anlatmaktadır. Ancak yazılarında sadece sosyal konulara odaklanmaz aynı zamanda millî kaygılar ile sorunları ve Arapların karşılaştıkları sorunları da ele alır.⁴⁴⁵

“Buşrā fi’s-sittin” hikâyesinde ileri yaştakilerin küçük yaştaki yabancı kadınlarla evliliği konusu ele alınmaktadır. Yazar, iki taraf arasındaki ilişkinin yönlerini ve ticari alışverişin neden olduğu ahlaki sorunların boyutunu ele almaktadır. Bu ahlaki sorunlar hâkim örf ve adete göre eş ihaneti suretinde ortaya çıkmaktadır. Bu da ahlaki olarak kabul edilemez bir sorun olup eşler arasındaki yaş farkının sonucudur.⁴⁴⁶

Yazarın, yaşadığı çevre nedeniyle denizle güçlü bir bağlantısı olmuştur. Bu da hemen hemen her eserinde denizin detaylı ve güzel tasvirlerle yansımaya sebep olmaktadır. Bu nedenle, deniz ve ona bağlı insanların hayatları en çok ele alınan konulardan biri olmuştur.⁴⁴⁷

Secvānī, “Dumū‘ mine’l-māḏī” adlı ilk hikâyesinde genç dalgıçlardan birinin denizle ilişkisini ele almıştır. Dalgıcı, bacağına birini kaybetmiş olarak gerçek haliyle tasvir etmiştir. Ayrıca onun günlük hayatının ayrıntılarını titizlikle betimlemiştir. Bu hikâyesi eğitim-öğretim müfredatına seçilmiştir. Ayrıca bazı hikâyeleri de Şârika’daki Amerikan Üniversitesi’nde eğitim için seçilmiştir.⁴⁴⁸

es-Secvānī “er-Rafḍ” koleksiyonundaki “Ummu’n-naḥīl” hikâyesinde, kadın karakterin çocuk doğurmamasından dolayı hurma ağaçlarına anne olması için anne

⁴⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8B1D8B6D8A7-D8A7D984D8B3D8ACD988D8A7D986D98A-D8A3D8B9D98AD8B4-D981D98A-D8A7D984D982D8B5D8A9>, 29.11.2022.

⁴⁴⁶ el-Muṭavva‘, **a.g.m.**, s.77.

⁴⁴⁷ Alibaş, **a.g.e.**, s.61.

⁴⁴⁸ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/our-homes/mirrors/2007-08-17-1.781823>, 28.11.2022.

sembolizmini kullanır. Kadın, bu annelikle eşi Hamed ile mutlu yaşayacak ve doğayla özdeşleşip onun bir parçası olacaktır.⁴⁴⁹

3.2.1.13. ‘Alī Ebu’r-Riṣ (d.1956)

1956 yılında Re’sü’l-Hayme’de dünyaya gelen yazar,⁴⁵⁰ Mısır’daki ‘Ayn Şems Üniversitesi’nden psikoloji alanında lisans derecesine sahiptir. “el-İttihād” gazetesinde 28 yıllık bir tecrübesi vardır. 10 roman, iki tiyatro ve bir nesir kitabı telif etmiştir. “İ’tirāf” adlı romanı, yüzyılın en önemli yüz Arap romanı arasına girmiştir.⁴⁵¹

Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan yazar, “Zehrātu’l-Ḥalīc” dergisinin 1986 yılında düzenlediği “eḍ-Ḍarīra” kısa hikâyesi dördüncülük ödülünü almıştır. Çeşitli dergilerde birçok kısa hikâye yayımlamıştır. Bunlar: “Fetāt ‘ale’ṭ-ṭarīk”, “Ḥamedān”, “Şarḥat mine’l-a’māk”, “el-Bāhiṣ ‘an lā şey”, ve “‘Āşe merrateyn”, “Nidā’u’l-mādī”, “eḍ-Ḍarīra”, “el-Eyyām ve’z-zikrayāt”, “eş-Şarḥatu’l-aḥīra”, “ed-Dumye”, “Ezme”, “Ricāl fī miḥne”, “Suḥriyyetu’l-iṭār” ve “Ġaden fecran āḥar”.⁴⁵²

Yazar, kısa hikâye alanında ilerleyememiş ve 1984 yılında yayımladığı “Zātu’l-meḥālib” adlı tek kısa hikâye koleksiyonundan sonra romana yönelmiştir. Bu koleksiyonda yazarın dili şiirin semalarına kadar yükselmiştir. Hikâyeleri yerel gerçekliğin derinliklerine ve gizemlerine ulaşmıştır.⁴⁵³

⁴⁴⁹ ‘Umer, a.g.e., s.56.

⁴⁵⁰ Mīnū, a.g.e., s.94.

⁴⁵¹ (Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/writer/13/D8B9D984D98A-D8A3D8A8D988-D8A7D984D8B1D98AD8B4>, 13.12.2022.

⁴⁵² Rāşid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.39-40.

⁴⁵³ Mīnū, a.g.e., s.94.

3.2.1.14.Zabye Ḥamīs (1958-)

1958 yılında Dubai’de dünyaya gelen Ḥamīs, 1980 yılında Indiana Üniversitesi siyaset bilimi alanında lisans diploması almıştır. 1987-1982 yılları arasında Exeter ve Londra Üniversitelerinde ve 1992-1994 yılları arasında Kahire’deki Amerikan Üniversitesi’nde lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Birçok şiir divanı kaleme alan⁴⁵⁴ Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi Ḥamīs’in üç hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar; 1985 yılında yayımlanan ve içerisinde 11 hikâye bulunan “‘Urūḳu’l-ceyr ve’l-ḥanne”, 1990 yılında yayımlanan ve içerisinde dört hikâye bulunan “Ḥalḥālu’s-seyyideti’l-‘arcā” ve 1996 yılında yayımlanan ve içerisinde dokuz hikâye bulunan “İbtisāmāt mākira” adlı koleksiyonlardır.⁴⁵⁵

“Ḥalḥālu’s-seyyideti’l-‘arcā” hikâyesi tüm unsurlarıyla fantastik hikâyelere dahil edilebilir. Çünkü baştan sona, alışlagelmiş mantığın dışında olan ve absürtlükle süslenmiş fantastik bir alanı kopyalamak için tanıdık gerçekliğin unsurlarını altüst eder. Sonuç olarak okuyucunun hayal gücü de onu kuşatan tüm kısıtlamalardan kurtulur ve eklenen sahneleri takip eder. Bu fantastik karakterin yanı sıra montaja ve tercihe (sahneleri aynı anda çekilebilecek şekilde tek bir mekâna yerleştirmek) dayalı bir sinematik bir yapı vardır. Hikâye, topal kadının yürümeye devam etmesiyle başlayıp uyumaya devam etmesiyle biter. Başlangıç ve bitiş noktası arasında Fevziye Hanım’ın ve Fehd Bey’in partisini anlatmaya dayanan hikâyenin sahneleri ve bu sırada yaşananlar işlenir. Fantastik karakter, farklı durumlardan oluşur ve bazen garip bir sentezin sonucudur. Misal:

“Sedir ağacı zariftir ama bugün şiddetli ishali var ve bazen sıradan bir olaydan kaynaklanır. Mesela: “Bir öküz alıp eve getirmişler. Öküz ölmüştü...”

Hikâye biraz ilerlediğinde insan karakterler bu genel fantastik çerçeve içerisinde kullanılmaya başlanır. Davetliler incelenerek ait oldukları lüks sınıfı ortaya

⁴⁵⁴ (Çevrimiçi) <https://www.diwanalarab.com/D8B8D8A8D98AD8A9-D8AED985D98AD8B3>, 14.12.2022.

⁴⁵⁵ Rāşid, el-**Kıṣṣa** ve’r-rivāye, s.32-33.

koyan davranışlara sahip sosyal örneklerle karşılaşmaktadır. Anlatım çekici ve eğlenceli bir şekilde devam etmektedir.⁴⁵⁶

3.2.1.15.Şeyha Mubārek en-Nāhī (1952-)

1952 yılında Şârika’da dünyaya gelen Şeyha Mubārek b. Seyf en-Nāhī, ilmi destekleyen bir ailede yetişmiştir. Babası, o dönemlerde yaygın olan “nabaṭī şiir” yazan ilk Emirlik şairlerindendir. Aynı zamanda devletin kuruluşundan önce bölgedeki kalkınma hareketinin sembollerinden biridir.⁴⁵⁷ en-Nāhī, BAE Üniversitesi’nde edebiyat alanında lisans eğitimi görmüş ve 1985 yılında da eğitim diplomasını almıştır. 1971 yılından önce Eğitim, Öğretim ve Gençlik Bakanlığında çalışmıştır. Sonra Şârika’daki bir okulda müdire olmuştur. Daha sonra kendisini edebî çalışmalara vermiştir. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesidir. Rābiṭat edībātī’l-İmārāt’ın başkanlığını yapmıştır. BAE’de kısa hikâye yazımı alanında birçok ödül almıştır. Bunlardan bazıları, 1997 yılında almış olduğu “Ḥalīfe b. Zāyid li’l-mu’allimi’l-muteveffik” ve “eş-Şârika li’t-temeyyuzi’t-terbevi” ödülleri. Kısa hikâye alanında edebî katkı plaketi almıştır. BAE’de hikâye yazarlarının öncülerinden kabul edilmektedir. Yetmişlerin ortalarında çocuklar için hikâyeler yazmıştır. Gösterime sunulmamış üç tiyatro kaleme almıştır.⁴⁵⁸ 1974 yılında BAE’deki ilk çocuk dergisi olan “ez-Zuhūr” dergisini çıkarmıştır.⁴⁵⁹ Yazarın hikâyeleri:

er-Raḥīl: İlk hikâye koleksiyonu olup 1992 yılında yayımlanmıştır. Koleksiyon dokuz hikâye içermektedir. Bunlar: er-Raḥīl, Ḥuyūṭ mine’l-vehm, Enāmil ‘ale’l-eslāk, Kāne zālīke’l-yevm, Hıṣār, Rıḥletu’d-ḍiyā’, el-Ḳarāru’l-aḥīr, es-Şamtu’ş-şāhib ve Min zevāya’z-zākira.

⁴⁵⁶ Berrāde, a.g.m., s.21.

⁴⁵⁷ Babası Mubārek en-Nāhī hakkında detaylı bilgi için bkz. Ruḳayye bint ‘Alī b. Suleymān el-‘İsā’ī, “el-Binā’u’s-serdī fī edeb Şeyha en-Nāhī el-kıṣāṣī: dirāse taḥlīliyye”, Cāmi’atu’l-Yermūk, Kulliyyetu’l-ādāb Yüksek Lisans Tezi, İrbid, 2012, s.21.

⁴⁵⁸ A.e., s.21-22.

⁴⁵⁹ Mīnū, a.g.e., s.92.

Riyāḥu’ş-şimāl: İkinci hikâye koleksiyonu olup 1999 yılında yayımlanmıştır. Koleksiyon 10 hikâye içermektedir. Bunlar: Ramād, Aḥzānu’l-leyl, İ’şār, Li’l-cudrān āzān, Lā tekun cellāden, İnkisāru’r-rūḥ, Ḥuṭāmu’l-meḥāwif, Ḥuzmetu’l-elvān, Hevācis ve Riyāḥu’ş-şimāl.

el-‘Azf ‘alā evtāri’l-ferah: Üçüncü hikâye koleksiyonu olup 2007 yılında yayımlanmıştır.⁴⁶⁰ Koleksiyon 12 hikâye içermektedir. Bunlar: Vemtetat mevce, Aḥlām, Hikāye ḥazāne, Kitābe, Leyl ‘urs, el-İşrār, Selāme, Dā’iretu’l-ḥavf, Li’l-ferah luḡatuh, Senedukḡ ṭabūle’l-ferah, el-‘İḡāl ve Ḍacīc.⁴⁶¹

Yazar, hikâyelerinde özellikle yaşlılarla, zengin erkeklerle ve yabancı kadınlarla evlilik, yabancı gurbetçi işçiler, materyalizm vb. sosyal konuları ele almaktadır. Özetle insanların yaşamlarında çektiği sosyal sorunlarla ve günlük hayatla ilgilidir.⁴⁶² Yerel toplumun ve Arap toplumunun derinliklerine dalmaktadır. Hikâyeleri yazarın çeşitli sosyal tezahürlerdeki ve farklı konulardaki şeffaflığını ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden umutsuzluk, acı, endişe, yalnızlık hissetme, sıkıntı ve teslimiyet ruhunu tasvir eden hüznü vurgular görülmektedir. Gerçekte birçok psikolojik ve sosyal etkenin göstergesi olan hikâyelerdeki karakterlerin duygu ve hisleri ifşa ve öznel analizi yoluyla yapılmaktadır.⁴⁶³

“er-Raḥīl” adlı koleksiyonda yazar, özel bir üslupla zorlu romantik bir aşk hikâyesinden bahsetmektedir. Bu vesileyle çocukluğundan beri komşusunun oğluna (Sa’īd) konuşmadan masum bir aşk besleyen ‘Alyā’ ’nın trajedisi üzerinden zenginlerle evlilik meselesini ve mihirlerin yüksekliğini gündeme getirmektedir.⁴⁶⁴

“er-Raḥīl” adlı hikâyenin konusu özetle şöyledir: Katı ve mutaassıp bir toplumda istediği hayatı yaşamayacağı için bunu sadece hayal etmekle yetinen

⁴⁶⁰ el-‘İsā’ī, a.g.e., s.22.

⁴⁶¹ Rāşid, el-Kıssa ve’r-rivāye, s.32.

⁴⁶² (Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9,19.10.2024>.

⁴⁶³ el-‘İsā’ī, a.g.e., s.27.

⁴⁶⁴ (Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9,19.10.2024>.

‘Alyā’⁴⁶⁵ adlı kız büyür ve kendisinden bir yaş büyük Sa‘īd adlı bir gence âşık olur. Sa‘īd onu istemeye gider. Ancak babası, zengin bir damat istediği için onu reddeder. Sonunda ‘Alyā’ bir gece her şeye rağmen evden kaçmaya karar verir. Sa‘īd’in evine gider, ancak onu evde bulamaz. Hayalinde canlandırdığı ve Sa‘īd’in içinde olduğunu düşündüğü arabadan çıkan dumanların ardından koşmaya başlar. Bu arada hızla gelen bir araba ‘Alyā’ya çarpar. İnsanlar etrafına toplanır ve genç kız, Sa‘īd’le son bir kez vedalaşmak için başını kaldırır. Bu hikâye hazin bir aşk hikâyesidir. Hikâye kahramanı ‘Alyā’ın iç ve dış dünyası ile çevresi tamamen farklıdır. Yazar bu hikâyeyle bazı toplumlarda yaşanan sosyal bir yaraya parmak basmak istemiştir. ‘Alyā’ın duyguları ise çevresi tarafından kabul edilmemektedir.⁴⁶⁶

Yazar, “er-Raḥīl” koleksiyonundaki “Rihletu’ḍ-ḍiyā” hikâyesinde ise baskıcı ataerkil otoriteyle ilgili bir konuyu gündeme getirip okuyucuya yaşlılarla evlenmenin olumsuzluklarını göstermektedir. Hikâyenin olayları, annesi yakın zamanda ölen bir kızın etrafında dönmektedir. Babası hemen sert ve zalim bir kadınla evlenir. Bu kadın küçük kızın hayatını cehenneme çevirir. Ancak babası kızın şikâyetlerini dinlemez ve kızı yaşlı ve hasta bir adamla evlenmeye zorlar. Düğün gecesi acılı ve elim geçer. Olaylar hızla gelişir. Kendisine son derece zalim davranan hatta bazen kendisini dövme noktasına gelen kocasının hastalık nöbetleri artar ve sonra keyfî bir şekilde boşanma gerçekleşir. Kız da çantasını alıp geldiği yere geri döner. Bu hikâye, sağlamlığı ve cümlelerinin tutarlılığıyla ayırt edilen bir hikâye olarak ön plana çıkmaktadır.⁴⁶⁷

Çoğu hikâyenin kahramanları aslında sosyal sınıfı özetleyen ve temsil eden birer örnektir. Burada “örnek” ile kastedilen, yazarın kahramanın temsil ettiği sınıfın temel özelliklerini anlamak için dayandığı şekil olup her kahramanın kendine özgü özelliğini vurgularken yapılır.⁴⁶⁸

⁴⁶⁵ Yararlandığımız kaynakta “‘Alyān” olarak geçmektedir. Ancak biz diğer kaynaklarda “‘Alyā” olarak zikredilmesinden dolayı “‘Alyān” olarak vermedik.

⁴⁶⁶ Yazıcı, a.g.e., s.204-205.

⁴⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9,19.10.2024>.

⁴⁶⁸ el-‘İsā’ī, a.g.e., s.28.

“er-Raḥīl” koleksiyonundaki “Ḥuyūṭ mine’l-vehm” adlı hikâyesinde yazar, çocukluktan itibaren evlilikten bahsedilmesi alışkanlığını eleştirirken yabancı kadınlarla evlilik meselesine de değinmiştir. Bu hikâyede küçük yaşlardan itibaren kuzeninin (‘Alī) eşi olacağını duyan bir kızıdan bahseder. Bu konu, hayatında ve zihninde büyük bir yer kaplar. Hayalleri onun etrafında şekillenir. Ancak olayların sonunda kuzeni onunla görüşmeden yurt dışına çıkar. O zaman kız, eski sosyal adetlerle örülmüş bir yanılığa yaşadığını fark eder.⁴⁶⁹

Yazarın “er-Raḥīl” adlı hikâye koleksiyonunda kahramanın ahlaki özelliklerini tasvir etme konusunda usta olduğu görülmektedir. Nitekim kahraman hayatta olan şeylere karşı sorumluluk hissetmektedir. Bu yüzden yazar, kahramanlarının her zaman kendilerini iş veya hareket ya da en azından onlarla yakından ilişkili düşünce ve duygu yoluyla ifade etmelerine izin vermektedir.⁴⁷⁰

“Riyāḥu’ş-şimāl” koleksiyonundaki “Riyāḥu’ş-şimāl” ve “İ’şār”, adlı hikâyelerinde yazar, Arap savaşlarının trajedisini ve bunların Arap insanı üzerinde yarattığı kayıp, yıkım, bölünme ve taassubu anlatmıştır. Kardeş devletler arasındaki bu tür anlaşmazlıkların yeni nesillerin geleceğini tehdit eden büyük tehlikeler içerdiğine dair uyarı niteliğinde bir mesaj vermektedir.⁴⁷¹

3.2.1.16.Esmā’ ez-Zer‘ūnī (1961-)

Şair, roman ve hikâye yazarı olan ez-Zer‘ūnī, 1961 yılında Şârika’da dünyaya gelmiştir. Kütüphane bölümünde eğitim yeterliliği diploması almıştır. Eğitim alanında lisans derecesine sahiptir. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği ile Arap Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesidir. İlk öyküsü “‘Indemā yeciffu’n-neb’” de dahil olmak üzere öykülerinin çoğu yerel dergiler ile Arap gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır.

⁴⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9,19.10.2024>.

⁴⁷⁰ el-‘İsā’ī, a.g.e., s.28.

⁴⁷¹ (Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9,19.10.2024>.

Hikâyelerinden bir koleksiyon BAE Eğitim ve Gençlik Bakanlığının müfredatı için seçilmiştir.⁴⁷²

ez-Zer‘ūnī’nin iki kısa hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. Bunlar; 1995 yılında yayımlanan ve 15 hikâye içeren “Hemsu’ş-şevāṭi” ve 2000 yılında yayımlanan ve yine 15 hikâye içeren “eş-Şevāṭi’u’l-fāriḡa” adlı koleksiyonlardır.⁴⁷³ Yazar çocuklar için de birçok kitap yayımlamıştır.⁴⁷⁴ Deniz, çöl ve yaşadığı toplumun sosyal sorunları, yazarın işlediği konular arasında yer almaktadır.⁴⁷⁵

“eş-Şevāṭi’u’l-fāriḡa” adlı kısa öykü koleksiyonunda yazar, önemli bir eleştiri ile Arap toplumunun hayatından gerçekçi görüntüler ortaya koymaktadır. Sevgi, gençlik ve yaşlılık gibi insan varlığının temel sorunlarıyla karşı karşıya gelmektedir. “el-Curşūme” ve “eş-Şevāṭi’u’l-fāriḡa” adlı kısa hikâyeler, Arapların Avrupa veya Amerika’dan gelen kadınlara karşı tutku ile büyülenmelerinden ve bunun sonucunda da onlarla evlenmelerinden bahsetmektedir. Yazar, ana karakterlerinin kişiliklerine nüfuz etmekte ve eşlerin davranışlarını analiz etmektedir. Yalnızca ana karakterlerin ne hissettiğini ve düşündüğünü değil, aynı zamanda aile ve çevreleriyle olan ilişkilerinin nereden geldiğini de bilmektedir. Ana karakterlerin psikolojik analizi, Arap toplumunun kolektif portresinin temelini oluşturan karakter ve tutum mozağini yansıtmaktadır.⁴⁷⁶

“Dehşetu’l-maṭārāt” adlı hikâyesi, yenilikçi ve ilginç hikâyeler kategorisine girmektedir. Amerikalıların Basra Körfezi bölgesindeki halkı nasıl algıladıklarını ortaya koymaktadır. Yazarın kısa hikâyelerinde bireyi tanımlayan, gelişiminin yönünü ve değer hiyerarşisini belirleyen şey çevredir. Ana karakterler aynı anda hem birey

⁴⁷² (Çevrimiçi) <https://www.kataranovels.com/novelist/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A/> , 15.12.2022.

⁴⁷³ Rāşid, **el-Kıssa ve’r-rivāye**, s.26.

⁴⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20210603044345/> ; <http://www.nce.gov.ae/ar/article/1359/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8B9D984D98A-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A> , 15.12.2022.

⁴⁷⁵ Yazıcı, **a.g.e.**, s.204.

⁴⁷⁶ Barbara Michalak-Pikulska, “Modern Emirati Literature Written by Woman Writers”, **Studia Litteraria Universitatis Iagellonicae Cracoviensis**, Krakowie, 2013, Volume 8, Issue 4, s.153-154; Alibaş, **a.g.e.**, s.70.

hem de çeşitli ortamların tipik temsilcileri olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır. Hikâyelerin çoğunda temel etik ilkelerin, duyguların ve haysiyetin önemi yoktur.⁴⁷⁷

3.2.1.17.Leylā Aḥmed (1960-)

Asıl ismi Şeyḥa Rāşid olan yazar 1960 yılında doğmuştur. BAE Yazar ve Edebiyatçılar topluluğu üyesidir.⁴⁷⁸ Arap insanının muzdarip olduğu genel sorunlara dair farkındalıklarını ortaya koyan kısa hikâye yazarlarından biridir. Siyasal farkındalığı, hikâyelerini siyasal ve toplumsal kaygılara hizmet etmesiyle belirginleşir. Yazar, toplumsal olanı politik veya ekonomik olandan ayırmaz. “el-Ḥayme ve’l-mehricân” adlı koleksiyonunda yerel kaygılar ile Arap kaygıları arasındaki net endişeleri açıkça görülmektedir. O, yaygın sosyal ilişkileri derinlemesine inceleyerek toplumun mevcut gerçekliğini tasvir etmeye çalışan kadın yazarlardan biridir. Bu çaba, toplumun birliğini tehdit eden tehlikeye dikkat çekmek amacıyla yaptığı bir girişimdir. Belki de “Ḥaşrece” hikâyesi eski ilişkilerin bağlarının çözüldüğü bu dönemde mevcut gerçeklik fertleri bencilliğe ve içine kapanmaya ve çocuklar ve anne-baba arasındaki insani ilişkileri umursamamaya iterken yerel toplumdaki aile fertleri arasındaki dayanışma üzerine kurulu eski akrabalık bağlarına ışık tutmaktadır.⁴⁷⁹

Aḥmed’in BAE’de sosyal değişimin bazı yönlerini ele aldığı hikâyelerden biri de “Tedā’iyāt evveli’ş-şabāḥ” adlı hikâyesidir. Bu hikâye aracılığıyla insan hayatının bir gününü takip etmektedir. Toplumun geçmekte olduğu aşamanın doğasından kaynaklanan karşılaştıkları sorunları sunmanın yanı sıra insanın endişelerini, medya ile ilgilenmeyi ve iş yerinde başkalarıyla ilişki durumunu ele almaktadır. Yazar, okuyucuyu bireylerin yaşadığı atmosfere götürmektedir. Endişelerin, Lübnan’daki durumdan BAE’deki duruma kadar farklı olduğu görülmektedir. Yazar işçilerin iş yerinde gazete okuyarak günlerini nasıl geçirdiklerini anlatmaktadır. Bu, bazı memurların işlerini yapma konusundaki bağılıklarının eksikliğini doğrulayan ve iş

⁴⁷⁷ Michalak-Pikulska, *Modern Emirati Literature*, s.154-155.

⁴⁷⁸ Alibaş, *a.g.e.*, s.68.

⁴⁷⁹ el-Muṭavva‘, *a.g.m.*, s.79.

yerinde gazete okumaya dair bir işaret ve üretememenin bir tezahürüdür. İnsan, yeni toplumda bir tüketici haline gelmiştir ve kaliteden yoksundur. Bu çelişki ve ikilik yeni toplumda yaygın bir özelliktir.⁴⁸⁰

Leylā Aḥmed, kısa hikâyelerinde sosyal problemler ve nesiller arası çatışmayı ele almıştır. Yazar, “el-Ḥayme ve’l-mihricān ve’l-vaṭan” adlı hikâye koleksiyonunda kendi anlayışına göre soyut bir kavram olan ancak insanlar aracılığıyla temsil edilen vatan sembolizmine başvurur.⁴⁸¹

Ekonomik değişimlerin yalnızca geleneksel değerlerin yeniden şekillenmesinde bir etkisi olmamış aksine çok sayıda yabancı akını ile istikrarlı sosyal yapıyı da alt üst etmiştir. Bu durum “Rā’iḥa” hikâyesinde ele alınmaktadır. Kadın kahraman başta çocuğunu yabancı bir bakıcıya emanet etmenin sonuçlarını düşünmez. Ancak oğlu üzerindeki etkisinin azaldığının hızlı bir şekilde farkına varır. Aḥmed, bu hikâyesinde çocukların ebeveynlerinin sadece dünyevi mülkleri olmadığını ve kişisel kimliği oluşturmada dil, gelenek ve değerlerin de büyük etkisinin olduğunu göstermektedir.⁴⁸²

Leylā Aḥmed’in çalışmalarında çeşitli kavramlar içinde mekân da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁸³

3.2.1.18.Ḥārib Ḥamīs ez-Zāhiri (1965-)

1965 yılında el-‘Ayn şehrinde dünyaya gelen ez-Zāhiri, 1989 yılında ABD’deki Concord Üniversitesi İşletme Bölümünden mezun olmuştur. 2003-2009 yılları arasında Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği yönetim kurulu başkanlığı yapmıştır. Emirlik Yazarlar Birliği hikâye kulübünün kurucularındandır.⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ A.e., s.80.

⁴⁸¹ Michalak-Pikulska, **Modern Emirati Literature**, s.149; Alibaş, **a.g.e.**, s.68.

⁴⁸² Michalak-Pikulska, **Modern Emirati Literature**, s.150; Alibaş, **a.g.e.**, s.68-69.

⁴⁸³ Michalak-Pikulska, **Modern Emirati Literature**, s.150.

⁴⁸⁴ (Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/writer/24/D8ADD8A7D8B1D8A8-D8A7D984D8B8D8A7D987D8B1D98A>, 24.12.2022.

“Mendulīn” (1997) ve “Leylu’d-dumā” (2005) adlı iki hikâye koleksiyonu vardır. “Mendulīn” adlı koleksiyonda 15 ve “Leylu’d-dumā” adlı koleksiyonda 18 hikâye bulunmaktadır.⁴⁸⁵ Yazar, şiirsel bir dile ve karakterlerini bürüyen romantik bir ruha düşkündür.⁴⁸⁶

Yazar, ilk eseri olan “Mendulīn” adlı öykü koleksiyonunda bir insanın hayatındaki parçalanma, depresyon, çöküş ve acı hatıralarına yoğunlaşmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda o kişinin direnişi ile içinde bulunduğu koşulların üstesinden gelmek, tökezlemelerinden ayağa kalkmak ve vicdanını uyanık tutmak için verdiği sürekli mücadeleyi tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Bütün bunlar koleksiyonun içeriğine öznel, romantik ve varoluşsal bir özellik kazandırmaktadır. Ancak bu ez-Zāhiri’nin kendi sabit fikir dairesi dışında olup bitenlerle ilgilenmediği anlamına gelmemektedir. Nitekim Arap-İsrail çatışması sorununu gündeme getirdiği “el- A‘mā ve’l-fe’r” adlı hikâyesinde ve kuşak çatışması sorunsalını ele aldığı “Mevtu’l-‘Aşā” adlı hikâyesinde yaptığı gibi bazen genel nesnel konuları ele aldığı da görülmektedir. Aynı durum medeniyetler çatışması meselesini ve Doğu’nun Batı karşısındaki niteliğini romantik bir üslupla ele aldığı “Berbākā” adlı hikâyesinde de geçerlidir.⁴⁸⁷

Bu koleksiyonun içeriği öznellik ve nesnellik arasında gidip gelerek farklılık gösteriyorsa da bu koleksiyondaki bütün hikâyelerin içerik bakımından uyum içerisinde olduğu ve benzeştiği söylenemez. Nitekim “Mendulīn” başlığı bu koleksiyonun hikâyeleri arasında bir bağlantı göstergesi oluşturmamaktadır.⁴⁸⁸

ez-Zāhiri’nin hikâyelerindeki şiirsel söylemin özelliklerinden biri kurgusal karakterlerin kendileriyle konuşup başkalarıyla konuşmamasıdır. Bu, hikâyelerdeki öznel boyutu derinleştiren ve onları anlatı söyleminin en önemli özelliklerinden biri olan nesnellikten uzaklaştıran şeydir.⁴⁸⁹

“es-Sukūt” adlı hikâyede kahraman başkalarıyla değil kendisiyle mücadele eder. Kendini yargılayıp başkalarını yargılamaz. Okur; ümitsizlik, çöküntü ve

⁴⁸⁵ Rāşid, *el-Kışsa ve’r-rivāye*, s.29.

⁴⁸⁶ Mīnū, *a.g.e.*, s.89-90.

⁴⁸⁷ Ebū Şu‘ayr, *a.g.e.*, s.176.

⁴⁸⁸ *A.y.*

⁴⁸⁹ *A.e.*, s.179.

yalnızlık hisseden ve ailesini terk edip ihmal ettikten sonra kendini kınama ve azarlamalarla cezalandıran ve çok geçmeden vicdan azabı çeken bir adamla karşı karşıya kalır.⁴⁹⁰

“Nabdu’s-şamt” adlı hikâyesinde kahraman saplantılarına, kabuslarına ve hayallerine dalar. Kardeşlerinin deniz kıyısından kaçırıldığını görür. Bir grup yamyamın onları yediğini hayal eder. Sonunda bu kardeşlerin onun yanında olduğunu ve onlara zarar gelmediğini anlar.

“İnficār fi’z-zākira” adlı hikâyede giden baba geri döner ve kızının hastalığının şiddetinden inlediğini ve acı çektiğini görür. Geceleyin ona ilaç aramak için çabalar. Kapıları çalar ancak nafile. Sonra döner ve kızının ölmüş olduğunu görür. Bu, acı bir kayıp ve benlik eksikliği duygusunun doğduğu insani bir durumdur.⁴⁹¹

Bu koleksiyondaki şiirsel söylemin özelliklerinden biri de yoğun bir çabayla oluşturulmuş ve özenle işlenmiş şiirsel imgelerin varlığıdır. Bu durum, şiirde yaygın bir olgu olmakla birlikte, hikâye veya romanda alışılmış bir durum değildir.⁴⁹²

Yazarın koleksiyonunda başvurduğu genelleme eğilimi bir kusur olarak değerlendirilmektedir.⁴⁹³ Onun için karakter mutlak ve soyuttur, yaşayan ve canlı değildir. “el-A‘mā ve’l-fe’r” hikâyesinin büyük bir kurgu eserine uygun genel bir konuyu ele alması şaşırtıcı değildir. Genelleme tezahürlerinden biri genellikle insan hayatındaki bir durumla ilgili olan ve kısa hikâyenin doğasıyla çelişen bazı büyük sorunların sunulmasıdır. Arap-İsrail çatışması sorununu gündeme getiren hikâyesi bu özelliğiyle en güzel örnektir.⁴⁹⁴

⁴⁹⁰ A.y.

⁴⁹¹ A.y.

⁴⁹² A.y.

⁴⁹³ ‘Abdulmerdā Zekerıyyā, “Hācisü’l-kağıyyeti’l-Filistīniyye fī kışşati’l-İmārātiyye”, **Mecellet Kulliyyeti’t-terbiye**, Cāmi‘at ‘Ayn Şems, 2002, C.8, S.1, s.199.

⁴⁹⁴ Ebū Şu‘ayr, a.g.e., s.181.

3.2.1.19.Bāsimе Muḥammed Yūnus (1964-)

1986 yılında Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi'nden İngiliz dili eğitimi ve edebiyatı alanında lisans, 1987 yılında Dubai'deki NCR Enstitüsü'nden bilgisayar programcılığı diploması, 1993 yılında Beyrut Arap Üniversitesi'nden hukuk alanında lisans ve 2008 yılında Dubai'deki Birmingham Üniversitesi'nden eğitim yönetimi ve politikası alanında yüksek lisans diploması almıştır. Meslek hayatının başında bankacı olarak çalışmış daha sonra öğretmenliğe geçerek yabancılara Arapça, Araplara İngilizce öğretmiştir. Daha sonra Kültür, Gençlik ve Toplumsal Kalkınma Bakanlığında görev yapmıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği, (Yönetim Kurulu Üyesi-Yazarlık, Yayıncılık ve Teknik Sorunlar Komitesinden Sorumlu) Arap Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği, Emirlik Kadın Yazarlar Birliği ve Hukukçular Derneğinin üyesidir. Ayrıca ikinci dil olarak İngilizce Öğretmenleri Derneği ve Kültür ve Bilim Konseyi üyesidir.⁴⁹⁵

Yazarın ilk hikâyeleri sanatsal öyküye değil romantik öyküye dayanmaktaydı. Ancak yeni hikâyelerinde, hikâyenin sadece bir hikâye olmadığını fark edip yeni hikâye anlatım biçimlerini denemeye başlamıştır.⁴⁹⁶ Kısa hikâye alanında 10 adet ödülü bulunan⁴⁹⁷ yazarın hikâye koleksiyonları şunlardır:⁴⁹⁸

‘Azāb (1986)

İğtiyāl unṣā (1988)

Tarīḳ ile'l-ḥayāt (1989)

Hecār (1993)

Rucūle ḡayr mu‘lene (2000)

Māzā lev māte ḡillī (2003)

‘Alāḳa ḥatıra (2006)

⁴⁹⁵ (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A8D8A7D8B3D985D8A9-D98AD988D986D8B3/>, 21.09.2024.

⁴⁹⁶ Mīnū, **a.g.e.**, s.88-89.

⁴⁹⁷ (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A8D8A7D8B3D985D8A9-D98AD988D986D8B3/>, 21.09.2024.

⁴⁹⁸ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.32; Mīnū, **a.g.e.**, s.88-89.

Māzilt ektub.. ve emhū (2014)⁴⁹⁹

el-Mevtu's-sa'īd (2016)⁵⁰⁰

Mā len yuṣaddikahū aḥad (2018)⁵⁰¹

el-Kevkeb (10) (2020)⁵⁰²

Yūnus, “‘Azāb” adlı koleksiyonunda erkek çocukların kız çocuklara yeğlenmesi gibi pek çok sosyal yarayı irdelemekte, “İğtiyāl unṣā” adlı koleksiyonunda toplumsal sorunları işlemekte, “Ṭarīḫ ile'l-hayāt” adlı koleksiyonunda her gün gelişen bir toplumda insanın günlük sorunlarının yanı sıra daha pek çok konuya dikkat çekmektedir. “Rucūle ġayr mu'lene” adlı koleksiyonunda çeşitli konulara yer verip dünya görüşünü yansıtmaktadır. “Māzā lev māte zillī” adlı koleksiyonunda ise sosyal realiteler tartışılmaktadır.⁵⁰³

“Mā len yuṣaddikahū aḥad” adlı 11 hikâyeden oluşan koleksiyonunda yazar, insan ruhunun derinliklerine dalarak derinliklerinde saklı olabilecek şiddeti, zulmü veya korkuları, bunlardan kaynaklanabilecek davranış ile eylemleri keşfetmeye çalışmaktadır. Okuyucuyu olaylara dahil eden, hikâyedeki olayların neyi ortaya çıkaracağını araştıran analitik bir eğilim ve diyalogu benimsemektedir. Koleksiyondaki hikâyeler aracılığıyla insan ve aile ilişkileri, sosyal hayatta yaşanan gelişmelerin insan üzerindeki etkisi gibi çeşitli sosyal konuları ele almaktadır.⁵⁰⁴

“el-Kevkeb (10)” adlı hikâye koleksiyonunda kaçışla nitelenen üç anlatı ve hikâye yer almaktadır. Ancak yazar başından beri gerçeklikten kaçmanın onunla

⁴⁹⁹ (Çevrimiçi) <https://www.neelwafurat.com/itempage.aspx?id=aeb426422-10426655&search=books> , 20.10.2024.

⁵⁰⁰ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/19931> , 20.10.2024.

⁵⁰¹ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/22864> , 20.10.2024.

⁵⁰² (Çevrimiçi)

<https://altibrah.ae/book/29194#:~:text=D988D8AED984D8A7D98420D8A7D984D981D8B5D988D98420D8A7D984D8B9D8B4D8B1D8A920D985D98620D987D8B0D987,D8A7D984D8A3D8B1D8B220D8A8D8A7D984D8B3D985D98320D8A7D984D985D8AAD8A8D98420D8A8D8A7D984D8A8D987D8A7D8B1D8A7D8AAC2BB20D984D98AD8B4D8A7D8B1D983D987D8A7> , 20.10.2024.

⁵⁰³ Yazıcı, a.g.e., s.204.

⁵⁰⁴ (Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/ar/learn/national-library-programmes/e-publishing/e-books-list/9781912924400#:~:text=D986D8B8D8B1D8A920D8B9D8A7D985D8A920D8B9D984D98920D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8,D985D8A720D8B3D8AAD983D8B4D98120D8B9D986D98720D8A3D8ADD8AFD8A7D8AB20D8A7D984D982D8B5D8A9> , 20.10.2024.

yüzleşmekten daha zor olduğunu, çünkü bunun Dünya'yı ıssız bir gezegene dönüştüreceğini vurgulamaktadır. Psikiyatrinin kaçı, "clinomania" adı verilen ve depresyona en yakın bir hastalık olarak kabul ettiğini belirtmektedir. Kaçış konusuyla ilgili olarak yazar, bazı Batılı yazarlardan alıntılar yapmakta ve Filistinli yazar Ğassān Kenefānī'den bir alıntıyla şöyle bitirmektedir: *"Kafasının içinde zonklayan anılardan kaçamayacağını biliyordu."*

İlk kaçışın başlığı şudur: "Şamt gāşim" (Zalim Sessizlik). Hikâyenin başlangıcından itibaren yazar, evi "düşmeye karşı dayanıklı, yorgun demir kapılı" olarak tanımlayarak okuyucuya önemli bir sembolik işaret vermektedir. Bu hikâyenin 10 bölümü boyunca kadının 40 yıllık evlilik hayatının ardından ölümcül bir yalnızlık içinde yaşadığı görülmektedir. Kocasını ve tek kızını kaybetmesi sebebiyle hayallere ve onu üzücü gerçekliğinden uzaklaştıran her şeye kaçmaktadır. Öyle ki öğle yemeğinde beraber yemek için "baharatlı balıklı bir pilav" hazırlamakla meşgulken kocasını balıkçı teknesinde görmek için sık sık evin penceresinden dışarı bakar. Ayrıca kızıyla bu konuda tartıştığı da görülmektedir. Yazar, kadının yaşadığı bunaltıcı yalnızlığı yaratıcı ve etkileyici dokunuşlarla tasvir etmektedir. 11. bölümde hikâyeyi birkaç satırla bitirir: *"Karısı yalnız, hiçkırda hiçkırda acıyla ağlıyor, çünkü hiçbir şey kaybın acısına eşit olamaz."*

İkinci kaçışın başlığı: "Ĥiyāne muḏallile" (Yanaltıcı İhanet). Evliliklerinin birinci yılını kutladıkları bir akşam evlerine dönen bir çift vardır. Bu adamla evlenmeyi kabul eden eş artık pişmanlık duymaktadır. Hikâye beşinci katın koridorunda apartmanlarına doğru giderken başlamaktadır. Okuyucu, çift benzer dairelerin sağında ve solunda kapalı kapıların önünden geçerken koridorun uzunluğundan dolayı sıkıntı duymaktadır. Bu sembolik giriş, çiftin ilişkilerinin ulaştığı ortak hayatlarının sona geldiğinin uyarısı olan soğuma ve yıkım durumunu şaşırtıcı bir yoğunlukla aktarmaktadır.

Üçüncü kaçışın başlığı: "La'net Madelīn" (Madelīn'in Laneti). Kahramanı, bilgisayarını açıp korku yazarı Edgar Allen Poe'nun "Āşur Ailesinin Evinin Yıkılışı" hikâyesini okumaya çalışan bir memurdur. Ancak tarih görüldüğünde (Ocak 1809) şaşırır. Ekran yazarın görüntüsünü delip geçer ve ardından yazar tamamen yok olana

kadar büzüşür ve yırtılır. Bilgisayarda saklanan tüm bilgiler onunla birlikte yok olur ve bu da onu utanç verici bir duruma sokar. Kızın davranışları sanki Madelīn'in lanetini almış ve tüm meslektaşlarına yayılmış gibi Allen Poe'nun hikâyesindeki olaylarla karışır.⁵⁰⁵

3.2.1.20.Fāṭima Muḥammed el-Ka'bī

Arap edebiyatına seçkin katkıları olan bir BAE yazarı ve romancısıdır. Çalışmaları roman ve kısa hikâyeler de dahil olmak üzere çeşitli temalara odaklanır ve çoğunlukla onun BAE kültürüne ve insan deneyimine olan ilgisini yansıtmaktadır.⁵⁰⁶

Yazarın iki hikâye koleksiyonu bulunmaktadır. İlk koleksiyonu “Muvā'imra'e” 2004 yılında yayımlanmıştır. Koleksiyon 14 hikâye içermektedir. Bu koleksiyonu 2003 yılında “eş-Şāriḳa li'l-ibdā' Ödülü”nü almıştır.⁵⁰⁷ İkinci koleksiyonu 2009 yılında yayımlanan “Dehşe”dir.⁵⁰⁸

“Dehşe” adlı koleksiyonu, yazarın önceki koleksiyonunun ve hatta genel olarak Körfez feminist hareketinin doğal bir uzantısını temsil etmektedir. Açık ya da gizli olarak kadın/erkek ikiliğini keskin bir kaynak olarak almıştır. Bu ikilik, güçlülerin zayıfları istismar etmesine ve bunu korku ya da sevgi adına yapmalarına dayanmaktadır. Bu güç mantığı, kadının ruhuna ve duygularına önem vermediği gibi, düşüncelerine ve farkındalığına da önem vermez. Daha ziyade ona, koruma ve kontrol gerektiren fiziksel zayıflığı perspektifinden bakar. Bu feminist akım, bilhassa Körfez kadınlarının, bir kadın olarak ailesinin ve kocasının evlerinde, özellikle de Suudi

⁵⁰⁵ (Çevrimiçi)

<https://altibrah.ae/book/29194#:~:text=D988D8AED984D8A7D98420D8A7D984D981D8B5D988D98420D8A7D984D8B9D8B4D8B1D8A920D985D98620D987D8B0D987,D8A7D984D8A3D8B1D8B220D8A8D8A7D984D8B3D985D98320D8A7D984D985D8AAD8A8D98420D8A8D8A7D984D8A8D987D8A7D8B1D8A7D8AAC2BB20D984D98AD8B4D8A7D8B1D983D987D8A7,20.10.2024.>

⁵⁰⁶ (Çevrimiçi) <https://www.aseeralkotb.ae/ar/authors/D981D8A7D8B7D985D8A9-D985D8ADD985D8AF-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A> , 14.10.2024.

⁵⁰⁷ Rāşid, el-Kıṣṣa ve'r-rivāye, s.61.

⁵⁰⁸ 'Ubeyd, a.g.e., s.38.

toplumunda karşılaştıkları sorunları yakalayan gerçekçi bir bakış açısıyla ortaya çıkmaktadır.⁵⁰⁹

Bahsettiğimiz hikâye yazarları dışında eserleriyle birlikte sırasıyla diğer hikâye yazarları ise şunlardır:

“Dav’ yezheb li’n-nevm” adlı eseriyle İbtisām el-Mu‘allā; “el-Esedu’l-lezī i’tarafē” adlı eseriyle Aḥmed Emīrī; “Skennir” adlı eseriyle Esmā’ Muḥammed el-Ketbī; “Şundūku’l-lu’lu’” ve “Vefā’ bilā semen” adlı eserleriyle Emīra es-Suveydī; “Şetāt yesbaḳu’l-‘āşife” adlı eseriyle Buşrā ‘Abdullāh; “‘Alyā’ ve humūm Sālīm ve’l-baḥḥār” ve “Mesāfe (Ente)” adlı eserleriyle Cum’a el-Feyrūz; “‘Ilā hāzihi’d-derece mine’l-i’yā” adlı eseriyle Ḥasne el-Ḥūsenī; “Fi’ş-şahrā’ verd” adlı eseriyle Ḥıssa Lūtāh; “Se’e’iṣ” adlı eseriyle Ḥalīme ‘Abdullāh er-Revlī; “İbtisāmetu’l-mevtā” ve “el-Ḥayātu’s-şāniye” adlı eserleriyle Ḥalid el-Cābirī; “Bāşu’l-Ḳıyāme” adlı eseriyle Ravḍa el-Belūşī; “er-Rıḥle raḳm (8)” adlı eseriyle Reyyā Mihennā el-Būsa’īdī; “Eyḳūnetu’l-hūlm” adlı eseriyle Sāre el-Cervān; “Ḥıvār-şāmit” adlı eseriyle Sāre en-Nevāf; “eş-Şafḥa 69 min muzekkırāt” ve “Tuffāḥatu’d-duḥūl ile’l-Cennet” adlı eserleriyle Sulṭān el-‘Amīmī; “Naḥtāc ileyk” adlı eseriyle Şurūḳ Muḥammed Selmān; “Şada’l-gurbe” adlı eseriyle Şemse Sālīm es-Suveydī; “Elvān mine’l-ḥayāt” adlı eseriyle Şeymā’ el-Ḥūsenī; “Zehaymir” adlı eseriyle Şālīḥa ‘Ubeyd; “Sehra me’a’l-erāḳ” adlı eseriyle Şālīḥa Kerāme; “ve Li’l-mevt luḡa”, “Ġaşāve” ve “Li’l-ḥayāt nevāfiẓ uḥrā” adlı eserleriyle ‘Ā’işe ez-Ze‘ābī; “Mā ba’dē’t-tūfān”, “Evrāḳu’mra’e” ve “İ’tirāf i’tirād racul” adlı eserleriyle ‘Ā’işe ‘Abdullāh Muḥammed; “Nuşḥa lā tuşbihunī” ve “es-Sirru’d-defīn” adlı eserleriyle ‘Ā’işe ‘Alī el-Ġayş; “Ġurfetu’l-ḳıyās” ve “Lā ‘azā’ li-ḳıṭaṭi’l-buyūt” adlı eserleriyle ‘Ā’işe el-Ka‘bī; “Mu‘āhedet selām me’a’l-‘ādāt ve’t-teḳālīd” adlı eseriyle ‘Abdul‘azīz Muḥammed ez-Ze‘ābī; “Ḳazem ve ‘imlāḳ”, “ed-Dāsiyāt”, “Zura fevḳa şefe”, “Şey’ min hāze’l-ḳabīl”, “‘Uyūnu’s-semeki’l-bāride”, “Şeffāfiyyetu’s-şelc”, “Ḥarbeşāt ‘alā edīmi’l-kuşbān” ve “Tīcānu’l-būnsyānā” adlı eserleriyle ‘Alī Aḥmed el-Ḥımyerī; “‘Āişe” ve “Rāiḥatu’l-baḥr” adlı eserleriyle el-‘Anūd Muḥammed en-Naḳbī; “Nehāru’z-zıbā” adlı eseriyle Fāṭıma

⁵⁰⁹ Feryāl Muḥammed Aḥmed el-Ḳudāt, “el-Ḳışşatu’n-neseviyyetu’l-Ḥalīciyye (mecnū‘at “deḥşe” el-ḳışşāfiyye li-Fāṭıma el-Ka‘bī enmūzeccen)”, *el-Mu’temeru’n-naḳdiyyi’s-şāmin ‘aşer: el-ḳışşatu’l-ḳaşıra fi’l-vaṭani’l-‘Arabī beyne’l-aşāle ve’l-muḥākāt*, 2015, s.589.

Hamed el-Mezrû'î; "Leyletu'l-îd" ve "Vech ermile fâtine" adlı eserleriyle Fâtıma Sultân el-Mezrû'î; "Hulm bi-cenâhayn" adlı eseriyle Fâtıma es-Suveydî; "ed-Dühâb" adlı eseriyle Fâtıma 'Abdullâh el-Muşarraḥ; "Âşâr 'alâ nâfize" adlı eseriyle Fâtıma Muḥammed; "Ehvāk" adlı eseriyle Fehd Ferec İbrâhîm; "Kulüb Tâihe" adlı eseriyle Fehd el-Felâsî; "el-Evrâku'l-mutesâkıta" adlı eseriyle Fevziye Zeyn Muḥammed eş-Şeyḥ; "Hedâkellâh ilâ ʔalb lâ yuşbih ʔalbi" adlı eseriyle Laṭîfe el-Hâcc; "Eczâ'î'l-mutesâkıta" adlı eseriyle Leylâ Sâlim eş-Şumm; "Ḥalfe's-setâiri'l-muḡlaka" adlı eseriyle Muḥsin Suleymân; "Dâne ya baḥr Dâne" adlı eseriyle Muḥammed Mâcid es-Suveydî; "Men seya'tenî bi'z-zubâb" adlı eseriyle Muḥammed Nâşır 'Abdullâh; "Nakş ḥanâ" adlı eseriyle Meryem Râşid ez-Ze'âbî; "Meryem ve'l-hazzu's-sa'îd", "Ebdü zekiyye" ve "Nevâris Che Guevera" adlı eserleriyle Meryem es-Sâ'idî; "Kullemâ teselleḳati's-semâ", "Levḥatu'l-maṭar" ve "el-Ḥulmu't-tâsi" adlı eserleriyle Meryem Sa'îd el-Merri; "Indemâ tuşriḳu'l-kelime" adlı eseriyle Meryem 'Abdullâh en-Na'imî; "Tefâşîlu'l-âbirîn" ve "Men uḡâṭib fîk" adlı eserleriyle Meryem Muşbih er-Ramîsî; "Menîne" adlı eseriyle Meryem Nâşır; "Ḥaḳâ'ibu's-seferi'l-fâriḡa" adlı eseriyle Munâ Ḥalîfe el-Ḥamûdî; "el-Mir'ât" adlı eseriyle Munâ 'Abduḳâdir el-'Alî; "el-Maḡlûḳātu'l-uḡrâ" adlı eseriyle Manşûr 'Abdurrahmân; "Neb'u'l-ḡayât" adlı eseriyle Meysâ 'Umer; "Ḳuşâşa mine'l-varaḳ", "Nabḍ fî ḡayâtî", "Len nensâ", "Enfâsu'l-verd" ve "Evvel ḡuṭve fi'l-ḡulm" adlı eserleriyle Necîbe Muḥammed er-Rifâ'î ve "Sirr ḡuzniḡa" adlı eseriyle Ḥayfâ Bûsemra.⁵¹⁰

3.2.2.Roman

Diğer Arap ülkelerinin sömürgeciliğin baskılarından kurtulması, içlerindeki devrimci ve siyasi mücadele hareketi ile toplumsal ve kültürel boyuttaki farklılık, geniş bir edebî hareket oluştururken bu aşamada Körfez bölgeleri, Mısır, Şam ve Irak'taki kardeşlerinden tecrit edilmiş ve sömürgeciliğin egemenliği altına girmiştir. Aynı zamanda bölünmeye maruz kalmıştır. Balıkçılık, inci çıkarma, hayvancılık, bazı tarımsal faaliyetlere ve bununla birlikte ticaret amaçlı Hindistan seyahatlerine dayanmakta olan Körfez halkının ekonomik durumu kötüleşmekteydi. O dönemdeki

⁵¹⁰ 'Ubeyd, a.g.e., s.31-42.

ekonomik şartlarla bölge halkının yazma ve yayımlama bir yana, bir hikâye ve roman okumaya bile ilgi duyması mümkün değildir.⁵¹¹

BAE, İngiliz sömürgeciliğinden kurtulmasının ardından geçtiğimiz 10 yılda petrolün keşfi sayesinde önemli hızlı gelişmelere tanık olmuştur. BAE kurulmuş ve edebî ile kültürel hayattaki yoğun ve aktif varlığı ile gelişim ve netlik açısından zirveye ulaşmıştır. Ayrıca faaliyetleri dâhilî ve haricî düzeyde çeşitli alanlarda artış göstermiştir. Periyodik yarışmalar, akşam etkinlikleri ve seminerlerin yanı sıra yayıncılık hareketi, Yazarlar Birliği ile Emirlik Yazarlar Birliği gibi birçok kültürel kurum okumayı ve yazmayı teşvik etmeye çalışmıştır.⁵¹²

Çöl hayatının diğer edebî sanatlara göre şiire daha elverişli olması hasebiyle roman, Körfez bölgesindeki şiir akımı karşısında varlık gösterememiştir. Nitekim Körfez ülkelerindeki uçsuz bucaksız çöl sahası dikkatleri şiir üzerine yoğunlaştırmıştır.⁵¹³ Roman, genel olarak Körfez’deki roman gibi, edebî bir tür olarak şiir akımının karşısında bir varlık gösteremediği için BAE’de romanın gecikmesine ve doğuş sürecinde çeşitli değişikliklere tanık olunmuştur. Tüm araştırmalar, BAE’deki ilk romanın yazar Râşid ‘Abdullâh’ın “Şâhinde” adlı romanı olduğunu göstermektedir.⁵¹⁴ 1971 yılında yayımlanan bu roman aynı zamanda BAE’deki ilk tarihî roman olarak da kabul edilmektedir.⁵¹⁵

Daha sonra Muhammed Ğubâş, ilk romanını yayımlamış ve bu roman BAE’de roman türünde ikinci seriyi başlatmıştır. Ardından ‘Alî Ebu’r-Rîş, Muhammed ‘Alî Râşid ve diğer yazarların girişimleri gelmiştir. BAE edebiyat sahasında hâlâ genç isimler ortaya çıkmaktadır. Bu da BAE romanının aktif varlığının kanıtıdır.⁵¹⁶

⁵¹¹ Firâs Aḥmed Şevvâḥ, “el-Binā’u’l-fennî li’r-rivāyeti’l-İmārātî “rivāyet min eyy şey’ ḥuliḳtu” li’r-rivā’iyyet Meysā’ el-Mehīrî nemūzecen”, *Cāmi’atu’n-Nīlīn Kulliyetu’d-dirāsātī’l-’ulyā kısmu’l-luġatī’l-’Arabiyye Yüksek Lisans Tezi*, Sudan, 2018, s.12-13.

⁵¹² Şāḥne Sī Bī, “Bākūrat temşīlī’l-mer’e fī rivāyeti’l-İmārātiyye: rivāyet “Şâhinde” li-Râşid ‘Abdullâh en-Nu’aymī enmūzecen”, *Majalla Kairala*, S.20, Temmuz, 2022, s.96.

⁵¹³ Şevvâḥ, *a.g.e.*, s.12.

⁵¹⁴ ‘Urūbe Ceḳbār Eşvābullāḥ, “et-Temşīlu’s-serdī li’l-āḥar fī’r-rivāyeti’l-Ḥalīciyye dirāse fī rivayāt muntekāt (1990-2015)”, *Cāmi’atu’l-Başra, Kulliyetu’l-ādāb Doktora Tezi*, 2019, s.38.

⁵¹⁵ Heyā Nāşır eş-Şehvānī, “Şūratu’r-racul fī’l-muteḥayyilī’n-nesevī fī’r-rivāyeti’l-Ḥalīciyye (nemāzic muntekāt)”, *Cāmi’atu’l-Ḳaṭar Kulliyetu’l-ādāb ve’l-funūn kısmu’l-luġatī’l-’Arabiyye Yüksek Lisans Tezi*, 2013-2014, s.22.

⁵¹⁶ Eşvābullāḥ, *a.g.e.*, s.38.

Roman deneyimini zenginleştiren ana faktörlerden biri ekonomik gelişmeler ve şehirlerin büyümesidir. Dönüşümleri ve sorunları temsil ettiği için romana duyulan ihtiyaç çok önemli hale gelmiştir. Bu yüzden de romanın gerçeklikle ilişkisi etkileşimlidir. Seksenli yıllar bölgede meydana gelen dönüşümler ile değişimlere tanık olmuş ve bu durum o dönemin yazınına yansımıştır. Doksanlı yıllar ise Muhammed Râşid'in 1988 yılında başladığı “Sāhīlu'l-ebṭāl” adlı tarihî romanın ortaya çıkışına tanık olmuştur. Sonra 1996 yılında Şeyh Dr. Sultān b. Muhammed el-Kāsimī'nin “eş-Şeyhu'l-ebyaḍ”, 1998 yılında “el-Emīru's-sānī” ve 2004 yılında “el-Hıḳdu'd-defīn” adlı romanları yayımlanmıştır.⁵¹⁷

2003 yılında BAE'de yayımlanan roman sayısı 25'e ulaşmış,⁵¹⁸ 2011 yılı itibariyle de 51'i aşmıştır.⁵¹⁹ BAE'de romanın ortaya çıkışını ve gelişimini dört döneme ayırmak mümkündür.⁵²⁰

1.Dönem: Altmışların Sonu ve Yetmişlerin Başı (1968-1971)

Bu dönem ilk nesil aşaması, başlangıç aşaması, bağımsızlık ve devlet kurma girişimi aşamasıdır. Yazarlar ve edebiyatçılar, 1968-1969'da resmî bir yayın olan “Dubai Bülteni” ve “el-İttiḥād” gazetesi çıkana kadar “el-Endiye” dergisinin sayfalarında eserlerini yayımlamak için ihtiyatlı girişimlerde bulunmuşlardır. Daha sonra ‘Abdullāh eş-Şaḳr’ın “el-Ummiyye” adlı eseriyle hikâye girişimleri ortaya çıkmıştır.

2.Dönem: Yetmişlerin Başı ve Ortaları (1971-1975)

⁵¹⁷ A.y.

⁵¹⁸ eş-Şehvānī, a.g.e., s.22.

⁵¹⁹ Fāris Tefvīk el-Bīl, *er-Rivāyetu'l-Ḥalīciyye kıṛā'a fi'l-ensākı's-seḳāfiyye*, Amman-Ürdün, Şeriketu dāri'l-akādīmiyyūn li'n-neşr ve't-tevzī', 2015, s.38.

⁵²⁰ eş-Şehvānī, a.g.e., s.22.

Bu aşamada yayıncılığa olan ilgi yavaş yavaş artmaya başlamış, özellikle o dönemde eğitim, kültür ve gazeteciliğin yaygınlaşmasıyla dergi ile gazetelerin bu girişimleri yayımlamaya olan ilgisi artmıştır. Bu dönemde romanın asıl doğuşu gerçekleşmiş ve “Şāhinde” romanı başarı elde eden ilk BAE romanı olmuştur. 1974 yılında Muḥammed Ğubāş, ’ın “Dā’imen yaḥduṣ fi’l-leyl” adlı romanı “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” dergisinde yayımlanmıştır. Bu dönemde kaleme alınan romanların belirgin özelliklerinden biri, sanatsal ve düşünsel yapısı itibarıyla romantizme yönelmiş ve hüzn ile ayrılık duygularının yoğun bir şekilde ifade edildiği geleneksel romanlar olmalarıdır. Konuları ise, yüksek mihrlar ve çocuk evlilikleri gibi sosyal kaygılar, eş ve hayat arkadaşı seçiminde erkek ve kız çocuklarına saygısızlık ve özellikle gençler arasındaki aşk duygusu ile ilgili olarak hayal kırıklığı ve başarısızlık duygularını ortaya çıkaran diğer konular etrafında dönmektedir. Bu dönemde eski, basit ve iş birliği ilişkilerin tezahürleri ortadan kalkmış, yerini toplumda hâkim olmaya başlayan çıkar ilişkileri ve materyalist görüş almıştır.⁵²¹

3.Dönem: Edebî İstikrar Dönemi (1975-1979)

Edebî üretimlerin artık kaydedilmediği bir aşamadır. Söz konusu isimler anlatı yazımını durdurmuşlardır.⁵²²

4.Dönem: Gelişim ve Edebî Kalkınma Dönemi: (1979-1990)

Bu dönemde roman sanatı “medeniyetin bir özelliği” olarak karşımıza çıkmaya başlamış ve edebiyata büyük önem verip genç isimlere fırsat tanıyan, ağırlıklı olarak modern şiir ile tiyatro akımına yoğunlaşan “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” dergisi çıkarılmıştır. “el-Ḥālīc” ve “el-Beyān” gazeteleri aracılığıyla da edebî hareketi desteklemiştir. BAE’deki roman türünü takip edenler, romanın beklentileri aşan bir

⁵²¹ A.e., s.22-23.

⁵²² A.e., s.23.

yükselişe tanık olmaya başladığını fark edecektir. Roman sayısı önemli ölçüde artmaya başlamış ve bu durum sadece romanların niceliksel artışıyla kalmamış bilakis işlenen konular açısından söz konusu niceliksel artışı geride bırakmıştır. Ayrıca BAE romanının büyüdüğü ve geliştiği bir kültürel iklim yaratan modern anlatım tekniklerini uygulama açısından yeni bir sanatsal düzeye ulaşmıştır.⁵²³ 1990'lı yıllar, önceki dönemlerle kıyaslandığında roman yazımı noktasında daha aktif bir dönem olmasının yanı sıra kadın yazarların adının geçmeye başladığı bir dönüm noktası olmuştur. Kadınların eğitim hayatına dahil olması beraberinde köklü bir değişim getirmiştir. Toplumsal dönüşümün ve değişimin ardından kadın yazarlar yazım alanına girmişlerdir. Bunun ilk örneği de “Melâ'ike ve Şeyâ'tin” adlı romanıyla Bâsime Yûnus olmuştur. 1990-2012 yılları arasında kadın yazarların kaleme aldığı roman sayısı 27'ye ulaşmıştır. 1971-2012 yılları arasında erkek yazarlar tarafından kaleme alınan roman sayısı ise 44'e ulaşmıştır. Bu sayılar, kadın yazarların erkek yazarlara kıyasla daha hızlı bir bilinçlenme gösterdiğini gözler önüne sermektedir.⁵²⁴

Milenyum çağının başlangıcıyla BAE romanında daha yenilikçi, deneyimli ve cesur adımlar atıldığı gözlemlenmektedir. Bu dönemde kadın yazarların önemli rol üstlendiği, sayıca erkek yazarları geride bıraktıkları ve sundukları yeniliklerle nitelik açısından da benzer bir tablo sergiledikleri dikkat çekmektedir. XXI. yüzyılın ilk 10 yılında kadın yazarlar, roman türünü ülkede üst bir seviyeye taşıırken daha önce bu alanda eserler vermeye başlayan erkek yazarlar da yeni isimlerle birlikte katkılarında devam etmişlerdir.⁵²⁵

Bu süreçte BAE romanı, romantik bir benlik kaygısı, bireysel özgürlük arayışları ve geçmişin değer ve geleneklerinden uzaklaşma arzusu gibi genel bir karakter sergilemiştir. Bu dönemdeki romanların çoğu, sosyal ilişkileri; aile içindeki baba-oğul ve karı-koca ilişkileri gibi unsurlara odaklanmaktadır. Diğer yandan, yeni çağın ilk romanlarının eski temalardan ve konulardan uzaklaşıp inci avcılığı dalışları, çöldeki göçebe yaşam, deniz yaşamı gibi konuları bir kenara bıraktığı

⁵²³ A.y.

⁵²⁴ Ahmet Hamdi Can, **Birleşik Arap Emirlikleri'nde Roman ez-Zıllu'l-Ebyad Örneği (Tam Metin Çevirisi)**, Ankara, Fenomen Yayıncılık, 2022, s.25,27.

⁵²⁵ A.e., s.36.

gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, folklorik unsurlara ve geçmişin mirasına vurgu yapan, gelenekleri korumanın önemini öne çıkaran bazı romanlar da mevcuttur.

Petrolün keşfi sonrasında meydana gelen hızlı ve kapsamlı sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler, genel olarak konular üzerinde hâkimiyet sağlarken bireyler düzeyinde nostalji ve yeni değerler karşısında yabancılaşma duygusunu öznel bir bakış açısıyla ele alan romanlar da bu süreçte kendini göstermiştir.⁵²⁶

Şevvāḥ, zamanın ilerlemesiyle BAE yazarlarının Arap ve Batı dünyasının romanlarına doğru yönelmeye başladığını ve böylece farkındalıklarının artarak edindikleri tecrübelerini yaratıcı metinleri aracılığıyla toplumlarına aktardıklarını ifade etmektedir. Ancak bunun yanı sıra son yıllarda nitelik kaygısı gütmenden özel yayımcılar vasıtasıyla eserlerini bastıran genç roman yazarlarının sayısında bir artış olduğu gözlemlenmektedir.⁵²⁷

3.2.2.1.Rāşid ‘Abdullāh en-Nu‘aymī (1937-)

1937 yılında Acman’da dünyaya gelmiştir. Emirlik anlatı denizine ilk taş atan en-Nu‘aymī 1971’de “Şāhinde” romanını yazarak BAE’de edebiyat sanatı tarihine adını yazdırmıştır. 1967’de Kahire Üniversitesi Petrol Mühendisliği Bölümünden mezun olmuştur. Yine aynı yıl Abu Dabi Emirliği’nde Petrol ve Sanayi İşleri Departmanında Petrol İşleri Müdür Yardımcısı olarak çalıştığı Mühendislik Fakültesi’nden mezun olduktan sonra uygulamalı alanlarda faaliyetler ortaya koymuştur. 1971 yılında Abu Dabi Emirliği’ne Yayın ve Turizm Departmanı müdürü olarak atanmıştır. 1972’de BAE Yayın ve Turizm Bakanlığı ve 1999’da BAE Dışişleri bakanı olmuştur. Dışişleri bakanlığı görevine 2006 yılına kadar devam etmiştir. Ayrıca yerel basını ve Arap basınına kurarak BAE’de basının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Vatanındaki edebî ve entelektüel hareketin önde gelenlerinden biridir.

⁵²⁶ A.e., s.37.

⁵²⁷ A.y.

Ayrıca ülkesindeki edebî romanın kurucusu olarak bilinir. BAE’de ilk roman yazarı olarak Arap edebiyatı alanında önemli bir role sahiptir.⁵²⁸

“Şāhinde” romanı, BAE anlatı tarihinde ortaya çıkan ilk roman olma özelliğiyle ayırt edilmektedir. Bu roman, Körfez’de bir Arap romanı sanatını formüle etmeye yönelik ilk girişimlerden birini temsil etmektedir. Başlangıcından bu yana kendine özgü ve yaratıcı yazı tarzıyla öne çıkmıştır. Arap romanının bünyesine de nüfuz etmiş, biçim ve içerik olarak onun çağına ayak uydurmasını sağlamıştır.⁵²⁹

Daha önce de belirtildiği üzere Rāşid ‘Abdullāh’ın “Şāhinde” adlı romanı BAE’deki ilk roman olarak kabul edilmektedir. Roman, 1971⁵³⁰ yılında Kahire’de 130 sayfa olarak yayımlanmıştır. Mukaddimesinde yazar şunları söylemektedir:

“Bu hikâyem.. Yaşadığımız gerçeklerden doğmaktadır... Onu yanmış kum taneleri arasında yaşadık... Zalim ve acımasız hayatta, bileklerinin gücüyle yüce bir devlet inşa eden nesil için yazıyorum. Zira bileklerinin gücü doğru bir karar ve hırslı bir ümitte bu nesli destekler. Babalarının ve dedelerinin hayatlarına bakan bir pencereleri olsun diye gelecek nesiller için yazıyorum. Zira bu pencere onları şeref ve güvenle dolduracaktır.”⁵³¹

Hikâyenin olayları Körfez kıyısındaki “el- Hīra” köyünde gerçekleşmektedir. Petrolün keşfinden önce bu bölgede insanların sıkıntıları ve o dönemde hüküm süren bazı gelenekler tasvir edilmektedir. Roman, tarihsel nedenlerle seçkin bir konuma sahip olup sahildeki bir kız ve ailesi etrafında dönmektedir. Ailesiyle yağmacılığa uğrayıp bir “yufka” gibi satılan Şāhinde isimli bir genç kızın hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâye, Şāhinde evlenip çektiği uzun bir süre çektiği sıkıntıdan ve evsizlikten sonra bir yere yerleşinceye dek devam etmektedir.⁵³²

Roman adını, babası Şehdād ve annesi Cemīle ile deniz yoluyla iyi bir geçim ve refah arayışı aramak için Şārika’nın “el-Hīra” köyüne giden 14 yaşındaki yabancı

⁵²⁸ Sī Bī, a.g.m., s.97-98.

⁵²⁹ A.e., s.98.

⁵³⁰ Kaynakta 1976 olarak zikredilmiştir. Ancak diğer kaynaklar bu tarihin yanlış olduğunu göstermektedir.

⁵³¹ Rāşid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.91; Sī Bī, a.g.m., s.98.

⁵³² Rāşid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.91; Sī Bī, a.g.m., s.100.

bir kızın adından almıştır. Yolculukları sırasında tatsız bir olay yaşanır. Zorluk ve çabaların ardından aile bir adaya yerleşir. Sâlim adında sözde kurtarıcı bir adam gelir. Ama aileyi kötü işler için kullanmak ister. Onları köle pazarında mal haline getirir. Bir inci tüccarına satılıp köle olurlar. Bu duruma boyun eğerek yaşarlar. Baba tüccarın yanında çalışır ve romanın kahramanı Şâhinde, tüccarın karısı Huseyn'in evinde hizmetçilik eder. Sâlim'in oğlunun zorlamasına maruz kalır. Oğlu, onu yakalamaya çalışırken Şâhinde, tüccar Huseyn'in karısı olan efendisinin evine kaçır. Orada, kendisi için yeni olan bu topluluğa duyduğu nefret çoğalır. Yazar, bu olayı bir kadının kendisini ve namusunu savunduğu ilk feminist direnişi olarak resmeder ve Şâhinde, ezilmiş BAE kadınının gerçeğini temsil eder. Romanda bu yaşanan olay ile ilgili şöyle bir diyalog geçmektedir:

Selmâ: -Neyin var Şâhinde?

-Köpekler hanımım!

-Hangi köpekler?!

-Köyün aç köpekleri!

-Ne yaptılar sana?

-Arkamdan koştular...⁵³³

Hikâye, kızın kararlı ve güçlü fikirleri olan bir kıza dönüştüğünde isyan edeceği yolu göstermektedir. Nitekim karşımıza şöyle bir diyalog çıkmaktadır:

“Anne, benim için korkman beni rahatsız ediyor... Ve endişen beni boğuyor... Ben yolumu biliyorum... Biliyorum... Kendimi koruyorum... Anne benim için asla korkma... Benim gittiğim yoldan korkma... Köpeklerden de korkma... Ben yolumu biliyorum... Ben o yolda yürüyeceğim... Ve senin dünyana gelince anne. Üzülerek söylüyorum ki reddediyorum... Orada yaşamayacağım... Her birimizin kendi acısını yaşaması kaderimiz olmayacak... Ölümüne ve köpekler tarafından ısırılmaya maruz kaldım... Gözlerimi açtım ve kendimi köle olarak buldum! Tecrübe anne, yaşla değil, yaşanılarak ölçülür.”⁵³⁴

⁵³³ Sî Bî, a.g.m., s.98-99.

⁵³⁴ A.e., s.99.

Şāhinde, aşk ve intikam arasında kafası karışmış iddialı bir âşık olarak Maḥmūd ve babasından intikam almaya çalışır. Anlatıcı, Maḥmūd’a acısını gösteren Şāhinde’nin ağzından şöyle demektedir:

“Benim acım daha büyüktü: Sen Sālim’in oğlu musun? Ben Sālim’den nefret ediyorum... O benim perişanlığımın sebebi... Köle olmamız için bizi adadan çıkaran odur.”⁵³⁵

Sonra Şāhinde bir vatandaşla nişanlanmakla karşı karşıya kalır ancak bunu reddeder. Tüccar Ḥuseyn, onun ilişkisini öğrendiğinde ona öfkeyle “*Rezil*”, “*Sus rezil*” der. Şāhinde vicdanını meşgul eden öfke ve aşağılamayı şu sözleriyle Maḥmūd’a ifade etmektedir:

“İnsanın yapabileceği en tatmin edici ticaret köle ticaretidir. O zalimce bir ticarettir insanca değil.”

Daima, “*Ben hür olmak için yaratıldım... Gücümden ve kaderimden bağımsız*” sözüyle köle olarak konuşmasında keder ve üzüntü vardır. Aralarındaki aşkı da şüphe ve şaşkınlık kuşatmaya devam eder. Zamanı geldiğinde Maḥmūd ile evlenmek ister ama Maḥmūd kabul etmez. “*Şāhinde tek sorun, köylülerin her gencin seninle seviştiğini düşünmesi*” der. Şāhinde fırtına gibi hiddetlenir ve şöyle der:

“Sen baban gibi bir köpeksin. Üstelik bir köpeğin vefası senden daha fazladır. Hem de tüm ailenden...”⁵³⁶

Sonra ondan intikam alacağına söz verir ve “*Senden intikamım Maḥmūd, bir kadının aldığı en tatmin edici intikamdır.*” der.

Doğrusu Şāhinde “el-Ḥīra” köyünden yıkım dışında bir şey elde edemez. Babası ölür ve tüccar Ḥuseyn onu Cābir adında başka bir adama satar. Şāhinde onunla evlenir ve Ḥalīme adında bir kızı olur. Bu sırada beklenmedik bir şey olur! Sonunda Şāhinde yaşlı bir adamla yaşamak için bir çöle atılır... O adam kısa bir süre sonra ölür...

⁵³⁵ A.y.

⁵³⁶ A.y.

Sonra avcılardan biri onu bulur ve bir şehre nakledilir. Şāhinde orada başka bir hayat yaşar. O şehrin kralı ile evlenir. Ondan da Fāyız adında bir prens dünyaya getirir. Şāhinde Umm Fāyız, Basra Körfezi kıyılarına gelişinden 15 küsur yıl sonra “Krallığın Kraliçesi” olur.⁵³⁷

Özetle “Şāhinde”, 15 yıl boyunca karşısına çıkan tüm şiddete özgüveni ve kararlılığıyla karşı koyan bir köylü kızının hayatının anlatıldığı bir romandır. Kaderi onu büyük bir sınavdan geçirmeye zorlamıştır. Evin bir köşesinde gözyaşı dökerek oturan zayıf bir kadın olarak tasvir edilmemiştir.⁵³⁸

Yazar, kaygılar ve acılar etrafında dönen olaylar üzerinden kadın temsilini dürüst bir şekilde tasvir etmeyi başarmıştır. ‘Abdullāh, tek bir roman yazmasına rağmen üslup, tema ve BAE toplumu ile onun zengin mirasının, beklentilerinin, endişelerinin, mücadelelerinin, sorunlarının, hayallerinin ve özlemlerinin dürüst bir resmini sunabilme bakımından çok yol kat etmiş BAE anlatısında uçsuz bucaksız bir denizin derinliklerine ışık tutabilmiştir.⁵³⁹

“Şāhinde” yazıldığı dönemin etkisiyle kişilerin birbirlerini sömürmeleri, çıkar uğruna başkalarını kullanma ve insanlar üzerinden maddi kazanç elde etme ve faydacılık gibi konuları eleştirmektedir. Romanda zaman belli değildir. Roman, mekân ve şahıs kadrosu bakımından sürekli bir devinim içerisindedir. İlk olması ve daha çok destan ve halk hikâyeleri üslubunda yazılması nedeniyle sanatsal açıdan aynı dönemde yazılan diğer Arap romanlarının gerisinde kalmıştır.⁵⁴⁰

Sonuç olarak roman, anlatım yapısında farklı bir yolu benimseme biçimi ve içeriği ile ön plana çıkmaktadır. Petrolün keşfinden sonra meydana gelen ekonomik ve kültürel dönüşümler, genel olarak Emirlik edebiyatını etkilemiştir. BAE’deki anlatım, başlangıcından bu yana mutsuz ve mutlu kadının sorunlarını ele alarak onların endişeleri ile kaygılarını kurgusal eserlerle simüle etmektedir. BAE’deki erkek ve

⁵³⁷ A.y.

⁵³⁸ A.y.

⁵³⁹ A.e., s.99-100.

⁵⁴⁰ Can, a.g.e., s.19-20.

kadınların kalemleri, kadınları güçlendirip dünyada, doğuda ve batıda statülerini yükseltmeyi başarmıştır.⁵⁴¹

3.2.2.2. ‘Abdullāh Muḥammed ‘Īsā en-Nāvurī (1959-2021)

Roman yazarı ve polis memuru olan en-Nāvurī, Re’sū’l-Hayme’de dünyaya gelmiştir. Yetmişli yıllarda BAE’de polisiye roman yazan ilk kişi kabul edilmektedir. 1975 yılında polis teşkilatına katılmış ve polislik alanında deneyim kazandıktan sonra suç edebiyatına ilgi duymaya başlamıştır. Küçüklüğünden beri polisiye romanları, özellikle de Agatha Christie’nin romanlarını okumaya tutkuludur. Bu tutku, yeteneğini bu özel edebî türe yöneltmiştir. 1978 yılında “‘Unuḵ yebḥaṣ ‘an ‘ıḳd” romanını çıkarmıştır. Daha sonra gazete ve dergilerde yayımlanan ancak kitaplaştırılmayan kısa öyküler yazmayı önemsemiş ve ömrünün sonlarında şiirle ilgilenmiştir. en-Nāvurī, “Şāhinde”den sonra roman yayımlama açısından BAE düzeyinde ikinci, Re’sū’l-Hayme düzeyinde ise birinci sırada yer almaktadır.⁵⁴²

116 sayfadan oluşan “‘Unuḵ yebḥaṣ ‘an ‘ıḳd” adlı romanın mukaddimesinde yazar şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Seni seviyorum sevgili okuyucuyu ve sana bu mütevazı emeği sunuyorum. Yeni sayfalar aracılığıyla başka bir yaşam biçiminde senin için büyük umudum var.”⁵⁴³

Söz konusu romanda anlatıcı, annesiyle ve zengin eski kocası Cāsım’dan olan oğlu Tārīḵ ile olan samimi ilişkisi aracılığıyla Selvā’nın şu anki kocası ‘Ādil’e sempati duyarak okuyucuyu etkilemeye çalışmaktadır. Romanın ekseni, Selvā’nın karnında nefes alan bir cenin haberini açıkladıktan sonra gizemli bir şekilde ortadan kaybolması ve ‘Ādil’in bu habere sevinerek Selvā’nın eski hayalini (altın kolye) gerçekleştirmesi

⁵⁴¹ Sī Bī, a.g.m., s.100.

⁵⁴² (Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B9D8A8D8AF_D8A7D984D984D987_D8A7D984D986D8A7D988D8B1D98A, 20.01.2023.

⁵⁴³ Rāşid, el-Ḳıṣṣa ve’r-rivāye, s.92.

etrafında dönmektedir.⁵⁴⁴ Heyecanlı ve sürükleyici bir olay örgüsü olan roman, Selvā'nın katilinin bulunmasıyla son bulur.⁵⁴⁵ Birinci bölümün sonunda 'Ādil, Selvā'nın hamile olduğunu öğrenir. İkinci bölümde anlatım, 'Ādil'in karısına hediyesi (kolye) etrafında döner. Üçüncü bölümde ise Selvā ortadan kaybolur.⁵⁴⁶

“‘Unuḳ yebhaṣ ‘an ‘ıḳd” ile BAE romanı toplumsal içerikli romandan polisiye romanına geçiş yapmıştır. Bu geçişin sebebi ise o dönemde gençlerin severek okuduğu Arsen Lupen ve Agatha Christie gibi polisiye roman yazarlarının etkisine bağlanabilir.⁵⁴⁷ Ayrıca kendisi de Agatha Christie'nin sıkı bir okuyucusudur. Bir diğer sebep de yazarın 1975 yılında polis memuru olmasından kaynaklanabileceği yönündedir.⁵⁴⁸

3.2.2.3. 'Alī Muḥammed Rāṣid 'Abdullāh (1954-)

1954 yılında Re'sū'l-Hayme'de dünyaya gelen 'Abdullāh, 1978 yılında Kahire Üniversitesi siyasal bilimler alanında lisans diplomasını almıştır. Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesi olan⁵⁴⁹ yazarın “İllī mā yiṭī‘ yiḏī” adlı bir tiyatrosu da vardır. Yazarın aldığı ödüller:

-Tiyatro Metni Birincilik Ödülü (Gençlik ve Spor Bakanlığı-1976)

-Kısa Hikāye Dördüncülük Ödülü (1986): “Zehrātu'l-Ḥalīc” dergisindeki hikāyeleriyle bu ödülü almıştır.

-Enformasyon ve Kültür Bakanlığı Roman Dalı İkincilik Ödülü (1988): Bu ödülü “Sāḥilu'l-ebṭāl” romanıyla kazanmıştır. Ayrıca Emirlik Yazarlar ve

⁵⁴⁴ A.y.; (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ac/2009-08-21/D8A5D8B9D8A7D8AFD8A9-D8A5D8B5D8AFD8A7D8B1-D8B9D986D982-D98AD8A8D8ADD8AB-D8B9D986-D8B9D982D8AF-D8A3D988D984-D8B1D988D8A7D98AD8A9-D8A8D988D984D98AD8B3D98AD8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA/D8ABD982D8A7D981D8A9> , 02.04.2023.

⁵⁴⁵ Can, a.g.e., s.21.

⁵⁴⁶ Rāṣid, el-Ḳıṣṣa ve'r-rivāye, s.92.

⁵⁴⁷ Şevvāh, a.g.e., s.15; Can, a.g.e., s.21.

⁵⁴⁸ A.y.

⁵⁴⁹ Rāṣid, el-Ḳıṣṣa ve'r-rivāye, s.257.

Edebiyatçılar Birliğini temsilen yurt dışında birçok konferans ve edebî festivallere katılmıştır.⁵⁵⁰

Yazarın ilk romanı olan “Curūh ‘alā cidāri’z-zemen” 1982 yılında Sudan’da 151 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanda Şârîka’da geçen olaylar anlatılmaktadır. Yetmişli dönemdeki hayat tasvir edilmekte ve yabancılarla evlilik, yüksek mihr vs. gibi bazı sosyal sorunlar işlenmektedir.

Yazarın ikinci romanı olan “‘Indemā testeykızı’l-eşcān” 1986 yılında 158 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanda üniversite eğitimi tamamladıktan sonra babasıyla ticaret şirketlerinde çalışmak için ana vatani olan BAE’ye geri dönen genç Aḥmed’in hikâyesi anlatılmaktadır. Aḥmed, babasının ortağının kızıyla evlenir. Şirkette eski bir arkadaşıyla karşılaşır ve burada olaylar karmaşık bir hâl almaya başlar. Romanda bazı sosyal sorunlar, tüccarların maruz kaldığı dolandırıcılık ve hisselerin değerindeki düşüş nedeniyle yaşanan ekonomik krizler ele alınır.⁵⁵¹

1987 yılında yayımlanan “Sāḥilu’l-ebṭāl” BAE’de ilk tarihî romanlardandır. Roman, Emirlik tarihinin önemli bir dönemi olan 1809-1819 yılları arasını ele almaktadır. Romanın konusu İngilizlerin, Hint ticaret yollarının kontrolünü ele geçirmesi ve Arap ticaret gemilerini bu yollardan uzak tutma çabası etrafında dönmektedir. Olay örgüsünün merkezinde, arkadaşlarıyla geçim kaynaklarını tehdit eden düşmanın karşısına çıkmak üzere Şeyḥ Ḥuseyn b. ‘Alī’nin birliğine katılan Şālîḥ adında gemi kaptanı yer almaktadır. Romanda mücadele edenler ve özgürlüğün bedelini canlarıyla ödeyenler yüceltilmektedir.⁵⁵² Roman, Enformasyon ve Kültür Bakanlığının 1987 yılında düzenlediği yarışmada roman dalında ikincilik ödülünü almıştır.⁵⁵³

Yazarın dördüncü romanı “Rihle ilā ‘ālem mechūl”, 1990 yılında yayımlanmış olup konusu, temel geçim kaynağı dalgıçlık (inci çıkarmak maksadıyla) olan bir toplumda hayatını sürdürebilmek için canını dişine takıp çalışan av ve ticaret gemisi

⁵⁵⁰ A.e., s.258.

⁵⁵¹ A.e., s.93.

⁵⁵² A.y.; Can, a.g.e., s.24.

⁵⁵³ Rāşid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.94.

kaptanları ile avcılarını etrafında dönmektedir. Romanda, Misbah ve Şalih karakterleri üzerinden BAE toplumu ele alınmaktadır.⁵⁵⁴

3.2.2.4. ‘Alī ‘Abdullāh Ebu’r-Rīš (1958-)

Yazar, 1958 yılında Re’sū’l-Hayme’deki el-Ma’irīd semtinde dünyaya gelmiştir.⁵⁵⁵ “Arap Ülkeleri Üniversite Öncüleri”, “En İyi Roman Ödülü” ile edebiyat-roman alanında “Emirlik Bilim, Sanat ve Edebiyat Takdir Ödülü”nü (2008) almıştır. “Zehrātu’l-Ḥalīc” dergisinde hikâyeler yayımlamıştır.⁵⁵⁶

Ebu’r-Rīš, sanatındaki üretkenliği ve istikrarıyla hem BAE’nin hem de Körfez Arap ülkelerinin önemli yazarlarından biridir. Sayesinde romana olgunluk kazandıran önemli adımlar atılmıştır. Yazar, BAE halkının deniz ve karasal atmosferinde toplumun yaşamına ve yaşadığı çalkantılara bir kapı aralamaktadır.⁵⁵⁷

Yaşadığı şehir, onu anlatı metinlerinde geniş ve yenilenmiş yaratıcı bir tarzda temsil ettiği için genelde cezbeder. Ona göre yaşadığı şehir, bir şeyler üreten yerdir. Üstelik bir bütün olarak varoluşun odak noktası değilse de dünyanın odak noktasıdır ve o şehirdeki Ma’irīd kadınının şehrin kendisinden hiçbir farkı yoktur. Aynı zamanda eşyaların üreticisi ve tüm varoluşsal, bireysel, estetik, cinsel ve kültürel oluşumlarıyla dünyanın ve varoluşun odak noktası ve yaşam döngüsünün amacıdır. Bunun anlamı, Ma’irīd kadınının yenilenmiş gözle görülebilen gerçek bir varlık olduğudur. Kadın, roman temsilinin etkinliği ile yaratıcı metinlerde ortaya çıkmak, hazırlanmak ve hareket etmek için yaratıcı ve estetik temsili her zaman çekici bir odak noktası olmuştur. Yazarın söz konusu anlatımda özel ve odaklanmış bir şekilde yaptığı da budur.⁵⁵⁸

⁵⁵⁴ Can, a.g.e., s.24.

⁵⁵⁵ Rasūl Muḥammed Rasūl, *Şūrātu’l-mer’e fi’r-rivāyeti’l-İmārātiyye*, el-İmārātu’l-‘Arabīyyetu’l-Muttehīde, Vizāretu’ş-şekāfe ve’t-tenmiye, 2016, s.21.

⁵⁵⁶ Rāşid, *el-Kıṣṣa ve’r-rivāye*, s.94.

⁵⁵⁷ Can, a.g.e., s.22-23.

⁵⁵⁸ Rasūl, *Şūrātu’l-mer’e*, s.21.

Yazarın ilk romanı “el-İ‘tirāf”tan itibaren kaleme aldığı birçok roman metni bulunmaktadır. Tüm bu çalışmaların ortamında kadın, yaşamı üreten, yaşamda hareketi sağlayan, yaşamın devamı için itici güç ve kaderi kontrol eden bir varlık olarak yer alan bir unsurdur.⁵⁵⁹

Yazarın romanları:⁵⁶⁰

el-İ‘tirāf (1982)

es-Seyf ve’z-zehra (1984)

Nāfızetu’l-cunūn (1990)

Ramādu’d-dem (1992)

Tellu’s-şanem (1995)

Selāyim (1997)

Şunāi’yyet Mucbil b. Şehvān: el-ḥubb ve’l-ğadab (1997)

Şunāi’yyetu’r-rūḥ ve’l-ḥacer ve’t-timşāl (2001)

Zīnetu’l-melike (2004)

Ḳāf. Şād. şulāsiyyetu’l-ḥubb ve’l-mā’ ve’t-turāb (2007)

el-Ġurfe 357 (2009)

Ferrat min ķasvera (2010)

Ummu’d-Duveys (2013)

İmra’e istiṣnā’iyye (2013)

Ḳamīş Sāre (2014)

el-Leylu’l-ebyaḍ (2014)

‘Uḳdetī ene (2015)

Verṭat Ādem (2016)

Zabyetu’l-cevā’ (2018)

Culfārī ‘alā ḍifāfi’n-Nīl (2020)

Yazar, ilk romanı olan “el-İ‘tirāf”ı 1982 yılında Mısır’da ‘Ayn Şems Üniversitesi Psikoloji Bölümünde okurken kaleme almıştır.⁵⁶¹ 147 sayfa olarak

⁵⁵⁹ A.y.

⁵⁶⁰ Can, a.g.e., s.23.

⁵⁶¹ A.e., s.22.

yayımlanan romanda olaylar küçük bir köyde geçmektedir. Romanın kahramanı, babası Suheyl'in ölümü ile perişan olan genç Şārim'dir. Genç, babasının katilini öğrenip ondan intikam almaya niyetlenir. Olaylar Şārim'in babasının katilini öğrenmeden devam eder. Nihâyet köylülerden Semhān Bey ölmek üzereyken genci çağırıp ona babasını kendisinin öldürdüğünü itiraf eder. Uzun araştırmalara rağmen Şārim suçluyu bulup ondan intikam alamaz. Bulduğu zaman ise son nefesini vermektedir. Hikâyenin sonunda Şārim, Raḥāb ile evlenir. Bu roman Arap Yazarlar Birliği tarafından 20. yüzyılın en iyi 100 Arap romanı olarak seçilmiştir.⁵⁶²

Yazarın ikinci romanı olan “es-Seyf ve’z-zehra” 158 sayfa olarak 1984 yılında yayımlanmıştır. Romanda, halkı balık avlayarak geçinen bir sahil kasabasındaki olaylar anlatılmaktadır. Roman, balıkçıların sorunlarını ve komşu ülkelerden deniz yoluyla gizlice gelen ve belki de bazıları da suçlu olup masumlara saldırabilecek yabancı tehlikesini ele almaktadır. Romanın bazı olayları gerçek olaylardan ilham alınarak yazılmıştır. Nitekim bir yabancı küçük bir genç kızı öldürmüş ve suçluya idam hükmü verilmiştir.⁵⁶³

“Ramādu’d-dem” 1992 yılında 151 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanın kahramanı Mısır'da okumak için köyü el-Ma‘īrīd'den ayrılan Cābir'dir. Olaylar Cābir ve iki arkadaşı Mācid ve İbrāhīm arasında geçer.⁵⁶⁴

“Selāyim” 1997 yılında 99 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanın kahramanı ‘Abdullāh eş-Şedīd adında biridir. ‘Abdullāh; köyü el-Ma‘īrīd'deki çocukluk anılarından, Selāyim bint Mubārek gibi orada çadırda yaşayan bazı insan örneklerinden ve Sālim el-Mağribī, Rāşid eş-Şūmālī ve ‘Abduh el-Yemenī gibi orada oturup yalnız başlarına gizemli bir hayat yaşayan yabancı kişilerden bahseder. Roman baskı, sosyal zulüm, sınıf farklılıkları ve bastırılmış insan istekleri etrafında dönmektedir.⁵⁶⁵

⁵⁶² Rāşid, *el-Kıṣṣa ve’r-rivāye*, s.94.

⁵⁶³ A.e., s.95.

⁵⁶⁴ A.e., s.96.

⁵⁶⁵ A.y.

“Nāfīzetu’l-cunūn” 144 sayfa olup romanda insanların kendisini deli, uğursuz, aptal ve hakir saydığı Sa’īd adlı bir çocuğun kişiliği ele alınmaktadır. Yazar, birçok felsefi ve hayati sorunu iç ve dış diyaloglar aracılığıyla tartışmaktadır. Bunlar:

- Delilik ve deliren insanlar
- Ölüm ve ölüm korkusu
- Sosyal durum ile insan ve bunun insan hayatına etkisi
- Gelenek ve göreneklere bağlılık ve insanların dilinden korkmak.⁵⁶⁶

“Tellu’s-şanem”de ahmak olarak adlandırılan bir çocuğun karakteri ele alınmaktadır. O; mütevazi sosyal durumu, yaşam koşulları, daimî korkusu ve insanlardan kaçıp gizlenmesi nedeniyle insanların akılsız olarak nitelendirdiği bir çocuktur. Gizlendiği yerlerden biri de şehrin en uzağındaki “Tellu’s-şanem” olarak adlandırılan tepedir. Çocuk insanlarla anlaşılamadığı için oraya saklanır. Roman aracılığıyla karakterler hayat, ölüm, delilik, zulüm, adalet vs. konularda karşılıklı konuşurlar.⁵⁶⁷

“Şunā’iyyet Mucbil b. Şehvān (el-Ḥubb ve’l-ğadab)” 1997 yılında 478 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanda “Mucbil b. Şehvān’ın -Kābiḍ b. ‘Asfān-” hikâyesi, başından geçen bazı olaylar ve Hıṣṣa ve Ḥamāme ile olan ilişkisi ele alınmaktadır.⁵⁶⁸

Yazarın “Şunā’iyyetu’r-rūḥ ve’l-ḥacer ve’t-timşāl” adlı romanı 2001 yılında 374 sayfa, “Zīnetu’l-melike” 2004 yılında 212 sayfa, “Şulāṣiyyetu’l-ḥubb ve’l-mā’ ve’t-turāb” 2007 yılında 741 sayfa ve “el-Ġurfe 357” ise 2009 yılında 304 sayfa olarak yayımlanmıştır.⁵⁶⁹

“Zīnetu’l-melike” romanında BAE kadınının varlığı dikkat çekici bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Romanda Zīne, el-Ma’īrīḍ şehrinde kocası vefat etmiş BAE vatandaşı bir kadındır. Giderek aşırı yoksulluk seviyesinin altında yaşamaktadır. Anılarla yaşayan kadın hayatta kaderiyle mücadele ederek yalnız kalmıştır.⁵⁷⁰ Bu

⁵⁶⁶ A.e., s.95.

⁵⁶⁷ A.e., s.95-96.

⁵⁶⁸ A.e., s.96.

⁵⁶⁹ A.e., s.97.

⁵⁷⁰ Rasūl, Şūrātu’l-mer’e, s.21.

romanda yazar, kocası Yūsuf'un yokluğunun ardından "Zīne"de olduğu gibi, acı verici yalnızlık bastırıldığında kadının varoluşsal sessizliğini sorgulamaya çalışmıştır.⁵⁷¹

"el-Ġurfe 357" romanında yazar, diğer roman metinlerinin çoğunda olduğu gibi bu romanın karakterlerini ve olaylarını kurgularken de farkındalığa başvurmaktadır. Ebu'r-Rīš'in, Arap romanında bilinç akışını temsil eden en yetenekli Körfez romancılarından biri ve bir romancı olarak bilinç enerjisinin kullanılmasına dayanan yaratıcı metinleri yazmaya kendini adanmış en deneyimli kişi olarak kabul edildiği söylenebilir. Bunlar, yazarın roman taslağını ön plana çıkaran olgulardır ve onun anlatı yazılarında bu akımın tekniklerini kullanmadaki ustaca yeteneğini ortaya koymaktadır.⁵⁷²

Yazar, bu romanda ilk sahneden itibaren farklı olanı çağrıştırmaktadır. Öyle ki romanda romanın kahramanı, Maṭār b. Hārib ile yatan, adı ve uyruğu belli olmayan Arap olmayan sarışın bir kadındır. Hārib ise eğlenmek, dinlenmek, yıllar boyu sırtına yüklenen ağır yükten kurtulmak ve lüks bir otelde gece kadınlarıyla erkekliğini yeniden canlandırmak için Re'sū'l-Hayme'den Dubai'ye giden 50 yaşında bir adamdır. Yazar sahneyi dışarıdan bir gözle anlatmaktadır. Ancak kısa sürede Bin Hārib'in bilincinin hareketlerini ve dönüşümlerini izah etmek için onun kişiliğinde derinleşmektedir.⁵⁷³

3.2.2.5.Esmā' ez-Zer'ūnī (1961-)

Daha önce hayatı hakkında bilgi verdiğimiz yazarın, 2004 yılında yayımlanan "el-Cesedu'r-rāhil" eseriyle roman alanına girdiği söylenebilir. Daha sonra bu romanını, sırasıyla "Şāri'u'l-Muḥākim" (2011) ve "Lā taḫṭulnī merrateyn" (2015) romanları takip etmiştir.⁵⁷⁴

⁵⁷¹ A.e., s.25.

⁵⁷² Rasūl Muḥammed Rasūl, *Şūratu'l-āḥar fi'r-rivāyeti'l-īmārātiyye*, Vizāretu'ş-şekāfe ve'ş-şebāb ve tenmiyeti'l-muctema', 2009, s.62.

⁵⁷³ A.e., s.63-64.

⁵⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A/#:~:text=D8A7D984D8A5D8B3D98520D8A7D984D>

“el-Cesedu’r-rāhil” romanında yazar, okuyucuyu tarihsel olarak modern BAE devletinin kuruluşundan hatta bölge tarihinde niteliksel bir gelişim olan petrolün keşfinden önceki döneme götürmektedir. Bu dönem tüm toplumsal, coğrafi, siyasal, kültürel ve demografik oluşumlarıyla istikrarsız ve iç içe geçmiş bir dönemdir.⁵⁷⁵

Söz konusu romanın ana teması, üç boyutlu bir ilişkiyi ve bireyin aile düzeyindeki toplumsal yaşamla olan bağlantısını, ayrıca egemen değerler karşısındaki durumunu incelemeye yöneliktir. BAE insanının toplumu ve toprağıyla olan bağı ve gurbetçilerin dönüşü; ülkenin eski sömürgecilikten bağımsızlığını kazanmasının ardından yaşanan kentsel, uygar ve kültürel ilerlemeden sonra olmuştur. Bu bağlamda bireylerin toplumsal ilişkileri öznel düzeyde ve duygusal bir tutumla ortaya çıkmıştır. Romanda da bu temaya odaklanılmıştır.⁵⁷⁶

Bu romanda karakterler, zaman, mekân ve olaylar nesnel gerekçelere dayanmamaktadır. Genç ‘İsā, üvey annesi yüzünden babasıyla küçük bir tartışmanın ardından pasaport ve para gibi belgelere ihtiyaç duymadan ülkesini terk etmeye karar verir. Başka bir ülkeye giderek orada çalışır ve oradaki tek bir aile ile bağ kurup hayatını sürdürür. Sonrasında bir Avrupa ülkesine seyahat eder. Orada da aynı şekilde çalışıp hayatta kalmayı başarır. Anlatının itici dinamiği, ‘İsā’nın Bedriyye’ye duyduğu aşk ile ülkesindeyken başlayan duygusal (romantik) ilişkidir. Bu bağlamda yazar, bazı gerçekçi betimlemeler ile hikâye anlatımı arasında gidip gelir:

“Elbisesinin yeniyle gözyaşlarını siler ve deli gibi bağırır: İpek saçlarına dokunup kokunu koklamak için sana geri geleceğim Bedriyye. Ah, seni ve baldan tatlı sözlerini ne kadar özlediğimi bir bilsen..”⁵⁷⁷

983D8A7D985D9843A20D8A3D8B3D985D8A7D8A120D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A&text=D8B3D981D98AD8B1D8A920D8A7D984D985D8ACD984D8B320D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98A20D984D983D8AAD8A820D8A7D984D98AD8A7D981D8B9D98AD986,D8A3D985D986D8A7D8A120D985D984D8AAD982D98920D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA20D984D984D8A7D8A8D8AFD8A7D8B920D8A7D984D8AED984D98AD8ACD98A. , 21.09.2024.

⁵⁷⁵ Rasûl, *Şûratu’l-mer’e*, s.57.

⁵⁷⁶ A.e., s.59.

⁵⁷⁷ ‘Abdullāh Hālīfe, *Tecārib rivā’iyye.. mine’l-Ḥalīc ve’l-Cezīrati’l-‘Arabiyye*, el-Cīze, Vekāletu’ş-şahāfeti’l-‘Arabiyye, 2016, s.111.

Kurgulama ve sürekli raporlamanın kullanılması ve karakterler ile olayların sadece kendi gerçekliği ışığında büyümesine izin verilmemesi daima ana kahramanın yaşadığı macera tarzına götürür. Ancak buradaki maceralar duygusal aynı zamanda yüzeysel ilişkilerdir. Bedriyye’yi seven ‘İsā’nın bedeninde ve ruhunda tesirini hissedemediğimiz seyahatleri ve işleri ilişkisini koparamaz. Ancak İngiltere’deki ilişkisi ve işi, bu bağlılığı birdenbire bitirir ve Müslüman bir adamın kızıyla evlenmeye karar verir. Bu uzun yıllar boyunca ne Bedriyye’den bir mektup gelir ne de ‘İsā ülkesine bir ziyarette bulunur. Aksine evlenir, çocukları olur ve çocuklar büyürler. Geri dönmeye karar verene ve uçakta Bedriyye’nin ölüm haberini okuyana kadar ‘İsā’nın içinde gömülü bir özlem vardır.

Hikâyenin anlatım, karakterler, zaman, yer ve olaylar gibi tüm müfredatı, bu unsurların nesnel bileşenlerini ortadan kaldırarak onlara anlatım ve diyalog ekleyen baskın duygusal fikre tabidir.⁵⁷⁸

Yazar, 1960’lar ve 1970’lerin başında Şârîka’da yaşayan hayalî bir topluluk yaratıp o toplumu bir yönü ve hareketiyle temsil etmiştir. Zamanın bütün değişimleri, hayatı, varlığı ve kaderi pahasına ailesinin, geleneklerinin ve toplumun zorluklarıyla mücadele eden âşık BAE kızının sadakatini simgelemiştir.⁵⁷⁹

Yazar olayları anlatırken sürpriz unsuruna dayanmıştır. Eşi Umm ‘İsā’nın vefatından sonra ‘İsā’nın babasının ikinci bir kadınla evlenmesi şaşırtıcıdır. ‘İsā’nın Bahreyn’e sonra tekrar İngiltere’ye seyahati ve Leylâ’nın ‘İsā ile Londra’da buluşması da şaşırtıcıdır. Belki de en büyük sürpriz Bedriyye’nin ayrıntıları verilmeden ölümüdür. Yazar, olay örgüsünü daha fazla ayrıntı vermeden kesmiştir. Bu, onun “Bedriyye” karakterini gizemli bir şekilde temsil etmesine neden olmuştur.⁵⁸⁰

“Şâri’u’l-Muḥākîm” romanı, Selvâ’nın kızının evlendikten sonra hasta ve sakat olan kocası Maṭar’la yalnız kalmasıyla başlar. Selvâ, kızının ayrılmasından dolayı üzgün görünmektedir. Altmışlı yılların sonlarında yaşadığı “Şâri’u’l-Muḥākîm” adlı mahalledeki geçmişini hatırlar. Ancak anıları, babasının yanında çalışan Umânî

⁵⁷⁸ A.e., s.112.

⁵⁷⁹ Rasûl, *Şûratu’l-mer’e*, s.59.

⁵⁸⁰ A.e., s.59-60.

Seyf'e olan aşkının ve arkadaşlarının diğer genç erkeklere olan aşk hikâyelerinin etrafında döner. Zehra, Selvâ'nın babasının şoförü olarak çalışan 'Abdurrahmân'ı, Mûza Iraklı Velîd'i ve Şeyha da Mısırlı Şalâh'ı sevmektedir. Selvâ, lisede öğrenim görmekte olan BAE kızlarının ve BAE vatandaşı olmayan dört gencin farklı sonlarla biten dört aşk hikâyesini anlatmaktadır.⁵⁸¹

Selvâ, Umânlı Seyf'i görüp ona âşık olur. Daha sonra ona aşkını ilan eder. Seyf de Selvâ'nın babasının yanında çalışmayı bırakır ve babası tarafından Selvâ'nın eşi olarak kabul edilmek ve durumu ile konumunu iyileştirmek için orduya katılır. Selvâ, Seyf'in subay olarak mezun olsa bile kendisiyle evlenmesinin imkânsız olduğunu anlar. Zira Seyf yaşam standartları açısından kendi ailesinin seviyesine çıkmayacağı için babası ve annesi onu kabul etmeyecektir. Bu yüzden evden kaçıp onunla evlenir ve birlikte Umân'a giderler. Ancak annesi ve erkek kardeşi Selvâ'yı bulup kocasından boşanıp kürtaj yaptırmaya ve daha sonra da daha önce evli olan Maţar ile evlenmeye zorlarlar. Sonrasında kızı el-'Anûd'u doğurur ve kocası felç geçirip yatalak kaldıktan sonra ona bakar.

Zehra, Selvâ'nın babasının şoförü 'Abdurrahmân'ı sevmektedir. Ama aşkında kararsızlık yaşar. Bazen onu sevdiğini bazen de onunla evlenmek istiyorsa mezhebini değiştirmesi gerektiğini düşünür. Ancak yaşadığı kararsızlık uzun sürmez. Kuzeniyle evlenip onunla birlikte Bahreyn'e seyahat eder.

Mûza, hiç görüşmeden yakışıklı Iraklı genç Velîd'i sevmektedir. Onunla aşk ya da başka bir şey hakkında dahi hiçbir şey konuşmamıştır. Bisikletine binip caddede bisiklet süren Velîd kızların dikkatini çeker. Onlar da hakkında hiçbir şey bilmeden onu severler. Mûza'nın aşkı, Kahire'de okuyup orada ailesinin ve Mûza'nın haberi olmadan evlenen kuzeni Su'ûd ile evlenmesiyle sona erer. Ancak Mûza, onu kendisinden uzaklaştıran bir şeylerin olduğundan şüphelenmeye başlar. Sonra gerçeği öğrenir ancak artık çok geçtir.

⁵⁸¹ Semer Rûhî el-Fayşal, **er-Rivāyetu'n-neseviyyetu'l-İmārātiyye**, Abu Dabi, Vizāretu's-sekāfe ve tenmiyeti'l-ma'rife, 2016, s.133.

Şeyha, kuzeniyle nişanlı olmasına rağmen Mısırlı Şalāh'ı sevmektedir. Şeyha, Şalāh'a olan aşkını babasına açıklar. Ancak babası onunla evlenmesine izin vermez. O, bu konuda ısrarcı olunca babası rezil olma korkusuyla evlenmesini kabul eder. Ancak onu evlatlıktan reddeder. Aile fertlerine, evlendikten sonra onunla iletişime geçmemelerini şart koşar. Aşkına kavuşan Şeyha ailesini kaybeder.⁵⁸²

‘Abdul‘azīz, ailesiyle birlikte “el-Muḥākīm” caddesinde yaşayan bir gençtir. Zalim babası onu dövüp aşağılamaktadır. O da bu yüzden saklanmak için Selvā'nın evine sığınır. Selvā ve annesi onu savunup acısını hafifletirler. ‘Abdul‘azīz, babasının haksızlıklarına daha fazla dayanamayacak hale gelince evden kaçar. ‘Abdul‘azīz'in romanda hiçbir etkisi yoktur. Ancak Selvā anılarını anlatmayı bitirdikten sonra onunla tanışır. Kendisi, hâlâ da Selvā'yı sevdiğini itiraf eden saygın ve kıdemli bir subaydır.

Roman, 1960'ların sonlarında ergenlik çağındaki BAE kızlarının, BAE dışındaki erkeklere karşı hissettikleri aşk ve evlenme arzusunu konu almaktadır. Bu tema hem kızların hem de ailelerinin bakış açılarıyla sunulmaktadır.⁵⁸³

3.2.2.6. Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbī (1957-)

Daha önce hayatı hakkında bilgi verilen yazarın 1986 yılında 85 sayfa olarak yayımlanan “Ahdāṣ medīne ‘aleṣ-ṣāṭi” adlı bir romanı vardır. Romanda olaylar, sakinlerinin denizde çalıştığı sahil kenti el-Muraybaḍa'da geçer. Buradan tüccar kervanları da geçmektedir. Olaylar, hikâyenin kahramanları olan hükümdar, onun arkadaşı Suleymān ve Ḥāc Dāvūd adında bir kişi aracılığıyla ilerler.⁵⁸⁴

⁵⁸² A.e., s.134.

⁵⁸³ A.e., s.135.

⁵⁸⁴ Rāṣid, el-Kıṣṣa ve'r-rivāye, s.97-98.

3.2.2.7.Sāre el-Cervān el-Ka‘bī (1969-)

Hikāye ve roman yazarı el-Ka‘bī, romanının mukaddimesinde gerçek adının Hıṣṣā Halef b. Cemī‘ Ahmed el-Cervān el-Ka‘bī olduğunu belirtmiştir. 1969 yılında Acman’da dünyaya gelmiştir. Körfez Savaşı sırasında orduya katılmıştır. “Zehrātu’l-Ḥalīc” dergisinde “Yevmiyyāt Mucennede’yi” yazmıştır. Yazarın ilk romanı 1992 yılında yayımladığı “Şecen binti’l-ḳaderi’l-ḥazīn” adlı romandır. Bu romanıyla BAE’de kadın roman yazarlarının ikincisi olmuştur. Diğer romanı “Ṭurūs ilā mevlāye’s-Sultān” adlı romandır. 310 sayfa olan roman 2008 yılında Beyrut’taki Dāru’l-edeb tarafından yayımlanmıştır. Bunlar dışında “Resā’i’l ile’s-Sultān” (2003), “Bint nārenci’t-turunc” (2010) “‘Azrā’ ve Velī ve Sāḥir” (2011) ve “Se’usemmīnī sa’ādeten” (2018) adlı romanları vardır. Yazarın “Eyḳūnetu’l-ḥulm” adlı hikāye koleksiyonu da bulunmaktadır.⁵⁸⁵

2003 yılında “Eyḳūnetu’l-ḥulm” koleksiyonuyla “En İyi Emirlik Kitap Ödülü” ve 2012 yılında “‘Azrā’ ve Velī ve Sāḥir” romanıyla “En İyi ‘Uveys Roman Ödülü” almıştır.⁵⁸⁶

Feminist bir yaklaşım olarak kabul edilebilecek “Şecen binti’l-ḳaderi’l-ḥazīn” romanı, erkeğin kadın karşısındaki baskınlığına karşı başlatılan bir protesto niteliğindedir. Romanın başkahramanı ‘Ā’işe adında okula giden bir öğrencidir. Ancak babası onu hovardallığıyla bilinen zengin bir adamla evlenmeye zorlar. ‘Ā’işe’nin yaşının küçüklüğü, eğitimine devam etmek istemesi ve evlenmek istememesi babası için önem arz etmemektedir. ‘Ā’işe sonunda evlenir ve yaşadığı sıkıntıların ardından boşanır. Ancak babası bu sefer de onu iki karısı olan bir adamla evlenmeye zorlar. Kuma olarak evlenen ‘Ā’işe, iki kadının kötü muamelelerinden dolayı bu kocasından da boşanır. Ailesi bunu bir utanç olarak gördüğünden babası ‘Ā’işe’yi eve hapseder. Ancak ‘Ā’işe evden kaçıp Bahreyn’e gider. Adını da “Şecen” olarak değiştirir. Babası ve erkek kardeşi onun peşine düşerler ve onu beyin tümöründen dolayı hastanede

⁵⁸⁵ A.e., s.103; eş-Şehvānī, a.g.e., s.109; Can, a.g.e., s.25-26-27; (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8B3D8A7D8B1D8A9-D8A7D984D8ACD8B1D988D8A7D986-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A/> , 02.04.2023.

⁵⁸⁶ (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8B3D8A7D8B1D8A9-D8A7D984D8ACD8B1D988D8A7D986-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A/> , 02.04.2023.

yatarken bulurlar. Kardeşi, ‘Ā’işe’yi bıçaklar. Ancak ‘Ā’işe, kardeşini korumak adına cinayete intihar süsü vermek için bıçakta kendi parmak izini bırakır. ‘Ā’işe, bu davranışıyla erkek egemenliğini ve kurban olmayı kabul ettiğini gösterir.⁵⁸⁷

“Ṭurūs ilā mevlāye’s-Sultān” adlı romanı, soylu ve tanınmış Körfez kabilelerinden birinin soyundan gelen bir ailenin yaşam öyküsünü anlatmaktadır. Ailenin babası Cum’a b. ‘Atīc, İngiliz mandası sırasında Umân Sultanlığı’na göç eder. Sonra ailesiyle beraber yerleşmek üzere BAE’deki Acman Emirliği’ne geri döner. Romanda XX. yüzyılın ortalarında ticaretin gelişmesi ve petrolün ortaya çıkışı anlatılmaktadır. Önde gelenlerin, yerlerin ve olayların isimlerinin altı çizilmektedir.⁵⁸⁸

Yazar son romanı “Ṭurūs ilā mevlāye’s-Sultān/el-Kitābu’l-evvel/el-Ḥadāl”da anlatısal hayal gücünü canlılıkla modernleştirmiştir. Özellikle “Ṭurūs mevlāye’s-Sultān” metni, bir yanda metnin yazarı diğer yanda metnin içindeki gizli yazar arasındaki bağlantının iç içe geçmesi nedeniyle anlatı ve üslup yapısı açısından oldukça karmaşık bir metindir. Ayrıca, metnin daha çok bir mirasın izlerini taşıdığını göstermek amacıyla tarihsel veriler kullanılmıştır. Arap Körfezi bölgesinde, XX. yüzyılın başından itibaren sonraki on yıllar da dahil olmak üzere bölgenin İngiliz mandasından bağımsızlık kazanmasına ve modern BAE devletinin kuruluşuna kadar gerçekleşen olaylar ele alınmaktadır. Romanda yoğun bir şekilde karşımıza çıkan metnin kavramsal ve sözcüksel açıdan mimarisi, metnin yazımına yerel bir karakter kazandırmaktadır. Romanın karakterleri tarafından konuşulan Emirlik lehçesine ait yaklaşık 600 kelimeye rastlanmaktadır. Bu kelimeler, yazarın Körfez vatandaşı olmayan veya yabancı olan Arap okuyucuya tanıtmayı amaçladığı kelimelerdir.⁵⁸⁹

3.2.2.8.Şānī ‘Abdullāh Şānī es-Suveydī (1966-2020)

Şair ve roman yazarı olan es-Suveydī, Re’sü’l-Hayme’de dünyaya gelmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi İktisadi Bilimler Fakültesi lisans mezunudur.

⁵⁸⁷ Can, a.g.e., s.25-26.

⁵⁸⁸ Rāşid, el-Kıṣṣa ve’r-rivāye, s.103; eş-Şehvānī, a.g.e., s.109.

⁵⁸⁹ Rasūl, Şūratu’l-mer’e, s.31.

BAE'nin önde gelen şairlerinden ve Arap dünyasında edebiyatın sembollerinden biri olarak kabul edilmektedir. En önemli eseri olan “Dîzel” adlı romanı 1994 yılında Beyrut'ta Dāru'l-cedīd tarafından yayımlanmıştır. Altı baskısı yapılan ve Araplarda büyük yankı uyandıran roman 2012 yılında William Hotkinz tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir. Hotkinz ön sözünde romanın çağdaş hikâyenin özelliklerini taşıyan, nesir şiire yakın şiirsel bir dille yazılmış, doğrudan sanatsal anlatıma yakın farklı bir edebî üsluba sahip olduğunu ifade etmektedir.⁵⁹⁰

Yazarın 1994 yılında 63 sayfa olarak yayımlanan “Dîzel” adlı romanında Dîzel isminde bir gencin hikâyesi anlatılmaktadır. Bu genç babası ve kız kardeşiyle fakir bir köyde yaşamaktadır. Yaşadığı durumlar sonucunda kendini eş cinsel hisseder ve kadınlara benzemeye başlar. Onların danslarına katılır ve şarkı söyler. Şarkı sanatına yeni bir yorum getirir ve şöhreti yayılır. Özel günlerde ve düğünlerde dans etmek ve şarkı söylemek için eş cinsel erkeklerle ve kadınlarla bir orkestra kurar. Ancak bir süre sonra felç olur. Bu durum neticesinde orkestra dağılır ve Dîzel bu sanatı bırakır.⁵⁹¹

Romanda; kuşak çatışmaları, sosyal sorunlar, petrolün keşfinden sonra yaşanan hızlı değişim ve doğal unsurların sembolik bir şekilde ele alınmasıyla karakterize edilen, fantastik olarak nitelendirilebilecek bir dünya tasvir edilmektedir. Râşid Bûşa'îr'e göre romanda deniz, palmiye ve güneş geçmiş, petrol ise yeni nesli sembolize etmektedir.⁵⁹²

3.2.2.9.Sultân b. Muḥammed el-Ḳāsimī (1939-)

1972 yılından beri Şârika hükümdarı olan el-Ḳāsimī, 1939 yılında Şârika'da dünyaya gelmiştir. Vatanseverlik, ilim ve bilgi aşkıyla büyümüştür. 1945 yılında el-İşlâhu'l-Ḳāsimiyye Medresesi'nde eğitime başlamıştır. Öncesinde Şeyḫ Fâris b. 'Abdurrahmân'dan Kur'an dersi almıştır. 1954 yılında İngilizce eğitimi almak için

⁵⁹⁰ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1293> , 20.01.2023;
https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ABD8A7D986D98A_D8A7D984D8B3D988D98AD8AFD98A,
20.01.2023.

⁵⁹¹ Râşid, *el-Ḳıṣṣa ve'r-rivāye*, s.98.

⁵⁹² Can, *a.g.e.*, s.27-28.

özel İngiliz okuluna girmiştir. Lisans eğitimini Kahire Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde tamamlamıştır. 1961-1963 yılları arasında Şârika Endüstri Okulu'nda İngilizce ve matematik öğretmenini olarak çalışmıştır. 9 Aralık 1971'de oluşturulan Bakanlar Kuruluna Millî Eğitim Bakanı olarak atanmış ve 1972 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. 1985 yılında tarih alanında 1999 yılında ise Körfez'in siyasi coğrafyası konusunda felsefe doktorası yapmıştır. 1972 yılında beri Birleşik Arap Emirlikleri Federasyonu Yüksek Konseyi Üyesidir. 1997-2023 yılları arasında Şârika'daki Amerikan Üniversitesi'nin, 1997-2021 yılları arasında Şârika Üniversitesi'nin rektörlüğünü yapmıştır. el-Kâsimî şiir ve tiyatro gibi birçok alanda ödül almıştır.⁵⁹³

“eş-Şeyhu'l-ebyağ” adlı ilk romanı 1996 yılında 87 sayfa olarak yayımlanmıştır. Romanda XIX. yüzyılın başlarında bölgede gerçekleşen tarihî olaylar ve Birleşik Devletler'den 'Adn'a bir Amerikan ticaret gemisiyle denizci olarak gelen Johannes Herman Paul adındaki çocuğun hikâyesi ve başından geçen olaylar ele alınmaktadır. Çocuğun çalıştığı gemi saldırıya uğrar. Kaptanlar ve gemidekilerin çoğu öldürülür. Bu saldırıyı yapan Muhammed b. 'Aķıl çocuğu evlat edinir. Bir süre sonra çocuk Arapça öğrenir. Müslüman olur ve 'Abdullāh b. Muhammed adını alır. 'Aķıl'e işlerinde yardımcı olur. Heyecan verici olaylar devam eder. 'Aķıl bir kabile çatışmasında öldürülür. Romanın kahramanı 'Aķıl'in evlat edindiği 'Abdullāh b. Muhammed, asaleti, cesareti ve kendisini yetiştirene vefasından dolayı onu öldürenlerden intikam alır. Bölgede yaşayan el-Ķurā kabilesi onun yabancı olduğunu bilmesine rağmen gösterdiği sadakatten dolayı onu kabilenin reisi olarak seçmeye karar verir. Böylece yabancı olarak kabile lideri olan 'Abdullāh b. Muhammed diğer adıyla Johannes Herman Paul kahraman olur.⁵⁹⁴

İkinci romanı “el-Emīru's-sā'ir” 112 sayfa olarak 1998 yılında yayımlanmıştır. Bu gerçek romanın olayları XVIII. yüzyılda Arap Körfezi'ndeki Bender-Riķ'te geçmektedir. Hamed ez-Ze'ābī'nin yönettiği şehrin başından geçen bir kısım tarihî olaylar anlatılmaktadır. Onun vefatıyla şehir, yönetimde akrabaları arasında

⁵⁹³ (Çevrimiçi) https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/biography.aspx?c=cat_40 , 30.10.2023.

⁵⁹⁴ Rāşid, el-Ķışşā ve'r-rivāye, s.99; Can, a.g.e., s.28.

çekişmelere sahne olur. Bu akrabalarından biri de Bender-Rik'in yönetimini devralan Emir Mihennā'dır. Emir, bölgede otoritesini yaymaya çalışan yerel ve yabancı güçlerle silahlı çatışmalara girer. Pers Kralı Kerīm Hān Zend'e ve Hollanda ile İngiltere güçlerine karşı savaşlar düzenler. Emir, Bender-Rik'in yönetimini bırakıp Hark şehrini işgal edene dek savaşlar yapılır. Yabancı kuvvetlere karşı çatışması 1769 yılına kadar devam eder. Bazı destekçileriyle tartışınca Basra'ya kaçar orada Türk paşası onun idam emrini verir.⁵⁹⁵

“el-Hıķdu'd-defīn” adlı romanı 2004 yılında 57 sayfa olarak yayımlanmıştır. Afrika'nın ve Akdeniz'in kuzeyinde haçlı savaşlarına katılımından kalan kinini taşıyan bir adamın hikâyesi anlatılır. Adam Kabe'yi yıkıp Hz. Muhammed'in kabrini kazmak (mezarını açmak) sonra da pak cesedini Beytu'l-Makdis'in etrafındaki Hristiyanlar nezdinde kutsal olan yerlerde pazarlamak için Doğu'ya gelir. Mısır'ın işgal edilmesi kolay çorak bir çöl olması için Nil Nehri'nin yönünü Etiyopya'dan Kızıldeniz'e çevirir. Orada Hindistan'dan Portekiz'e doğunun ticaret yolunu güvence altına almak adına Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağlayan bir üs oluşturur. Ancak Allah-u Teâlâ, ashabı fili hezimete uğrattığı gibi Kızıldeniz'den Afrika Karn sahiline kadar çıkarttığı bir fırtınayla onu da hezimete uğrattır. Öfkesini ve kinini Zeyla⁵⁹⁶ şehrine döker ve orayı yıkar. Adam, Arap Yarımadası'nın Arap sahil şehirlerine ve Arap Körfezi'nin girişindeki Hürmüz şehrine yönelir. O şehirleri bombalamaya ve masumları öldürmeye ve diri diri masumların bedenlerini sakatlamaya başlar.⁵⁹⁷

3.2.2.10.Kerīm Mā'tūk (1963-)

Daha önce hayatı hakkında bilgi verilen Mā'tūk'un “Ḥadeş fī İştānbūl” (1996) ve “Rihlet İbni'l-Ḥarrāz” (2013) adlı iki romanı bulunmaktadır.⁵⁹⁸

⁵⁹⁵ Rāşid, *el-Kışşa ve'r-rivāye*, s.99-100.

⁵⁹⁶ Aden Körfezi'ndeki tarihî bir Somali liman kentidir. Bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.marefa.org/D8B2D98AD984D8B9> , 26.10.2024.

⁵⁹⁷ Rāşid, *el-Kışşa ve'r-rivāye*, s.100.

⁵⁹⁸ Can, *a.g.e.*, s.29.

“Ḥadeṣ fī İṣṭanbūl” adlı romanda olaylar yeni boşanmış olan şair Merzūk karakteri ekseninde dönmektedir. Merzūk, iş icabı İstanbul’u ziyaret eder ve birçok yeri görür. Kendisine tur rehberi olarak eşlik eden Būḥasen Kārtā, kendisine evini verecek kadar âşık olan Nīfrā Hanım, Leylā Hanım, Cefālī Bey ve diğerleri de dahil olmak üzere birçok karakterle tanışır.⁵⁹⁹

Yazarın şiirsel yeteneği sanatsal dönüşüme teslim olmamıştır. Bu yüzden roman, romanın kahramanının duygularını ifade eden ve onun yaşadığı birçok duruma örtüşen birçok kaside ve beyitlerle doludur.⁶⁰⁰

3.2.2.11.Meryem el-Ġaflī (1970-)

Hukuk alanından mezun olan el-Ġaflī, kamu hukuku alanında yüksek lisans yapmıştır. 12 yıl boyunca Adalet Bakanlığı ve devlet mahkemelerinde araştırmacı, hukuk uzmanı ve dava yöneticisi olarak çalışmıştır.⁶⁰¹ Yazarın romanları: “Ṭavī Baḥīta”, “Bintu’l-maṭar”, “Nidā’u’l-emākin ḥazāne”, “Eyyāmu’z-Zeḡanbūt” ve “Ġāfetu’l-‘azbe”.⁶⁰²

el-Ġaflī’nin 2007 yılında yayımlanan ilk romanı “Ṭavī Baḥīta”, petrolün bulunmasından önceki toplumsal yaşamı anlatan tarihî bir roman olarak değerlendirilebilir.⁶⁰³ Romanda olaylar, annesi el-Yāziye’nin ölümünden sonra bebek ‘Ubeyd’i büyütmeyi kendine görev edinen kadın kahraman Baḥīta etrafında döner. Petrolün keşfinden önceki dönemde, ailenin çöl kumlarında mera ve barınak arayışıyla yaptığı yolculuk sırasında Baḥīta, çocukla sanki kendi oğluymuş gibi köşeye çekilir ve ailesinin gözünden kaybolur. Halası Ṭarīfe, şans eseri Baḥīta’nın kıyafetlerinde süt lekeleri görür. Zina yaptığından şüphelenir ve konuyu araştırmak yerine, gördüklerini anlatmak için kardeşinin yanına (Baḥīta’nın babasına) gider. Babası, o zamanın

⁵⁹⁹ Rāşid, **el-Kıṣṣa ve’r-rivāye**, s.102; Can, **a.g.e.**, s.29.

⁶⁰⁰ Rāşid, **el-Kıṣṣa ve’r-rivāye**, s.102.

⁶⁰¹ (Çevrimiçi) <https://manhom.com/D8B4D8AED8B5D98AD8A7D8AA/D985D8B1D98AD985-D8A7D984D8BAD981D984D98A/>, 21.09.2024.

⁶⁰² (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/books/author/3112/1>, 21.11.2024.

⁶⁰³ el-Fayşal, **a.g.e.**, s.42.

toplumunun gelenek ve değerlerine göre utancı ortadan kaldırmak için yaptığına doğruluğunu teyit etmeden ve kimseye söylemeden hançerini çekip kızını bıçaklayarak kuyuya atmaktan başka bir şey yapmaz. Nihayet kapalı kuyunun yanından tesadüfen bir araba geçer ve o da bal toplayıcısıdır. Kuyunun karanlık boşluğunda, kan içinde olan Baḥīta'nın inlemelerini duyar. Onu tedavi etmesi ve yeniden hayat vermesi için bir kadına götürür. Daha sonra kaderin bir cilvesi olarak Baḥīta'nın annesi, Baḥīta'yı tedavi eden aynı kadının yanına yakalandığı hastalığın tedavisi için kız kardeşi Şemā'yı getirir ve sonra Baḥīta ailesine geri döner.⁶⁰⁴

“Ṭavī Baḥīta” romanı, Arap halklarının hafızasına kazınmış, eski ve geçerliliğini yitirmiş gelenek ve göreneklerin kurbanı olan mazlum bir kadının hikâyesini ele almaktadır.⁶⁰⁵

Romanında varsayımsal hikâye mirası ile hayalî roman metni arasında yazar, bölümleri kâğıda yazılmadan önce vahaların kumlarına yazılmış bir hikâyeyi karakterleriyle kurgusal bir hikâyeye dönüştürmeye çalışmaktadır. Bu hikâye, bu toprakların insanların günlük yaşamının gerçeğidir.⁶⁰⁶

Yazarın ikinci romanı “Bintu'l-maṭar”da, anne ile babasını kaybeden ve kendisini zengin ve orta yaşlı bir adamla evlenmeye mahkûm eden dul üvey annesi Nûra ile birlikte yaşayan Laṭīfe'nin hikâyesi anlatılmaktadır. Laṭīfe, henüz 15 yaşındayken bu eşitsiz evlilikte eşini kaybeder. Eşinin ölümünden sonra kadın kahraman, art arda aksiliklerin yaşandığı bir aşamaya girer ve mirastan mahrum bırakılır. Kocasının ailesi tarafından namusundan şüphelenilir. Kaderinde, yaşadığı acı ve ıstırapları unutabilmek için bir hayat arkadaşıyla evlenmek vardır.⁶⁰⁷

Roman, denk olmayan evliliklerde kadınların yaşadığı deneyimleri ele alarak önemli bir toplumsal sorunu gözler önüne sermektedir. Öyle ki kadın duygusal bir boşluk ve psikolojik baskı içinde yaşar. Bu da onu kendine denk bir başkasını aramaya

⁶⁰⁴ ‘Alī Kāmil eş-Şerīf, “er-Rivāyetu’n-neseviyyetu’l-İmārātiyye fī ḍav’i’n-naḳdi’n-nesevī (Meryem el-Ğafī unṡūzeen)”, *Mecellet Cāmi’ati’ş-Şāriḳa li’l-’ulūmi’l-insāniyye ve’l-ictimā’iyye*, C.14, S.2, 2017, s.431.

⁶⁰⁵ A.e., s.444.

⁶⁰⁶ Rasūl, *Şūratu’l-mer’e*, s.49.

⁶⁰⁷ eş-Şerīf, a.g.m., s.431.

iter. Seçme özgürlüğüne sahip olmadığı halde, kendisini en az iki denk taraf arasında insani ilişki kurma yönündeki doğal hakkından mahrum bırakan bu tür muamelelerin kurbanı olan Laṭīfe'nin başına gelen de budur.⁶⁰⁸

Yazar romanda kadınların toplumun engellerine ve kısıtlamalarına teslim olmalarını eleştirmiştir. Ancak tüm engellere rağmen eğitime devam etmeye kararlı olan kahraman Laṭīfe'nin ısrarı sayesinde bu sorunu çözmüştür.⁶⁰⁹

Romadaki diğer konular arasında, kadının eğitim hakkı yoluyla çalınan benliğini kanıtlama ispatı, üvey annesi Nūra ve kocasının baskısından kurtulmak için yaşlı bir adamla evlenmeyi gönülsüzce kabul eden Laṭīfe'de görülmektedir. Eşinin ailesi tarafından kendisine uygulanan psikolojik baskı, eğitimi tamamlamasına engel olmuştur. Her zaman eğitimin hayalini kuran o, bu yüzden şöyle der:

“Hayalim eğitimimi tamamlamak. Babama (Allah rahmet eylesin) bunun sözünü verdim. Öğretmenlerimin çoğu da geleceğimin parlak olacağını ve başarılı bir doktor olacağımı öngörüyor.”⁶¹⁰

Aynı romanda el-Ğaflī, bazı kadınların eğitimin kendilerine fayda sağlamayacağına ve nihayetinde kaderlerinin evlilik veya evde kalmakla sınırlı olduğuna inandıklarını ifade ederek önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Nitekim, Umm Rāşid, Laṭīfe'ye hitaben şunları söylemektedir:

“Okulunu ve öğretmenlerinin öngörülerini bırak. Eğitimin kadınlara ne faydası var? Evlilik her şeyden önemli.”⁶¹¹

Yazarın üçüncü romanı “Nidā'u'l-emākin ḥazīne”de kadın kahraman Sāre, kocası Muşbiḥ'in iki yılı aşkın süredir evden uzak kalması nedeniyle kendini acı bir gerçekle karşı karşıya bulur. Muşbiḥ, Sāre'yi yalnız başına bırakarak dinî bir gruba katıldıktan sonra Ḥamdān ve Ḥazīne adındaki iki çocuğuna tek başına bakmak zorunda

⁶⁰⁸ A.e., s.430.

⁶⁰⁹ A.e., s.444.

⁶¹⁰ A.e., s.436.

⁶¹¹ A.y.

kalması Sāre'nin psikolojik sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Kocasının yokluğunda Sāre'nin kendisini aldattığını zannedip Sāre'den şüphelenmesiyle Sāre'nin sıkıntıları daha da artar. Sonunda kocanın aklı başına gelir ve tekrar ailesiyle birlikte yaşamak için eve döner.⁶¹²

Yazar, ilk romanındaki kadın kahraman Bahīta'nın başına gelene benzer şekilde “kadına yönelik şüphe ve ihanet ile erkeğin sorumsuzluğu” ile temsil edilen kadın sorunlarına bir kez daha dikkat çekmektedir. Ancak, romanında kendisini sadece kadın meselelerini ele almakla sınırlamamış bunun yanı sıra toplum, düşünce ve din meselelerinin birlikte kök saldığı ve günümüzde kadın yazarlığının yazarlık veya tür açısından sadece bireysel bir çalışma olmadığı düşüncesiyle siyaset ve vatan meselelerine yönelmiştir. Yazarın romanda ele aldığı konular arasında, toplumda dinler arasında barış içerisinde bir arada yaşamayı reddeden katı bir tutuma dayanan dinî aşırılık meselesi de yer almaktadır. Bu durum, eğitilmiş ve bilinçli bir kadın modeli olan Sāre üzerinden açıkça ifade edilmektedir. Zira aşırı grupların uyguladığı her türlü şiddeti kınayarak şu cümleleri kurar:

“Üç dinin özü aynıdır. Hepsi barış içinde bir arada yaşamaya, sevgiye, barışa çağırır ve hepsi Tanrı'ya çağırır. Bir şairin söylediği en güzel söz Lebīd b. Rebi'a'nın sözüdür: Allah'tan başka her şey batıldır.”⁶¹³

Yazarın dördüncü romanı “Eyyāmu'z-Zeğanbūt”ta olaylar petrol öncesine kadar uzanır. Mūza kendini, son günlerini yaşayan zalim ninesi Şan'a'ya bakarken bulur. Ölümünden kısa bir süre önce 65 yıl veya daha uzun bir süredir sakladığı bir sırrını öğrenir. Bu sır, Mūza ve ailesi umre ziyareti için Mekke'ye gittiklerinde nine Şan'a'nın kurbanlarından biri olan ve ona Mūza ailesinden kurtulmak için yaptığı hilelerin ve entrikaların ayrıntılarını ve iki kızı bir köle tüccarına sattıktan sonra yaşadığı kaçış ve kayboluş hikâyesini anlattığı Umm Hālid adında bir kadınla tanıştığında çözülür.⁶¹⁴

⁶¹² A.e., s.432.

⁶¹³ A.e., s.437.

⁶¹⁴ A.e., s.432.

“Eyyāmu’z-Zeğanbūt” meselesi, ev işçilerinin maruz kaldığı adaletsizliğin trajedisidir. Kadim ve modern toplumsal bir sorundur ve bu trajediden en büyük payı kadınlar almıştır.⁶¹⁵

Romanda kadınların yaşadığı sorunlar, kölelik ve kaybedilen özgürlükler üzerinden net bir şekilde ortaya konmaktadır. Yazar, kölelik konusunu halkların aşına olduğu tarihî bir giriş olarak ele almıştır. Köleliğin yeni biçiminin, ev hizmetçilerinin istihdamı ve köleleştirilmesiyle temsil edildiğini düşünmektedir:

“Ev hizmetçileri, maalesef bazılarımız onlara köle muamelesi yapıyoruz, sanki onları kullanıp aylık bir miktar ödeyerek onların sahibi oluyoruz. Sorun şu ki; bazı ülkelerde çalışmak üzere getirilen çok sayıda genç kız var ve pis işlerde çalışmaya zorlanıyorlar.”⁶¹⁶

Romanda ele alınan bir diğer tema, yeni doğan bebeğin cinsiyeti konusunda erkeklerin kız çocuklarına tercih edilmesi meselesidir. Arap toplumlarında erkek çocuk sahibi olmanın büyük bir nimet olduğu düşüncesi kadınların zihinlerinde derinlemesine yer edinmiştir. Bilindiği üzere erkek üremesinin kadın üremesine tercih edilmesi meselesi günümüzde hâlâ toplumun düşüncelerine hâkim olup geçmişteki Arap toplumunun fikirlerinin bir uzantısıdır. Yazar, erkekleri kadınlara tercih etme konusunun ötesinde daha derin bir meseleye dikkat çekmektedir. Nitekim romanda, annesinin sürekli olarak ona erkek kıyafetleri giydirmesi nedeniyle annesini memnun etmek adına kadınlıktan vazgeçen Faṭṭūm’un erkeğe dönüşüm meselesi öne çıkmaktadır. Bu durum, annesinin hatasını gizleyemeyen Şan ‘ā’nın yüreğini incitir ve şu sözleri söyler:

“Fuṭṭaym’ın kaybından annem sorumludur. Her zaman bir erkek çocuk istiyordu. Fuṭṭaym ikinci kız olarak doğdu. Annem, ona erkek kıyafetleri giydirdiyordu. Karşısında “Keşke bir kız olarak doğsaydın” diye tekrarlıyordu. Bunu en içten şekilde diler oldu. Günler geçtikçe Fuṭṭaym, kadın olmadığı kanaatine vardı. Ve okulun en ünlü erkek Fatmalarından biri olan Leylā onunla arkadaş oldu ve her biri diğerini tamamlıyordu.”⁶¹⁷

⁶¹⁵ A.e., s.444.

⁶¹⁶ A.e., s.437-438.

⁶¹⁷ A.e., s.438.

Belki de bu durum, Arap toplumlarının ruhunda tesadüf ya da genetik yapı sonucu değil, eski çağlardan miras kalan ve değiştirilmesi mümkün olmayan fikirlerin sonucu olan pek çok yanlış davranışı açıklamaktadır.⁶¹⁸

Meryem el-Ğafli, romanları üzerinden bastırılmış kadın kimliğinin özelliklerini aydınlatan çeşitli kadınlara ait meseleleri ele almıştır. Aynı zamanda Arap kadınlarının varlığını etkileyen gizli uygulamaları da ortaya çıkarmıştır. Bunu yaparken kadınların sürekli karşılaştığı sorunlarını ele alan insani bir edebiyat üretmiştir. Bunu erkek ve kadının her birinin diğerini tamamladığına inanarak erkeklerle karşı karşıya gelmeden veya kavga etmeden ele almıştır. Son olarak el-Ğafli, Arap toplumundaki kadınların karşılaştıkları sorunları sadece dile getirmekle kalmamış, aynı zamanda bu sorunlara birçok çözüm önerisi de getirmiştir. Bunlardan en öne çıkanı, bir gün tüm olumsuzlukların aşılabacağı umudunu ifade eden iyimser eğilimdir.⁶¹⁹

el-Ğafli, romanlarında Arap toplumunda hâkim olan gelenek ve görenekleri göz ardı etmeden Arap kadınlarının koşullarını ele aldığı feminist bir yazı sunmuştur.⁶²⁰

Dört romanında yaratıcı deneyimi kadınlaştırmış ve kadın olduğu için bu deneyimden kaçamamıştır. Kadının kendine özgü özel dilinden başlayarak bedenine kadar romanlarının her satırında kadının varlığını yüceltmeye devam etmiştir.⁶²¹

2023 yılında yayımlanan son romanı “Ğāfetu’l-‘azbe”, çöl dünyasını ve eski çağlarda çöl halkının mallarını hırsızlardan koruma konusundaki titizliklerini ele alırken aynı zamanda kuraklık ve onun getirdiği zorluklarla yüzleşme çabalarını da gözler önüne sermektedir. Roman, yaşamları için yeterli suyu sağlama ve deve ile

⁶¹⁸ A.y.

⁶¹⁹ A.e., s.427.

⁶²⁰ A.e., s.443.

⁶²¹ A.y.

koyunlarını otlatma mücadelesini kutlayan, iç içe geçmiş olaylarla dolu bir hayat hikâyesi sunmaktadır.⁶²²

3.2.2.12.Şāliḥa ‘Ubeyd Ġābiş (1960-)

1987 yılında BAE Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nden İslami Araştırmalar ve Arap dili alanında lisans ve 1999 yılında Kahire Üniversitesi Dāru’l-‘ulūm Fakültesi’nden yüksek lisans derecesi almıştır. Arap Yazarlar Birliği, Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği ve Emirlik Kadın Yazarlar Birliği üyesidir. Matematik ve Arapça öğretmeni olarak çalışmış, Şârika’daki kadın kulüplerinde kültür işleri departmanına başkanlık etmiş ve ardından Şârika’daki Yüksek Aile Konseyi genel sekreterliği görevini üstlenmiştir. Şu an Şârika’daki Yüksek Aile Konseyinde kültür danışmanı olarak çalışmakta olup yine Yüksek Aile Konseyi tarafından yayımlanan “Merāmī” dergisinin editörlüğünü yapmaktadır.⁶²³ “Rā’iḥatu’z-zencebīl” ve “Varaḫu’z-zikrayāt” adlı iki roman kaleme almıştır.⁶²⁴ Ayrıca “Fi’n-tizāri’ş-şems”, “el-Merāyā leyset hiye” ve “el-’Ān ‘araft” gibi çeşitli şiir koleksiyonları yayımlamıştır. Ayrıca hikâye ve tiyatro alanında da yayınları bulunmaktadır: Bunlar: “Nidā’ min hunāk”, “Rihlet Buşeyne” ve “el-Mer’e ve’s-sulṭa”dır.⁶²⁵

Bahsettiğimiz gibi yazar yıllarca pek çok öykü yazmış ve birkaç kısa öykü derlemesi yayımlamıştır. Ancak “Rā’iḥatu’z-zencebīl” aracılığıyla roman yazmayı tercih etmiştir. Rasūl Muḥammed Rasūl yazara bu eserini sorunca yazar şu şekilde cevap vermiştir: “İlk ve muhtemelen son roman çalışması!” Rasūl yazması yıllar aldığı

⁶²² (Çevrimiçi) <https://www.aletihad.ae/news/D8ABD982D8A7D981D8A9/4455159/-D8BAD8A7D981D8A9-D8A7D984D8B9D8B0D8A8D8A9---D8B3D8B1D8AF-D98AD8ADD8AAD981D98A-D8A8D8B9D988D8A7D984D985-D8A7D984D8B5D8ADD8B1D8A7D8A1> , 20.11.2024.

⁶²³ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/culture-art/interviews/2023-12-04-1.4776969>, 21.09.2024; <https://altibrah.ae/author/1812>, 21.09.2024.

⁶²⁴ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/books/author/1812/1> , 25.11.2024.

⁶²⁵ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/culture-art/interviews/2023-12-04-1.4776969>, 21.09.2024; <https://altibrah.ae/author/1812>, 21.09.2024.

anlaşılan bu eser için “*Şāliha’nın büyük emek harcadığını biliyordum.*” şeklinde ekleme yapmıştır.⁶²⁶

“*Rā’ihatu’z-zencebāl*” romanının ilk sayfalarından itibaren, yükseköğrenim görmüş bir Emirlik kadını olan ‘Alyā’ Aḥmed el-Ġāfī’nin karakteri ortaya çıkmaktadır. ‘Alyā’, Dubai ve Şârika’daki BAE toplumunun iş kadınlarından biridir. Kırk yaşına yaklaşmakta ve hali vakti yerinde bir ailede yaşamaktadır. Babası Aḥmed el-Ġāfī ise Şârika’nın el-Hîra bölgesinde doğmuş bir balıkçıdır. Kendisi için hayatı boyunca uğruna mücadele ettiği toplumsal bir zafer inşa etmiştir.⁶²⁷

Ekonomi doktoru olan ‘Alyā’, muhafazakâr bir ortamda yetişmiştir. Sevgilisi tarafından terk edilen her eğitilmiş, kültürlü ve güçlü Doğulu kadın gibi, o da sevgilisinden daha yüksek bir statüye sahip olduğu için zorlu mücadeleler ve birçok hayal kırıklığıyla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Başkaları bu konumundan faydalanmak amacıyla onun gözüne girmeye çalışmakta ve herkes ona saygı duymaktadır. ‘Alyā’, son derece değerli ve ulaşılması güç birisidir; bu nedenle kimse ona yaklaşmamalıdır, çünkü kimse ona layık değildir.⁶²⁸

Bir zamanlar onun için çok değerli olan sevgilisi tarafından terk edilince çölün ortasında sonsuzluğa uzanan gecenin karanlığında, sokakların getireceklerinden korkarak nefes nefese kalmış bir şekilde kaderiyle yüzleşir. Yağmurda tek başına ona doğru yürümeyi göze alarak koştuğu tanıdık ve sevdiği yol, güvendiği kişinin ihanetiyle yüzleştiği ve o güvendiği kişinin onu karanlıkta kaderiyle baş başa bıraktığı ıssız ve korkutucu bir yer haline gelir.⁶²⁹

Gazetede Dr. ‘Alyā’'nın trafik kazası geçirdiği haberi yayımlanır. Ancak bu ‘Alyā’ için uydurulmuş yalan haberdur. Oysaki o, yağmurda yürürken nezle olmuş ve bu yüzden günlerce nezle olarak yatmıştır.⁶³⁰

⁶²⁶ Rasûl, *Şûratu’l-mer’e*, s.41.

⁶²⁷ A.y.

⁶²⁸ el-Kīlānī, a.g.e., s.125.

⁶²⁹ A.e., s.127.

⁶³⁰ Rasûl, *Şûratu’l-mer’e*, s.42.

‘Alyā’ aracılığıyla yazar, çeşitli sosyo-ekonomik ve duygusal meseleler üzerinden değerlerin erozyonunu ve toplumu etkisi altına alan materyalizmi incelemektedir.⁶³¹

Yazar romanın anlatısını ne kadar çok dokursa, okuyucuya ‘Alyā’ karakterinin diğer temsillerini de o kadar çok sunmuş olur. Ancak ‘Alyā’ karakterinin öznel, psikolojik ruh hali ve varoluşsal özelliklerini çizmek için diğer kadın ve erkek figürlerini kullanmaktadır. ‘Alyā’'nın babası ona şöyle der: “*Sen kız kardeşlerin olmadan öldükten sonra adımı çarşıda yaşatabilirsin.*” Bu, ‘Alyā’'nın kişiliğinin güçlü, müzakereci, ticari veya ekonomik bir kişilik olduğu anlamına gelmektedir. Öte yandan yazar, başka bir karakterin (‘Azībe’) temsiline başvurmaktadır. Bu kadın ise BAE’deki merkez şehirlerden uzakta yaşayan ve okumayı önemseyen bir köy kadınıdır. ‘Alyā’'nın gözünden ise ‘Azībe, Dubai’de er-Rakka semtinden uzaktaki “Vādī el-Hulū”da yaşayan fakir bir kadındır.⁶³²

Yazar, bu romandaki karakterlerinin, özellikle de yaşa bağlı kişilik değişiklikleri ışığında tanımlamak için ‘Alyā’ karakterinin geçmişine çokça dönmektedir.⁶³³

Yazarın diğer romanı olan “Varaḫu’z-zikrayāt”, anlatıcının ya da kahramanın yaşını göz önünde bulundurarak dinî ve kültürel kavramlarla oynanarak varoluş, insan, benlik ve korku gibi temalar üzerine sorular yöneltmektedir. Romanın kahramanı ‘Āmine, ayrıldığı iş adamı kocası Sa’īd’in anılarıyla yaşamaktadır. Kızlarının düğün gecesi kocasıyla karşılaşır ve adam onun eve yalnız dönmesini istemez. İç ve dış unsurlarıyla geriye dönüş tekniğine başvurularak sorularla başlayan roman ‘Āmine’nin, kendisini bekleyen kocası Sa’īd’in varlığını hiçe sayarak evine dönmesiyle noktalananmaktadır.⁶³⁴

⁶³¹ Can, **a.g.e.**, s.34.

⁶³² Rasūl, **Şūratu’l-mer’e**, s.42.

⁶³³ **A.e.**, s.44.

⁶³⁴ (Çevrimiçi) <https://www.alarab.co.uk/D988D8B1D982-D8A7D984D8B0D983D8B1D98AD8A7D8AA-D984D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98AD8A9-D8B5D8A7D984D8ADD8A9-D8BAD8A7D8A8D8B4-D981D984D8B3D981D8A9-D8A7D984D8AED988D981-D988D8A7D984D988D8ACD8B9?amp=>, 25.11.2024.

3.2.2.13.Bāsime Yūnus (1964-)

Hikāye bölümünde hakkında bilgi verilen yazarın romanları şunlardır:⁶³⁵

Melā'ike ve Şeyāṭīn (1990)

Le'allehū ente (2010)

Hattā āḥiri'ş-şehr, Hikāyāt yenāyir (2015)

Nuşūşu'l-kaşve (2018)

“Melā'ike ve Şeyāṭīn” romanında yazar, dünyanın her yerindeki Arap mültecilerin maruz kaldığı zor yaşam koşulları ışığında toplumsal ilişkilerin bozulmasını gözler önüne sermektedir. Kadın kahraman, birçok baskıya rağmen saygın bir doğulu kız olarak onurunu korur. Kız kardeşi uyuşturucu bağımlısı olur. Erkek kardeşi, kız kardeşini ve şerefini elinden almaya çalışan doktoru öldürür.⁶³⁶

Metin, bilinmeyen bir anlaşma kapsamında Doğu'dan Batı'ya sürgün edilen bir ailedeki genç bir kızın otobiyografisi gibi görünmektedir. Ancak metinde, onu yalnızca anılardan, günlüklerden ve hatta bir otobiyografi olmaktan alıkoyan bol miktarda yeni romansal hayal gücü vardır. Metinde bahsedilen tarihler ya da metnin atıfta bulunduğu gerçek mekânlar yoktur. Karakterlerin adları bile Doğulu ve Doğulu kimliği dışında mekânsal veya zamansal bir kimlik veya belirli insan kimlikleri çıkarımı yapmak için kullanılamaz. Bütün bunlar, Yūnus'un anlatısını, özellikle romansal anlatım tekniklerini ilginç bir zekayla kullandığı için otobiyografinin tuzaklarından akıllıca arındırılmış, romansı bir anlatı haline getirmektedir.⁶³⁷

Bu romanın üslubunun anlatıcının ve ailesinin acılarını yansıttığı söylenebilir. Dolayısıyla anlatının bağlamı, bir tür romantik dayanışma içinde ailenin feryatlarına

⁶³⁵ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/books/author/2042/1> , 08.12.2024.

⁶³⁶ eş-Şehvānī, a.g.e., s.46.

⁶³⁷ Rasūl, Şūratu'l-āḥar, s.124.

ve acılarına yas tutan, ağlayan ve acı çeken doğadan türeyen kelime ve yapılarla doludur.⁶³⁸

Romanın entelektüel içeriği, Arapların Batı'ya gitmesi fikrine karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. Arap insanının onurunu, yaşamını ve geleneklerini korumak istiyorsa ülkesinde kalması gerektiğini vurgular. Ayrıca romanın metni, göç düşüncesi ve bunun getirdiği olumsuz etkiler aracılığıyla farklı bir bakış açısını, yani Doğu'nun Batı ile buluşmasını da ortaya koymaktadır. Roman, İngiliz şair Kipling'in "*Doğu Doğu'dur, Batı Batı'dır ve bunlar hiçbir zaman buluşmayacaktır.*" ifadesi ile Edib Ferhāt'ın bu iki dünyanın bir araya gelebileceğine dair düşüncesi arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır.⁶³⁹

"Le'allahū ente" romanında Meryem ile Hilāl arasındaki itiraf edilemeyen çağdaş bir aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Yazar bu romanda toplumsal baskının kadının aşkını bırakın sevgilisine kendine dahi itiraf edememesine sebebiyet verdiğinin altını çizmektedir. Bu baskı da zamanla Meryem'de kalıcı bir korkuya dönüşmektedir. Hilāl ile arasındaki mektuplaşma bile ne kendini affedebileceği ne de suçluluk duygusundan kurtulabileceği bir suç haline gelmiştir. Şayet bu ilişkiyi tamamen bitirmezse hem kendisini hem de Hilāl'i mahvedecektir. Hilāl, mektup yoluyla Meryem'e olan sevgisini ve yoğun duygularını açıklar. Mektuplarında onu sevgisiyle baştan çıkarmaya ve aşkını itiraf etmesi için cesaretlendirmeye çalışır. Ancak Meryem, kendisinin bir kadın onun ise bir erkek olduğunu, aşkını açığa vurup bu yüzden ailesinin kalbini kıramayacağını ve ailesinin güvenini sarsmak istemediğini söyler... Meryem, düğün gecesinde acı içinde vefat ederken Hilāl de aynı gece havaalanından oraya dönerken bir trafik kazasında hayatını kaybeder.⁶⁴⁰

⁶³⁸ el-Fayşal, **a.g.e.**, s.41.

⁶³⁹ **A.e.**, s.35.

⁶⁴⁰ el-Kilānī, **a.g.e.**, s.138-139; Can, **a.g.e.**, s.37.

3.2.2.14. Muḥammed ‘Ubeyd Ğubāş (1952-)

Yazar ve gazeteci olan Ğubāş, Schiller Üniversitesi’nde ekonomi ve felsefe alanında lisans, Londra Galler Üniversitesi’nde siyaset bilimi alanında doktora derecesi almıştır. 1984 yılından beri Birleşik Arap Emirlikleri Üniversitesi’nde siyaset bilimi profesörüdür. BAE’nin Birleşmiş Milletler daimî ofis danışmanlığını, 1979’dan 1993’e kadar “Arab Times” dergisinin genel yayın yönetmenliğini ve 1986-1988 yılları arasında “el-Fecr” gazetesinin genel müdürlüğünü yapmıştır. 2003 yılında “Arab Times” internet sitesini kurmuştur. 2004 yılından bu yana “F7” gazetesinin başkanlığını yapmaktadır. 2004 yılında “Arap Yazarlar Birliği Ödülü”nü alan yazarın farklı alanlarda da ödülleri bulunmaktadır.⁶⁴¹

Ğubāş’ın sosyal olay ve sorunları ele aldığı iki romanı vardır.⁶⁴² Bunlar, “Dā’imen yaḥduş fi’l-leyl”⁶⁴³ (1974) ve “Mezūn” (2000) adlı romanlardır.⁶⁴⁴ “Dā’imen yaḥduş fi’l-leyl” adlı romanı yazıldıktan beş yıl sonra yani 1979 yılında “el-Ezminetu’l-‘Arabiyye” dergisinde iki ayrı sayıda tefrika olarak yayımlanmıştır.⁶⁴⁵

Özgürlük, adalet vb. kavramlarla ilgili birçok temel meseleyi ele aldığı⁶⁴⁶ “Dā’imen yaḥduş fi’l-leyl” adlı romanında gençler, kültürel ve toplumsal konular hakkında konuşmak üzere arkadaşları Aḥmed’in evinde toplanırlar. Aḥmed’in babasının sağ kolu olan Cum’a, Yāsir adlı çocuğu alıkoyup istismar eder. Aḥmed’in kız kardeşi Fāṭıma ise Cum’a’yı öldürür. Fāṭıma’nın işlediği cinayet gizlenir. Ana karakterlerden Sālim, Fāṭıma’ya âşıktır. Yetenekli biri olan Sālim, bu cinayet suçunun gizlenmesini sağlar. Zira, o da küçükken Cum’a tarafından istismara uğramıştır. Aḥmed’in babasına ve en başta da Cum’a’ya yaklaşmak için sık sık bir araya gelen bu gençlerin arasına girmektedir. Cum’a’nın cesedi denize atılır. Önemli karakterlerden

⁶⁴¹ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1358> , 27.10.2024.

⁶⁴² Rāşid, **el-Kışşa ve’r-rivāye**, s.102.

⁶⁴³ eş-Şehvānī, **a.g.e.**, s.22.

⁶⁴⁴ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.52.

⁶⁴⁵ Can, **a.g.e.**, s.20.

⁶⁴⁶ eş-Şevvāḥ, **a.g.e.**, s.15.

biri olan olayların anlatıcısı Hâlid, Fâtıma'nın suçunu üstlenir. Ancak hapisten kaçarak yurt dışına gider.⁶⁴⁷

Yazarın “Mezûn” romanında küçük bir çocukken anne ve babasını kaybettikten sonra ölümleriyle bir anda kendini yalnız bulan ‘Abdurrahmân’ı anlatır. Eski evinde, kendisine her açıdan ve her taraftan saldıran suretlerin hatırasıyla büyür. Bu ev; babanın ve annenin, ardından akrabaların, arkadaşların ve sevgilinin varlığının bir karışımı haline gelmiştir. Çünkü bu suretlere tamamen esir düşmüştür. Sonrasında çocukluğunda etrafını saran ve onu fikirleriyle, arzularıyla, hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeylerle etkileyen ve onu kendi silahlarıyla hayatla yüzleşmeye bırakan grubun bir karışımı haline gelmiştir. Bu yüzden kendi dışında her şeyi barındıran acayip bir yaratığa dönüşür. Bu yaratık ona, bireyselliğini kanıtlayabileceği bir hareket alanı bırakmaz. Yetim kalması ve maddi imkanlarının kısıtlı olması, her türlü hareket etme ve içinde bulunduğu durumdan kurtulma çabalarını engellemeye yetmekteydi. Eski zamanın ve onunla şekillenen karakterlerinin tuzağına düşer.⁶⁴⁸

“Yüzümün suya yansıdığını gördüm. Orada annemin ve babamın siluetlerini sanki benim reenkarne olmuş versiyonlarım gibi gördüm. Belki de ben aslında onlardan başka bir şey değilim. Benim kişiliğimde yeniden hayata döndüler ve bu yüz hatlarının arkasında yatan zihin bile çoğu zaman bunun bana ait olmadığını zannediyor. Bu aynı zamanda annemin, babamın ve etkilendiğim tüm o insanların zihinlerinin bir birleşimi. Sonunda benden, yani sözde kişi ‘Abdurrahmân’dan geriye başka kimseye ait olmayan hiçbir şey kalmadı.” Ve kokuları, taşları, kum tepeleri, palmiyeleri, denizi ve insanlarıyla eski yerin kurbanı. “Şehrin kum ve palmiye tepeleriyle dolu eteklerinde yürümek beni şehrin küçük olduğu zamanlara, çocukluk yıllarıma, anneme ve Mezûn’a götürdü.”⁶⁴⁹

‘Abdurrahmân, şimdiki zamana dair duygusunu kaybetmiş, geleceğe dair umudunu yitirmiş ve bireysel tatminini gerçekleştiremediği için geçmişe kafa yormaya devam etmiştir. Yapması gereken tek şey, içtiği bira şişeleriyle birlikte damarlarından geçen hafif bir uyuşukluğa sürüklenmektir:

⁶⁴⁷ Can, **a.g.e.**, s.20-21.

⁶⁴⁸ el-Kılânî, **a.g.e.**, s.101-102.

⁶⁴⁹ **A.e.**, s.102.

“Her şeyden vazgeçtim. İnsanların ihtiyaç duyduklarından daha fazlasını biriktirmek için kendilerini tüketmelerinin ardındaki nedeni anlayamıyordum. Ben ise öğle saatlerinde damarlarımda dolaşan o hoş uyuşuklukta teselli buldum.”⁶⁵⁰

Mezûn, toplumun değişmeye başlayan değerlerini reddettiğini ilan ederek başka bir dünyaya kaçar.⁶⁵¹ Anne babasının vefatıyla zaman onun için durmuş ve onu farklı bir birey haline getirmek için biriktirdiği tüm deneyimler elinden alınmıştır. Annesi ve babası, onu kendi düşünceleriyle değil, kendilerinin düşünceleriyle hayatla mücadeleye bırakmışlardır.⁶⁵²

‘Abdurrahmân bir uyanış anında kimlik belgelerini denize atıp sorunu çözer ve onun bireyselliğini ve bağımsızlığını tanıyacak başka bir toplum arayışına girer.⁶⁵³

Bahsettiğimiz roman yazarları dışında romanlarıyla birlikte şu yazarlar da bulunmaktadır: “Cuşmân hubb” romanıyla ‘Âmine Aḥmed eş-Şaḥî; ‘Aynāk yâ Ḥamde” romanıyla ‘Âmine el-Manşūrî; “Memleketu’z-zî’âbi’l-‘acîbe” romanıyla Aḥmed es-Sa’dî; “Fitne” romanıyla Emîra el-Ḳaḥṭānî; “Ḥubb fi’z-zihām” romanıyla Tehānî el-Hāşimî; “ed-Dā’ira” romanıyla Cum’a el-Feyrûz; “Ecrās” ve “Zevât” romanlarıyla Zeyneb ‘Îsâ el-Yāsî; “el-Medînetu’l-mel’üne” romanıyla Sa’îd el-Bādî; “‘Ârî ezyâ” romanıyla Sa’îd el-Habsî; “Indemâ tatmeḥu’l-mer’e ve yağḍabu’r-racul” ve “Ḥuyûṭ ‘ankebûtiyye” romanlarıyla Sultân İsmâ’îl ez-Ze‘âbî; “ez-Zıllu’l-ebyaḍ” romanıyla ‘Âdil Ḥuzām; “Şamt ve berḳ” romanıyla ‘Âişe ‘Abdullāh; “Cennet Cābir” romanıyla ‘Abdul‘azîz ez-Ze‘âbî; “Esbressû” romanıyla ‘Abdullāh en-Nu‘aymî; “Memleket rayḥâne” romanıyla ‘Abdullāh en-Neyādî;⁶⁵⁴ “el-Esîra ve’l-kā’id”, “Nibrās” ve “Emîrat ḥayyi’l-cebel” romanlarıyla ‘Alî Aḥmed el-Ḥımyerî;⁶⁵⁵ “Beyne ṭurukât Bārîs” romanıyla Fāṭıma el-Ḥammādî; “Evcuhu’l-merāya’l-uḥrâ” romanıyla Fāṭıma es-Suveydî; “Maḥṭûṭātu’l-ḥavāce Anṭuvân” romanıyla Fāṭıma ‘Abdullāh; “es-Suḳût ile’l-a’lâ”, “Mektûb”, “Li’l-kamer cānib āḥar”, “Ṭā’iru’l-cemel”, “Kûlâc”,

⁶⁵⁰ A.y.

⁶⁵¹ A.y.

⁶⁵² A.e., s.103.

⁶⁵³ A.y.

⁶⁵⁴ ‘Ubeyd, a.g.e., s.47-50.

⁶⁵⁵ Can, a.g.e., s.31.

“Feyrüz” ve “Nezīlu’l-gurfe raqm 4” romanlarıyla Fethiye en-Nimr; “Ehvāk” romanıyla Fehd Ferec İbrāhīm; “Vād fi’l-ḳalb” romanıyla Laṭīfe el-Hācc; “Kerīme” romanıyla Māni’ Sa’īd el-’Uteybe; “Mā zenbuk zenbuk yā ḥabībī” romanıyla Medīne Sālīm⁶⁵⁶; 1950’lerin sonundan 2003 işgaline kadar geçen dönemin Irak’ını ele alan “Bi’l-aḥmar faḳaṭ” romanıyla Meryem Rāşid ez-Ze’ābī;⁶⁵⁷ “Unşā terfuḍu’l-’ayş” romanıyla Meryem Mes’ūd eş-Şaḥī; “İbn Mevlāye’s-Sultān” ve “er-Raculu’l-lezī işterā ismeh”⁶⁵⁸ romanlarıyla Manşūr ‘Abdurrahmān; “Rayḥāne” romanıyla Meysūn Şaḳr el-Ḳāsimī; “Kārmā” romanıyla Nādiyā Būhennād; “Seyhu’l-meheb” romanıyla Nāşır Cubrān; “Ecvān” romanıyla Nūra Aḥmed en-Nūmān; “Ḥuṭuvāt ḥadīdiyye” romanıyla Nūra ‘Abdullāh ed-Dūserī; “Rā’ī ḡavālī” romanıyla Vefā’ el-’Amīmī;⁶⁵⁹ “Ḥulm kezurḳati’l-baḥr” romanıyla Umniyyāt Sālīm; “Teşā’ubu’l-enāmīl” romanıyla Raḥāb el-Kīlānī; “eṭ-Ṭā’ir bi-cenāh eb’ad minh” ve “Mā terakehu’l-baḥr li’l-yābise” romanlarıyla Nāşır ez-Zāhirī; “Suheyl” romanıyla ‘Abdullāh eṭ-Ṭābūr; “Lā yaḥḫa’l-cemī’ bi-nihāye şa’īde”, “Kullunā ‘alā naḥvi mā” ve “Memleket sekābā” romanlarıyla Muḥammed Ḥamīs; “Āḥir nisā’ Lence”, “Ḥaracnā min ḍal’i cebel” ve “Ḳavsur’r-reml” romanlarıyla Lūlve el-Manşūrī; “en-Nāfizetu’l-letī ebşarat”, “Ḥārisu’ş-şems” ve “Ḳıyāmetu’l-āḥarīn” romanlarıyla Īmān el-Yūsuf ve “Saltanat Hurmuz”, “Timsāl Dilmā” ve “Yevmiyyāt Rūz” romanlarıyla Rīm el-Kemālī’dir.⁶⁶⁰

Zikredilen roman ve yazarları elbette ki bahsettiklerimizle sınırlı değildir. Ancak tezimizde bu kadarını vermenin yeterli olacağı kanısına vardık.

3.2.3.Tiyatro

BAE’de modern bir edebiyat türü olan tiyatro, hikâye ve roman gibi geç ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu üç türün geç ortaya çıkışının altında yatan nedenler benzerlik

⁶⁵⁶ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.47-52.

⁶⁵⁷ Can, **a.g.e.**, s.35.

⁶⁵⁸ Yazar, romanın adını “er-Raculu’l-lezī nesiye ismeh” olarak yazmıştır. Ancak doğrusu “er-Raculu’l-lezī işterā ismeh” şeklindedir. Bkz: <https://www.goodreads.com/book/show/10382111> , 22.10.2024.

⁶⁵⁹ ‘Ubeyd, **a.g.e.**, s.47-53.

⁶⁶⁰ Can, **a.g.e.**, s.30-33, 38-39.

göstermektedir. Bunlar: Dış dünyayla etkileşimin olmamasından ve Basra'dan Bombay'a uzanan hat üzerinde dalışa, balıkçılığa ve Arap limanlarıyla ticarete dayanan kırsal kabile toplumunun doğasından kaynaklanmaktadır.⁶⁶¹

Emirliklerde tiyatro deneyiminin başlangıcı 1950'li yıllara kadar uzanmaktadır. Tiyatronun ortaya çıkışı tarihini belirleme konusunda farklı açıklamalar bulunmakla birlikte hem 'Abdurrahmān Şālīh ve hem de Fārūḫ Evhān Emirlik tiyatrosunun resmî başlangıcının 1963 yılı olduğunu vurgulamışlardır. Buna kanıt olarak da Vāṣīḳ es-Sāmīrā'î'nin Şārīka'ya gelip oradaki "Nādi's-ṣa'b" üyeleriyle 22 Temmuz 1963 tarihinde ilk tiyatro grubunu kurmasını göstermektedirler. Bu sebeple tiyatrocuların çoğu bu tarihin BAE tiyatrosunun gerçek başlangıcı olduğunu düşünürler. Ancak bu tarihten önce BAE'de okul düzeyinde sunulan tiyatro tecrübeleri de vardır.⁶⁶²

BAE ilk tiyatro ile ellili yıllarda Şārīka'daki el-Ḳāsimiyye Medresesi'nin eğitici nitelikteki oyunlar sergilemesiyle tanışmıştır.⁶⁶³ 'Abdulilāh 'Abdulkādir'e göre ilk oyun 1950'de sahnelenmiş ve oyunda o dönemde bir okul öğrencisi olan Şeyḫ Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī rol almıştır.⁶⁶⁴ Ancak ellili, altmışlı ve hatta yetmişli yıllardaki gösterileri kapsayan tiyatro metinleri, temelde drama unsurundan yoksun olduğu için modern eleştirel yaklaşımlara göre değerlendirilemez.⁶⁶⁵

'Abdulilāh 'Abdulkādir, BAE'de tiyatro gösterilerinin komşu ülkelerden gelen Arap göçmenler aracılığıyla 1950'lerin sonlarında başladığını belirtmektedir.⁶⁶⁶ Nitekim, Mısırlı yazar Maḥmūd Ğuneym'in 1955 yılında sahnelediği "Muravvi'ul-

⁶⁶¹ 'Abdulkādir, **a.g.m.**, s.70.

⁶⁶² Ğannām Muḥammed Ḥudār 'Abdulcebūrī, "Mesraḥu'd-Duktūr Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī: dirāse naḳdiyye", **Cāmi'at Tikrīt Doktora Tezi**, Irak, 2009, s.7.

⁶⁶³ 'Abdul'azīz Muḥammed es-Serī'; Taḥsīn İbrāhīm Bedīr, **el-Mesraḥu'l-medresī fī duveli'l-Ḥālīci'l-'Arabiyye el-vāki' ve subulu't-taṭvīr**, Riyād, Mektebetu't-terbiyeti'l-'Arabī li-duveli'l-Ḥālīc, 1993, s.17.

⁶⁶⁴ Tijani, **a.g.m.**, s.129; Zakaia Cvitanovich, **Emirati Theatre: The Past, Present and Future**, 2015, s.17, (Çevrimiçi)
https://www.researchgate.net/publication/312805227_Emirati_Theatre_The_Past_Present_and_Future, 28.10.2024.

⁶⁶⁵ Heyṣem Yahyā el-Ḥavāce, **el-Mesraḥī Aḥmed Rāṣid Ṣānī ibḥār fī't-tecrīb ve'l-ḥadāse**, y.y., Nabṭi li'n-neṣr, 2019, s.12.

⁶⁶⁶ Tijani, **a.g.m.**, s.129; Cvitanovich,
https://www.researchgate.net/publication/312805227_Emirati_Theatre_The_Past_Present_and_Future, 28.10.2024.

muḳni‘” adlı oyun, BAE’deki tiyatro hareketinin başlangıcı kabul edilmektedir. BAE yazarı tarafından yazılan ilk oyun ise Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī’nin “Nihāyet Ṣahyūn” adlı oyunudur.⁶⁶⁷ 1958 yılında Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī’nin yazdığı “Vukelā’ Ṣahyūn”⁶⁶⁸ adlı tiyatro Ṣārīka’daki “eṣ-Ṣa‘b” kulübünde gösterime sunulmuştur.⁶⁶⁹ Oyun, Filistin çatışması sorununu incelerken aynı zamanda İngiliz yetkililerini sert bir şekilde kınamaktadır. Arap dünyasının geleceği ve batılı güçlerin rolüne ilişkin canlı tartışmayı alevlendirmektedir. Ayrıca her iki oyun da Ṣārīka Halk kulübünde sahnelenmiştir.⁶⁷⁰

Maḥmūd Ğuneym’in basılmış bir Arapça metni olup onlarca grubun o dönemde gösterime sunduğu⁶⁷¹ “Cābir ‘aṣerātu’l-kirām” adlı tiyatroyu başlangıç olarak gösteren başka rivayetler de bulunmaktadır. Bu durumda BAE’de tiyatro tarihinin başlangıcına dair çeşitli rivayetlerle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu rivayetlerdeki tarihler de yakın tarihlerdir. ‘Abdulilāh ‘Abdulḳādir rivayetleri incelediğinde “Vukelā’ Ṣahyūn” tiyatrosuyla eş zamanlı olmasına rağmen “Ṭavvil ‘umrak ve’ṣba‘ ṭamāṣe” adlı tiyatrosunu göz önüne alarak Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī’nin tiyatro yazarlığının öncüsü olduğu sonucuna varmaktadır.⁶⁷²

1959 yılına gelindiğinde karşımıza o dönemde Dubai sokaklarında sorunlara yol açan Cum‘a Ğarīb’in “el-İslām ve’t-te‘āvun” adlı oyunu çıkmaktadır.⁶⁷³

BAE’de tiyatronun başlangıcı Ṣārīka’da olmuştur. Ardından Dubai, Abu Dabi, el-‘Ayn ve daha sonrasında tüm BAE’ye yayılmıştır.⁶⁷⁴

Kültür-spor kulüpleri; tiyatronun canlanmasında, kültürel farkındalığın yayılmasında, edebî ve sanatsal bir atmosferin yaratılmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Bu kulüplerde faaliyetlere katkıda bulunan en önemli kişiler şunlardır:

⁶⁶⁷ Barbara Michalak-Pikulska, “Theatre In The United Arab Emirates”, *Rocznik Orientalistyczny*, T. Lxv, Z. 2, 2012, s.14.

⁶⁶⁸ “Vukelā’ Ṣahyūn” olarak meşhur olan bu tiyatronun gerçek adı “Nihāyet Ṣahyūn”dur.

⁶⁶⁹ ‘Abdulcebūrī, *a.g.e.*, s.7.

⁶⁷⁰ Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.14-15.

⁶⁷¹ ‘Abdulcebūrī, *a.g.e.*, s.8.

⁶⁷² *A.e.*, s.7-8.

⁶⁷³ ‘Abdulḳādir, *a.g.m.*, s.71.

⁶⁷⁴ ‘Abdulcebūrī, *a.g.e.*, s.8.

‘Abdullāh ‘Umrān Terīm (Eski Millî Eğitim ve Adalet bakanıdır. O zamanlar Ahmed en-Nūmān ile tiyatrolar yazmaktaydı.) Muhammed Rāşid el-Cervān, Ḥamīd Nāşır el-‘Uveys, Cum‘a Ġarīb, İbrāhīm Cum‘a, Ġānim Ġubāş, Cum‘a el-Ḥalāvī, Sa‘īd eş-Şā‘ir, ‘Ubeyd b. Cendel, ‘Īd el-Ferec, Sa‘īd Būmyāt ve Cābir Nağmūş.⁶⁷⁵

1963 yılında Irak’tan kaçtığı düşünölen Vāşık es-Sāmīrā’ī olarak adlandırılan kişi BAE’ye gelmiş ve kısa bir süre içinde tiyatro severleri toplayarak ilk tiyatro grubunu oluşturmayı başarmıştır. Irak tiyatro deneyiminin bir kısmını aktararak yarı düzenli tiyatro gösterileri sunmaya başlamıştır. Göç ettiğı yıl, kendisi ve ekibi “Min ecl vālidī” oyununu sahnelemiş, aynı yıl “el-‘Adāle” adlı tiyatroyu, 1964 yılında “Sāmihīnī” ve sonrasında da “Ḥālīd b. Velīd” adlı tiyatroları gösterime sunmuştur. Yerel sahnenin ötesine geçip ekibiyle birlikte bu oyunların bazılarını sergilemek üzere Katar’a gitmiştir. Çok geçmeden tiyatrodan ayrılarak el-‘Ayn şehrine taşınmasına rağmen öncüler arasında adını duyurabilmiştir.⁶⁷⁶

BAE’deki tiyatro nesnel düzeyde iki yönde ilerlemiştir. Birincisi: Milliyetçi ve vatansever çizgi: Bu metinler Arap dünyası üzerindeki işgal durumunu ve Batı hâkimiyetini kınamış ve işgalciye karşı Arap duygularını alevlendirmeye çalışmıştır. Toplumu eğitmeyi ve onu kuşatan tehlikelere karşı uyarmayı amaçlamıştır.⁶⁷⁷

Bu minvalde kalem oynatan yazarlardan biri de “Vukelā’ Şahyūn” oyunundaki el-Ḳāsimī’dir. Bu oyun, işgalin durumunu ortaya koyma ve teşhis etme konusundaki cesareti nedeniyle büyük tepkilere yol açmıştır. Ayrıca yazar Cum‘a Ġarīb de “el-İslām ve’t-te‘āvun” adlı oyununda bu yaklaşımı izlemiş ve bu metin sunulmasından hemen sonra sokağın kışkırtılmasında da aktif rol oynamıştır. Sokağın açıkça karşılık verip millî meselelerle etkileşime girmesiyle birçok yazarın bu vatansever ve milliyetçi yaklaşımı benimsediğini belirtmekte fayda vardır.⁶⁷⁸

İkincisi: Toplumsal eleştiri: Bu metinler günlük toplumsal yaşamın sorunlarını konu edinmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan ilk oyunlardan biri de “Ṭavvil ‘umrak

⁶⁷⁵ ‘Abdulkādir, **a.g.m.**, s.71.

⁶⁷⁶ **A.y.**

⁶⁷⁷ ‘Abdulcebūrī, **a.g.e.**, s.8.

⁶⁷⁸ **A.y.**

ve'sba' tamāşe" olmuştur. 'Ubeyd Şandal'a göre amacı olan sosyal bir oyundur. Fakirlik, aç gözlülük, anne babaya itaatsizlik ve evlilik sorunları gibi birçok toplumsal soruna çözüm sunmuştur. Bu oyunlar hayata ve onun yansımalarına değinmeyen hiçbir sahne bırakmamıştır. Bu yaklaşım, bazı dramatik tezler ve iyileştirmelerdeki farklılıklar ve çeşitliliklerle günümüze kadar devam etmiştir.⁶⁷⁹

Başlangıcından bu yana, BAE tiyatrosu dramatik yazarlıkta iki farklı yaklaşımla ayırt edilmiştir:

Birincisi: Arapça veya yabancı metinlerin hazırlanıp yerel tiyatroya aktarılması aşamasıdır.

İkincisi: Yazarların ve yerel sanatçıların yerel tiyatro için metin yazma aşamasıdır. Ellili ve altmışlı yıllar tiyatro yazma hareketinin ve gelişimin başlangıcına tanıklık etmiştir. Dolayısıyla o döneme ait pek çok metnin belge eksikliği nedeniyle kaybolduğu görülmektedir.

BAE tiyatro metninin yapısı incelendiğinde metinlerin grup veya bireysel yazılara bölünerek oluşturulduğu sonucuna varılabilir. Bu bağlamda, tiyatro dönemi iki aşamaya ayrılmıştır:

Birincisi: Toplu yazım aşaması: Tiyatroyla ilgilenen bir grup insan bir araya gelip belirli bir fikrin ihtiyacını karşılamıştır. Daha sonra bu grup bir tiyatro metni için diyaloglar geliştirmiş ve bunu kabul edilebilir bir dramatik biçimde formüle etmiştir. BAE tiyatrosunda kolektif yazarlık açısından ilk deneyimlerden biri 1958'de Şârika'daki "'Umān" Kulübünde gösterilen "Tavvil 'umrak ve'sba' tamāşe" oyunu olmuştur. Daha sonra bu deneyim Şârika'daki Folklor Sanatları Topluluğunda "Eyne's-sîka" adlı oyunda tekrarlanmıştır. Bu şekilde yazılıp o dönemde rol model olan pek çok oyun vardır. Bu yaklaşım da seksenli yılların ortalarına kadar devam etmiştir.⁶⁸⁰

⁶⁷⁹ A.e., s.8-9.

⁶⁸⁰ A.e., s.9.

İkincisi: Bireysel metin yazımı: Bunlar BAE tiyatrosunun ürettiği metinlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu metinlerde başlangıç el-Kāsimī'nin yazdığı “Vukelā' Şahyūn” tiyatrosuyla olmuştur. Bu metin, başka metinlerin olduğuna dair hiçbir belirti olmamasından dolayı ilk tek BAE tiyatro metni olarak kabul edilmektedir. Bu bireysel metinler, tiyatro neslinin ortaya çıkışını müjdeleyen gerçek tohumlardır. Tiyatro ile ilgilenenlerin sayısı artmış ve oyun yazarlarının deneyimleri olgunlaşmıştır. Arap festivallerinde aktif bir varlığa sahip bir BAE tiyatrosu oluşana kadar bu bağlamda çabalar birleştirilmiştir.⁶⁸¹

BAE'de tiyatronun gelişmesinde ve yayılmasında “er-Rūla”, “el-Mesrah” ve “Kevālīs” gibi yerel gazeteler önemli bir rol oynamıştır.⁶⁸² BAE'deki tiyatro deneyimi, olgunluğa ulaşana kadar pek çok aşamadan geçmiştir. Bu gelişme çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bunların en önemlisi yaratıcı deneyimde bilgi birikimi, uzmanlaşmış tiyatro sanatçısının ortaya çıkışı ve Arap ve uluslararası deneyimlere açılımın yanı sıra kültür ve tiyatro projesine devlet ile yetkililerin sponsor olmasıdır. Bu gelişmeye, toplumla ve diğer insani yönlerle ilgili içerik ve konuların ele alınmasında kaydedilen ilerleme eşlik etmiştir. İnsanların kalplerine, endişelerine ve meşgalelerine yakın olan BAE tiyatrosu bilinçli olarak onların endişelerini ve isteklerini dile getirmiştir. BAE kadınlarının oyun yazarlığı konusundaki deneyimi de kültürel kökenlerinden ve toplumsal sorunlardan ayrılmamıştır.⁶⁸³

1971 yılında bağımsızlığın kazanılmasının ardından Kültür Bakanlığı, kurulmakta olan çok sayıda tiyatro grubuna maddi destek sağlamış ve çalıştayların düzenlenmesinde yardımcı olmuştur. Bunların neticesinde el-Munşif, es-Suveysī, İbrāhīm Celāl, Fu'ād eş-Şattī ve Şakr Raşūd gibi isimler ortaya çıkmıştır.⁶⁸⁴

1980'li yıllarda 14 tiyatro topluluğu bulunmaktaydı. Bunlardan en önemlisi ise Dubai'deki Ulusal Gençlik ve Sanat Tiyatrosudur. Bu grubu kurma fikri 1972'de ortaya çıkmış ve bir yıl sonra BAE'deki ilk sanat topluluğu olarak faaliyete geçmiştir.

⁶⁸¹ A.e., s.10.

⁶⁸² Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.15.

⁶⁸³ Yahyā Selīm Suleymān 'Īsā, “Tecribetu'l-kitābeti'l-mesrahiyye 'inde'l-mer'e fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehide”, *Şu'ūn ictimā'iyye*, C.36, S.141, 2019, s.216-217.

⁶⁸⁴ Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.15.

Topluluğun en önemli oyunlarından biri 1987’de ‘İsā Lūtāh’ın yazdığı “et-Tevbe he’l-merra” adlı oyunudur. Oyun, en önemli sosyal zayıflıklardan biri olan kayıtsızlık üzerine yoğunlaşmaktadır.⁶⁸⁵

1984 yılındaki eş-Şârika Tiyatro Günlerinin (Eyyāmu’ş-Şârikatī’l-Mesrahiyye) organizasyonu, BAE tiyatro tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Kurucusunun Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī olduğu festivalin amacı, tüm BAE’de tiyatronun gelişmesi, sahne sanatlarının teşvik edilmesi ve gençler arasında tiyatro ve sanat ile ilgili bilginin yaygınlaştırılmasıdır.⁶⁸⁶

Şârika Ulusal Tiyatrosu 1976 yılında kurulmuş ve BAE’de tiyatronun en aktif yerlerinden biri olmuştur. Üyeleri arasında; ‘Alī Ḥumeys, Muḥammed Yūsuf, Seyf el-Ġānim, ‘Abdullāh el-Menā’ī yer almaktadır. Grubun en önemli görevleri arasında, Şârika’daki kültürel yaşamın yeniden canlandırılması yer almaktadır. Dubai Halk Tiyatrosu da 1976 yılında Dubai Halk Sanatları ve Tiyatrosu Derneğinin bir şubesi olarak kurulmuştur. İlk performansını 1977’de sahnelemiştir. Temsilcileri arasında ise İsmā’īl Muḥammed, Aḥmed el-Enşārī, Cum’a Mubārek, Semīra Aḥmed, Munā Ḥamza ve Fāṭima Muḥammed yer almaktadır. 1981 yılında Dubai’de Dubai Ulusal Tiyatrosu da kurulmuştur. Burada tiyatro eserlerinin sahnelenmesi ve edebiyat toplantılarının düzenlenmesinin yanı sıra çocuklara yönelik sunumlar da yapılmıştır. Ümmü’l-Kayveyn Ulusal Tiyatrosu 1978 yılında kurulmuştur. Önde gelen temsilcileri arasında Sa’īd Sālīm, Cāsīm Ḥalfān, Sālīm Seyf, Seyf el-Ġāvī gibi isimler yer almaktadır. Tiyatronun faaliyeti, 1986 yılında Mısırlı Aḥmed Sālīm tarafından yazılan ve Seyyid Sālīm tarafından yönetilen “Bidūn ‘unvān” adlı oyunla başlamıştır. Tiyatro hareketi tabii ki bu kadarla sınırlı değildir. Acmān, Fūceyre ve Re’sū’l-Hayme’de de sahneler bulunmaktadır.⁶⁸⁷

BAE’de tiyatronun gelişim ihtiyacına yanıt olarak gelen bir sonraki adım, 1990’larda Tiyatro Derneğinin kurulması olmuştur.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ A.y.

⁶⁸⁶ Michalak-Pikulska, *Theatre in The United Arab Emirates*, s.17-18.

⁶⁸⁷ A.e., s.15-17.

⁶⁸⁸ A.e., s.18.

1990'lı yılların en ilginç draması 1998 tarihli Cemāl Maṭar'ın “Ḳabru'l-Vālī” adlı dramasıdır. Ṭāhā Ḥuseyn'in “Ṣeceratu'l-bu's” adlı romanını ve Maḥmūd Teymūr'un hikâyelerini hatırlatmaktadır. Hikâye, uzun süredir yağmur yağmayan küçük bir köyde geçmektedir. Kadın bir kahraman kuraklığın sorumlusu tutulmaktadır. Köyde eşeklerinin sırtında getirdikleri suyu satarak zenginleşmek isteyen iki adamın eşeği ölür ve onu yakındaki bir ağacın altına gömerler. Daha sonra köy sakinleri yaklaşır ve selamlaşırlarken yağmur yağmaya başlar. Bölge sakinleri, onların cennetten gönderildiğini düşünürler, gömülen eşeği ise kutsal kabul ederler. (Teymūr'un kısa öykülerinde de benzer olaylar vardır.) Bu iki adam, halkın saflığından yararlanarak köyde kalmaya karar verir ve bu da birçok eğlenceli durumla sonuçlanır.⁶⁸⁹

Ḥabīb Ğulūm el-'Atṭār'ın “ve Māzā ba'd” (2002) adlı oyununun konusu ise ifade özgürlüğüdür. Siyasi içerikli yazılar sonucu işini kaybeden mutsuz ve yalnız bir gazeteciye konu almaktadır. Bu olay onu hayal kırıklığına uğratar ve gençlik ideallerinden vazgeçmeye zorlar. Bir bilgisayar ve kâğıt yığınlarının olduğu bir odaya kendini kapatır. Eşini kaybetmesiyle kendini yalnız hissederek depresyona girer. Ölen karısı, oyunda kahramanın hayatında sürekli mevcut olan kayıp vatanı simgeler. Oda ise, bireyselliğini yitirdiği hapisane haline dönüşür. Makaleler yazar ve mesleğinde ilerlemeye çalışan bir gazeteciye yazdığı makaleleri satarak hayatını idame ettirir. Ḥabīb Ğulūm el-'Atṭār, bu oyunuyla 2002 yılında ödüle layık görülmüştür. Yazar, BAE'deki birçok yayıncı ve gazeteci gibi devlet içindeki olumsuzluklarla mücadelenin en iyi yolunun yerel medyanın geliştirilmesi, modernizasyonu ve özgürce işleyişi olduğunu düşünmektedir.⁶⁹⁰

Oyun yazarlarının eserlerinde teatral oyunlar, geleneksel toplumsal yaşamı betimleyen olayların pasif bir anlatımı olmaktan çıkarak bilinçli bir şekilde insan ve onun modern dünyadaki yeri sorununu ele almaktadır. Oyun yazarlarının tematik kapsamı genişlemekle kalmamış, dönemin getirdiği değişimlere göre kahramanların bireysel ve toplumsal tutumları da değişmiştir. Bu durumun örneği, 'Umer Ğubāş'ın

⁶⁸⁹ A.y.

⁶⁹⁰ Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.18-19.

“Şemmā” (2003) oyununda karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki kahraman, yeni zenginleşen toplumun boyutlarını ve görkemini yansıtan yeni binaların ortaya çıkmasıyla eski evlerin ve pazarların yıkılışını gözlemlemektedir.⁶⁹¹

Tiyatronun ortaya çıkışından beri sahnelenen tiyatro prodüksiyonları, ekonomik değişimlere eşlik eden toplumsal ifade ile bağlantılı bir haldedir. Dramalar, yaşamın amacını ve bireysel aile fertlerinin durumunu kavrayan bir toplumu temsil etmektedir. Zira erkek bireylerden güç, zenginlik ve yüksek bir sosyal statü beklenirken kadın bireylerden tam bir itaat, evdeki görevlerin vicdani bir şekilde yerine getirilmesi ve bir kadının eş ve aynı zamanda anne olarak imajını pekiştirecek çok sayıda mirasçı beklenmektedir. Tiyatro yazarları, kendilerini çevreleyen gerçeklikten somut örnekler sunarken toplumu bilgilendirip eğitmek isterler. Öyle ki petrolün keşfi, o zamana kadar balıkçılık ve inci ticaretinden geçinen toplumu değiştirmiş ve bolluk içerisinde yetişen genç nesil hızlı kazanca, rahatlığa ve tüketici yaşam tarzına yönelmiştir.⁶⁹²

BAE literatüründe Arap birliği sorunlarının yanı sıra bağımsızlık mücadelesinin sorunları da görülmektedir. Bu durum özellikle Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī’nin tiyatrolarında oldukça hissedilmektedir.⁶⁹³

BAE tiyatrosu iki kategoriye ayrılır. İlk kategori yerel Emirlik lehçesinde yazılan ve bu nedenle kapsamı okuyucu kitlesi olarak sınırlı olan dramadır. Tiyatronun ikinci kategorisi ise, entelektüel drama olarak etiketlenebilir. Bu kategorideki dramatik metinler fushadır ve böylece daha geniş bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekmektedir. Önde gelen entelektüel oyun yazarı Şeyḥ Sultān b. Muḥammed el-Ḳāsimī’dur. İlk tiyatrosu “Nihāyet Şahyūn”dur.⁶⁹⁴

BAE tiyatro metni, yerel folklorun kullanımıyla doludur. Bu, yerel lehçenin birçok yazarın yazı üslubu üzerindeki hâkimiyetine ek olarak halk masallarından, atasözlerinden, karakterlerden ve şarkılardan ilham alınarak ve mekânların geleneksel

⁶⁹¹ A.e., s.19.

⁶⁹² A.y.

⁶⁹³ A.e., s.20.

⁶⁹⁴ Tijani, a.g.m., s.129-130.

referanslarıyla tasvir edilmesiyle temsil edilmektedir. Folklordan ilham alma ve onu tiyatro metinlerine dönüştürme süreci, tiyatro metninde bir ilerleme sağlamıştır. Hikâye, birçok BAE tiyatro metninin entelektüel ve estetik yapısının üzerine kurulduğu bir eksen oluşturmak için rolünü almıştır. Böylece bir takım estetik ve ahlaki değerleri tesis etmeyi, gerçekliği eleştirmek için doğru bir giriş oluşturmayı, toplumun kusurlarını ortaya koymayı ve değerler ile yüksek idealleri tasdik etmeyi hedeflemektedir.⁶⁹⁵

Pek çok tiyatro gösterisi, konu bakımından geleneğin izinde moderniteye doğru ilerlemeye çalışmıştır. Örneğin, BAE tiyatrosunun başlangıcı, evlilik ve aile meselelerine maruz kalma gibi sosyal konuları sunarken bazıları gemi sahiplerinin ve sultan'ın kişilikleriyle ilgili hikâyeleri ele almaktadır.⁶⁹⁶

BAE tiyatrosundaki metinlerin çoğu, petrol sonrası ekonomik değişimler ve bunu takip eden toplumsal ve değer yapılarındaki yapısal dönüşümlerden kaynaklanan sorunlara değinmeden geleneksel sosyal konuları ele almaktadır. Nitekim yazarlar ve yönetmenler toplumsal boyutlara ve günlük hayata değinmekle yetinmişlerdir.

Tiyatro deneyimleri, ilk aşamada, “miras ve tarihin özgünlük ve modernlik meselelerinin birleştirilmesiyle” modernite projesini başlatmak için oluşturulmuştur. Sorunlara ve insanları ilgilendiren konulara değinmeyi başarmıştır.⁶⁹⁷

Halk hikâyesi; gerçekler ve olaylar açısından zengin olan hayal dünyası, teşvik, heyecan, maceralar, kahramanlık, saygınlık ve insanın insanlığına ve Arap özgünlüğüne yönelik ön yargı içermesinden dolayı BAE oyununun bünyesine nüfuz etmiştir. Zira hikâye; toplumun kültürü, tarihi, davranışları, gelenekleri, değerleri ve eğitimiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle, oyun yazarları hikâyeyi gerçekçiliğine ve sözlü veya yazılı anlatımının doğruluğuna bağlı kalmadan kullanmışlardır. Bazıları anlamı kavrama, kullanma ve anlamı eksiksiz uygulama konusundaki sınırlı vizyon

⁶⁹⁵ Yaḥyā Selīm Suleymān 'Īsā, “Binā'u'ş-şahşiyeti'ş-şa'biyye fi'n-naşşı'l-mesrahi'l-İmārātī”, **Şu'ün ictimā'iyye**, C.35, S.137, 2018, s.237.

⁶⁹⁶ 'İzzet Hammūd el-Kaşābī, “el-Ḥadāse fī mesrahi duveli'l-Ḥalīci'l-'Arabī: dirāse vaşfiyye li-nemūzeceyn mine'l-mesrahi'l-İmārātī”, **Siyākatu'l-luğa ve'd-dirāsāti'l-beyniyye**, C.4, S.2, 2019, s.347.

⁶⁹⁷ A.e., s.349.

nedeniyle yerinde saymıştır. Böylelikle oyun yazarı, Arap insanının sorunlarına hizmet edecek ve hayatının gidişatında olumlu değişim sağlayacak şekilde kültürü anlamaya, yorumlamaya ve yönlendirmeye dayalı bir okuma yaklaşımına dayanarak Körfez mirasından ilham almıştır. BAE yazarının, tiyatro metninde yerel karakterin genel yapısının doğasını belirlemek için, kültürel referanslarının, kültürel, sosyal ve sanatsal bileşenleriyle yerel tiyatro karakterinin inşasına yansımaları doğaldır.⁶⁹⁸

Tiyatro telifi henüz diğer edebî türler arasında ayırt edilememiş ve yerel dile (ammice) bağımlı kalmıştır. Yerel olarak telif edilen oyunların çoğunda yapı zayıftır. Bununla birlikte, son yıllarda genç bir nesil ortaya çıkmış ve sürekli deneme girişimleriyle karakterize edilen bir olguyu hep birlikte oluşturmuşlardır. Önde gelen isimlerin yanı sıra yeni isimler de ortaya çıkmıştır. Bunlar; Cemāl Sālīm, Nācī el-Hāy, İsmā‘īl ‘Abdullāh, Sālīm el-Hattāvī, ‘Umer Ġiyāş ve tiyatro yazımıyla uğraşan yazarlardır.⁶⁹⁹

BAE’deki kadın tiyatro edebiyatında ele alınan konulara bakıldığında sosyal konuların çeşitli olduğu görülmektedir. Bu konuların kızların yaşları ilerlemiş olduğu halde evlenememelerini, zorla evlendirmeyi, boşanmayı, çok eşliliği, mihirlerin yüksekliğini, özgürlüğü, gerçekliğe karşı protestoyu, cehalet ve batıl inancın yayılmasını ele aldığı görülmektedir. Bu konular, Fāṭima Sulṭān el-Mezrū‘ī’nin “Ḥiṣṣa” ve Bāsime Yūnus’un “Āḥir leyle bāride” adlı tiyatrolarında olduğu gibi birçok kadın yazara ait tiyatro metninde de güçlü bir varlığa sahiptir.

Kadın oyun yazarları, tiyatro yazılarına milliyetçi, vatansever ve insani içeriklerle başlamışlardır. Böylece fedakârlığı yerleştirmeye ve atalarının tarihine dönülerek millî kimliği doğrulamaya ilişkin bir gelişim kültürü oluşturmayı hedeflemişlerdir. Bāsime Yūnus’un “Āḥir leyle bāride” ve Fāṭima el-Mezrū‘ī’nin “Ḥiṣṣa” adlı oyunlarında olduğu gibi kadın, sıkıntıya maruz kalan bir kadın şeklinde sunulmuştur.⁷⁰⁰

⁶⁹⁸ ‘Īsā, **Binā’ u’ş-şahşiyeti’ş-şa’biyye**, s.237-238.

⁶⁹⁹ ‘Abdulkādir, **a.g.m.**, s.72.

⁷⁰⁰ ‘Īsā, **Tecribetu’l-kitābeti’l-mesrahiyye**, s.239.

Özetle BAE tiyatro yazarları, mümkün olduğunca dramatik sanatlar için bir altyapı oluşturmuşlardır. Kendi tarzlarını ve konularını geliştirmişler. Muazzam ekonomik-sosyal değişimlerin yaşandığı günümüz toplumunu göstermişlerdir. Geri kalmış gelenek ve görenekleri eleştirerek cesur davranmışlar ve kendilerini tehdit eden sonuçlara bakmaksızın yeni zenginleşen bu toplumun davranışlarını analiz etmişlerdir.⁷⁰¹

Tiyatro metni yazarlarından ulaşabildiğimiz isimler şunlardır: eş-Şeyh Sultân b. Muhammed el-Ğāsimī, İsmā'īl 'Abdullāh, Sālīm el-Ğattāvī, Aḥmed Rāşid eş-Şānī, Mācid Būşelībī, 'Abdurrahmān el-Menā'ī, 'Abdul'azīz es-Serī', Bedr Hāmid, Huseyn Muslim, Mer'ī el-Ğalyān, Nācī el-Ğāy, 'Umer Ğubāş, Ḥabīb Ğulūm, İbrāhīm Baḥr, İbrāhīm 'Abdullāh Ğalūm, Nāşır Kirmānī, 'Abdullāh Şālīḥ, Cemāl Maṭar, İbrāhīm Sālīm, İn'ām Su'ūd, 'Alā' Cābir, Mubārek eş-Şavri, 'Abdullāh el-'Useymin, 'Abbās el-Ğāy, ⁷⁰² Bāsime Yūnus ve Fāṭima Sultān el-Mezrū'ī vd. ⁷⁰³ Ancak biz burada birkaç tiyatro yazarına yer vereceğiz.

3.2.3.1. Sultân b. Muhammed el-Ğāsimī (1939-)

Tiyatro alanında birçok ödül alan el-Ğāsimī'nin hayatı hakkında önceden bilgi verilmiştir. ⁷⁰⁴ el-Ğāsimī tiyatro metinlerini yazmaya başladığından beri, yani 1950'li yıllarının sonundan bu yana, bu sanatı insani ve İslami davaların hizmetinde kullanmaya çalışmıştır. Bazı eleştirmenler onu ilk tiyatro yazarı olarak kabul ettiğinden BAE tiyatrosunda öncü bir figür olarak kabul edilebilir.

İlk kurucular sınıfında yer aldığı için milleti ilgilendiren ve mağlup olmuş gerçekliğin değişmesine yardımcı olan konuları sunarken dengeli ve ciddi olması gerekmektedir. Bu nedenle el-Ğāsimī'nin tiyatrosu, Arap Körfezi'ndeki tiyatronun yapısı ve sorunlarının aksine, ciddi entelektüel önerilerini sunarken dengesini

⁷⁰¹ Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.20.

⁷⁰² Heysem Yahyā el-Ğavāce, *Es'iletu'l-mesraḥi'l-mu'āşır*, Abu Dabi, Vizāretu's-şekāfe ve tenmiyeti'l-ma'rife, 2016. S.86-87.

⁷⁰³ 'İsā, *Tecribetu'l-kitābeti'l-mesraḥiyye*, s.215.

⁷⁰⁴ (Çevrimiçi) https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/biography.aspx?c=cat_40 , 30.10.2023.

korumuştur. Arap Körfezi'ndeki tiyatro, 1990'dan sonra yön değiştirmeye başlamış ve tiyatro bir eğlence ve kakhaha vahası haline gelmiştir. Ancak el-Ḳāsimī'nin tiyatrosu ciddi sistemini korumaya devam etmiştir. Sadece ciddi bir tiyatro metni yazma konusundaki kararlılığından vazgeçmemekle kalmamış genel olarak Arap dünyasındaki ve özel olarak da BAE'deki tiyatro hareketini desteklemeyi de kendine görev edinmiştir.⁷⁰⁵

BAE'deki tiyatro hareketinin stratejisini geliştiren el-Ḳāsimī, BAE tiyatrosunun bir âşığıdır ve bu tiyatronun sanatkârıdır. Dünya Tiyatrolar Gününde yaptığı konuşmadaki “*Hayat devam ettiği sürece tiyatro da devam edecektir.*” sözüyle tiyatroya olan sevgisi ve desteği görülmektedir. Tiyatrosunu inceleyen herkes, milletin aklına ve vicdanına hitap eden çağdaş tiyatro sunma çabasını, geleneklere karşı sevgisini, tiyatrodaki istihdamını ve bugün ile geleceği unutmadan tarihe dayanan tiyatro metnini oluştururken kendine özgü bir yaklaşım benimsediğini fark edecektir.⁷⁰⁶

el-Ḳāsimī'nin tiyatro metinlerini yazarken tarihe dayandığını belirtebiliriz. Zira tarihe dayanmayan bir tiyatrosuna rastlanmamaktadır. Çünkü el-Ḳāsimī, tarih içerisinde yararlanılabilecek olay ve bilgileri tiyatrosunda sunmuştur.⁷⁰⁷ Tarihsel tiyatrolarının her birinin ilk sayfasında geçmişteki Arap tarihinin bir yönü hakkında yazdığını; bunun da sanki tarih tekerrür ediyormuş gibi Çağdaş Arap dünyasının acı gerçekliğiyle bazı benzerlikler taşıdığına inandığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, belirli bir metinde yalnızca geçmişte belirli bir alandaki Arap yönetiminin tarihini temsil edip kurguluyor olsa da atalarının hatalarından ders alınması için dolaylı olarak Arap siyasi liderlerine ve onların tebaasına hitap etmektedir.⁷⁰⁸

Yazar, oyunlarının tamamını gelişme sorunu ve kültürel yapıyla ilgili, toplumsal boyutları olan deneysel, politik ve nesnel bir tiyatroya dönüştürmüştür. Başka bir deyişle el-Ḳāsimī'nin tiyatrosu, tiyatro sanatının estetiğinden,

⁷⁰⁵ ‘Abdulcebūrī, a.g.e., s.13.

⁷⁰⁶ Heysem Yahyā el-Ḥavāce, *el-Mesrah fi'l-İmārāt bīblūgrāfyā ve ra'y*, Şârika, Dā'iretu's-seḳāfe ve'l-i'lām, 2014, s.11-12.

⁷⁰⁷ A.e., s.13.

⁷⁰⁸ Tijani, a.g.m., s.130.

tekniklerinden ve etkilerinden vazgeçmeden halkın durumuna ilişkin görüşünü yansıtmak için tarafsız belgesel boyutunun ötesine geçmiştir. Bu nedenle metin yapıları yoğun, anlamsal ve belîğdir.⁷⁰⁹ el-Ḳāsimî'nin tiyatro eserleri şunlardır:⁷¹⁰

Kitābullāh: eṣ-Şirâ' beyne'n-nūr ve'z-ḡalām (2018)

Dā'iş ve'l-Ġabrā' (2016)

'Alyā' ve 'İşām (2016)

el-Ḥaceru'l-esved (2011)

Turgūt (2011)

en-Nemrūd (2008)

Şemşūnu'l-cebbār (2008)

el-İskenderu'l-Ekber (2007)

el-Vāki' şūrat tıbbā'l-aslī (2001)

el-Ḳaḍiyye (2000)

'Avdet Hūlākū (1998)

“el-Vāki' şūratu tıbbā'l-aslī”, adlı tiyatrosu tarihi canlandırma amacı gütmekten Arap ve İslam bilincinde yaşayan önemli sorunları betimlemek için 2001 yılında ortaya çıkmıştır. Bununla beraber tiyatrosunun çağdaş gelişmelerin ışığında bilinçli bir şekilde yeniden okunmasını da amaçlamaktadır. Yazar, oyununda Kudüs'e karşı yapılan Haçlı Seferi ile ilgili olayları ele almaktadır. Karakterlerini tarihten seçmektedir. Bu karakterlerden bazıları; Papa II. Urbanus, Halife el-Muhtazhir İllāh, Halife el-Musta' lī Billāh, Komutan Şalāhuddīn el-Eyyūbī ve diğerleridir.⁷¹¹

“el-Ḳāsimī, “Nemrūd” adlı tiyatrosunda Babil kralı Nemrut'un yükselişini ve düşüşünü anlatmaktadır. Yazılarının hepsi olmasa da çoğu (hem yaratıcı/kurgusal hem

⁷⁰⁹ el-Ḥavāce, **el-Mesrah fi'l-İmārāt Bīblūgrāfiyā ve ra'y**, s.14.

⁷¹⁰ (Çevrimiçi) https://ar.wikipedia.org/wiki/سلطان_بن_محمد_القاسمي , 30.10.2023; Eserlerine ulaşmak için bkz: (Çevrimiçi) <https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/official-positions/theatrical-works.aspx#page=1> , 30.10.2023.

⁷¹¹ Yaḥyā Selīm Suleymān 'İsā, “Āliyyāt tevzīfi't-turās fi'n-naṣṣi'l-mesraḥi'l-İmārātī ve keyfiyyātih, nemāzic muḥtāra”, **Şu'un ictimā'iyye**, C.30, S.120, 2013, s.175.

de kurgusal olmayan tarihî ve otobiyografik kitapları) İngilizceye ve diğer birkaç dile çevrilmiştir.⁷¹²

“‘Avdet Hûlākū” adlı tiyatro aslında günümüze atıfta bulunsa da XIII. yüzyıldaki aksiyonu canlandırmaktadır. Olay, tarihî gerçeklere dayanmaktadır ve Abbasilerin başkentinin Cengiz Han’ın torunu tarafından alınmasından bahsetmektedir. Yazar, Halife Musta’sım ile Hûlâgû arasındaki müzakerelerin ve sonrasında ortaya çıkan krizin arka planını göstermektedir. Halifenin ölümü ve Bağdat’ın düşmesiyle olaylar trajik bir şekilde sona ermektedir. Oyun iki ayrı özellikteki kahramanları ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; zayıf ve saf “Halife” figürü ile bilge askerî lider “ed-Duvaydār” figürüdür.

Oyun, insanın tarih karşısında ne kadar zayıf ve savunmasız olabileceğini göstermektedir. Yazar; kahramanlarının içgüdüleri, açgözlülüğü ve iki yüzlülük uyandıran, tehdit içeren eylemlerinin ahlaki değerlendirmesi üzerinde düşünür. Nitekim tarih sürekli akan kanlarla, zaferlerle, yenilgilerle ve ölümlerle doludur. Geçmiş, bugün ve gelecek birbirinden farklı değildir. Bu nedenle el-Ğāsimī’nin bu oyunu onun için zamansız bir niteliktir.⁷¹³

3.2.3.2. Aḥmed Rāṣid Ṣānī (1962-2012)

Şair ve tiyatro yazarı olan Ṣānī, Şārīka’da dünyaya gelmiştir. BAE Üniversitesi edebiyat alanında lisans derecesi almıştır. Birçok yerel gazete ve kültür kurumunda çalışmıştır. Sonuncusu da Abu Dabi’deki “el-Mucemma ‘u’s-ṣekāfī” olmuştur. 1970’li yıllarda o zamanlar Şārīka’da çalışan Suriyeli şair Muḥammed el-Māğūt’un teşvikiyle şiir yazmaya başlamıştır. Şiirleri BAE ve dışındaki birçok dergi ile gazetede yayımlanmıştır. Almanca ve Fransızcaya tercüme edilmiştir. Ḥūr Fekkān’daki tiyatro

⁷¹² Tijani, a.g.m., s.130.

⁷¹³ Michalak-Pikulska, *Theatre In The United Arab Emirates*, s.20.

topluluğu ve üniversitedeki özgür tiyatro topluluğu gibi birçok tiyatro grubunun kuruluşuna katılmıştır.⁷¹⁴

Edebiyat hayatına tiyatroyla başlamış ve bir grup oyun yazmıştır. Tiyatro onun damarlarında kalmış ve kalbi ona olan sevgiyle çarpmıştır.⁷¹⁵ Yazarın tiyatro metinleri:⁷¹⁶

Cezîrat vâkı'l-vâk (1979) Cerîdetu'l-fecr

Ğafeş Madğaşkar (1996)

İl'ab.. ve kûli's-setr (2002)

Yazar, gelenekten uzak değildir bilakis kültürüne bağlı yazarlardan biridir. Bu alanda önemli araştırmalar yazmış ve geleneğin tiyatro sanatında kullanılması da dahil olmak üzere gelenek üzerine birçok yönde çalışma yapmıştır.⁷¹⁷

Sânî, yazdığı tiyatrolarda sadece farklılaşma adına değil, aynı zamanda yetmişli yıllarda Körfez edebiyatına kendini kabul ettirmeye başlayan yeniliğe ayak uydurmak için de farklı olmayı amaçlamıştır.⁷¹⁸

Tiyatro eserlerini bu sanata inandığı için yazmıştır. Bu sanatta, gelecek vizyonu ve bu sanatın yetmişli yılların başında BAE'nin kurulmasıyla güçlü ve bilinçli bir başlangıç yapan ülkesinin kültürüne katkıda bulunabilmesi için geçmişi ve bugünü birbirine bağlamak istediğinde ihtiyacı olan şeyi bulmuştur.⁷¹⁹

“Ğafeş Madğaşkar” adlı tiyatrosu, BAE'deki atalarının kuruluştan önceki yaşamlarını yansıtmakta ve onların sıkıntılarına, gurbetlerine ve acılarına odaklanmaktadır.⁷²⁰ Bu tiyatroda Şânî'nin, belli bir amaç üzerine inşa ettiği tiyatro

⁷¹⁴ el-Ğavâce, **el-Mesrağî Ahmed Rāşid Şânî**, s.107-108.

⁷¹⁵ **A.e.**, s.62.

⁷¹⁶ **A.e.**, s.108.

⁷¹⁷ **A.e.**, s.25.

⁷¹⁸ **A.e.**, s.30.

⁷¹⁹ **A.y.**

⁷²⁰ **A.e.**, s.31.

aşkını temsil ettiği görülmektedir. Bu sayede geleneği tiyatroda etkili hale getirmeye çalışmaktadır.⁷²¹

Yazarın “İl‘ab.. ve kûli’s-setr” adlı oyunu 1968’de yazmış olmasına rağmen 2002’de yayımlanmıştır. Bu durum, iki nedene bağlanabilir:

Birincisi: Mısır, Suriye, Lübnan, Irak ve çoğu Arap ülkesinde tiyatro gelişimin zirvesindeydi...

İkincisi: O dönemde BAE tiyatrosu ilk aşamalarında idi.

Buna rağmen yazar, biçim ve içerik açısından denemeye dayanan bir tiyatro metni yazmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de yalnızca klasik metnin ötesine geçmekle kalmayıp aynı zamanda cesur ve şüphe uyandıran sorularıyla da diğerlerinden farklı olmaya çalışmıştır.⁷²²

Yazarın oyununu geleneksellikten uzak, biçim ve içerik olarak farklılık içeren bir üslupla yazdığı göz önüne alındığında bu yönüyle benzersizdir ve tiyatroda özgünlük ile yenilik arayışında olduğu görülmektedir. Kişileştirmeye, sembol ile istiare kullanmaya ve duygularla ve insan hayal gücüyle oynamaya dayalı hayalî dünyalar çizme eğilimindedir.⁷²³

Tiyatrosunun temalarında, insanı ilerleten ve onu kendi gerçekliğini anlamaya, en iyi için çalışmaya iten toplumsal hikâyelerin ve fikirlerin cesur bir nüfuzu vardır.⁷²⁴

Henüz yaşı 25’i geçmemiş olan ‘Ubeyd sefaletin, acının ve kaybın hâkim olduğu sade bir hayat yaşar. Buna rağmen inandığı bir temayı tekrarlamaktadır: “*Bu ülke kadar dizleri birbirine kenetlenen başka bir ülke yok...*”⁷²⁵

⁷²¹ A.e., s.27.

⁷²² A.e., s.38.

⁷²³ A.e., s.48.

⁷²⁴ A.e., s.62.

⁷²⁵ A.e., s.39.

Yazar “İl‘ab.. ve k̄ulī’s-setr” adlı oyununda iki önemli konuya odaklanır: Birincisi, genç yaşta çelişkilerle ve eski adetlerle yetiştirilme tarzıdır. İkincisi ise hakkında konuşulması haram sayılan cinsel içgüdülerdir.⁷²⁶

Yazarın tiyatro diyaloglarını dikkatle inceleyen okuyucu, yazarın kişiliğini yansıtan birçok özellik bulacaktır. Yazar, yıpranmış ve kireçlenmiş olanı reddeder ve güven ve mutlulukla dolu mutlu bir yaşam uğruna birçok sorunun üstesinden gelir. Cevap verme tarzı sert, baskıcı, itirazlarla dolu, alay ve eleştiriyle süslenmiş bir üsluptur. Bu üslup ise cehaletten, gerilikten ve yoksulluktan nefret edip gelişmenin kaçınılmazlığına inandığı için başarıyı ve gelişmeyi ılık hızıyla arzulayan vizyonunun zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Yazar, tiyatro metninde en yüksek hedefe ulaşmak için tiyatro yazılarında hikâyeyi önemli ve etkili çağrışımlar ve sembollerle doldurmuştur.⁷²⁷

3.2.3.3.İsmā‘īl ‘Abdullāh (1963-)

1963 yılında BAE’nin bir şehri olan Hūr Fekkān’da dünyaya gelmiştir. Lisans eğitimini 1985 yılında Emirlik Üniversitesi’nde hukuk ve kamu yönetimi alanında tamamlamıştır.

1979’da Hūr Fekkān Halk Tiyatrosu Topluluğunu kurmuştur.

1981’de Emirlik Üniversitesi’nde Özgür Tiyatronun kurulmasına 1986’da Hūr Fekkān’da eṭ-Ṭālī’a Tiyatrosunun kurulmasına katkıda bulunmuştur.

‘Abdullāh’ın yürüttüğü ve yürütmekte olduğu görevler ise şunlardır:

2007’den beri Tiyatrocular Derneği Başkanlığı

2007’den beri Emirlik Çocuk Tiyatrosu Festivali Başkanlığı

2007’den beri Şârîka Tiyatro Günleri Festivali Yüksek Komite Üyeliği

2008’den beri Dubai Gençlik Tiyatrosu Festivali Danışma Komitesi Başkanlığı

2008’den beri Arap Tiyatro Heyeti Arap Tiyatro Festivali Başkanlığı

⁷²⁶ A.e., s.47.

⁷²⁷ A.e., s.72.

2008'den beri Arap Tiyatro Heyeti Genel Sekreterliği
Emirlik Üniversitesi Tiyatro Festivali Başkanlığı 2010.
Arap Tiyatro Heyeti tarafından yayımlanan Arap Tiyatro Dergisi'nin Genel
Yayın Yönetmenliği.⁷²⁸

Yazarın telif etmiş olduğu bazı tiyatro eserleri şunlardır:⁷²⁹

Ūh yā māl
Rā'ī'l-būm 'abbaranī
el-Beṣṭaḥta
Ġaṣaytu bik yā māy
Zemānu'l-kāz
Leylet maḳṭeli'l-'ankebūt
Baḳāyā curūḥ
Mevlāye yā mevlāye
Beyne yevmeyn
el-Buḳṣe
Mecārīh
el-Levāl
Sarha
Meyādīr
er-Raculu'l-lezī nesiye en yemūt
İnficār
es-Selūḳī
Ḥarbu'n-na'l
Eṣāyil
et-Terīllā
el-Būṣiyye
Zehra Mehra
Şahīlu't-ṭīn

⁷²⁸ el-Havāce, *el-Mesraḥ fi'l-İmārāt bīblūgrāfyā ve ra'y*, s.78-79.

⁷²⁹ A.e., s.79-80; Aḥmed el-Mācid, *Fitnetu'l-mesraḥ, cemru'l-ibdā' şahşiyyāt mine'l-mesraḥi'l-İmārātī*, Abu Dabi, Vizāretu's-seḳāfe ve's-şebāb ve tenmiyeti'l-muctema', 2014, s.32.

Halta verða

İsmā‘īl ‘Abdullāh’ın oyun yazarlığı deneyimi, 1980’li yıllarının başlarına kadar uzanmaktadır. BAE’de tiyatro hareketini başlatma görevini üstlenen öncüler neslinden gelen ‘Abdullāh, Arap Körfez bölgesinin folklorunda ilham alınabilecek ve tiyatroda kullanılabilecek verimli materyaller bulmuştur. ‘Abdullāh, Körfez tiyatrosunda özellikle de BAE tiyatrosunda kimlik ve kültür sorununu tanımlamaktadır. Geçmiş deneyimlerinde, şimdiki yaşamında ve geleceğe bakışında insanlık tarihine ilişkin her şeyin onu oluşturduğuna inanır. Ona göre medeniyet ve kültür mirası ise önceki insanların bıraktığı mal ve hazinelerdir.⁷³⁰

‘Abdullāh tiyatroyu kendi gördüğü gibi anlatıp itiraflarda bulunur ve tiyatro yazarlığının temellerini atarak der ki:

“Bana yazmayı öğretenin bir tiyatro senaryosu olduğunu kabul ediyorum. Henüz tam olarak anlamadığımı hissediyorum. Bütün tiyatro ekolleriyle birlikte dramatik metinde zaman ve mekânın inşası için ayrıntılarında, mekânlarında ve semalarında barındırdığı dramatik mucizeler nedeniyle bana pek çok ufuk açabilir. O metin, Kur’an-ı Kerim’deki Yûsuf Suresi’dir. Çünkü bu asil sure, tiyatro yazarının ihtiyaç duyduğu her şeyi bütünüyle içermektedir. Tiyatro yazarlığı görsel yaratıcılığın en zor türlerinden biridir.”⁷³¹

Yeniliğe dayalı modern, çağdaş vizyonlarla donatılmış birçok modern tiyatro eseri yazan ‘Abdullāh, “es-Selūkī” adlı tiyatrosunda, siyasi ve toplumsal boyutları yansıtan kültüre yönelmiş ve köpekler ile sahipleri arasındaki ilişkiyi göstermek için Arap siyasi gerçekliğini yansıtarak romanın konularını işlemeyi başarabilmiştir. Pek çok yerel yazar, tiyatrodaki değişim sorununu içeren metinler yazarken o, ilk aşamada hem biçim hem de içerik düzeyinde yenilenme ve değişim arayışına girerek ammice ya da fasih Arapçayı kullanarak yenilik niteliği taşıyan metinler yazmıştır.⁷³²

⁷³⁰ ‘İsā, *Āliyyāt tevzīfī’t-turās*, s.180.

⁷³¹ el-Mācid, *a.g.e.*, s.31.

⁷³² el-Ḳaşābī, *a.g.m.*, s.348.

“el-Būṣiyye” adlı tiyatrosunda yazar, zengin bir adamın fakir bir kıza olan aşkını anlattığı bir konuyu ele almış ve bu konu basit bir hikâye olmasına rağmen birçok dramatik ve teatral eserde defalarca işlenmiştir.⁷³³

“Ḥarbu’n-na‘l” (2010) adlı tiyatrosunda, denizle ilgili halk hikâyesine başvurarak kültürü kullanır. Burada olaylar, okuyucuyu valinin veya gemi sahibinin egemenliğinden muzdarip olan kıyıdaki bir balıkçı köyüne götürür.⁷³⁴

Yazar, metni yazarken BAE halk diline başvurarak metinde kültürü kullanma yöntemlerini ortaya çıkmıştır. Tiyatro karakterlerini oluşturmanın ve onların isimlerini ve kostümlerini halk kültürü yetkileri dâhilinde seçmenin yanı sıra popüler halk hikâyelerini de kullanmıştır. Denizle ve insan varlığını tehdit eden gelecekle ilgili hikâyeler sunmuş ve insanların akıl ve vicdanına erişebilmek için görsel gösterinin unsurlarını halk karakteriyle birleştirmiştir.⁷³⁵

3.2.3.4.Bāsime Yūnus (1964-)

Yazarın hayatı hakkında daha önce bilgi verilmiştir. Tiyatro yazarlığı alanında 18 ödülü bulunan⁷³⁶ yazarın çok sayıda tiyatro metni vardır. Bunlar:

“el-Bedīl” (2001), “Benātu’n-nūḥaze” (2002),⁷³⁷ “Baḥḥārān, “Āḥir leyle bārīde”, “Dumen”, “Şāhibu’l-maṭ‘am”, “Racul ḡaybūbe”, “Zehra ve nıṣf racul”, “Ḳalb yerā”.

Yazarın çocuklar için yazdığı tiyatrolar da bulunmaktadır. Bunlar: “Cā’ize selāse”, “Emel ve’d-dumā”, “Arḍu’l-‘acā’ib”, “Ene mubdi‘ ene mevcūd” ve “Zikrayāt ve ahlām”.⁷³⁸

⁷³³ A.e., s.350.

⁷³⁴ ‘Īsā, *Āliyyāt tevzīfī’t-turās*, s.182.

⁷³⁵ A.e., s.184.

⁷³⁶ (Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A8D8A7D8B3D985D8A9-D98AD988D986D8B3/>, 21.09.2024.

⁷³⁷ el-Ḥavāce, *el-Mesraḥ fi’l-Īmārāt bīblügrāfyā ve ra’y*, s.92.

⁷³⁸ el-Mācid, *a.g.e.*, s.36.

Yûnus, tiyatro yazarlığı konusunda kendini geliştirip bu büyük sanat aracılığıyla kadınların sesini yükseltmeye çalışmaktadır. Geleneksel bir yazar olmayıp kültürel kaygısı olan ve tarih bilincine sahip yazarlardan biridir. Bazen kültüre yönelirken bazen de dikkat çeken, olup bitene ve olana dair farkındalık ruhunu güçlendiren çarpıcı konular üzerinden gerçekliğe ve geleceğe bakmaktadır. Yûnus, yazılarını kadının aile ve toplum içindeki konumunu ve erkeklerle, erkek kardeşleriyle, oğulları, anneleri ve kocalarıyla olan ilişkileriyle sınırlandırmamıştır. Ancak ister anne ister kız kardeş, koca, dadı, öğretmen, işçi veya memur olsun, konumu aracılığıyla toplumda başarması gereken şeyi başarmayı amaçlayan aktif ve etkili bir kişi olarak isteklerine ulaşmıştır.⁷³⁹

Edebiyat deneyimine kısa öyküler yazarak başlayan Yûnus, tiyatro yazarlığı konusundaki deneyimini şöyle anlatmaktadır:

“Tiyatro senaryoları yazmak hayatımın diğer tarafı ve bu da bana sanat ve edebiyatı sentezleyebildiğime, tiyatronun silosuna ve onun dikenli yerlerine girebildiğime dair güvence verdi. Herkes, tiyatro yazmayı başaran pek fazla kişinin olmadığını biliyor. Seçkin tiyatro metinleri yazabilme yeteneğim, hayal gücüne ve özel bir yazı diline sahip olduğumun kanıtıdır. Genel olarak öykü yazarlığı ile tiyatro sanatını birleştirme konusunda büyük ölçüde başarılı olduğumu düşünüyorum.”⁷⁴⁰

Yûnus’un “Âhir leyle bâride”, (2005) adlı tiyatrosu, kadın karakterin psikolojik eğilimleri, bunların yansımaları ve dramatik olayın yaratılma sürecindeki rolleri ile ilgili yeni kavramlar sunmaktadır. Metin, aile içinde yaşanan toplumsal bir sorunu somutlaştırıp neden ve sonuçlarına göre doğru teşhisler koymasıyla aile draması kapsamına girmektedir.⁷⁴¹

“Mesâ’ li’l-mevt” metninde kadınların sorunlarının üstesinden gelme ve erkeklerle olan ebedî, karmaşık ilişkisini tartışma tutkusu görülmektedir. Söz konusu

⁷³⁹ el-Havâce, *el-Mesrah fi’l-Îmârât bîblügrāfya ve ra’y*, s.90.

⁷⁴⁰ ‘Îsâ, *Tecribetu’l-kitâbeti’l-mesrahiyye*, s.223-224.

⁷⁴¹ A.e., s.225.

metinde entelektüel sürekliliğin amaçlandığını düşünerek Shakespeare metninin içeriğini korumaya çalışmıştır.⁷⁴²

3.2.3.5. Dr. Ḥabīb Ğulūm (1963-)

Tam adı Ḥabīb Ğulūm Ḥuseyn el-‘Atṭār olan yazar, Re’sü’l-Hayme’de dünyaya gelmiştir.⁷⁴³ Öğrenciliğinden beri tiyatroyu seven yazar varlığını ve yaratıcı potansiyelini kanıtlamak için gruplara ve tiyatrolara katılmıştır.⁷⁴⁴

1987’de Kuveyt’teki Dramatik Sanatlar Yüksek Enstitüsü’nden oyunculuk ve yönetmenlik dalında lisans, 1993’te Kahire Sanat Akademisi’nden dramatik yönetmenlik alanında lisansüstü, 1995’te Kahire Sanat Akademisi’nden tiyatro sanatları alanında yüksek lisans, 1999’da İngiltere’deki Manchester Üniversitesi’nden tiyatro edebiyatı alanında doktora diploması almıştır. Böylece, tiyatro alanında doktora derecesi alan ilk BAE vatandaşı ve en önemli BAE yönetmenlerinden biri olmuştur.⁷⁴⁵

Ğulūm, bu alanda oyuncu, yazar ve yönetmen olarak çalışmış ve tiyatro adamı ünvanını kazanmıştır. Tiyatroyu pratik uygulamaya dönüştürmenin yanı sıra pek çok tiyatro festivali, seminer ve foruma ve birçok televizyon çalışmasına da katılmıştır.⁷⁴⁶ Yazarın tiyatro metinleri:⁷⁴⁷

Humūm ṣaġīra (1982)

Uġniyetu’l-aḥras (1988)

el-Maṣīr (1989)

Āyşe (1999)

ve Māzā ba’d (2001)

⁷⁴² el-Mācid, **a.g.e.**, s.36.

⁷⁴³ (Çevrimiçi) <https://elcinema.com/person/1102712> , 30.10.2024.

⁷⁴⁴ el-Ḥavāce, **el-Mesraḥ fi’l-İmārāt bīblüġrāfyā ve ra’y**, s.137-138.

⁷⁴⁵ **A.e.**, s.140-141; el-Mācid, **a.g.e.**, s.38-39.

⁷⁴⁶ el-Ḥavāce, **el-Mesraḥ fi’l-İmārāt Bīblüġrāfyā ve ra’y**, s.137-138.

⁷⁴⁷ **A.e.**, s.147.

Ḥabīb Ğulūm, 2000 yılında yayımlanan “‘Āyşe” adlı tiyatrosunda, Körfez toplumundaki kadın gerçekliğini ele almıştır. Boşanmış kadının karakterini ve ona uygulanan, özgürlüğünü kısıtlayan ve özellikle genel olarak Arap toplumlarında krizini derinleştirmede temel bir faktör haline gelen sosyal kısıtlamaları anlatmıştır.⁷⁴⁸

3.2.3.6.Sālim el-Ḥattāwī (1961-2012)

Tiyatro yazarı, televizyoncu ve radyocu olan el-Ḥattāwī, Dubai’de dünyaya gelmiştir. Dubai Halk Tiyatrosu, Tiyatrocular Derneği ve Emirlik Yazarlar ve Edebiyatçılar Birliği üyesidir.⁷⁴⁹

el-Ḥattāwī’nin 1984 yılında mühendislik alanında eğitim almak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmesi, hayalinin yazı yoluyla gerçekleştirilmesinin tezahür ve göstergelerinin başlangıcı olmuştur. Gurbet deneyimi, BAE’nin en üretken yazarlarından biri olarak kabul edilen bir yazarın ortaya çıkmasının kıvılcımı olmuştur. Ölümünden sonra arkasında 25’ten fazla tiyatro eserinin yanı sıra çok sayıda radyo ile televizyon eseri ve çocuk oyunu bırakmıştır.⁷⁵⁰

el-Ḥattāwī, doksanlı yıllarda güçlü bir başlangıç yaptığında, BAE’de tiyatro yazarlığında bir patlama ve yazma, sunum ve toplumun sorunları ile kaygılarının dramatik bir şekilde ele alınması yöntemlerinde değişim yaratmıştır. Yazdıklarıyla önce kendini ve sonra akranlarını aşarak tiyatro yazarlığında seçkin bir fenomen haline gelmiştir. Oyun yazarları onu tanımış ve metinlerine bağlı kalmıştır. Eleştirmenler onu BAE’nin, tiyatro ile dramatik temalar açısından da en üretken ve çeşitli türde oyun kaleme alan yazarlarından biri olarak kabul etmekteledir.⁷⁵¹

⁷⁴⁸ ‘Īsā, **Binā u’ş-şahşiyeti’ş-şā biyye**, s.241.

⁷⁴⁹ (Çevrimiçi) <https://elcinema.com/person/1108640/>, 11.11.2024.

⁷⁵⁰ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B3D8A7D984D985-D8A7D984D8ADD8AAD8A7D988D98A-D8A7D984D8AFD8B1D8A7D985D8A7-D8A7D8A8D986D8A9-D8A7D984D8ADD983D8A7D98AD8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8A8D98AD8A9>, 24.12.2023.

⁷⁵¹ el-Mācid, **a.g.e.**, s.52.

Yetişkin tiyatrosundan çocuk tiyatrosuna kadar otuzdan fazla tiyatro metni yazmış ve tiyatro metin yarışmaları ile tiyatro festivallerinde tiyatro yazarlığı alanında birçok ödül kazanmıştır. Çocuk tiyatrosunda “Ardu’l-hayr, “ez-Zuhūr ve’l-manzaratu’l-meshūra”, “el-Emīrat ve’s-şāhīratu’l-‘acūz”, “Memleketu’s-selām” ve “Yāsemīn ve’l-māridu’s-şerīr” adlı oyunları yazmıştır. Bu eserlerde kendi hafızasına, büyükannelerin hikâyelerine ve bazı dünya edebiyatlarına başvurmuştur.⁷⁵² Yetişkin tiyatrosundaki eserleri ise:

“Ahlām Mes‘ūd”, “Leylet zifāf”, “Şamtu’l-kubūr”, “İnehā zucāce fāriğa”, “Mevāvīl”, “‘Aşvān”, “‘Aracu’s-sevāhīl” (2002), “en-Nuḥās”, “Murādiye”, “el-Cenerāl”, “Cunūnu’l-beşer”, “Zehra”, “Cevhera”, “Ternīmetu’l-ḥulmi’l-aḥīr”, “el-Yāsūm”, “ez-Zemzemīyye”, “Devr fīhā yā eş-Şemālī”, “Ba‘dukum mā şuftū şey’”, “el-Ḥalḥāl”, “el-Mārid ve’s-şerīr”, “Zemānu’l-yevm”,⁷⁵³ “Hūd yā ehle’l-beyt”, “Cennet Yāḳūt”, “Kullu’n-nās yedrūn”, “Hikāyet re’s ve cesed”, “el-Mille”⁷⁵⁴ ve “Nuşuş mesrahiyye min fasl vāḥid”. (1999)⁷⁵⁵

Yazarın ilk tiyatrosu olan “Ahlām Mes‘ūd”, 1994’te Şârika Tiyatro Günlerinde “En İyi Tiyatro Metni Ödülü”nü kazanmıştır.⁷⁵⁶ Eserlerinin tümü “el-A‘mālu’l-kāmile mesrahiyyāt Sâlim el-Ḥattāvī” adıyla 2010 yılında yayımlanmıştır.⁷⁵⁷

el-Ḥattāvī’nin sunduğu teatral ve dramatik eserlerin temaları, psikolojik ve felsefi boyutlarıyla kimlik ve varoluş sorunlarıyla iç içe geçmiş sosyal kaygılar, genel sorunlar ve insani kaygılar arasında değişmektedir. Tiyatroları, macera duygusuyla yüklü bir tür hareket ve yazma motivasyonu kazandırmaya ve benlik ile öteki arasındaki ve benlik ile onun rahatsız edici ve dile getirilmemiş soruları arasındaki şok

⁷⁵² A.e., s.53.

⁷⁵³ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B3D8A7D984D985-D8A7D984D8ADD8AAD8A7D988D98A-D8A7D984D8AFD8B1D8A7D985D8A7-D8A7D8A8D986D8A9-D8A7D984D8ADD983D8A7D98AD8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8A8D98AD8A9> , 24.12.2023.

⁷⁵⁴ el-Mācid, a.g.e., s.53.

⁷⁵⁵ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/20588> , 24.12.2023.

⁷⁵⁶ (Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B3D8A7D984D985-D8A7D984D8ADD8AAD8A7D988D98A-D8A7D984D8AFD8B1D8A7D985D8A7-D8A7D8A8D986D8A9-D8A7D984D8ADD983D8A7D98AD8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8A8D98AD8A9> , 24.12.2023.

⁷⁵⁷ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/5311> , 24.12.2023.

edici vizyonların, fikirlerin, dokunuşların ve diyalogların çeşitlenmesine katkıda bulunmuştur. Öyle ki yerel, Körfez ve Arap tiyatro sahnelerinde büyük ses getirmiştir.⁷⁵⁸

el-Hattāwī, yerel halk topluluğunun dokusuna girip entelektüel ve estetik içerikli tiyatro metinleri sunarak BAE tiyatrosunda önemli bir hadise oluşturmuştur. Bununla toplumsal sorunların sunumunda netlik ve şeffaflıkla karakterize edilen harika bir tiyatro metin koleksiyonu üretmeyi amaçlamıştır. Kısa ömrüne rağmen kendini BAE kültür ve sanat sahnesinde profesyonel bir yazar olmaya adanmıştır. Eserleri, entelektüel ve sanatsal olgunlukla öne çıkmış ve yerel çevresine olan güçlü bağlılığından kaynaklanan özgünlüğünü ifade etmiştir. Kültürü ele alma ve onu tiyatrodaki kullanma yeteneğiyle ön plana çıkmıştır. Dikkatini yazmak için gerekli mekanizmalardan biri olan araştırmaya odaklanmıştır.

Yazarın tiyatro eserlerine bakıldığında bunların metinlerindeki fanteziyi ve tuhaflığı yaratan büyü ritüelleriyle dolu olduğu görülmektedir. Ona göre büyü ritüelleri, tiyatro sürecinin meydana geldiği bütünlüklü bir atmosfer oluşturur. Yazar, geçmişin ışığında bugünü eleştirebilmiş ve folklor sıfatıyla sadece kültürel mirasın bir bölümünü temsil etmeyen birtakım sözleri, değerleri ve fikirleri tespit edebilmiştir.

el-Hattāwī, 2002 yılındaki “el-Yāsūm” oyununda peri masallarından ilham alarak Körfez toplumunda yaygın olan bazı masallardan yararlanmıştır. Beş sahneye yayılan oyununun karakterlerini ve olaylarını, değerli ve estetik alanlar yaratmada konusundaki büyüleyici büyü dünyasını kullanarak inşa etmiştir.⁷⁵⁹

Yazar, yerel mahallelerden ve yoksul sınıftan seçtiği kadın karakterleri sahneye koyar. Bu kadınların çoğu, eski halk gelenekleriyle dolu büyüyle uğraşan kişilerdir.⁷⁶⁰

el-Hattāwī, Emirlik’teki petrol öncesi dönemde hüküm süren gelenek ve göreneklerin net bir resmini çizdiği “Zemzemiyye” de dahil olmak üzere pek çok

⁷⁵⁸ el-Mācid, a.g.e., s.53.

⁷⁵⁹ ‘İsā, Binā’u’ş-şahşiyeti’ş-şabiyye, s.245.

⁷⁶⁰ A.e., s.247

eserde BAE tiyatro karakterini inşa etme konusunda popüler mirası kullanmaya önem vermektedir.⁷⁶¹

3.2.3.7.Mer'î el-Ḥalyān (1961-)

Dubai'de dünyaya gelen yazarın tam adı Mer'î Muḥammed Sa'îd Muḥammed el-Ḥalyān'dır. 1988'den 2012'ye kadar “el-Beyān” gazetesinde çalışmıştır. Şârîka'daki Modern Tiyatro Grubunun müdürüdür. Çocuk tiyatrosu alanında yazmış ve yönetmenlik yapmıştır. Yazım ve oyunculuk dallarında pek çok tiyatro ödülü alan el-Ḥalyān'ın telif tiyatroları şunlardır:

Bābu'l-berāḥa (2003)
Būmahyūs fî'l-meclisi'l-vaṭanî (2006)
Ḥassūn melāyîn (2009)
Bāb (2010)
Ene ve zevcetî ve Ūbāmā (2010)
Bāyita (2010)⁷⁶²

BAE tiyatro elçisi kabul edilen el-Ḥalyān yazar, yönetmen veya oyuncu olarak katıldığı tiyatroların tümünde sınırları aşarak BAE tiyatrosunun en güzel yönlerini en geniş ölçüde aktarmıştır. Ülkesinde tiyatroyu kurma ve kökleştirme görevini üstlenen tiyatroculardan biri olan el-Ḥalyān, kimliğinin, vatanının ve milletinin sorunlarının bilincindedir ve onların kaygılarını taşır. Yıllardır toplumdaki kültür ve değişim unsuru olarak tiyatroyla meşgul olmuştur.⁷⁶³

el-Ḥalyān'ın kardeşi Gānim es-Suleyṭî, Kahire'de okurken kendine nadide tiyatro kitapları vererek teatral karakterinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. el-

⁷⁶¹ Fāṭima ez-Zāhirî, “el-Mesraḥ ve tecsîdu'l-mesraḥiyyeti'l-îmārâtiyye”, **el-Mu'temeru'd-duveliyyu's-senevî li-kulliyeti'l-âdâb:el-ḫuvā en-nā'ime.... ve şinā'atu'l-mustakbel**, C.1, 2019, s.225.

⁷⁶² el-Ḥavāce, **el-Mesraḥ fî'l-îmārāt bîblügrāfyā ve ra'y**, s.392-394.

⁷⁶³ el-Mācid, **a.g.e.**, s.86-87.

Ḥalyān'ın tiyatrosunu kültürel olarak şekillendiren birçok tiyatro metni, araştırmalar ve çeşitli kültürel ile felsefi kitaplar göndermiştir.⁷⁶⁴

el-Ḥalyān, tiyatro yazılarında modernlik ile deneyselliğe yönelmekte ve tiyatronun taze kalabilmesi için gerçeklikten uzaklaşıp geleceğe bakmanın gerekli olduğuna inanmaktadır. Rollerinde ve tiyatro eserlerinde ciddi çalışmayı kara mizahla harmanlamakta ve en yüksek hedefle ilgilenmektedir.⁷⁶⁵

Yazarın “Nehārāt ‘Alūl” tiyatrosu Arap Baharını konu edinmektedir. “‘Alūl”, geçimini sağlayacağı, huzur ve güvenliğin tadını çıkaracağı yeni bir günün hayalini kuran sıradan bir vatandaşın simgesidir. Söz konusu tiyatrodaki özgünlük ve modernlik gibi iki kutup arasında salınan modernitenin bazı özellikleri açıklığa kavuşmaktadır.⁷⁶⁶

3.2.3.8.Nācī el-Ḥāy (1963-)

Dubai doğumlu BAE tiyatro yönetmeni ve yazarıdır. Gençlik Sanat Tiyatrosunun başkanıdır. Sosyal İşler Bakanlığı sosyal kalkınma işlerinden sorumlu müsteşar yardımcısıdır. 1985 yılında BAE Üniversitesi'nden psikoloji alanında lisans derecesi almıştır. “Ḥabbet reml” (1990), “el-Mesīra” (1993), “Bint ‘Īsā” (1993), “Zekeriyyā ḥabībī” (1999), “Selām yā Selāme” (2003) ve “Seferu'l-‘umyān” (2005) gibi birçok tiyatrosu bulunmaktadır.⁷⁶⁷

Nācī el-Ḥāy, ileri düzeyde bir tiyatro hareketi inşa etmeyi kendine görev kabul edenlerdendir. Adı, kültürü ana kaynağı olarak alan, yazarlık ve yönetmenlik düzeyindeki birçok tiyatro deneyimiyle ilişkilendirilmiştir. Birçok oyun yazarı ve eleştirmen onu çeşitli özellikleriyle anlatmıştır. Öyle ki Muhammed ‘Abdullāh b. el-‘Alī onun hakkında tiyatrolarını toprağın kokusundan ve yerel çevrenin

⁷⁶⁴ A.e., s.87.

⁷⁶⁵ el-Ḥavāce, *el-Mesrah fi'l-İmārāt bīblügrāfiyā ve ra'y*, s.390.

⁷⁶⁶ el-Ḥaşābī, *a.g.e.*, s.351,353.

⁷⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1870> , 23.12.2023.

bileşenlerinden aldığını söylemektedir. Zira oyunları, yerelin derinliklerini araştırdığı ve onun kabuğundan çıktığı için uluslararası oyunlar olarak sınıflandırılmaktadır.⁷⁶⁸

Yazarın “Ḥabbet reml” adlı tiyatrosu ‘Alyā’ ve Elmās’ın sadakat timsali gibi aşkının önünde engellerin durduğu bir aile sosyal dramasıdır. Yazar, yetmişli yıllardan önceki insanların geleneklerini ve fikirlerini okuyucuya anlatmak için bu temadan yararlanır. Denizin, seyahatin, açgözlülüğün, toplumsal geleneklerden duyulan korkunun ve bunlar sonucunda ortaya çıkan trajedilerin ve acıların net bir resmini çizer.⁷⁶⁹

1993 yılında yayımlanan “Ḥabbet reml” adlı tiyatrosunun metninde folkloru kullanmıştır. Masal, onun yapısında temel eksenini oluşturmuş ve bu durum teatral karaktere de yansımıştır.⁷⁷⁰

Yazarın deneyimini farklı kılan, insanların endişeleri ve sorunlarıyla meşgul olmasıdır. Yerel çevre onun ilk ilham kaynağıdır. Modernlik ve modern şehrin kalabalığında kaybolma korkusuyla yerel mirasın pek çok unsurunu arar ve tiyatrosunda kullanır. Bu nedenle ülkeye ve BAE halkına olan bağlılığını ve sevgisini inkâr etmemiştir. Metinleri büyümlü gerçekçiliğin verileriyle uyumlu bir üslup içinde karakterlerin içlerine, destanlarına, törelerine ve yerel çevrelerine derinlemesine inmektedir. Onun halk hikâyelerini önemsemesi yalnızca toplumun değerlerini ve hayata dair olumlu düşüncelerini koruyabilecek, popüler hafızanın tozunu alan dramatik bir ele alma çerçevesinde toplumsal çatışma biçimlerini tasvir etmek içindir.⁷⁷¹

Eserleriyle toplumu özellikle de Arap toplumlarında kadınların haklarını alamamasından dolayı kadınları ve haklarını, insani sorunları gündeme getirerek savunmuştur.⁷⁷²

⁷⁶⁸ ‘Īsā, **Binā’ u’ş-şahşiyeti’ş-şa’biyye**, s.238.

⁷⁶⁹ el-Ḥavāce, **el-Mesraḥī Aḥmed Rāšid Sānī**, s.22.

⁷⁷⁰ ‘Īsā, **Binā’ u’ş-şahşiyeti’ş-şa’biyye**, s.238.

⁷⁷¹ **A.e.**, s.241.

⁷⁷² el-Mācid, **a.g.e.**, s.97.

3.3.Diğer Türler

3.3.1.Çocuk Edebiyatı

Tiyatro, şiir, gazetecilik, anlatı, medya ve radyo dahil olmak üzere çocuk edebiyatına odaklanan en önemli Körfez ülkelerinden biri olan⁷⁷³ BAE’de çocuk edebiyatı, dünya çapındaki ülkelerdeki çocuk edebiyatı gibi, yetişkin edebiyatının içerisinde ortaya çıkmıştır. 1971’de ülkenin kurulmasına, eğitimin yayılmasına ve ülkede kültürel, entelektüel ve edebî hareketin büyümesine kadar tam bağımsızlığını kazanamamıştır. Önceleri sözlü olarak nesilden nesle aktarılan bu edebiyat, “el-Ḥarûfe” (halk hikâyeleri, efsaneler) şeklinde adlandırılan bazı popüler hikâyelerin yanı sıra annelerin yatmadan önce çocuklarına okudukları şiirlerde temsil edilmekteydi. Anneanne veya anne, yatmadan önce çocuklarına dalgıçların hikâyelerini ve denizcilerin maceralarını eğlendirmek ve ruhlarına değer ve ahlak aşılamak amacıyla anlatırdı. Kısacası temel amacı eğitim aynı zamanda eğlenceydi.

Yazılı edebiyata gelince bazıları bunun başlangıcını, petrolden ve modern şehir yaşamından önce yaşamış tecrübeli bir kuşağın altmışlı yılların sonları ve yetmişli yıllarının başındaki hikâye yazma girişimlerine kadar dayandırmaktadır. Söz konusu edebiyata, halk kütüphanelerinin kurulmasına duyulan ilginin, çocuklara yönelik edebiyat oluşturma konusunda uzmanlaşmış dergilerin yayımlanmasının, günlük gazetelerin çocuk edebiyatına olan ilgisinin, bu konuya özel sayfalar ayrılmasının, eğitimin yaygınlaşmasının yanı sıra ülke halkı arasında kültürel farkındalığın artması, edebî faaliyetlerle kültür komiteleri oluşturan birçok spor kulübünün kurulması yardımcı olmuştur.⁷⁷⁴

Hikâye alanında Şeyḥa Mubârek en-Nāḥī hızlı adımlar atan ve bu yazını deneyen ilk kişi olmuştur. Ardından ‘Alī Muḥammed Rāşid’in hikâye çalışmaları seksenli yıllarda çocuklar için 10 hikâyeyi geçmeyecek şekilde ortaya çıkmış, ancak

⁷⁷³ (Çevrimiçi) Cemîl Ḥamdāwī, “Edebu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārati’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide”, <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/172968.html> , 09.11.2024.

⁷⁷⁴ (Çevrimiçi) Bedīa Ḥalīl el-Ḥāşimī, “Kışaşu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārati’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide (el-Meḍāmīn ve’r-ru’ā)”, <https://aljeelajadeed.in/childrens-stories-in-the-united-arab-emirates/> , 09.11.2024.

kısa sürede sekteye uğramıştır. Nitekim 1990'dan beri kısa hikâye yazmamıştır. Aynı yıl ise 'Abdurıdā es-Secvānī ve Esmā' ez-Zer'ūnī'nin kısa hikâyeleri ortaya çıkmıştır.⁷⁷⁵

Mısırlı yazar Maḥmūd Kāsim'ın "Mevsū'at kuttābi'l-etfāl fī'l-vaṭānī'l-'Arabī" kitabında BAE'de yazarlık, yaratıcılık ve rehberlik alanlarında çocuk edebiyatıyla ilgilenen yazarların sayısı 11'e ulaşmaktadır. Bu yazarlar ise: Buṣeyne Hıdır Mekkī, 'Abdullāh Sa'dūn, 'Abdullāh Sālīm el-Mezrū'ī, Esmā' ez-Zer'ūnī, İntişār es-Sā'dī, Kemāl el-'Atme, Maḥmūd 'Allām, Munā Ḥasen Muḥammed, 'İzzet Şabrih, Sācide Nāzlı, Rīmā Aḥmed el-Mālīk vd.⁷⁷⁶

BAE; neşidlere, kasidelere ve ulusal, vatansever, eğitsel, ahlaki, betimleyici ve çevresel şiirsel parçalara odaklanan akademik programlar ve eğitim kursları aracılığıyla çocuk şiirine önem vermektedir.⁷⁷⁷

Çocuklara yönelik hikâye, şiir, roman ve tiyatro gibi çeşitli türlerdeki kitaplarda yaratıcılık ve yeniliği birleştiren yazarların ortaya çıkmasına rağmen BAE'deki edebiyat sahnesi, çocuklara sunulanlar açısından hâlâ tam manasıyla gelişmemiştir. Edebî eserler açısından yetişkinlere sunulan edebiyatla karşılaştırıldığında BAE çocukları bir edebiyat krizi içerisindeledir.⁷⁷⁸

BAE'de çocuk edebiyatındaki anlatıların hikâye ve roman tarzında eserlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu hikâyeler pedagojik, eğitsel ve ahlaki boyutlarıyla öne çıkmakta, aynı zamanda halk hikâyesi, mitsel ve fantastik özellikleriyle de karakterize edilmektedir.

BAE okul tiyatrosu, eğitim tiyatrosu, çocuk tiyatrosu, kukla tiyatrosu ve sanatsal canlandırma tiyatrosu ile tanınmaktadır. Çocuk tiyatrosuyla ilgilenen en

⁷⁷⁵ Heysem Yahyā el-Ḥavāce, "Edebu't-tıfīl fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabīyeti'l-Mutteḥide (Heysem Yahyā el-Ḥavāce nemūzecen)", **Mecellet faşli'l-ḥiṭāb**, C.11, S.2, 2022, s.450-451.

⁷⁷⁶ Köşeli, **Arap Çocuk Edebiyatı**, s.459; Yusuf Köşeli, "Körfez Arap Ülkelerinde Çocuk Edebiyatının Doğuşu ve Gelişimi", **Nüşa**, S.34, 2012, s.127; (Çevrimiçi) Cemil Ḥamdāvi, "Edebu'l-etfāl fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabīyeti'l-Mutteḥide", <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/172968.html> , 09.11.2024.

⁷⁷⁷ A.y.

⁷⁷⁸ el-Ḥavāce, **Edebu't-tıfīl fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabīyeti'l-Mutteḥide**, s.450.

önemli isimler olarak karşımıza “Mesraḥ Leylā li’l-eṭfāl” grubunu kuran Muḥsin Muḥammed ve Su’ād Cevād çıkmaktadır. Bu grup 1982 yılında “el-Ehlī” kulübünde “Ene ve’l-‘ifrīt”, “eṭ-Ṭuyūr”, “er-Raḥme” gibi çocuk tiyatroları sergilemiştir. Öte yandan ulusal tiyatro “Ṭuyūru’ş-Şa’d” ve “el-Bi’ru’l-mehcūr” adlı tiyatroları Hūr Fekkān tiyatrosu ise “Mesraḥu’l-gābe” tiyatrosunu sergilemiştir. Ayrıca aynı yıl “Bevākīr” ve “Beytu’l-ḥayevānāt” tiyatrolarının sergilendiği bir çocuk tiyatrosu tesis edilmiştir.⁷⁷⁹

Tiyatro alanında Bāsime Yūnus, çocuklar için yazdığı “Cā’ize şelāse”, “Emel ve’d-dumā”, “Arḍu’l-‘acāib”, “Ene mubdi’ ene mevcūd” ve “Zıkrayāt ve aḥlām” adlı çocuk tiyatrolarıyla ön plana çıkmaktadır.

BAE’de, çocuk edebiyatı alanında uzmanlaşmış çok sayıda gazete ve dergi yayımlanmıştır. Ülkedeki en önemli tanınmış dergiler arasında haftalık çıkarılan “Mācid” dergisi yer almaktadır.⁷⁸⁰ İkinci bölümde bahsedildiği üzere, “Eṭfālū’l-yevm”, “el-Ezkiyā”, “el-Bī’i’ş-şaḡīr”, “Ḥālīd”, “Ruheyb”, “eş-Şurtiyyu’ş-şaḡīr”, “Şavtu’l-‘aṣāfir”, “Feteyāt”, “el-Fursān”, “Huleyyil”, “el-Emel”, “Medīnetu’l-baṭṭ”, “Mīkī”, “Mīnī” dergileri ve “Young Times” ile “Junior News” gibi İngilizce olarak yayımlanan çocuklara yönelik başka dergiler de bulunmaktadır. Çocuk dergileri, hikâyelerin geniş kitleye ulaşmasını sağladığı için yazarları teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır.⁷⁸¹

BAE; kuruluşundan bu yana kurumlar, kulüpler, çocuk merkezleri ve kültürel ve eğitsel araçlar aracılığıyla siyasi gazete ve dergiler gibi medya kuruluşlarına yatırım yaparak büyük ilerleme kaydetmiştir. Bu çerçevede ülke genelinde çocuklara yönelik radyo-televizyon programları ve festivaller olmak üzere pek çok kültürel etkinlik düzenlenmiştir.⁷⁸²

⁷⁷⁹ (Çevrimiçi) Cemīl Ḥamdāvī, “Edebu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide”, <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/172968.html> , 09.11.2024.

⁷⁸⁰ A.y.

⁷⁸¹ (Çevrimiçi) Bedīa Ḥalīl el-Ḥāşimī, “Kıṣaṣu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide (el-Medāmīn ve’r-ru’ā)”, <https://aljeelaljadeed.in/childrens-stories-in-the-united-arab-emirates/> , 09.11.2024.

⁷⁸² Kādriyye el-Beşerī; Semāḥ el-Ḥālīdī; Nārīmān Lehelüb, **Edebu’l-eṭfāl ve şekāfetuhum**, Amman, Dāru’l-Ḥalīc, 2011, s.313.

BAE’de hikâye yazımı bağlamında çocuk edebiyatı 1970’lerde başlamıştır. Kaynaklar 1981 yılında İbrâhîm eş-Şabbâğ’ın “Cezîratu’l-kenz” koleksiyonunu, 1985 yılında Muḥammed el-Ḥarbî’nin “eş-Şeyḥ ve’l-ḳarye” hikâyesini ve 1986-1987 yılları arasında ‘Alî Muḥammed Râşid’in “Mâcid” dergisinde yayımladığı hikâye koleksiyonlarını yazdığını göstermektedir. Bu tarihlerden günümüze dek çocuk edebiyatını geliştiren ve ilerlemesini ileriye taşıyan yazarlar ortaya çıkmaya devam etmektedir. Bu isimlerden bazıları ise: Hâle Ma’tûḳ, Rahaf el-Mubârek, ‘Abdurriḏâ es-Secvânî, Cuveyriye el-Ḥâce, Şafiyye el-Ḳâsimî, Laṭîfe en-Neccâr, Fâtıma el-Bureykî, Fâtıma el-Mezrû’î, Muḥammed b. Ceraş vd.⁷⁸³

BAE’de çocuklar için hikâye yazma deneyiminin başlangıç aşamasında olduğu söylenebilir. Nitekim, yalnızca birkaç yazar bu alanda hikâyeler kaleme almıştır. BAE’de çocuk hikâyeleri iki türde incelenebilir:

İlki, yetişkinler tarafından çocuklar için yazılmıştır. İkinci ise, gençlerin gençler için yazdıkları hikâyelerdir.

Yetişkin çocuk hikâye yazarları ve hikâyeleri şu şekildedir:

İbrâhîm eş-Şabbâğ: “Cezîratu’l-kenz” (1981)

Ḥasen ‘Abdurrahmân el-Merzûḳî: 1987 yılında ciltler halinde yayımlanan: “Umm Erḫîş ve ebnâ Bū ‘Abūd”, “Ummu’l-heyelân ve’l-emîr”, “Ummu’l-kerab ve’l-lîf”, “Bintu’n-nūḥaza ve’z-zaṭî”, “ed-Dîk ve sâhibu’l-ḳıtt”, “Tıflu’l-ḳader ve’l-baḥr”, “Ḥalûm ve’l-ḥâbiye” “‘Arûsu’l-baḥr”, “el-Muşarka”, “Umm Duveys ve’l-bedevî ve ḳışaş uḫrâ”,⁷⁸⁴ “Ḥikâyât mine’l-İmârât” (2006)⁷⁸⁵

Muḥammed Ḥasen el-Ḥarbî: “eş-Şeyḥ ve’l-ḳarye” (1985)

‘Alî Muḥammed Râşid: “Mâcid” dergisinde yayımlanan “Ḥikâyet Şâlih el-Kenderî” (1986), “ve Cā’et leyletu’l-‘îd” (1986), “Ḥulm lem yetehaḳḳaḳ” (1986), “et-Ṭarîḳu’s-şahîḥ” (1986), “et-Ṭantal” (1987), “Mes’ûd ve’t-tâciru’l-mâkir” (1987), “el-Bi’ru’l-mehcûr” (1987) ve “Vâḥa fî ḥaṭar” (1987).

⁷⁸³ Heysem Yahyâ el-Ḥavâce, “Kuttâbu’l-eṭfâl fi’l-İmârât:et-tecribe ve’l-âfâḳ”, **Mecelletu’t-ṭufûle ve’t-tenmiye**, 2018, S.32, s.133.

⁷⁸⁴ Râşid, **el-Ḳıssa ve’r-rivâye**, s.127-128.

⁷⁸⁵ (Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/paths/books/2007-02-19-1.759184> , 10.01.2025.

Esmā' ez-Zer'ūnī: "Aḥmed ve's-semeke" (1992), "el-'Uşfūra ve'l-vaṭan" (1994), "Ġābetu's-sa'āde" (1996), "Kıssa ve eş'ār li-eḥibbetina's-sığār" (Aḥmed el-Ḥamādī ile birlikte) (1997), "Kıssa selāme" (2000), "Kıssa ḥakīme" (2004), "Kıssa Merzūk ve Muzne"

'Abdul'azīz 'Abdurrahmān el-Muslim: "Ḥarārīf" (2007)

Cuveyriye 'Abdurrahmān el-Ḥāce: "Āşiku'l-baḥr" (1998)

'Ā'īşe 'Abdullāh Muḥammed: "ez-Zehrātu'l-enāniyye" (1999) ve "eş-Şayyād ve's-semeketu's-şagīra" (2006)

'Abdurriḍā es-Secvānī: "el-Beytu'l-'azīm" (2001), "el-Fellāḥu'l-ḥayr" (2001) ve "el-Ḥattāb ve ḥayevānātu'l-ḡābe" (2001)

Emīne Muḥammed ez-Ze'ābī: "Muzekkirātu 'Abdillāh" (2006)

Selmā el-Ketbī: "Min vaḥyi't-tufūle" (2008)

Ḥulūd el-Hāşimī: "Naşā'ih semeke li-ebnā'ihā" (2008)

Meryem Ḥācī: "Kıssatī me'a'l-i'ākā" ve "Ene ve'l-internet" (2008)

Sāre el-Bureykī ve Fāṭima el-Merzūkī: "Alī yete'ellem min esnānih" (2008)

Meryem el-'Avaḍī: "Neclā' ve Ramaḍān" (2008)

Nucūd Mu'āḍḍad eş-Şāmisī: "el-Ḥattāb ve ebnā'uh"⁷⁸⁶

Şârika'daki Aile İşleri Yüksek Konseyi (Çocuk ve Kız Merkezleri) genç yazarların desteklenmesine katkıda bulunmuş ve çocukları çocuklar için yazmaya teşvik eden yeni ve yenilikçi bir yöntem başlatarak henüz 15 yaşına gelmemiş genç erkek ve kadın yazarların birçok öyküsünü yayımlamıştır. Söz konusu yazarlar ve hikâyeleri ise şu şekildedir:

Şeyḥa 'Atīk: "ed-Durūbu's-şā'ike" ve "el-Feraḥu'l-muḥabbe" (2007)

Mūza Ḥamīs: "et-Tevbe"

'Alyā' Huveydin: "Mine'l-kā'id"

Kulşum Seyf eṭ-Tuneycī: "Kıssa şehīd"

Hācer Yūsuf Aḥmed: "eṭ-Ṭāhirātu'lletī raḥalet" ve "Eyyuha'l-baḥr"

Dalyā Fayşal Enver: "et-Taḍḥiye"

⁷⁸⁶ Rāşid, el-Kıssa ve'r-rivāye, s.128-133.

Selâme Muhammed eṭ-Ṭuneycî: “eş-Şâhira me‘a’l-kamer” (2007)
Şeyḥa Sâlim eṭ-Ṭuneycî: “Dem‘at nedem” (2007)
Sumeyye Sâlim en-Nâ‘ûr: “Kıṣṣatu’l-cedde” (2007)
Tehânî Sa‘îd el-Mezrû‘î: “el-İbtisâmetu’l-muḏî‘e” (2007)
‘Alyâ’ ‘Abdullâh ez-Ze‘âbî: “en-Nesru’l-mağrûr” (2007)
Rîm Râşid eṭ-Ṭuneycî: “Semîr sâriḳu’l-emîr” (2007)
Meyṣâ’ Muhammed ‘Abdullâh: “Mir‘ātu’s-şadâka” (2007)
Meyṣâ’ Aḥmed ‘Alî: “Tekâlîdu’l-ğâbe” (2007)
‘Â’işe Câsim el-Midfa’: “Vaṭanî fî ḳalbî” (2008)
Muḥammed Aḥmed el-Mezrû‘î: “Aḥmedu’l-kesûl” (2008)
‘Abdullâh Sâlim el-Meftûl: “eş-Şıdk mine’l-îmân” (2008)
Sâre Fayşal ez-Zer‘ûnî: “Muğâmerātu Leylâ” (2008)
Munâ ‘Abdul‘azîz Bû el-Ḥamâm: “el-Eyyâmu’s-şa‘be (2008)
Beşâ’ir Muḥammed el-Cerrâḥ: “Setezıll şadîḳî” (2008)
‘Ali Ḥasen el-Ḥüsenî: “ve ‘Âdeti’t-tuyûr tuğannî” (2008)
Nevf İbrâhîm Râşid: “Leylâ fî medîneti’l-ḥalvâ” (2008)⁷⁸⁷

BAE’deki hikâye yazarları özellikle çocukluk çağının; değerler ile ahlakı aşlamak ve bilişsellik ile eğitselliği oluşturmak için uygun bir dönem olmasından dolayı çocuklara sundukları içeriğe dikkat etmişlerdir. BAE’deki çocuk hikâye yazarlarının çocukların dünyasına, entelektüel, bilişsel ve dilsel düzeylerine uygun sanatsal bir şekilde formüle ettikleri en önemli içerikler şunlardır:

Millî ve Tarihî İçerik: Yazarlar, çocuklara sundukları hikâyelerde toprağa ve vatana aidiyeti artırmak, çocuğu tarihine ve geçmişine bağlamak, liderleriyle ve ülkesinin kurucuları ile gurur duyabilmesini sağlamak için millî ve tarihî içeriklere yer vermişlerdir. Bu içeriklerin en öne çıkanları arasında millî gün kutlamaları yer almaktadır. Bazı hikâyeler, bu kutlamalarla, çocuğun aidiyeti ile millî kimliğini güçlendirmeyi temel amaç edinmiştir. Vatana olan sevgiyi ve ona ve liderlerine olan bağlılığı ifade etmenin bir aracı olarak görmüşlerdir. BAE tarihinin en önemli olayını

⁷⁸⁷ A.e., s.133-136.

hatırlatarak çocukların kalplerinde gurur uyandıran, onlara kurucu liderlerin çabalarını hatırlatan hikâyelerden biri yazar Şālīḥa Ġābiş’in “Bābā Zāyid” hikâyesidir. Hikâyede Şeyḥ Zāyid b. Sulṭan Āl Nehyān’ın biyografisi anlatılmaktadır. Hikâye, Şeyḥ Zāyid’in çocukluğu ve yetiştirme tarzının, büyüdüğü ortamın, yaptığı hobilerin ve tüm bunların, halkı için her zaman en iyiyi başarmayı amaçlayan kişiliğine yansımalarının basitleştirilmiş bir anlatımıyla başlamaktadır.

Birliğin hikâyesini, çocuğun erken dönem bilişsel düzeyine uygun, basitleştirilmiş bir tarih anlatımıyla anlatan en güzel çocuk hikâyelerinden biri, Şeyḥ Muḥammed Rāşid’in yazdığı “el-Ḳā’idān el-baṭālān” hikâyesidir.

Dinî İçerik: Anlatı bağlamları ve olaylar aracılığıyla dinî içeriğe odaklanan hikâyeler arasında yazar ‘Alī el-Ḥamādī’nin okumayı öğretme hedefinin yanı sıra, çocuklara İslam dininin esaslarını, yüce ahlakı ve eğitim değerlerini, özgün sosyal gelenek ve göreneklere öğretmek gibi başka hedeflere de ulaşmayı amaçlayan kısa hikâye koleksiyonu yer almaktadır.

Kültürel İçerik: Hikâyelerde kültürel içeriğin kullanımı iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi: Yerel halk hikâyesinin çocuklara uygun şekilde yeniden şekillendirilmesidir. Buna örnek olarak tarih ve kültür alanında BAE araştırmacısı olan Dr. ‘Abdul‘azīz el-Musellem’in bazı halk hikâyelerini çocuklara uygun bir şekilde yeniden şekillendirmesi gösterilebilir. Ayrıca halk hikâyelerini toplayıp çocuklara uygun bir şekilde sunmaya odaklanan başka seçkin çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, Şârīka Kültür Enstitüsü tarafından 2019 yılında yayımlanan BAE kültüründen ilham alan hikâyelerden oluşan “Ḥırīrīfe Micīrīfe” adlı kitaptır. Kitapta BAE mirasından 15 halk hikâyesi yer almaktadır. 10 kadın BAE yazarının çocuğun bilişsel düzeyine, hayal gücüne ve diline uygun olması için hikâyelerin içerik ve sanatsal düzeylerde yeniden şekillendirilmesine katkıda bulunduğu kolektif bir çalışmadır.

İkincisi: Günümüz çocuğunu ana vatanının kültürüne ve tarihine bağlı kılmak ve kendisine sunulan edebiyat aracılığıyla millî kimliğini güçlendirmek amacıyla halk kültüründen alınan sembolleri kullanmak. Bunun örneği, Buşrā ‘Abdullāh’ın “Bi-

hacmi'l-hubb ev a'zam" adlı hikâyesinde görülmektedir. Hikâyede yöresel yemek çeşitlerinden bahsedilmektedir. Amerikalı kız Helen, BAE'den arkadaşı 'Afrā'yı evinde ziyaret eder ve 'Afrā' ona çeşitli uluslararası yemekler hazırlar. Ancak Helen bu ziyaret sırasında BAE kıyafetleri giyen yaşlı kadını görünce şaşırır. 'Afrā'nın büyükannesi olduğunu öğrenince ise arkadaşından onunla oturmasını ister. Büyükanne Helen'e sākū, Ḥabīša, Umân tatlıları ve Arap kahvesi gibi çeşitli yöresel yiyecekler ikram eder. Ülkelerin kültürünü, geleneklerini ve tarihlerini öğrenmeyi seven Helen gördükleri karşısında çok şaşırır.

Ahlaki ve Eğitici içerik: BAE yazarları tarafından yazılan hikâyelerin çoğu, hikâyenin eğitici ve ahlaki yönünü ihmal etmemiştir. Bu, onların genel olarak çocuk edebiyatının amaçlarına ilişkin, özel olarak ise çocuk hikâyelerinin önemine ve değerlerin ve ahlakın aşılmasındaki eğitici rollerine ilişkin farkındalıklarını yansıtmaktadır. Ebeveynlere itaat, yaşlılara saygı, doğruluğa ve dürüstlüğe teşvik etme gibi ahlaki değerler çeşitli türleri, içerikleri ve hedefleri olan hikâyelere dağılmıştır.

Yazar Laṭīfe en-Neccār "ve 'Ādet ilā Hayfā' es-sa'āde" adlı hikâyesinde dürüstlüğü, hikâyenin kahramanı Hayfā' için bir mutluluk kaynağı ve okul ödevlerini yapmamasından kaynaklanan kaygıdan ve korkudan kurtulma nedeni olarak tasvir etmektedir.

Selmā el-Ketbī, birbirlerini seven, her konuda iş birliği yapan, sürekli birlikte vakit geçiren üç arkadaş Sālim, Ṭarīḫ ve Ḥasen'i anlattığı "Te'āvunu'l-eşdikā" adlı hikâyesinde arkadaşlar arasındaki yardımlaşmanın önemine odaklanmaktadır.

İnsani İçerik: Nādiye en-Neccār, "Ene muhtelif" hikâyesinde, öz saygının değerini ve -kişinin doğuştan gelen bedensel engelinden kaynaklanan bir farklılık olsa bile- başkalarının farklılıklarını kabul edip onlara uyum sağlamayı aşılamaya çalışmaktadır. Hikâyenin kahramanı, ailesi ve arkadaşlarıyla birlikte kuzeydeki uzak bir ülkede yaşayan bir flamingo olan "Fentīr"dir. Her şeyiyle kardeşlerine benzemektedir. Ancak tek farkı bacaklarından biri uzun, diğerinin kısa olmasıdır. Daima fiziksel engelini sorgular, bundan utanır ve kendisini arkadaşlarıyla karşılaştırır. Hikâyenin sonunda, arkadaşlarının bilmediği bir dans türünü öğrenme

konusundaki yeni yeteneğini keşfettiğinde, farklılığın bir kusur olmadığını, bunu benzersiz bir şekilde farklı olmak için kullanabileceğini fark eder.

Aynı yazar, “Eşvātu’l-‘ālem” başlıklı başka bir hikâyesinde de farklı bir insani içerikli konuyu seçmektedir. Hikâye, doğduğundan beri duymayan özel ihtiyaçları olan bir kız çocuğunun günlük olaylar aracılığıyla sesleri kendi yöntemiyle keşfetmesini anlatmaktadır. Kız, sürekli etrafındaki seslerin doğasını merak eder. Kendisiyle sohbet edip güzel duygu ile hislerini kendisine aktarmak için “işaret dili” öğrenen ve çevresindeki sesleri keşfetmesine yardımcı olan aile fertlerinden destek alır.

Bilimsel ve Eğitici İçerik: Bilimsel bilgileri basit ve eğlenceli bir şekilde olaylar ile bütünleştiren ilginç hikâyelerden biri Bedriyye eş-Şāmisī’nin “el-Mā’ yebhaş ‘an levn” hikâyesidir. Hikâye, suyun gerçek rengini bulmaya çalışan yağmur damlalarının muhteşem yolculuğunu anlatmaktadır. Hikâye, çocuğa doğadaki renklerle ve ağaç yaprakları, dağlar, kayalar, volkanik lavlar ve gökyüzü gibi doğanın bazı renklerini nasıl elde ettiğiyle ilgili zengin bilgiler sağlar. Ayrıca yazar doğadaki su döngüsü hakkında da bilgi vermek ister. Suyun hallerinin adlarını BAE lehçesi ile ekleyerek hikâyesine yerel bir dokunuş da katar. Bu isimlerin anlamlarını ise hikâyenin sonundaki sözlük ekinde açıklar.

‘Ā’ işe ‘Abdullāh ‘ise “Bintu’l-maṭar” adlı hikâyesiyle, BAE kültüründen ilham alan yerel bir tada sahip bilimsel bir içerik sunmaktadır. Hikâyenin kahramanı, yağmuru çok seven “Mīra” adında bir BAE kızıdır, bu yüzden öğretmenini ona “Bintu’l-maṭar” (yağmurun kızı) adını vermiştir. Mīra okuldan mutlu ve heyecanlı döndükten sonra bunu babasına anlatır. Babası ona BAE kültüründeki bu ismin gerçek anlamını açıklar. Bunun, eskiden BAE halkının Körfez bölgesinde mevsimsel yağmurlardan (eylül ve ekim aylarında yağın yağmur) sonra ortaya çıkan küçük bir böceğe verdiği isim olduğunu anlatır. Bu ilk bilgi Mīra’nın bilimsel merakını uyandırır ve bu böceği görüp onun hakkında daha fazla bilgi edinmek ister. Bunun üzerine yağmur kızını aramak için vahşi doğaya bir aile gezisine çıkarlar. Eğlenceli ve faydalı geçen bir gezi

sonrasında Mīra arkadaşlarına ve öğretmenlerine gerçek “Bintu’l-maṭar” hakkında birçok bilgi verir.⁷⁸⁸

BAE’de çocuklara yönelik yayımlanan romanlara bakıldığında iki roman yayımlandığı görülmektedir. Bunlardan ilki, yazar ‘Alī Muḥammed Rāšid’in yazdığı “Riḥle ilā ‘ālem mechūl” adlı romandır. 66 sayfadan oluşan roman 1995 yılında “Mācid” dergisi tarafından yayımlanmıştır. Romanın olayları, petrolden önceki yıllarda, halkın esas mesleğinin dalış ve inci aramak olduğu dönemde geçmektedir. Romanın kahramanı, Ḥamdān adında babasıyla birlikte dalışa giden bir çocuktur. Başına heyecan verici olaylar ve sürprizler gelir.⁷⁸⁹

İkincisi ise ‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān’ın yazdığı “‘Abbūd tāciru’l-ferīc” adlı romandır. 2007 yılında “Beytu’l-etfāl li’n-neşr” tarafından 160 sayfa olarak yayımlanmıştır.⁷⁹⁰ Roman; XX. yüzyılın ilk yarısında BAE’deki yaşamı, meslekleri, adet ile gelenekleri, bina tarzlarını ve tatilleri, maddi ile manevi mirasla ilgili diğer yönler de dahil olmak üzere ele almaktadır.⁷⁹¹ Romanda ‘Abdullāh’ın yanında çalışan aşçı Suveylim’in oğlu ‘Abbūd’un hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâye petrol öncesi dönemde geçmektedir. Nitekim gemiler Irak, Hindistan ve Afrika’ya gitmektedir. Roman, yerel lehçenin diyalogda kullanılmasıyla ön plana çıkmaktadır.⁷⁹²

⁷⁸⁸ (Çevrimiçi) Bedīa Ḥalīl el-Hāšimī, “Kıssaşu’l-etfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabīyyeti’l-Muttehide (el-Medāmīn ve’r-ru’ā)”, <https://aljeelaljadeed.in/childrens-stories-in-the-united-arab-emirates/>, 09.11.2024.

⁷⁸⁹ Rāšid, **el-Kıssa ve’r-rivāye**, s.137.

⁷⁹⁰ **A.y.**

⁷⁹¹ (Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/16136>, 27.10.2024.

⁷⁹² Rāšid, **el-Kıssa ve’r-rivāye**, s.137.

SONUÇ

“Birleşik Arap Emirlikleri’nde Edebî Çevre” başlıklı çalışmada bağımsızlığına en geç kavuşmuş Körfez ülkelerden biri olan (2 Aralık 1971) BAE’nin edebî ve kültürel çevresi ele alınmak suretiyle şiirin, hikâyenin, romanın ve tiyatronun ne zaman ve nasıl ortaya çıkıp gelişim gösterdiği, bu türlerde belli başlı temsilcilerin kimler olduğu ve bu temsilcilerin hangi temaları ele aldıkları sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda şu cevaplara ulaşılmıştır:

Siyasi durumlardan dolayı Körfez Arap ülkelerinde şiir, hikâye, roman ve tiyatro gibi edebî sanat türleri Mısır, Suriye, Irak, Lübnan ve Filistin gibi diğer Arap ülkelerine göre daha geç bir dönemde ortaya çıkmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın ilk yarısı arasındaki dönemde kabile toplumunun doğası, şiirin yayılıp şairlerin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Fasîh Emirlik şiiri, erken dönemde ortaya çıkmış olmasına rağmen, araştırmacıların erişimine kapalı olmasından dolayı, başta yazarların ve anlatıcıların vefatı, matbaa döneminin yeni olması ve belki de o dönemde yokluğu, bu mirasın korunmasına yönelik etkili bir aracın bulunmaması gibi birçok sebepten daha geç bir dönemde ortaya çıkmış gibi düşünülmektedir. Nitekim, elle yazılan şiirlerin kopyalandığı materyaller bazı sebeplerden dolayı kaybolup zarar görmüştür. Emirlikler’de şiirin başlangıcı, Mubârek el-‘Aķîlî, Sâlim el-‘Uveys, Aķmed el-Menâ‘î, Mubârek en-Nâķî, Muķammed Nûr Seyf, Aķmed b. Selîm ve Ħalfân b. Muķbiķ gibi bir dizi öncü şairin ortaya çıktığı yaklaşık 1920’li yıllar olarak kabul edilmektedir. Petrolün ortaya çıkışı ve akabinde ekonomik, politik ve sosyal koşulların belirgin bir şekilde değişmesi şiirin yeni bir aşamaya geçmesine neden olmuştur.

Nabaķî, fasîh, mensur ve serbest türlerde şiir kaleme alan şairlerin; gazel, aķıt ve medih gibi temalardan yararlanıp şiirlerinde genel olarak İslam, Arapçılık ve vatanseverlik gibi dinî ve siyasi içeriklere yer verdikleri tespit edilmiştir.

BAE’de ilk kısa hikâye Şeyha Mubârek en-Nâhî’nin “er-Raḥîl” adlı hikâyesidir. Sonrasında en-Nâhî’yi ‘Abdullāh Şaḫr, Meryem Cum’a Ferec gibi yazarlar takip etmiş ve bu alanda birçok yazar eser vermiştir. Yaşadıkları toplumun etkisinde kalan yazarlar, hikâyelerinde gurbetçi yabancı işçiler, yabancı kadınlarla evlilik, denize özlem, boşluk duygusu, sapkın davranışlar, aile ilişkilerinin çatırdaması, materyalizm ve deniz hayatından petrol hayatına geçiş gibi konuları ele almışlardır. Toplumsal gerçekçilik, analitik, romantizm, realizm, sembolizm ve egzistansiyalizm (varoluşçuluk) gibi akımlardan yararlanmışlardır.

BAE’de ilk roman, Rāşid ‘Abdullāh’ın “Şāhinde” adlı romanıdır. 1971 yılında yayımlanan roman aynı zamanda BAE’deki ilk tarihî roman olma özelliğini de taşımaktadır. Ekonomik gelişme ve şehirlerin büyümesi romanı zenginleştiren ana faktörlerden olmuş, sorunlarını temsil etmesi hasebiyle romana duyulan ihtiyaç artmıştır.

Kaleme alınan romanlarda genel olarak kadın; kadınların zorla ve erken yaşlarda evlendirilmesi, cinsiyet eşitsizliği; kadının ikinci plana atılması, baskı ve zorluklar karşısında kadının mücadelesi, cinayet, aşk, ihanet, göç, gurbet ve vatana dönüş temaları ele alınmış, bu suretle bazı toplumsal sorunlar gündeme getirilerek bu sorunlar için çözüm arayışına girildiği görülmüştür.

BAE’nin kuruluşu ile petrolün keşfinden önceki dönem, yaşam biçimleri ve coğrafi koşullar bazı romanlarda kendini göstermiştir. Mekân olarak ise çöl, deniz ve sahil gibi yerler tercih edilmiştir.

İlk dönemlerde inci avcılığı dalışları, çöldeki göçebe yaşam, deniz yaşamı gibi konular ele alınmış milenyum çağının girmesiyle romanların çoğunun, sosyal ilişkiler; aile içindeki baba-oğul ve karı-koca ilişkileri gibi unsurlara odaklandığı belirlenmiştir.

Tiyatro, milliyetçi ve vatansever ile toplumsal eleştiri çizgisinde ilerlemiştir. Nitekim metinler Arap dünyasının işgalini ve Batı hâkimiyetini kınamış ve işgalciye karşı Arap duygularını alevlendirmeye çalışmış ve günlük toplumsal yaşamın sorunlarını konu edinmiştir.

Bütün bunlardan nüfusunun çoğunluğunu yabancıların oluşturmasına karşın BAE’de Arap edebiyatına katkı sağlayacak birçok eser verilip edebî anlamda ilerleme kaydedildiği sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde yeterince kaynağın bulunmadığı BAE’nin kùltürü ve edebiyatı hakkında genel fikir sahibi olunması hedefiyle bilgi verilmeye gayret edilen bu çalışmamızın alandaki başka akademik çalışmalara da katkı sağlaması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

‘Abdulcebūrī, Ğannām
Muḥammed Hıḍar:

“Mesraḥu’d-Duktūr Sultān b.
Muḥammed el-Ḳāsimī: dirāse naḳdiyye”,
Cāmi‘at Tikrīt Doktora Tezi, Irak,
2009.

‘Abdulḥamīd, Şalāḥ Muḥammed:

el-İmārāt beyne’t-tārīḥ ve’l-cuġrāfyā,
el-Cīze, Aṭlas li’n-neşr ve’l-intāci’l-
i’lāmī, 2014.

‘Abdulḳādir, ‘Abdulilāḥ:

“el-Bu‘du’l-āḥar tavşīfāt ‘āmme ḥavle
şekāfeti’l-İmārāt”, **el-Ādāb**, 1998, s.67-
72.

‘Abdullāḥ, ‘Abdulḥālīḳ:

el-Ḥareketu’s-şekāfiyye fi’l-İmārāt,
Abu Dabi, el-Mucemma‘u’s-şekāfī,
2000.

‘Abdumelik, Bedr:

**eż-Zevāhiru’l-ictimā’iyye fi’l-ḳışşati’l-
İmārātiyye**, Dāru’l-kunūzi’l-edebiyye,
1995.

‘Abdusselām, el-Fātīḥ ‘Abdullāḥ;
el-Meysirī İḥsān ‘Abdullāḥ Muḥammed:

“Taṭvīru’t-ta’līm ve muḥracātuh fī
Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-
Mutteḥide beyne mutetallebāti’l-vāḳi‘ ve
taḥaddiyāti’l-mustaḳbel”, **el-
Mecelletu’d-duveliyye li’d-dirāsāti’t-**

terbeviyye ve'n-nefsiyye, S.3, 2018, s.10-26.

el-‘Accāvī, Maḥmūd Aḥmed:

“Taṭavvuru’t-ta’līm fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide 1905-1971”, **Mecellet dirāsāti’l-Ḥalīc ve’l-Cezīreti’l-‘Arabiyye**, 1986, C.12, S.45, s.117-134.

el-Aḥmedī, Fu’ād b. Lāfī b. Musfīr:

“Nizāmu’t-ta’līm fī Finlendā ve’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide dirāse muḵarene taḥlīliyye”, **el-Mecelletu’l-‘ilmiyye li-Kulliyyeti’t-terbiye**, S.8, C.34, Ağustos, 2018, s.15.

Alamerı, Mubarak Slayem

Darbouh Slayem:

“Bir Güvenlik Sorunu Bağlamında Polis Yolsuzlukları ve Yolsuzlukların Önlenmesi: Birleşik Arap Emirlikleri Örneği”, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2018.

‘Alī, Cemāl ‘İzzet Ebū:

“Devru’ş-şuhufi’l-İmārātiyyeti’l-yevmiyyeti’n-nātiḵa bi’l-luḡati’l-İncilīziyye fī tenmiyyeti’l-muctema’i’l-maḥallī”, **Cāmi’atu’ş-Şarkı’l-Evsat Yüksek Lisans Tezi**, 2012.

Ali, Alia Abdulhameed vd.:

“The Development of Education in the UAE”, **Presented to Abu Dhabi**

University-Abu Dhabi in Partial Fulfillment of the Requirements for Education in the UAE, 2018.

Alibaş, Hümeýra:

“Birleşik Arap Emirlikleri’nde Modern Kısa Öykünün Doğuşu ve Gelişimi”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2022.

Altuntek, N. Serpil:

“İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.10, S.1, Temmuz 1993, s.191-204.

Alyasi, Zainab:

“et-Teyyārātu’ş-şī’riyyetu’l-İmārātiyye”, **Şarkiyat Mecmuası-Journal of Oriental Studies**, 37, (2020), s.109-125.

‘Āmir, Fethī Huseyn:

Tārīhu’ş-şahāfeti’l-‘Arabiyye, el-Kāhire, el-‘Arabī li’n-neşr ve’t-tevzī’, 2014.

el-‘Āmirī, Şālih Ahmed Sālim Huveymil:

“et-Tağtiyetu’ş-şahāfiyye li-kaḍiyyeti’l-‘amāleti’l-vāfide fī şahāfeti’l-İmārāt - dirāse taḥlīliyye”, **Cāmi‘atu’ş-Şarkı’l-Evsaf li-dirāsāti’l-‘ulyā Kulliyyetu’l-‘ulūmi’l-insāniyye Yüksek Lisans Tezi**, Amman, 2008.

Bakır Dayı, Rumeysa:

“Birleşik Arap Emirliği Hikâyeciliğinde Kadın Yazarlar”, **Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)**, C.6, S.2, 2023, s.311-330.

Baṭṭāhir, İbn ‘İsā; Sa‘d, Nūra ‘Atīc Bilāl:

“Cemāliyyātu’l-isti‘āre fī şī‘r Şihāb Ğānim: Dīvān mi’e kaşīde ve kaşīde un-mūzecen” **Mecellet Kulliyyeti’l-luġati’l-‘Arabiyye bi’l-Manşūra, Cāmi‘atu’l-Ezher Kulliyyetu’l-luġati’l-‘Arabiyye bi’l-Manşūra**, 2016, C.1, S.35, s.393-428.

Baṭṭāhir, İbn ‘İsā:

“et-Tenāşş ve intācu’d-delāle: kırā’a fī şī‘r Şihāb Ğānim”, **Mecelletu’l-ādāb**, Haziran, 2019, S.129, s.25-56.

Berkes, Niyazi:

Türkiye’de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Berrāde, Muḥammed:

“el-Vāḳi‘u’l-ḥām ve taḥyīliyyetu’n-naşşı’l-kışaşī”, **el-Ādāb**, Eylöl, 1989, C.37, s.17-24.

el-Beşerī, Ḳadriyye; el-Ḥālidi,
Semāh; Lehelüb, Nārīmān:

Edebu’l-eṭfāl ve şekāfetuhum, Amman, Dāru’l-Ḥalīc, 2011.

el-Bīl, Fāris Tevfīk:

er-Rivāyetu’l-Ḥalīciyye kırā’a fī’l-ensākı’s-sekāfiyye, Amman-Ürdün, Şeriket dāri’l-akādīmiyyūn li’n-neşr ve’t-tevzī’, 2015, s.38.

- Bilge, Mustafa L.: “Acmân”, **DİA**, C.I, İstanbul, 1988, s.328-329.
- Bilge, Mustafa L.: “Birleşik Arap Emirlikleri”, **DİA**, C.VI, İstanbul, 1992, s.200-203.
- Bilge, Mustafa L.: “Dübey”, **DİA**, C.X, İstanbul, 1994, s.12-13.
- Bilge, Mustafa L.: “Ebûzabî”, **DİA**, C.X, İstanbul, 1994, s.281-283.
- Bilge, Mustafa L.: “Füceyre”, **DİA**, C.XIII, İstanbul, 1996, s.246- 247.
- Bilge, Mustafa L.: “Re’sülhayme”, **DİA**, C.XXXV, İstanbul, 2008, s.6-7.
- Bilge, Mustafa L.: “Şârîka”, **DİA**, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s.351-352.
- Bilge, Mustafa L.: “Ümmülkayveyn”, **DİA**, C.XLII, İstanbul, 2012, s.335-336.
- : “Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili”
**T.C. Ticaret Bakanlığı Dış
Temsilcilikler ve Uluslararası
Etkinlikler Genel Müdürlüğü**, 2021,
s.1-19.

el-Budūr, Bilāl:

Mevsū‘at şu‘arā’i’l-İmārāt, Dubai, Lūtus li’l-i‘lān, 2013.

Buflāka, Muḥammed Seyful’islām:

“el-Bu‘du’l-İslāmī ve’l-aḥlākī fī şī‘r Seyf el-Merrī”, **el-Edebu’l-İslāmī**, C.28, S.109, 2011, s.12-23.

Buflāka, Muḥammed Seyful’islām:

“Cemāliyyātu’l-luġati’ş-şī‘riyye ve ḥaşāişuhā fī’l-ḥitābi’ş-şī‘riyyi’l-İmārātiyyi’l-ḥadīş -Dīvān “el-‘Anākīd” li-Seyf el-Merrī enmūzecen”, **Mecelletu’l-ādāb ve’l-luġāt**, S.10, 2019, s.144-175.

Buflāka, Muḥammed Seyful’islām:

“Ḥaşāişu’l-luġati’ş-şī‘riyye fī dīvān “el-Eġārīd” li-Seyf Muḥammed el-Merrī”, **Mecelletu’l-luġati’l-vazīfiyye**, C.6, S.2, 2019, s.76-89.

Būşu‘ayr, er-Reşīd:

Edebu’l-Ḥalīci’l-‘Arabiyyi’l-ḥadīş ve’l-mu‘āşır, Dubai, Dāru’l-‘ālemi’l-‘Arabī li’n-neşr ve’t-tevzī‘, 2011.

Būşu‘ayr, er-Reşīd Beşīr:

“es-Suḥriyye ve esālībuhā fī kışaş Muḥammed el-Murr”, **el-Mecelletu’l-‘Arabiyye li’l-‘ulūmi’l-insāniyye**, C.16, S.62, s.28-55.

Can, Ahmet Hamdi:

Birleşik Arap Emirlikleri’nde Roman ez-Zıllu’l-Ebyad Örneği (Tam Metin Çevirisi), Ankara, Fenomen Yayıncılık, 2022.

Çelebi, Füsün:

“Suudi Arabistan ve BAE’nin Enerji Gelirlerinin Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Stratejilerine Etkisi”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul, 2011.

el-Ceş‘amī, Aḥmed Yūnus Zuveyd:

“Şafaḥāt mine’t-ta‘līm fī İmārati’ş-Şāriḳa (1900-1971)”, **Mecellet ādābi’l-Başra**, S.47, 2008, s.157-176.

Dağoğlu, Cemile:

“Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin Türk Turizmindeki Yeri”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ülkeleri Araştırma Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2005.

Ebū Şu‘ayr, er-Reşīd:

Medḥal ile’l-kıṣṣati’l-kaşīrati’l-İmārātiyye, Şārika, İttihād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt, 1998.

Ebu Eid, Emad:

“Mu’eşşirāt edā’ mektebāt Dubeyi’l-‘āmme beyne’l-kıyāsi’l-mu’essisi ve’l-me‘āyīri’l-miheniyye”, **el-Mu’temeru’r-rābi‘ ‘aşer li-cem‘iyyeti’l-mektebāti’l-muteḥaşşış**, Doha/Katar, 2008, s.1-16.

Enīs, İbrāhīm, vd.:

el-Mu‘cemu’l-vasīf, Mektebetu’ş-şurūk, 4.Baskı, C.I, 2004.

Eşvābullāh, ‘Urūbe Cebbār:

“et-Temşīlu’s-serdī li’l-āḥar fi’r-rivāyeti’l-Ḥalīciyye dirāse fī rivayāt muntekāt (1990-2015)”, **Cāmi‘atu’l-Başra, Kulliyyetu’l-ādāb Doktora Tezi**, 2019.

el-Fārisī, Muḥammed ‘Abdullāh:

“es-Silmu’t-ta’līmī fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide”, **Nedvet tevḥīdi’s-silmi’t-ta’līmī fī bilādi’l-‘Arabiyye ‘alā ḡav’i’s-tirāticiyye taṭvīri’t-terbiyyeti’l-‘Arabiyye**, 1981, s.88-89.

Fāyize, Būḥalef:

“et-Terceme fi’l-Cezā’ir: el-vāki‘ ve’t-taḥaddiyyāt”, **Cāmi‘at Vehrān Doktora Tezi**, Cezayir, 2015-2016.

el-Fayşal, Semer Rūḥī:

er-Rivāyetu’n-neseviyyetu’l-İmārātiyye, Abu Dabi, Vizāretu’s-şekāfe ve tenmiyyeti’l-ma‘rife, 2016.

Ghanem, Shihab M:

“Poetry in the UAE”, **United Arab Emirates: A New Perspective**, s.305-311.

Gökgöz, Turgay:

“Bağımsızlık sonrası Cezayir’de Edebi ve Kültürel Çevre (1962-2018)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018.

Gunter, Barrie; Dickinson, Roger;

Çev. el-Ḳurna, Dāvud Suleymān:

Vesā'ilu'l-ilām fi'l-‘ālemi'l-‘Arabī māzā yaḥmilu'l-mustakbel, Riyād, Dāru'l-‘Ubeykān, 2018.

el-Ġabāṣā, Şu‘ayb:

Şaḥāfetu'l-eṭfāl fi'l-vaṭani'l-‘Arabī, Kāhire, ‘Ālemu'l-kutub, 2002.

Ġānim, Şihāb:

Me‘a şu‘arā’ mine'l-İmārāt, Dubai, Mu‘esseset Sultān b. ‘Alī el-‘Uveys eş-şekāfiyye, 2015.

el-Ḥālidī, Şevķī Tevfīķ Muḥammed:

“Teşekkulu'l-itticāhāt fi'l-kışşati'l-İmārātiyyeti'l-kaşīra (1971-2000)”, **Cāmi‘atu’n-Nīlīn Doktora Tezi,** es-Sūdān, 2004.

Ḥalīfe, ‘Abdullāh:

Tecārib rivā’iyye.. mine'l-Ḥalīc ve'l-Cezīrati'l-‘Arabiyye, el-Cīze, Vekāletu’ş-şahāfeti'l-‘Arabiyye, 2016.

Ḥamed, Emel es-Sir Ḥālid;

el-Ḥasen, ‘Abduddā’im ‘Umer:

“Tevzīf vesā’ili’l-i‘lāmi’l-cedīd fi’t-tervīḥ li-berāmic ve enşīṭati’l-‘alāķāti’l-‘āmme bi’l-cāmi‘āt: dirāse taṭbīķiyye ‘alā ‘ayyine min mu‘essesāti’t-ta‘līmi’l-‘ālī bi-Devleti’l-İmārāt fi’l-fetra 2014-2016 m”, **Cāmi‘at Umm Dermān el-İslāmiyye Doktora Tezi,** Sudan, 2018.

el-Ḥarbī, Muḥammed Ḥasen:

Taṭavvuru’t-ta‘līm fi’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide (1904-1971),

Abu Dabi, el-Arşīfu'l-vaṭanī, 2.baskı, 2017.

el-Ḥarbī, Muḥammed Ḥasen:

Şumū ' ba 'ide 'ani'l-kamer, BAE, İttihād kuttāb ve udebā' i'l-İmārāt, 2022.

el-Ḥarīrī, Rāfide:

Naẓm ve siyāsātu't-ta' līm ve taṭvīrihā fī duvel Meclisi't-te'āvuni'l-Ḥalīcī, Amman, Dāru'l-Yāzūrī, 2015.

Ḥasen, Ṭāhā Ḥuseyn:

“eş-Şafahātu's-sekāfiyye fī's-şuḥufi'l-yevmiyye bi-Devleti'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehīde (tahlīlu'l-maḍmūn)”, **Şu'ūn ictimā' iyye**, 1990, s.4-45.

Ḥasen, 'Ā' iše Muḥammed:

“el-Ḥareketu's-şi' riyye fī'l-İmārāt dirāse mevḍū' iyye ve fenniyye”, **Şu'ūn ictimā' iyye**, C.6, S.22, 1989, s.189-200.

el-Ḥaṭīb, Yūsuf Muştafā:

“Vāqı'u't-terceme fī Devleti'l-İmārāti'l-'Arabiyyeti'l-Muttehīde”, **el-Mecelletu'l-'Arabiyye li's-sekāfe**, C.6, S.1, 1986, s.86-96.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

en-Nevresu'l-muhācir, eş-Şā'ir Aḥmed Emīn el-Medenī, Dubai, Mu'esseset Sultān b. 'Alī el-'Uveys eş-sekāfiyye, 2014.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

el-Mesrah fi'l-İmārāt Bīblügrāfyā ve ra'y, Şârika, Dā'iretu's-seḳāfe ve'l-i'lām, 2014.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

Lu'betu'l-luğa ve'd-delāle fī ḳaşıdeti'n-neşri'l-İmārātiyye, Abu Dabi, Vizāretu's-seḳāfe ve's-şebāb ve tenmiyeti'l-muctema', 2015.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

Es'iletu'l-mesrahi'l-mu'āşır, Abu Dabi, Vizāretu's-seḳāfe ve tenmiyeti'l-ma'rife, 2016.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

“Kuttābu'l-etfāl fī'l-İmārāt:et-tecribe ve'l-āfāk”, Mecelletu't-tufūle ve't-tenmiye, 2018, S.32, s.129-139.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

el-Mesrahī Ahmed Rāşid Şānī ibhār fī't-tecrib ve'l-ḥadāse, y.y., Nabṭī li'n-neşr, 2019.

el-Ḥavāce, Heysem Yahyā:

“Edebu't-tıfl fī Devleti'l-İmārāti'l-‘Arabiyyeti'l-Muttehide (Heysem Yahyā el-Ḥavāce nemūzecen)”, Mecellet faşli'l-ḥiṭāb, C.11, S.2, 2022, s.443-458.

Hey'etu't-taḥrīr:

“Devletu'l-İmārāti'l-‘Arabiyyeti'l-Muttehide”, Cāmi'at Nāyifi'l-‘Arabiyye li'l-‘ulūmi'l-emniyye, C.17, S.186, 1998, s.22.-29.

Hey'etu't-tahrir:

“Edvā’ ‘ale’l-mektebāt ve merākizi’l-ma’lūmāti’l-‘Arabiyye (7): Mektebet ittiḥādi’l-İmārāt”, **Mektebāt net**, 2002, s.26-28.

Huseyn, ‘Abdulḡaffār:

Kırā’āt fī kutub mine’l-İmārāt, İttiḥād kuttāb ve udebā’i’l-İmārāt, y.y., 2000.

İnal, İlknur:

Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Raporu, Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası, 2018, s.1-24.

‘İsā, Yaḡyā Selīm Suleymān:

“Āliyyāt tevzīfi’t-turāṣ fi’n-naṣṣi’l-mesraḡi’l-İmārātī ve keyfiyyātih, nemāzic muḡtāra”, **Şu’ūn ictimā’iyye**, C.30, S.120, 2013, s.153-193.

‘İsā, Yaḡyā Selīm Suleymān:

“Tecribetu’l-kitābeti’l-mesraḡiyye ‘inde’l-mer’e fī Devleti’l-İmārātī’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḡhide”, **Şu’ūn ictimā’iyye**, C.36, S.141, 2019, 215-243.

‘İsā, Yaḡyā Selīm Suleymān:

“Binā’u’ş-şahṣiyyeti’ş-şa’biyye fi’n-naṣṣi’l-mesraḡi’l-İmārātī”, **Şu’ūn ictimā’iyye**, C.35, S.137, 2018, s.229-256.

el-‘İsā’ī, Ruḡayye bint ‘Alī b. Suleymān:

“el-Binā’u’s-serdī fī edeb Şeyḡa en-Nāḡī el-kıṣaṣī: dirāse taḡlīliyye”, **Cāmi’atu’l-Yermūk, Kulliyyetu’l-ādāb Yüksek Lisans Tezi**, İrbid, 2012.

İshakoğlu, Ömer:

“Osmanlı Dönemi Suriye’inde Edebi ve Kültürel Faaliyetler (1800-1918)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2010.

Karaçay, Mücahit:

“Modern Bahreyn Edebiyatı’nda Kısa Öykü Türünün Doğuşu ve Gelişimi”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2018.

el-Ğaşābī, ‘İzzet Ħammūd:

“el-Ħadāse fī mesraĥ duveli’l-Ħalīci’l-‘Arabī: dirāse vaşfiyye li-nemūzeceyn mine’l-mesraĥi’l-‘İmārātī”, **Siyākātu’l-luġa ve’d-dirāsātī’l-beyniyye**, C.4, S.2, 2019, s.347.

el-Ğāsīmī, Ħālīd b.

Muĥammed Mubārek:

et-Taṭavvuru’t-tārīĥī li-ġiyāmi Devleti’l-‘İmārātī’l-‘Arabıyyeti’l-Mutteĥide, Beyrut, ed-Dāru’l-‘Arabıyye li’l-mevsū‘āt, 2009.

Al Qassimi, Shaikha Reed Abdulla:

“Translating Emirati Poetry”, **A Thesis Presented to the Faculty of the American University of Sharjah College of Arts and Sciences in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Sharjah**, Mayıs, 2017.

Keleş, Dilek:

“Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin Enerji Kaynaklarının Bu

Ülkelerin Ekonomilerindeki Yeri”,
**Marmara Üniversitesi Ortadoğu
Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu
İktisadı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans
Tezi**, İstanbul, 2008.

el-Kīlānī, Raḥāb:

**Ḳaḍāyā ve şevāḡil ḳirā’āt fi’s-serdi’l-
İmārātī**, Şārīka, Dā’iretu’s-seḳāfe, 2018.

Köşeli, Yusuf:

“Arap Çocuk Edebiyatı”, **Atatürk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Tezi**, Erzurum, 2011.

Köşeli, Yusuf:

“Körfez Arap Ülkelerinde Çocuk
Edebiyatının Doğuşu ve Gelişimi”,
Nüsha, S.34, 2012, s.119-134.

el-Ḳuḍāt, Feryāl Muḥammed Aḥmed:

“el-Ḳıṣṣatu’n-neseviyyetu’l-Ḥalīciyye
(mecnū’at “dehşe” el-ḳıṣāsiyye li-Fāṭīma
el-Ka’bī enmūzecen)”, **el-Mu’temeru’n-
naḳḍiyyi’s-sāmin ‘aşer: el-ḳıṣṣatu’l-
ḳaṣīra fi’l-vaṭāni’l-‘Arabī beyne’l-
aşāle ve’l-muḥākāt**, 2015, s.587.614.

Kulalı, Ömer Faruk:

“2000 Yılından Sonra Türkiye’nin Dış
Ticaretinde Birleşik Arap Emirlikleri,
Kuveyt, Suudi Arabistan’ın Yeri ve
Geleceği”, **Marmara Üniversitesi
Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü
Ortadoğu İktisadı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2010.

Kulikovski, R.F.; Lutskevich, F.E.,

Çev. İshak Hassân:

**el-Mu‘aḍḍalātu’l-ictimā‘iyyeti’l-
iḳtişādiyye li’l-buldāni’n-nāmiye:el-
İmārātu’l-‘Arabiyyetu’l-Muttehide,**
Dār Meysel, 1985.

Kunbus, Ekrem Cemîl:

**Ṭā’iruş-şi‘ri’l-cemîl dirāse fî şî‘ri’d-
duktūr Şihāb Ğānim,** Abu Dabi,
Vizāretu’s-seḳāfe ve’s-sebāb ve
tenmiyeti’l-muctema‘, 2015.

el-Mācid, Aḥmed:

**Fitnetu’l-mesraḥ, cemru’l-ibdā‘
şahşiyyāt mine’l-mesraḥi’l-İmārātī,**
Abu Dabi, Vizāretu’s-seḳāfe ve’s-sebāb
ve tenmiyeti’l-muctema‘, 2014.

Maḥmūd, Tevfîk Maḥmūd:

“Devletu’l-İmārātī’l-‘Arabiyyeti’l-
Muttehide”, **el-Mevsū‘atu’l-cūgrāfiyye
li’l-‘ālemi’l-İslāmī: iḳlīm Şibhi’l-
Cezāreti’l-‘Arabiyye,** C.II, Riyād,
Cāmi‘atu’l-İmām Muḥammed b. Su‘ūd
el-İslāmiyye, 1419/1998.

Mehmed, Ayten:

“Türkiye-Birleşik Arap Emirlikleri
İlişkileri”, **Uluslararası İlişkiler ve
Diplomasi Dergisi,** C. 3, S.1, Mart 2020,
s.76-99.

Mezîd, Bahā’uddîn Muḥammed:

**el-Edebu’n-nisā’i fî’l-İmārātī’l-
‘Arabiyyeti’l-Muttehide,** Nisan, 2012.

-----:

Manzūmetu'l-medreseti'l-İmārātiyye - es-senetu'd-dirāsiyye 2020-20221, el-İmārātu'l- 'Arabiyyetu'l-Muttehıde, Vizāretu't-terbiye ve't-ta' līm, 2020.

-----:

Mevsū'at mecellāti'l-eṭfāl fi'l- 'ālemi'l- 'Arabī, Kâhire, el-Emānetu'l- 'āmmē li-Cāmi'ati'd-duveli'l- 'Arabiyye; el-Meclisu'l- 'Arabī li't-ṭufūle ve't-tenmiye, 2005.

Michalak-Pikulska, Barbara:

“Theatre İn The United Arab Emirates”, **Rocznik Orientalistyczny**, T. Lxv, Z. 2, 2012, s.13-20.

Michalak-Pikulska Barbara:

“Modern Emirati Literature Written by Woman Writers”, **Studia Litteraria Universitatis Iagellonicae Cracoviensis**, Krakowie, 2013, Volume 8, Issue 4, s.145-157.

Mīnū, Muḥammed Muḥyiddīn:

Fennu'l-ḳışṣati'l-ḳaṣīra muḳārabāt ūlā, 3.baskı, y.y., t.y.

Muḥammed, 'Abduḳavī Fehmī:

“et-Ta' līm ve's-ṣeḳāfe fi'l-İmārāt ḳable'l-ittihād, **Şu'ün ictimā' iyye**, C.8, S.30, 1991, s.173-187.

Muḥammed, İbrāhīm 'Abdulkerīm:

el-Baḥreyn ve ehemmiyetuhā beyne'l-İmārāti'l- 'Arabiyye, el-Bahreyn, eş-Şeriketu'l- 'Arabiyye li'l-vekālāt ve't-tevzī', 1970.

Muslih, Visām; Cīrcīs, Cāsīm:

“Mektebātu’l-vizārāt fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehide: el-vāki’ ve’l-me’mūl”, **QScience Connect**, 2016, s.1-18.

el-Muṭavva‘, Muḥammed ‘Abdullāh:

“Melāmiḥ mine’t-teḡayyuri’l-ictimā’ī fī Devleti’l-İmārāt dirāse fī’l-kıssa”, **Şu’un ictimā’iyye**, C.4, S.17, 1988, s.59-95.

en-Nā’ilī, Şālih:

“es-Sukkān ve’t-tenmiye fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Muttehide”, **Cāmi’at Tūnus Yüksek Lisans Tezi**, Tunus, 2000.

en-Naḡmī, Ḥalīme ‘Alī Yahyā:

“Tuccāru’l-lu’lu’ ve taḥdīsi’t-ta’līm ve’s-seḡāfe fī’l-İmārāt fī’n-nıṣfi’l-evvel mine’l-ḡarni’l-ıṣrīn”, **Mecellet veḡā’i**, S.34, 2021, s.556.

Nefādī, Aḡmed:

Şaḡāfetu’l-İmārāt en-neṣ’e ve’t-taṭvīru’l-fennī ve’t-tārīḡī, Abu Dabi, el-Mucemma‘u’s-seḡāfī, 1996.

Nūfel, Yūsuf:

Şu‘arā’ Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyye dirāse ve bibliyūcrāfyā, Dubai, Nedvetu’s-seḡāfe ve’l-‘ulūm, 1994.

Özkan, Serkan:

“Birleşik Arap Emirlikleri’nin Nüfus Yapısı”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Coğrafyası Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2010.

Pamuk, Nilhay Usta:

“Birleşik Arap Emirlikleri’nde Petrol Gelirlerinin Yerleşmeye Etkisi”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Coğrafyası ve Jeopolitiği Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İstanbul, 2020.

Rasûl, Rasûl Muḥammed:

Şûratu’l-âḥar fi’r-rivāyeti’l-İmārātiyye, Vizāretu’s-şekāfe ve’s-şebāb ve tenmiyeti’l-muctema’, 2009.

Rasûl, Rasûl Muḥammed:

Şûratu’l-mer’e fi’r-rivāyeti’l-İmārātiyye, el-İmārātu’l-‘Arabiyyetu’l-Mutteḥide, Vizāretu’s-şekāfe ve’t-tenmiye, 2016.

Rāşid, ‘Alī Muḥammed:

el-Kışşa ve’r-rivāye ve edebu’l-eṭfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide medḥal tevşikī, Re’su’l-Ḥayme, Merkezu’d-dirāsāt ve’l-veşā’ik, 2009.

Rāşid, İbrāhīm:

et-Teknölüciyā ve’s-şahāfe fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide, y.y., Mu’essesetu’l-ittihād li’s-şahāfe ve’n-neşr ve’t-tevzī’, t.y.

Sengati-Zimba Mary;

Mavodza Judith; Abu Eid, Emad:

“Innovative Public Libraries in United Arab Emirates: Taking library services in

public spaces”, **IFLA WLIC 2015 Conference-in Session 147- Asia and Oceania**, Vol.81, Cape Town, South Africa, August , 2015, s.1-15.

es-Serī‘, ‘Abdul‘azīz Muḥammed;
Bedīr, Taḥsīn İbrāhīm:

el-Mesraḥu’l-medresī fī duveli’l-Ḥalīci’l-‘Arabiyye el-vāki‘ ve subulu’t-taṭvīr, Riyād, Mektebetu’t-terbiyeti’l-‘Arabī li-duveli’l-Ḥalīc, 1993.

es-Seyf, ‘Abdurrahmān Aḥmed:

Taṭavvur Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide, Ürdün, Dāru’l-Mu‘tez, 2015.

eş-Şiddīkī, Diyā‘:

“el-Bī‘etu’l-ictimā‘iyye fī kışaş Muḥammed el-Murr”, **Şu‘ūn ictimā‘iyye**, 1989, C.6, S.22, s.49-74.

Sī Bī, Şaḥne:

“Bākūrat temşīli’l-mer’e fī rivāyeti’l-İmārātiyye: rivāyet “Şāhinde” li-Rāşid ‘Abdullāh en-Nu‘aymī enmūzecen”, **Majalla Kairala**, S.20, Temmuz, 2022, s.96-101.

Suleymān, Şefūka ‘Abdurrahmān Deheb:

“el-Binā’u’l-fennī li’l-kışşati’l-kaşīra fī’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide min ḥilāl dirāseti’l-mecmū‘āti’l-kışaşıyye: eş-şekā’ li-‘Alī ‘Abdul‘azīz eş-Şerhān- es-sibāḥa fī ‘ayney Ḥalīc yetevahḥaş li-‘Abdulḥamīd Aḥmed- Hācer li-Selmā Maṭar Seyf”, **Cāmi‘atu’l-Ḳur’āni’l-**

Kerīm ve'l-‘ulūmi'l-İslāmiyye Yüksek Lisans Tezi, Hartûm, 2010.

Şaban, İbrahim:

“XIX. Yüzyıl Osmanlı Irak’ında Edebi ve Kültürel Çevre” **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2011.

Şāhīn, Ziyāb:

Dīvānu’ş-şi’ri’l-İmārātī kırā’a naḳdiyye mu‘āşıra, BAE, Vizāretu’s-seḳāfe ve tenmiyetu’l-ma‘rife, 2016.

eş-Şāmisī, Şeyḥa Bintu’s-Seyf:

“Taṭvīru’t-ta’līmi’s-sānevī bi-Devleti’l-İmārāt”, **en-Nedvetu’l-vaṭaniyye ḥavle taṭvīri’t-ta’līmi’s-sānevī li’ş-şaffeyn 11-12**, 2002, s.15-70.

eş-Şehvānī, Heyā Nāşır:

“Şūratu’r-racul fi’l-muteḥayyili’n-nesevī fi’r-rivāyeti’l-Halīciyye (nemāzic munteḳāt)”, **Cāmi’atu’l-Ḳaṭar Kulliyetu’l-ādāb ve’l-funūn kısmu’l-luḡati’l-‘Arabiyye Yüksek Lisans Tezi**, 2013-2014.

eş-Şerīf, ‘Alī Kāmil:

“er-Rivāyetu’n-neseviyyetu’l-İmārātiyye fī ḍav’i’n-naḳdi’n-nesevī (Meryem el-Ġaflī unmūzecen)”, **Mecellet Cāmi’ati’ş-Şāriḳa li’l-‘ulūmi’l-insāniyye ve’l-ictimā’iyye**, C.14, S.2, 2017, s.427-447.

Şerîf, Muḥammed:

“İnkiāsātu’l-baḥr fi’l-kıṣṣati’l-kaşīrati’l-İmārātiyyeti’l-ḥadīse dirāse ‘alā Muḥammed el-Murr”, **Majalla al-Aasima**, C.10, 2018, s.29-31.

Şevvāḥ, Firās Aḥmed:

“el-Binā’u’l-fennī li’r-rivāyeti’l-İmārātī “rivāyet min eyy şey’ ḥuliḳtu” li’r-rivā’iyyet Meysā’ el-Mehīrī nemūzecen”, **Cāmi’atu’n-Nīlīn Kulliyyetu’d-dirāsāti’l-‘ulyā kısımu’l-luḡati’l-‘Arabiyye Yüksek Lisans Tezi**, Sudan, 2018.

Tijani, Olatunbosun Ishaq:

“Contemporary Emirati Literature: Its Historical Development and Forms”, **Journal of Arabic and Islamic Studies**, Sharjah, United Arab Emirates, vol:14, 2014. S.121-136.

Toykar, Züleyha:

“Körfez Ekonomik İşbirliği Konseyi Üye Ülkeleri ve Üye Ülkelerin Türkiye ile Olan Karşılıklı Ekonomik İlişkileri”, **Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008.

‘Ubeyd, Aḥmed Muḥammed:

Keşşāfu’l-edebī’l-İmārātiyyi’l-mu‘āşır 1954-2012, Abu Dabi, Vizāretu’ş-şekāfe ve’ş-şebāb ve tenmiyyeti’l-muctema‘, 2013.

‘Umer, ‘İzzet:

Eşeru’l-ḥadāşe ve mā ba‘dehā fi’n-naşşi’s-serdi’l-İmārātī, BAE, Vizāretu’s-seḳāfe ve tenmiyeti’l-ma‘rife, 2018.

Ürün, Ahmet Kâzım:

Arap Ülkeleri Sosyo-Kültürel Yapısı, 2. Baskı, Konya, Çizgi Kitabevi, 2018.

Vādī, Ṭāhā:

el-Kışşa Dīvānu’l-‘Arab ḳaḳāyā ve nemāzic, 1.Baskı, Kâhire, Mektebet Lubnān nāşirūn, 2001.

el-Vehībī, Sa‘īd b. ‘Ubeyd b. ‘Abdillāh:

“eş-Şūratu’s-şī‘riyye ‘inde Māni’ Sa‘īd el-‘Uteybe: dirāse belāgiyye”, **IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences**, Vol. V, Issue 14, August 2019, s.1144-1160.

Yāğī, İsmā‘īl Aḥmed:

Tārīḫu’l-‘ālemi’l-‘Arabiyyi’l-mu‘āşır, Riyād, Mektebetu’l-‘Ubeykān, 1.Baskı, 2000.

Yakupoğlu Boran, Leyla:

“XX. Asırda Kuveyt’te Edebî ve Kültürel Faaliyetler”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul, 2018.

Yazıcı, Hüseyin:

The Short Story in Modern Arabic Literature, Cairo, General Egyptian Book Organization, 2004.

Yılmaz, Deniz:

Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Raporu, KFA Fuarcılık, Şubat 2019, s.1-41.

Yūnus, Muḥammed:

eş-Şaḥāfetu'l-varaḳiyye ve'l-ilihturūniyye fī duveli'l-Ḥalīci'l-'Arabī: en-neş'e ve't-taṭavvur, el-Kâhire, ed-Dāru'l-Mıṣriyyetu'l-Lubnāniyye, 2014.

ez-Zāhiri, Fāṭıma:

“el-Mesraḥ ve tecsīdu'l-mesraḥiyyeti'l-İmārātiyye”, **el-Mu'temeru'd-duveliyyu's-senevī li-kulliyyeti'l-ādāb:el-ḳuvā en-nā'ime.... ve şinā'atu'l-mustaḳbel**, C.1, 2019, s.219-230.

Zekeriyyā, 'Abdulmerḍā:

“Hācisu'l-ḳaḍiyyeti'l-Filistīniyye fī ḳışṣati'l-İmārātiyye”, **Mecellet Kulliyyeti't-terbiye**, Cāmi'at 'Ayn Şems, 2002, C.8, S.1, s.151-213.

ez-Zeydī, Muḥfid:

Bidāyātu'n-nahḍati's-seḳāfiyye fī minṭaḳati'l-Ḥalīci'l-'Arabī fi'n-nıṣfi'l-evvel mine'l-ḳarni'l-ıṣrın, Merkezu'l-İmārāt li'd-dirāsāt ve'l-buhūsi'l-istirāṭiyye, Abu Dabi, 1998.

ez-Zeydī, Muḥfid:

“et-Tārīḫu's-seḳāfi li-Devleti'l-İmārāti'l-'Arabıyyeti'l-Mutteḥide 1971-2004”, **Mecelletu'l-ādāb**, 2015, S.112, s.325-370.

ez-Zubeydī, ‘Abdulḥakīm:

Şihāb Ġānim fī bustān ṭāġūr, Sana,
Mu’essesetu’l-ibdā‘ li’ş-şekāfe ve’l-ādāb
ve’l-funūn, 2014.

Çevrimiçi Kaynaklar

(Çevrimiçi) <https://visitabudhabi.ae/ar/where-to-go/about-abu-dhabi/uae-capital-and-surrounds#:~:text=D8B3D985D98AD8AA20D8B9D8A7D8B5D985D8A920D8AFD988D984D8A920D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA20D8A3D8A8D988D8B8D8A8D98A,D8A8D8B6D8B9D8A920D8A3D8A8D986D98AD8A920D985D8B1D8ACD8A7D986D98AD8A920D988D8ADD8B5D98620D8A7D984D8ADD8A7D983D985,> 23.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.almaany.com/ar/name/D8B9D8ACD985D8A7D986/>, 23.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

(Çevrimiçi)

<https://web.archive.org/web/20201222184350/https://www.albayan.ae/five-senses/east-and-west/2017-01-30-1.2842209>, 23.06.2022.

(Çevrimiçi)

https://web.archive.org/web/20080704003653/http://www.fujairahmunc.gov.ae:80/about_Fujairah_fuj.htm, 23.06.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8A5D985D8A7D8B1D8A9_D8A7D984D981D8ACD98AD8B1D8A9, 23.06.2022.

(Çevrimiçi) [https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-](https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1,)

[khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1,](https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1,)
25.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/sports/2005-10-11-1.983993>, 24.06.2022.

(Çevrimiçi)

[https://www.saaiah.com/D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA/D8A3D985-](https://www.saaiah.com/D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA/D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986/D8B3D8A8D8A8-D8AAD8B3D985D98AD8A9-D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986,)
[D8A7D984D982D98AD988D98AD986/D8B3D8A8D8A8-](https://www.saaiah.com/D8A7D984D982D98AD988D98AD986/D8B3D8A8D8A8-D8AAD8B3D985D98AD8A9-D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986,)
[D8AAD8B3D985D98AD8A9-D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986,](https://www.saaiah.com/D8A7D984D982D98AD988D98AD986/D8B3D8A8D8A8-D8AAD8B3D985D98AD8A9-D8A3D985-D8A7D984D982D98AD988D98AD986,)
24.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.softarabia.com/uae-population/> 20.06.2021.

(Çevrimiçi) Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Notu,

[https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-](https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf)
[YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.p](https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf)
[df](https://www.adaso.org.tr/Content/WebDosyalar/Yayinlar/C39Clke20RaporlarC4B1-YC3B6netici20C396zetleri/BirleC59Fik20Arap20Emirlikleri20C39Clke20Raporu.pdf) , 29.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/fact-sheet>, 03.07.2021.

(Çevrimiçi) <http://emiratesvoyage.com/uae-guide/uae-religion/>, 03.07.2021.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8A7D984D8AFD98AD8A7D986D8A7D8AA_D981D98A_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA#:~:text=D988D986D8B3D8A8D8A920D8A7D984D8A5D8B3D984D8A7D98520D981D98A20D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA2085,D8A7D984D983D8A7D8ABD988D984D98AD983D98AD8A920D98820D8A7D984D8A8D8B1D988D8AAD8B3D8AAD8A7D986D8AAD98AD8A920D98820D8A7D984D8A3D8B1D8ABD988D8B0D983D8B3D98AD8A9., 03.07.2021.

(Çevrimiçi) <https://u.ae/ar-ae/about-the-uae/the-seven-emirates/ras-al-khaimah#:~:text=D8B9D98FD8B1D981D8AA20D8B1D8A3D8B320D8A7D984D8AED98AD985D8A920D8A8D8A7D8B3D9852022D8ACD984D981D8A7D8B1,D8ADD8ACD98520D8A7D984D8B9D984D8A7D982D8A7D8AA20D8A7D984D8AAD8ACD8A7D8B1D98AD8A920D981D98A20D8ACD984D981D8A7D8B1., 24.06.2022.>

(Çevrimiçi) <https://educationinuae02.wordpress.com/> , 19.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8AAD8B7D988D8B1-D8A7D984D8AAD8B9D984D98AD985-D8A7D984D8A7D985D8A7D8B1D8A7D8AA/>, 20.01.2022.

(Çevrimiçi) https://www.ecssr.ae/reports_analysis/D8A7D984D8AAD8B9D984D98AD985-D981D98A-D8AFD988D984D8A9-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9-D8A7D984D985D8AA/, 19.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.uaeu.ac.ae/ar/about/>, 17.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.adu.ac.ae/ar/about-adu/our-profile1/our-history>, 06.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8AFD984D98AD984-D8ACD8A7D985D8B9D8A9-D8B2D8A7D98AD8AF/> , 04.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.zu.ac.ae/main/ar/colleges/index.asp>, 05.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://hct.ac.ae/ar/about-hct/>, 17.05.2022.

(Çevrimiçi) <https://nyuad.nyu.edu/ar/about/nyuad-at-a-glance/nyuad-history.html>, 17.05.2022.

(Çevrimiçi) <https://nyuad.nyu.edu/ar/academics/academic-departments.html>, 17.05.2022.

(Çevrimiçi) https://en.wikipedia.org/wiki/Khalifa_University, 17.05.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.sorbonne.ae/ar/about-us/>, 17.05.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ACD8A7D985D8B9D8A9_D8AFD8A8D98A#:~:text=D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA20D8ACD8A7D985D8B9D8A920D8AFD8A8D98A20D981D98A20D8B9D8A7D985,D8A7D984D8B3D986D988D8A7D8AA20D8A7D984D8A3D988D984D98920D985D98620D8A5D986D8B4D8A7D8A120D8A7D984D8ACD8A7D985D8B9D8A9., 26.05.2022.

(Çevrimiçi) <https://studyshoot.com/university/D8ACD8A7D985D8B9D8A9-D8AFD8A8D98A-D981D98A-D8A7D984D8A7D985D8A7D8B1D8A7D8AA/>, 26.05.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ACD8A7D985D8B9D8A9_D8A7D984D8BAD8B1D98AD8B1, 05.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.ju.ac.ae/ar/about-us/our-founder/>, 20.05.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D982D8A7D8A6D985D8A9_D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9_D8A7D984D985D8AAD8ADD8AFD8A9, 11.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D8A7D981D8B6D984-D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA-D8A7D984D8B4D8A7D8B1D982D8A9/>, 05.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.sharjah.ac.ae/ar/about/agc/Pages/Vision.aspx>, 05.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.alqasimia.ac.ae/ar/AboutAQU/Pages/AQUataglace.aspx>, 05.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.ajman.ac.ae/ar/about/our-story-ajman-university>, 11.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.ajman.ac.ae/ar/academics/colleges>, 11.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://gmu.ac.ae/aboutgmu/>, 11.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://ustf.ac.ae/ar/academics/colleges.html>, 11.06.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D982D8A7D8A6D985D8A9_D8ACD8A7D985D8B9D8A7D8AA_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9_D8A7D984D985D8AAD8ADD8AFD8A9, 11.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://uaqu.ac.ae/Ar/AboutUs.aspx>, 11.06.2022.

(Çevrimiçi)

<https://www.alkhaleej.ae/D985D984D8ADD982/D8A7D984D8AAD8B1D8ACD985D8A9-D981D98A-D982D984D8A8-D8A7D984D981D8B9D984-D8A7D984D8ABD982D8A7D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98A> , 22.01.2022.

(Çevrimiçi) <http://www.kuwait-history.net/vb/showthread.php?t=3505>, 15.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://kalima.ae/D986D8A8D8B0D8A9> , 22.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.alayam.com/Article/courts-article/399577/Index.html#:~:text=D988D8B9D984D98AD98720D981D8A5D98620D8A3D988D98420D985D8B7D8A8D8B9D8A920D8AAD8A3D8B3D8B3D8AA,D984D8A5D985D8A7D8B1D8A920D8AFD8A8D98A20D988D8A7D984D985D8B3D8AAD986D8AFD8A7D8AA20D8A7D984D8AED8A7D8B5D8A920D8A8D8A7D984D8ADD983D988D985D8A9>, 20.01.2022.

(Çevrimiçi)

https://www.sharjah.ac.ae/ar/academics/Colleges/Communication/Journal/Pages/evt_detail.aspx?mcid=3&clt=ar, 10.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://jbhsc.ae/D984D985D8ADD8A9-D8B9D8A7D985D8A9-D8B9D986-D8AFD8AED988D984-D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D8A5D984D989-D8A7D984D985D8B4D8B1D982-D8A7D984/>, 20.01.2022.

(Çevrimiçi) <http://arabalsahel.com/vb/showthread.php?9478-C7E1E3D8C8DAC9-C7E1DAE3C7E4EDC9-C7E6E1-E3D8C8DAC9-DEDED-D4D1DE-C7E1C7E6D3D8>, 12.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://24.ae/article/297592/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA-D985D986-D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8D8A9-D8A8D980-D8ADD8A8D8B1->

D8A7D984D8B3D985D983-D8A5D984D989-
D8A7D984D985D8B7D8A7D8A8D8B9-D981D8A7D8A6D982D8A9-
D8A7D984D8ACD988D8AFD8A9-, 10.01.2022.

(Çevrimiçi)

https://areq.net/m/D985D8ACD984D8A9_D8A8D98AD8AA_D8A7D984D8B3D8B1D8AF.html, 22.06.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8ACD984D8A9_D8AFD8B1D8A7D8B3D8A7D8AA, 22.06.2022.

(Çevrimiçi)

https://3rabica.org/D985D8ACD984D8A9_D982D8A7D981#D8A7D984D8B9D8AFD8AF_D8A7D984D8A3D988D984, 13.06.2022.

(Çevrimiçi)

[https://3rabica.org/D8A7D984D8A3D8B0D983D98AD8A7D8A1_\(D985D8ACD984D8A9\)#D8A7D984D8A3D8A8D988D8A7D8A8](https://3rabica.org/D8A7D984D8A3D8B0D983D98AD8A7D8A1_(D985D8ACD984D8A9)#D8A7D984D8A3D8A8D988D8A7D8A8), 22.05.2022.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8ACD984D8A9_D8B4D8A4D988D986_D8A3D8AFD8A8D98AD8A9, 13.06.2022.

(Çevrimiçi) <https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2009/08/29/172968.html>,
05.06.2022.

(Çevrimiçi)

<https://www.alittihad.ae/article/77970/2010/D8A7D984D981D8B5D984-D8A7D984D8A3D988D984-D985D986-D8AAD8A7D8B1D98AD8AE-D8A7D984D985D983D8AAD8A8D8A7D8AA-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA>, 19.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://shjlib.gov.ae/ar/Content/33>, 08.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://shjlib.gov.ae/ar/Content/42/2> \ ,08.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://ddl.mbrf.ae/search/results/1?queries=or|all|%22%D8%B2%D8%A7%D9%8A%D8%AF%22> , 12.01.2025.

(Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/ar/experience/libraries/zayed-central-library#:~:text=D8AAD8B9D8AAD8A8D8B120D985D983D8AAD8A8D8A920D8B2D8A7D98AD8AF20D8A7D984D985D8B1D983D8B2D98AD8A920D8A7D984D8AAD98A,D985D983D8AAD8A8D8A920D8B9D8A7D985D8A920D981D98A20D985D8AFD98AD986D8A920D8A7D984D8B9D98AD986> , 08.04.2022.

(Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/ar/experience/culture-centres/cultural-foundation>, 24.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://visitabudhabi.ae/ar/what-to-see/national-attractions/abu-dhabi-national-library>, 22.06.2022.

(Çevrimiçi) https://ewu.ae/?page_id=2025, 23.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.elfdubai.org/ar/ar-menu-about>, 27.05.2022.

(Çevrimiçi)
https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8A4D8B3D8B3D8A9_D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA_D984D984D8A2D8AFD8A7D8A8, 27.05.2022.

(Çevrimiçi) <http://nadwa.org/arabic/index.php/about/history>, 23.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.ecssr.ae/d986d8a8d8b0d8a9-d8b9d986-d8a7d984d985d8b1d983d8b2/>, 26.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.easd.ae/site/ar/page.php?id=2>, 25.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://nce.gov.ae/ar/article/1275/D8ACD985D8B9D98AD8A9-D8A7D984D981D8ACD98AD8B1D8A9-D8A7D984D8A7D8ACD8AAD985D8A7D8B9D98AD8A9-D8A7D984D8ABD982D8A7D981D98AD8A9>, 24.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://seaculture-uae.com/site/1/brief>, 24.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.bayut.com/mybayut/ar/D985D8B1D983D8B2-D8ACD985D8B9D8A9-D8A7D984D985D8A7D8ACD8AF/>, 26.01.2022.

(Çevrimiçi) <http://www.almajidcenter.org/ar/page.php?pid=our-center>, 26.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.alowais.com/المؤسسة/>, 26.01.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.aldiwan.net/cat-poet-ibrahim-mohammad-ibrahim> , 11.08.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.almoajam.org/lists/inner/79> , 08.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://maraya.sba.net.ae/episode/23827?continue=232> , 15.08.2024.

(Çevrimiçi) <https://dr-aref.ae/curriculum/> , 17.08.2024.

(Çevrimiçi)
https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B9D8A7D8B1D981_D8A7D984D8B4D98AD8AE , 17.08.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ADD8A8D98AD8A8_D8A7D984D8B5D8A7D98AD8BA , 29.04.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/6207> , 24.08.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ADD8A8D98AD8A8_D8A7D984D8B5D8A7D98AD8BA , 29.04.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1125> , 24.08.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B3D984D8B7D8A7D986_D8A7D984D8B9D988D98AD8B3 , 04.05.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B5D982D8B1_D8A8D986_D8B3D984D8B7D8A7D986_D8A7D984D982D8A7D8B3D985D98A , 11.07.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/3915> , 11.08.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.m.wikipedia.org/wiki/D983D8B1D98AD985_D985D8B9D8AAD988D982 , 10.01.2025.

(Çevrimiçi)

https://www.marefa.org/D985D8A7D986D8B9_D8B3D8B9D98AD8AF_D8A7D984D8B9D8AAD98AD8A8D8A9 , 13.03.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D985D8A7D986D8B9_D8B3D8B9D98AD8AF_D8A7D984D8B9D8AAD98AD8A8D8A9 , 04.07.2024.

(Çevrimiçi) http://drdhiaalsidiki.blogspot.com/2014/09/blog-post_13.html,
01.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/10661>, 12.11.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.aseeralkotb.ae/ar/authors/D981D8A7D8B7D985D8A9-D985D8ADD985D8AF-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A> , 14.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.diwanalarab.com/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8ADD985D98AD8AF-D8A3D8ADD985D8AF>, 13.11.2022.

(Çevrimiçi) <https://abdulhamidahmad.com/cv>, 12.11.2022.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/6600> , 21.09.2024.

(Çevrimiçi)
https://ar.wikipedia.org/wiki/D986D8A7D8B5D8B1_D8ACD8A8D8B1D8A7D986,
08.12.2022.

(Çevrimiçi) https://www.goodreads.com/author/show/6436879._ , 18.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://ektab.com/D8A7D8A8D8B1D8A7D987D98AD985-D985D8A8D8A7D8B1D983/> , 24.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/4115>, 12.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/8260> , 13.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/our-homes/mirrors/2007-08-17-1.781823>,
28.11.2022.

(Çevrimiçi)

<https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B9D8A8D8AF-D8A7D984D8B1D8B6D8A7-D8A7D984D8B3D8ACD988D8A7D986D98A-D8A3D8B9D98AD8B4-D981D98A-D8A7D984D982D8B5D8A9>, 29.11.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/writer/13/D8B9D984D98A-D8A3D8A8D988-D8A7D984D8B1D98AD8B4>, 13.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.diwanalarab.com/D8B8D8A8D98AD8A9-D8AED985D98AD8B3>, 14.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.kataranovels.com/novelist/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A/>, 15.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20210603044345/>, 15.12.2022.

(Çevrimiçi) <http://www.nce.gov.ae/ar/article/1359/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8B9D984D98A-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A> , 15.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.alittihad.ae/writer/24/D8ADD8A7D8B1D8A8-D8A7D984D8B8D8A7D987D8B1D98A> , 24.12.2022.

(Çevrimiçi) <https://www.ktlyst.org/resources-more.php?id=41#:~:text=D985D988D8B6D988D8B9D8A7D8AA20D8AAD8B9D8A7D984D8AC20D9> , 19.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A8D8A7D8B3D985D8A9-D98AD988D986D8B3/>, 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.aseeralkotb.ae/ar/authors/D981D8A7D8B7D985D8A9-D985D8ADD985D8AF-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A> , 14.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.neelwafurat.com/itempage.aspx?id=aeb426422-10426655&search=books> , 20.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/19931> , 20.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/22864> , 20.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/ar/learn/national-library-programmes/e-publishing/e-books->

[list/9781912924400#:~:text=D986D8B8D8B1D8A920D8B9D8A7D985D8A920D8B9D984D98920D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8,D985D8A720D8B3D8AAD983D8B4D98120D8B9D986D98720D8A3D8ADD8AFD8A7D8AB20D8A7D984D982D8B5D8A9](https://abudhabiculture.ae/ar/learn/national-library-programmes/e-publishing/e-books-list/9781912924400#:~:text=D986D8B8D8B1D8A920D8B9D8A7D985D8A920D8B9D984D98920D8A7D984D983D8AAD8A7D8A8,D985D8A720D8B3D8AAD983D8B4D98120D8B9D986D98720D8A3D8ADD8AFD8A7D8AB20D8A7D984D982D8B5D8A9) , 20.10.2024.

(Çevrimiçi)

<https://altibrah.ae/book/29194#:~:text=D988D8AED984D8A7D98420D8A7D984D981D8B5D988D98420D8A7D984D8B9D8B4D8B1D8A920D985D98620D987D8B0D987,D8A7D984D8A3D8B1D8B220D8A8D8A7D984D8B3D985D98320D8A7D984D985D8AAD8A8D98420D8A8D8A7D984D8A8D987D8A7D8B1D8A7D8AAC2BB20D984D98AD8B4D8A7D8B1D983D987D8A7> , 20.10.2024.

(Çevrimiçi)

https://ar.wikipedia.org/wiki/D8B9D8A8D8AF_D8A7D984D984D987_D8A7D984D986D8A7D988D8B1D98A, 20.01.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.alkhaleej.ae/2009-08-21/D8A5D8B9D8A7D8AFD8A9-D8A5D8B5D8AFD8A7D8B1-D8B9D986D982-D98AD8A8D8ADD8AB-D8B9D986-D8B9D982D8AF-D8A3D988D984-D8B1D988D8A7D98AD8A9-D8A8D988D984D98AD8B3D98AD8A9-D981D98A-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA/D8ABD982D8A7D981D8A9> , 02.04.2023.

(Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A3D8B3D985D8A7D8A1-D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A/#:~:text=D8A7D984D8A5D8B3D98520D8A7D984D983D8A7D985D9843A20D8A3D8B3D985D8A7D8A120D8A7D984D8B2D8B1D8B9D988D986D98A&text=D8B3D981D98AD8B1D8A920D8A7D984D985D8ACD984D8B320D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98A20D984D983D8AAD8A820D8A7D984D98AD8A7D981D8B9D98AD986,D8A3D985D986D8A7D8A120D985D984D8AAD982D98920D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AA20D984D984D8A7D8A8D8AFD8A7D8B920D8A7D984D8AED984D98AD8ACD98A.> , 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8B3D8A7D8B1D8A9-D8A7D984D8ACD8B1D988D8A7D986-D8A7D984D983D8B9D8A8D98A/> , 02.04.2023.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1293> , 20.01.2023;
https://ar.wikipedia.org/wiki/D8ABD8A7D986D98A_D8A7D984D8B3D988D98AD8AFD98A, 20.01.2023.

(Çevrimiçi) https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/biography.aspx?c=cat_40 , 30.10.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.marefa.org/D8B2D98AD984D8B9> , 26.10.2024.

(Çevrimiçi)
<https://manhom.com/D8B4D8AED8B5D98AD8A7D8AA/D985D8B1D98AD985-D8A7D984D8BAD981D984D98A/>, 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/culture-art/interviews/2023-12-04-1.4776969>, 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1812>, 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1358> , 27.10.2024

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/16136> , 27.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.goodreads.com/book/show/10382111> , 22.10.2024.

(Çevrimiçi) Zakaia Cvitanovich, Emirati Theatre: The Past, Present and Future, 2015, https://www.researchgate.net/publication/312805227_Emirati_Theatre_The_Past_Present_and_Future, 28.10.2024.

(Çevrimiçi) https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/biography.aspx?c=cat_40 , 30.10.2023.

(Çevrimiçi) https://ar.wikipedia.org/wiki/سلطان_بن_محمد_القاسمي , 30.10.2023.

(Çevrimiçi) <https://sheikhdrsultan.ae/Portal/ar/official-positions/theatrical-works.aspx#page=1> , 30.10.2023.

(Çevrimiçi) <https://kataranovels.com/novelist/D8A8D8A7D8B3D985D8A9-D98AD988D986D8B3/>, 21.09.2024.

(Çevrimiçi) <https://elcinema.com/person/1102712> , 30.10.2024.

(Çevrimiçi)

<https://www.alkhaleej.ae/D8ABD982D8A7D981D8A9/D8B3D8A7D984D985-D8A7D984D8ADD8AAD8A7D988D98A-D8A7D984D8AFD8B1D8A7D985D8A7-D8A7D8A8D986D8A9-D8A7D984D8ADD983D8A7D98AD8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8A8D98AD8A9> , 24.12.2023.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/20588> , 24.12.2023.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/5311> , 24.12.2023.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/author/1870> , 23.12.2023.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/book/16136> , 27.10.2024.

(Çevrimiçi) <https://abudhabiculture.ae/en/discover/traditions/nabati-poetry> ,
02.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.emaratalyoun.com/opinion/2009-12-09-1.52201> ,
03.11.2024.

(Çevrimiçi) [https://wiki.elbayan-
news.com/431029/%D8%B4%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D8%A1-
%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%81%D8%B9%D9%8A%D9%84%D8%A9-
%D9%81%D9%8A-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A9-
%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-
%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8/](https://wiki.elbayan-news.com/431029/%D8%B4%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%81%D8%B9%D9%8A%D9%84%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8/) , 03.11.2024.

(Çevrimiçi) https://www.alwaraq.net/Core/dg/dg_topic?ID=3694 , 03.11.2024.

(Çevrimiçi)
[https://www.qdl.qa/D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9/D8A8D8A7D986D98
AD8A7D986-D8A7D984D8AED984D98AD8AC](https://www.qdl.qa/D8A7D984D8B9D8B1D8A8D98AD8A9/D8A8D8A7D986D98AD8A7D986-D8A7D984D8AED984D98AD8AC) , 04.11.2024.

(Çevrimiçi) Cemīl Ḥamdāvī, “Edebu’l-etfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide”, <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/172968.html> , 09.11.2024.

(Çevrimiçi) Bedīa Ḥalīl el-Hāşimī, “Kışaşu’l-etfāl fī Devleti’l-İmārāti’l-‘Arabiyyeti’l-Mutteḥide (el-Meḍāmīn ve’r-ru’ā)”, [https://aljeelaljadeed.in/childrens-stories-in-the-
united-arab-emirates/](https://aljeelaljadeed.in/childrens-stories-in-the-united-arab-emirates/) , 09.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/books/author/1812/1> , 25.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.alarab.co.uk/D988D8B1D982-D8A7D984D8B0D983D8B1D98AD8A7D8AA-D984D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98AD8A9-D8B5D8A7D984D8ADD8A9-D8BAD8A7D8A8D8B4-D981D984D8B3D981D8A9-D8A7D984D8AED988D981-D988D8A7D984D988D8ACD8B9?amp=> , 25.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.aletihad.ae/article/106426/2015/D8A7D984D8B5D8ADD8A7D981D8A9-D8A7D984D8A5D985D8A7D8B1D8A7D8AAD98AD8A9-D985D986-D8A7D984D986D8B4D8A3D8A9-D8A5D984D989-D8A7D984D8A7D8ADD8AAD8B1D8A7D981-D988D8AAD985D8B1D8ADD984D8A7D8AA-D8A7D984D8AAD8ACD8B1D8A8D8A9-D8A7D984D8B4D8B9D8B1D98AD8A9-D988D8A7D984D988D8B9D98A-D8A7D984D8AAD8B4D983D98AD984D98A-D8B9D8B1D8A8D98AD8A7D98B> , 09.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://elcinema.com/person/1108640/> , 11.11.2024.

(Çevrimiçi) <https://altibrah.ae/books/author/2042/1> , 08.12.2024.

(Çevrimiçi) <https://www.albayan.ae/paths/books/2007-02-19-1.759184> , 10.01.2025.

ÖZ GEÇMİŞ

İlköğretim ve lise eğitimimi tamamladıktan sonra 2011 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda lisans eğitimime başladım. 2015 yılında buradan mezun oldum. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimime başladım. 2018 yılında “Suriye’de Çocuk Edebiyatı (Zekeriya Tamir) Örneği” adlı tezle yüksek lisans derecesi aldım. 2019 yılında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak göreve başladım. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda doktora eğitimime başladım. Hâlen Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'ndeki görevime devam etmekteyim.